

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Bc. Filip ŘÍHA, LL.M.

Dědění ze závěti

Rigorózní práce

Tematický okruh: Občanské právo hmotné

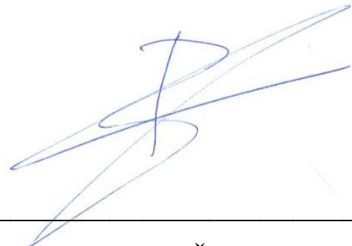
Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 5. 5. 2024

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 496 086 znaků včetně mezer.

V Praze dne 5. 5. 2024

Mgr. Bc. Filip Říha, LL.M.

OBSAH

Úvod	1
1. Historický vývoj testamentu	5
1.1. Testament v právu římském	5
1.2. Dědické právo a vývoj testamentu na našem území v období feudalismu	13
1.3. Všeobecný zákoník občanský z roku 1811	16
1.3.1 Historické souvislosti	16
1.3.2. Dědické právo ve Všeobecném zákoníku občanském	17
1.3.3. Závěť ve Všeobecném zákoníku občanském	18
1.3.4. Formy závěti vyjádřené ve Všeobecném zákoníku občanském	19
1.3.5. Zrušení a neplatnost závěti dle Všeobecného zákoníku občanského	21
1.3.6. Jiná pořízení pro případ smrti	21
1.4. Občanský zákoník z roku 1950	23
1.4.1. Historické souvislosti	23
1.4.2. Dědické právo v Občanském zákoníku z roku 1950	25
1.4.3. Závěť v Občanském zákoníku z roku 1950	27
1.4.4. Aktivní a pasivní testamentární způsobilost	28
1.5. Občanský zákoník z roku 1964	29
1.5.1. Historické souvislosti	29
1.5.2. Dědické právo v Občanském zákoníku z roku 1964	31
1.5.3. Přejed od Občanského zákoníku z roku 1964 k Novému občanskému zákoníku	33
2. Zásady ovládající dědické právo	36
3. Předpoklady dědění	42
3.1. Smrt fyzické osoby	42
3.2. Existence dědictví	46
3.3. Přejed aktiv po smrti fyzické osoby	49
3.4. Přejed pasiv po smrti fyzické osoby	54
3.5. Existence dědice a jeho způsobilost nabýt dědictví	57
3.5.1. Fyzická osoba jako způsobilý dědic	58
3.5.2. Právnícká osoba jako způsobilý dědic	59
3.5.3. Stát jako způsobilý dědic	61
3.5.4. Dědická nezpůsobilost	63

3.6. Projev vůle k přijetí, odmítnutí nebo vzdání se dědictví	69
4. Právo na povinný díl a nepominutelný dědic	75
4.1. Nepominutelný dědic	75
4.2. Povinný díl	75
5. Vydědění a negativní závěť	77
5.1. Důvody vydědění	80
5.1.1. Vydědění nepominutelného dědice, který zůstaviteli neposkytl potřebnou pomoc v nouzi	81
5.1.2. Vydědění nepominutelného dědice, který o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevoval měl	82
5.1.3. Vydědění nepominutelného dědice, který byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze	84
5.1.4. Vydědění nepominutelného dědice, který vede trvale nezřízený život... ..	85
5.1.5. Vydědění potomka zadluženého nebo martnotratného	87
5.1.6. Vydědění mlčky a po právu	88
5.2. Negativní závěť	89
6. Zřeknutí se dědického práva; zcizení dědického práva	90
7. K jednotlivým pořízením pro případ smrti; odkaz	92
7.1. Dědická smlouva jako pořízení pro případ smrti	93
7.2. Dovětek jako pořízení pro případ smrti	95
7.3. Odkaz	96
8. Závěť jako pořízení pro případ smrti a nabývací titul	98
8.1. Postavení závěti v rámci dědických titulů	98
8.2. Závěť jako pojem a její základní charakteristika	100
9. Testovací způsobilost	106
9.1. Omezení věkem	106
9.2. Osoby s omezenou svéprávností	108
10. Náležitosti vůle a jejího projevu	113
11. Obsahové náležitosti závěti	118
11.1. Označení listiny a pořizovatele	118
11.2. Určení osoby dědice	119
11.3. Vyjádření podílu v závěti	124
11.4. Náhradnictví a svěřenské nástupnictví	129
11.5. Vedlejší doložky v závěti	134

11.5.1. Podmínky v závěti	135
11.5.2. Doložení času v závěti	138
11.5.3. Příkaz v závěti	139
11.6. Vykonavatel závěti a správce závěti	141
12. Formální náležitosti závěti a formy závěti	143
12.1. Požadavek písemné formy závěti	144
12.2. Datování závěti a její podpis	146
12.3. Formy závěti obecně	150
12.4. Holografní závěť	151
12.5. Alografní závěť	155
12.5.1. Obecná alografní závěť	156
12.5.2. Zvláštní alografní závěť	160
12.6. Závěť pořízená veřejnou listinou	163
13. Notářská úschova závěti	171
14. Závěti s úlevami – privilegované závěti	175
15. Zrušení závěti	180
15.1. Pořízení pozdější závěti	180
15.2. Zrušení závěti výslovným odvoláním závěti	183
15.3. Zrušení závěti mlčky zničením listiny.....	183
15.4. Zrušení závěti ve formě veřejné listiny jejím vydáním	185
16. Komparace dědění ze závěti s rakouskou právní úpravou	186
16.1. Právní základ	186
16.2. Postavení závěti v rakouském právu	189
16.3. Formy závěti	190
16.4. Závěrečné zhodnocení rakouské právní úpravy	196
Závěr	198
Seznam zkratk	201
Seznam použitých zdrojů	202
Seznam právních předpisů	210
Seznam použité judikatury	213
Abstrakt	220
Klíčová slova	221
Abstract	222
Key words	223

Úvod

Jako téma své rigorózní práce jsem zvolil oblast dědického práva, jmenovitě problematiku závěti. Domnívám se, že toto téma je vždy aktuální vzhledem k tomu, že se váže k životní situaci, která se v průběhu našich životů každého z nás nějakým způsobem dotkne. Soukromé právo je oblastí, která se vztahuje k projevům lidí v jejich běžném životě a k nim jako jedna ze stěžejních oblastí patří rovněž přechod majetku po smrti jedince.

Jedním z důvodů existence právních úprav, které se dotknou v reálné podobě života občanů, je vyjádření a vytyčení určité spravedlnosti. Existence právní úpravy dědění je zaměřena především na spravedlivé rozdělení majetku po smrti toho, kdo jej za svého života nabyt. To, komu připadne po smrti zůstavitele majetek, by mělo být především otázkou spravedlnosti, jelikož hodnoty, které člověk nabyt za svého života, ty jsou také hodnotami, které by měly následně přejít na jemu blízké. Ať už se bude jednat o potomky, manžela, sourozence, či jiné osoby, vždy by se mělo jednat o osoby, které pojí k zůstaviteli blízký vztah. Zákon musí být ovšem jednoznačný a nelze připustit, aby byl jeho výklad jakkoliv složitý v tom smyslu, že by dědické řízení probíhalo zdlouhavě jenom za účelem zjištění okruhu dědiců. Zároveň ovšem zákonnou posloupnost nelze konstruovat tak, aby zohlednila individuální vazby a preference k jednotlivým blízkým zůstavitele, ale musí být konstruována zásadně univerzálně. Již v průběhu historického vývoje dědického práva bylo nadmíru zřejmé, že rozdělení majetku po smrti zůstavitele v dikci zákona, nemusí vždy plně odpovídat přání zůstavitele. Jelikož se pohybujeme v oblasti soukromého práva, měl by být zájem vůle jedince tím hlavním, co zákon chrání, pokud jím jedinec vyjadřuje myšlenku o nakládání se svým majetkem po jeho smrti. Stejně tak by jedinec mohl se svým majetkem nakládat i za svého života, není tedy důvodu, aby tak nemohl za života učinit pro období následující po své smrti. A tak nacházíme jednoznačný prostor pro existenci institutu závěti jako právního jednání chránícího autonomii vůle jedince. Z mého pohledu hodnotím jako hlavní přínos existence závěti jako možnosti nakládání s majetkem po smrti zůstavitele, vyjádření spravedlnosti v rozdělení majetkových hodnot, ke kterým se již jedinec nemůže dále vyjádřit.

Za cíl této práce si kladu celkový popis platné právní úpravy dědického práva se zaměřením na oblast závěti. Práce by měla poskytnout popis nejdůležitějších institutů

z této oblasti občanského práva s poukazem na příklady z praxe a soudní judikaturu. Práce by tak měla poskytnout čtenáři kritickou analýzu stavu *de lege lata* a možné návrhy *de lege ferenda*, ke zlepšení případných nedostatků právní úpravy, ať už z praxe, tak z obecného pohledu.

Co se týče vymezení použitých metod, pro tuto rigorózní práci jsem použil v převládající části metodu deskriptivní. Nemalá část práce obsahuje rovněž prvky kritické analýzy. Obě použité metody se v celé práci prolínají. Používám také metodu komparativní, kdy poukazuji vždy na srovnání se zahraniční právní úpravou, případně zda se česká právní úprava tou zahraniční v něčem inspirovala. Komparativní metoda je rovněž využita v případě srovnání nové právní úpravy s předchozí. Samostatná část využívající dominantně komparativní metodu, je kapitola popisu rakouského dědického práva se zaměřením na závěť.

Ve své práci jsem problematiku závěti rozdělil do 16 samostatných kapitol, přičemž v úvodu práce v první kapitole („Historický vývoj testamentu“) uvádím základní informace o historickém vývoji závěti od dob římského práva po vznik a vývoj současného stavu Občanského zákoníku. Jelikož se domnívám, že pro pochopení vývoje závěti, je nutné také porozumět jejímu historickému zdokonalování, ale také případnému úpadku, či komparaci nedostatků, či předností v tom daném období, jsou v této kapitole uvedeny základní mezníky vývoje dědického práva v soukromém právu s důrazem na vývoj závěti.

Ve druhé kapitole dává tato práce prostor zásadám ovládajícím dědické právo. Jelikož je jakákoliv oblast soukromého práva ovládaná zásadami, které dávají právní úpravě rámec, který není viditelný přímo v textu zákona, je nutné uvést také základní pravidla, která ovládají současné dědické právo a tedy i teoretický prostor pro pochopení institutu závěti. S tím souvisí také kapitola třetí („Předpoklady dědění“), které považuji za nadmíru důležité v práci uvést.

Další kapitoly se již přímo vážou tématicky k institutu závěti a jako takový jej rozebírají v jeho celé šířce, tedy z pohledu platné právní úpravy, ji vykládající relevantní literatury a neméně důležité judikatury. Rigorózní práce tak poskytuje souborný názor na závěť z pohledu odborníků v oboru skrze literaturu, ale také články, k nimž dokládám v důležitých oblastech názor svůj s ohledem na vyjádření stavu *de lege lata*. Kapitola čtvrtá („Právo na povinný díl a nepominutelný dědic“) podrobně rozebírá zákonem stanovenou ochranu svěřenou potomkům zůstavitele, přičemž přímo navazující pátá kapitola („Vydědění a negativní závěť“) dokládá zákonem umožněné

mantinely, kterých lze využít pro vyloučení těchto nepominutelných dědiců v souladu se zákonem. Otázce opačné, tedy kdy se dědicové mohou zříci dědického práva a co přesně označuje pojem zcizení dědického práva, se věnuje kapitola šestá. Kapitola sedmá podrobně rozebírá jednotlivá pořízení pro případ smrti, jejím cílem je v definicích a rovněž v praktických příkladech přiblížit jednotlivé instituty, které občanský zákoník nabízí.

Navazující kapitoly, osmá, devátá a desátá se věnují závěti jako samostatnému institutu a kdo jej může využít, tedy platně k sepsání závěti přistoupit („Závěť jako pořízení pro případ smrti a nabývací titul“; „Testovací způsobilost“; „Náležitosti vůle a jejího projevu“).

Dvěma stěžejními kapitolami, které se zabývají samotnou podobou závěti, jejími obsahovými požadavky a zejména jednotlivými formami závěti, jsou kapitola jedenáctá a dvanáctá („Obsahové náležitosti závěti“; „Formální náležitosti závěti a formy závěti“). Zejména druhá ze jmenovaných je zásadní kapitolou této práce, když v podrobnostech popisuje podoby jednotlivých typu, resp. forem závětí, které lze v českém prostředí platně pořídit.

Samostatnou kapitolou, která si zasluhuje zcela oddělené místo, je kapitola třináctá, věnující se notářské úschově závěti. Jelikož ta vychází ze samostatné, v mnohém od občanského zákoníku odlišné právní úpravy a je tím pádem tematicky řazená do samostatné kapitoly.

Kapitola čtrnáctá otevírá velice diskutované téma závětí privilegovaných, tedy těch, které jsou činěny s úlevami, ve zvláštních životních situacích. Ač jsme z historického hlediska závěti s úlevami v právních úpravách nacházely, do našeho platného práva se dostaly až v rámci rekonstrukce soukromého práva.

Vznik právního jednání logicky s sebou přináší i možný zánik právního jednání, v tomto případě je nadmíru důležité uvést platná pravidla pro zrušení závěti, která jsou podrobně rozebrána v samostatné kapitole patnácté.

Cílem rigorózní práce je poskytnout vyvážený obsah a zejména komplexní zpracování popisované problematiky. K soudobému zpracování kvalitních akademických prací rovněž náleží část komparativní. V tomto ohledu práce v závěrečné kapitole šestnácté nabízí, jak již bylo uvedeno v popisu zvolené metodologie, podrobnou komparaci českého právního prostředí s rakouským právním prostředím opět se zaměřením na problematiku závěti.

Rigorózní práce vychází z množství zdrojů, důraz jsem kladl především na komplexnost použitých pramenů. Je tedy použita literatura věnující se předchozímu občanskému zákoníku z roku 1964, novému, tj. platnému občanskému zákoníku, ale v práci je rovněž použita literatura zahraniční. Věřím, že zdroje celé práce zajišťují její vyváženost z hlediska rozličných pramenů, ale dává si za cíl poskytnout rovněž praktický pohled na danou problematiku.

1. Historický vývoj testamentu

1.1. Testament v právu římském

Římské právo je bezesporu významným pilířem základních institutů, ze kterých vycházejí novodobé právní kodexy v oblasti soukromého práva. Recepce římského práva ovlivnila mnohé právní instituty soukromého práva, jeho jasný projev je znatelný také v právu dědickém. Zejména z tohoto důvodu je na místě uvést základní fakta o římském dědickém právu a podrobněji poté o testamentu tohoto období.

Dědické právo bylo založeno na principu univerzální sukcese, které je svým významem protikladem sukcesí singulární. U principu univerzální sukcese vstupuje dědic do všech práv a povinností zůstavitele, až na pár výjimek, které lze označit za práva a závazky, která jsou svou povahou ryze osobní. Jednalo se především o žaloby, které byly přímo spjaty s osobou zůstavitele, jako například žaloby z loupeže, z urážky na cti, ale kupříkladu také služebnosti.¹ Je nutné si ovšem uvědomit základní rozdílnost pojetí přechodu dědictví v právu římském a v současnosti. V současném právu se přechod práv a povinností z velké části váže k majetku. V římském právu šlo svým vyjádřením spíše o přechod ve smyslu postavení člověka. Tedy o sukcesí v tom smyslu, že se v určitých oblastech postavil dědic do pozice zůstavitele.² Dědic, který nabyl zůstavitelova aktiva, nabýval také jeho pasiva a neručil za ně pouze do výše aktiv, ale přebíral je v plné výši.³

Pokud budeme hovořit o přechodu majetku ze zůstavitele na dědice, musíme vytyčit, na základě jakých dědických titulů, takzvaných delačních důvodů, mohl být přechod majetku realizován. Delačními důvody byly zákon a závěť. Starší je z hlediska historického vývoje obou delačních důvodů zákonná posloupnost, ovšem velice záhy se ujala také testamentární dědická posloupnost.⁴

V římském právu můžeme v mnoha oblastech civilního práva sledovat významnou úlohu prétora. A to především v právotvorné činnosti prétora, která nebyla chráněna původním civilním římským právem, ale skrze prétorské žaloby. Tato činnost

---

¹ SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského: I. díl*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 220 s.

² VÁŽNÝ, J. *Pojem práva dědického a účelnost jeho dnešní struktury*. *Právní obzor*. 1923, roč. 6, s. 97-103.

³ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentýn URFUS. *Římské právo*. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 267.

⁴ ŽIDLICKÁ, Michaela. *Římské právo a jeho vliv na formování kontinentálního právního systému*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 3.

se projevila také v právu dědickém, vedle sebe později existovaly dvě posloupnosti, posloupnost civilní a posloupnost prétorská (*hereditas a bonorum possessio*). Základním rozdílem mezi posloupnostmi civilní a prétorskou spočívala v tom, že v případě té civilní nešlo výhradně o přechod práv v majetkové oblasti. Na rozdíl od tohoto pojetí civilní posloupnosti, u té prétorské se jednalo veskrze o majetkový charakter přechodu práv. Prétor uváděl dědice do držby pozůstalosti, o jehož udělení bylo třeba prétora požádat. Pokud budeme hovořit o činnosti prétora v oblasti pořizování závětí, byla spíše určitým zjednodušením tvorby testamentu.⁵

Testament byl i v římském právu považován za jednostranné právní jednání, které muselo obsahovat jmenování dědice jako univerzálního sukcesora. Potřeba testovat vyplývala prvotně z požadavku odkázat majetek někomu, kdo nebyl v zákonné posloupnosti, ale také z vůle zvolit pouze některého z dědiců, nabývalo-li by po smrti zůstavitele více dědiců. Zde je průkazná naprostá shoda s významem institutu závěti i z dnešní doby.

Testament procházel v historii římského práva zřetelnými odlišnostmi. Původní forma testamentu byla ústní a musela probíhat před lidovým shromážděním. Jednalo se o jakousi adopci pro případ smrti a její projev byl ryze formální. Ne vždy bylo ovšem možné toto prohlášení před shromážděním vykonat, proto zaznamenáváme i projevy vůle za mimořádných situací, při kterých požadavek formálního projevu vůle odpadal. Takovým může být například vojenský testament, který pořizoval voják před odchodem do bitvy v šiku (*in procintu*). Mohl se tak spolehnout, že pokud zahyne v boji, přeživší vojáci se o splnění jeho poslední vůle postarají. Později se vyvinul i testament písemný, ale jeho formální náležitosti byly oproti dnešnímu stavu složité. Skutečný písemný testament se vyvinul až v právu prétorském. Původní písemná forma sloužila spíše jako důkazní prostředek. Zůstavitel musel předstoupit před sedm svědků při tzv.: mancipačním obřadu. Ti svými pečetěmi osvědčili, že listina, kterou jim předkládá pořizovatel k ověření, obsahuje jeho skutečnou vůli o pořízení pro případ smrti. Ač bylo takto testament možné pořídit, bylo jeho pořízení dosti složité. Zjednodušení přineslo až vydávání ediktů prétorem, který uvedl do držby každého, kdo předložil listinu obsahující poslední vůli zůstavitele opatřenou sedmi pečetěmi, čímž odpadla povinnost dokazovat, zda mancipační obřad proběhl dle všech regulí.

---

⁵ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentýn URFUS. *Římské právo*. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 268-269.

Náležitosti na formu testamentu nebyly vždy pro všechny a za každé situace stejné, tak například slepci potřebovali k ověření závěti 8 svědků, v dobách šíření nakažlivých chorob, se nevyžadovalo, aby byli svědci přítomni zároveň v jedné místnosti atd.. Pamatováno bylo také na pořízení na venkově, kde nebylo snadné sehnat počet sedmi svědků pro nepříliš rozvinutou vzdělanost obyvatel a stačilo tedy pouze svědků pět.⁶

Ustálení ve vývoji testamentu nacházíme za vlády císaře Justiniána, kdy lze již rozeznat základní členění testamentů do určitých forem. Testamenty můžeme v této době rozdělit na testament veřejný a testament soukromý, přičemž soukromý testament bylo možné dále dělit na testament řádný a testament mimořádný. Řádný bylo možné učinit ústním projevem vůle, přičemž tento projev musel být srozumitelný, či ve formě písemné, která probíhala předložením listiny obsahující poslední vůli, u obou typů vždy ovšem přede svědky. Přistoupilo-li se k písemnému zachycení poslední vůle vyjádřené ústně, sloužilo takové zachycení již pouze jako důkazní prostředek. Mimořádným testamentem byly případy již výše zmíněných situací, kdy by bývalo obtížné pořídit testament za obvyklých podmínek. Veřejné testamenty byly pořizovány úředním zápisem, tedy před soudem nebo obecním, municipálním orgánem, či zasláním listiny do císařské kanceláře s žádostí o uložení testamentu.⁷

Co se týče obsahových náležitostí testamentu, logicky musel být ustanoven dědic, tedy dědická instituce. Specifické bylo, že tato dědická instituce musela být uvedena v čele testamentu a platilo, že všechnen předešlý text byl neplatný. Jediná původní forma textu, která byla uznávaná jako platná, byl text v přímé řeči v latině. Později se formálnost této formy zmírnila a uznávaný byl jakýkoliv projev vůle, ze kterého byla dědická instituce rozpoznatelná. Zaznamenáváme také situace, kdy v testamentu zůstavitel odkázal na dědice nepřímo, nezmínil jméno zůstavitele, ale odkázal například na jinou listinu, která jméno zůstavitele obsahovala, takový testament se potom nazýval testamentem mýtickým, či tajemným. Testament nesměl obsahovat označení zůstavitele potupným jménem, poté by se stal neplatným.

Sporná byla z počátku otázka ustanovení několika dědiců alternativně, až za doby císaře Justiniána byli tito považováni za kumulativně povolané dědice. Dědění ovládal základní princip, kdy v případě, že testament povolával více dědiců, museli být

---

⁶ VANČURA, Josef. *Úvod do studia soukromého práva římského*. Praha: Knihovna TYPUS, 1923, s. 443-447.

⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědictví a dědické právo*. Praha: Computer Press, 2001, s. 5.

dědicové povolání k určitému podílu z dědictví. Nemohli být povoláni k jednotlivým právům či povinnostem, to by totiž odporovalo zásadě univerzální sukcese, na které bylo římské dědické právo postaveno. A tak nepořídil-li zůstavitel o celém svém majetku, tedy nerozdělil-li podíly dědicům tak, aby pokryly celý jeho majetek, interpretací se potom vyjádřené podíly zvětšovaly, či zmenšovaly, aby pokryly celý majetek. V římském právu byl při výkladu závěti dodržován princip, který se snažil co nejvíce přiblížit zůstavitelově vůli.⁸

Římské právo pojednávalo i o podmínkách vyjádřených v závěti. Podmínky lze rozdělit na podmínky rozvazovací a podmínky odkládací. U odkládací podmínky se jedná o situaci, kdy přechod dědictví byl vázán na splnění určité podmínky. Do doby, než tuto podmínku dědic splnil, měl dvě možnosti, první z nich byla možnost požádat prétora o držbu pozůstalosti, tedy oprávnění s pozůstalostí nakládat do doby než podmínku splní. V takovém případě ovšem musel dědic poskytnout záruku, která by náležela dalším v úvahu přicházejícím dědicům v případě, že podmínku nesplní. Podmínka rozvazovací povolena nebyla, připouštěla se ovšem například u testamentu vojenského. Obecně byly nepřijatelné podmínky nemožné nebo nesmyslné.⁹

Dalším významným prvkem, který se v testamentu objevoval, bylo ustanovení náhradního dědice. Náhradní dědic byl ustanoven v případě, že by se původně zvolený dědic pozůstalosti neujal, či by se jí ujmout nemohl. Ustanovit bylo možné jednoho náhradníka původnímu dědicovi, ale také více jednomu, či naopak. Smyslem ustanovení náhradního dědice bylo zabránit nastoupení intestátní posloupnosti, v případě, že nebude dědit původní ustanovený dědic. Zároveň tak nemohl uvolněný podíl přirůst k podílům ostatních. V římském právu lze nalézt projev tří substitucí, substituci obecnou (*vulgární substituci*), substituci pupillární, kterou otec rodiny určoval nedospělému dítěti náhradníka pro případ, že by se nedožil dospělosti a substituci kvasipupillární, kterou byl určen ascendentem náhradník choromyslnému potomkovi.¹⁰

K pořízení závěti i k nabytí dědictví povolaného dědice bylo třeba dědické způsobilosti. Římské právo rozdělovalo dědickou způsobilost na aktivní a pasivní. Aktivní v případě způsobilosti zřítel testament a pasivní způsobilost k ustanovení dědicem či odkazovníkem. Aktivní způsobilost požadovala plnou svéprávnost

---

⁸ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentýn URFUS. *Římské právo*. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 281.

⁹ HEYROVSKÝ, Leopold, Otakar SOMMER a Jan VÁŽNÝ. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. Bratislava: Rivnác, 1929, s. 536-543.

¹⁰ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentýn URFUS. *Římské právo*. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 284.

a způsobilost obchodovat, bylo jí třeba jak k sepsání testamentu, tak po celou dobu, až do zůstavitelovy smrti. Pokud tuto způsobilost zůstavitel ztratil, stal se testament neplatným. Aktivní způsobilost byla odepřena například nedospělým, otrokům, cizincům, či duševně chorým. Pasivní způsobilost byla zapovězena těm, kteří postrádali způsobilost aktivní, či osobám právníkům s výjimkou římského státu.

Vyjádření, že vedle sebe nemohly nastoupit posloupnost intestátní a posloupnost testamentární, byla porušena principem neopomenutelných dědiců, který se rovněž v římském právu projevoval. Pamatováno tak bylo na potomky, které zůstavitel v testamentu zapomněl zmínit, ať už záměrně či bez úmyslu. Nárok neopomenutelných dědiců na část dědictví obecně neznamenal, že by neměla být respektována zůstavitelova poslední vůle. Zpočátku tím byla spíše vyjádřená povinnost určená zůstaviteli, aby své potomky v závěti zmínil. Posléze se z toho vyvinula možnost neopomenutelných dědiců se proti neustanovení v testamentu aktivně bránit, tedy požadovat právo na povinný díl. Vývoj práv neopomenutelných dědiců tedy počínal pouze vyjádřením formálních práv těchto dědiců. Zůstavitel nemohl v závěti opomenout dědice vlastní a nezbytné, zejména pak syna, kterého musel výslovně zmínit a povolát k dědictví, nevýznamno k jakému podílu. Výše zmíněná povinnost ovšem neznamerala, že by zůstavitel vždy musel potomku, především pak synovi, něco odkázat, mohl je také v testamentu vydědit. Nepovolal-li by ovšem v testamentu syna nebo by jej ani v testamentu nevydělil, stal by se tento testament závětí nespravedlivou a tím pádem neplatnou. Později se vyvinula práva materiální, tedy vyjádření povinného podílu, na který měl neopomenutelný dědic nárok. Z počátku se jednalo o jednu čtvrtinu zákonného dědického podílu, za doby Justiniána dokonce o jednu třetinu. Pokud se zůstavitel v závěti o neopomenutelném dědici nezmínil, náležela mu zvláštní stížnost, kterou se u soudu mohl domáhat zrušení závěti pro její neplatnost.¹¹

Ke zrušení závěti je také nutné dodat rozdělení, z jakých důvodů ke zrušení mohlo dojít. Dělo se tak buď ze zůstavitelovy vůle, či na základě objektivních skutečností. Prvním důvodem bylo odvolání, či nahrazení původního testamentu testamentem novým. Což vyplývá z autonomie vůle zůstavitele pořizovat se svým majetkem, tedy pořízením i měnit, či jej odvolat. Nová závěť vždy nahradila závěť původní a ta se automaticky rušila a to dokonce i v případě, kdy původní testament

---

¹¹ BOHÁČEK, M. *Nástin přednášek o soukromém právu římském: II Právo obligační, právo dědické*. Praha: vlastním nákladem Jiří Jelen na Mělníce, 1946, s. 144-152.

obsahoval tzv. *derogační klauzuli*, která vyjadřovala, že žádný nový testament původní vůli zůstavitele nesmí nahradit.

Druhým důvodem byla následná ztráta testamentární způsobilosti (*způsobilosti aktivní*). Této způsobilosti, jak již bylo vyjádřeno výše, bylo třeba už při sepsání testamentu. V případě, že tato způsobilost pořizovateli chyběla už od počátku, neměl testament žádných účinků, v případě že u pořizovatele posléze odpadla, stal se následně tento testament neplatným. Třetím důvodem byl tzv. *opuštěný testament*, kdy se žádný z ustanovených dědiců dědicem nestal a to buď z důvodu odmítnutí, nebo nemožnosti dědictví přijmout. Neplatným se testament stával také pro nedodržení formy nebo z důvodů, jak bylo blíže pojednáno v textu u neopomenutých dědiců.¹²

Vedle testamentu, který v římském právu vycházel z principu univerzální sukcese, si společenské uspořádání tehdejší doby vyžadovalo také jiné úkony pro případ smrti, založené na principu singulární sukcese. Mezi nejvýznamnější takové úkony patřil odkaz. Odkaz jako jednostranné právní jednání pro případ smrti, kterým zůstavitel poskytoval k tíži svého dědictví majetkový prospěch osobě, jež nebyla jeho dědicem. Z hlediska rozdělení odkazů, je lze rozdělit do dvou základních velkých skupin na odkazy práva civilního a fideikomisy.

Civilní odkazy byly spíše formální, kdežto fideikomisy byly příznačné pro svoji neformálnost. U odkazů civilního práva lze uvést z hlediska historického vývoje, ale také z hlediska formy, 4 druhy těchto odkazů. Typické pro jednotlivé typy bylo také rozlišení, co bylo možné jakým odkazem odkázat. Civilní odkaz se musel vždy vázat na testament popřípadě na kodicil. Nejstarším typem byl odkaz vindikační, kterým odkazovník získával vlastnické právo k odkázaným věcem ve chvíli, kdy dědic nabyl odkázané dědictví. Odkazovník získával k věcem tzv.: *kviritské vlastnictví* (které bylo určeno pouze římským občanům), čímž byl v podstatě určen i rozsah, které věci mohl zůstavitel takto odkázat. Byly to pouze ty věci, které měl sám ve kviritském vlastnictví a to současně i ve chvíli jeho smrti. Druhým typem byl odkaz damnační, který byl příznačný tím, že odkazovník získával pouze obligační nárok na vydání předmětu odkazu, ovšem s tím rozdílem, že se jednalo o odkaz, kterým šlo pořídit o vícero rozličných věcech, a to nejen o věcech ve kviritském vlastnictví, ale obecně o věcech, které mohly být předmětem obligačního závazku, tedy i o věcech zatím neexistujících, nehmotných, či o pohledávkách, bylo možné jím také prominout dluh. Třetím typem

---

¹² BLAHO, Peter, HARAMIA, Ivan a Michaela ŽIDLICKÁ. *Základy římskeho práva*. Bratislava: Nakladatelství MANZ, 1997, s. 148.

odkazu byl *legatum sinendi modo*, u něhož se také jednalo o obligační nárok ve prospěch odkazovníka, ovšem s tím rozdílem, že dědic neměl v tomto případě povinnost věc na odkazovníka převést, avšak musel dovolit či strpět, že si odkazovník věc sám vzal. Vždy se však v tomto případě jednalo o věc hmotnou a ve vlastnictví zůstavitele, či dědice. Posledním typem byl odkaz precepční, u kterého není výklad sjednocen. Jednalo se buď o obdobu vindikačního odkazu, či odkaz, kterým se jednomu ze spoludědiců poskytoval zvláštní majetkový prospěch, což souviselo s tím, že mohlo jít pouze o věc zůstavitelovu.

Zůstavitel mohl původně o své pozůstalosti pořizovat bez omezení i ve smyslu zřízení odkazů, což ovšem někdy přinášelo situace, kdy celá pozůstalost mohla být vyčerpána skrze odkazy. V platnost proto později vstupovaly jednotlivé zákony, které možnou výši odkazu omezovaly. Jednalo se tak například o Furiův či Voconiův zákon, kterými byla určena maximální možná výše odkazu, kupříkladu pravidlo, že odkazovník nemohl získat více než dědic.

Obdobou odkazů civilních, ovšem pro svoji výhradní neformálnost formou odlišné, byly fideikomisy jako samostatný druh odkazu. Jednalo se o prosbu, která byla adresovaná dědici nebo odkazovníkovi, aby třetí osobě poskytl určitý majetkový prospěch. Zatížit jím bylo možné kohokoliv, kdo něco z pozůstalosti získal a jeho neformálnost se projevovala v tom, že se nemusel vázat na testament popřípadě na kodícil. Jeho specifikem z počátku bylo, že závisel pouze na poctivosti a nebyla zde žádná garance, kterou bylo možné jakkoliv vynutit. Později za principátu se ovšem fideikomis stal vynutitelným jako obligační nárok a začal se přibližovat damnačnímu legátu, což souviselo s tím, že byl považován za výhradní formu odkazu. Mezi fideikomisy a civilními odkazy se tak v průběhu času smazával rozdíl, jelikož právo chránilo oba typy odkazů, i když byly svou formou od počátku odlišné. Svým druhem byl samostatný univerzální fideikomis, kterým bylo možné pořídit odkaz ohledně celé pozůstalosti, a dědic jím byl povinen převést celou pozůstalost na odkazovníka v okamžiku, kdy se stal dědicem.¹³

I v případě odkazů, stejně jako v případě testamentu, bylo možné ustanovit náhradního odkazovníka v případě, že by původní odkazovník odkaz nenabyl.

Souběžně s vývojem fideikomisů v období principátu, se vyvinul nový typ pořízení pro případ smrti, kodícil. V případě kodícilu se také jednalo o bezformální

---

¹³ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentýn URFUS. *Římské právo*. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 304-307.

jednání, kterým zůstavitel projevil svou vůli něco odkázat. Z počátku měl podobu dopisu, který doprovázel testament, tedy testamentární kodicil. Později také nezávisle na něm sám o sobě, bez vazby na testament, potom tedy intestátní kodicil. Kodicil mohl obsahovat rozličná pořízení pro případ smrti, nikdy ovšem ustanovení dědice, či jeho vydědění. V pozdější době začaly platit minimální požadavky na dodržení určité formy a v poklasickém právu se z něj stal nový typ všeobecného pořízení pro případ smrti postavením srovnatelný s testamentem.

Samostatným druhem pořízení bylo také darování pro případ smrti. Jako jediný druh dvoustranného právního jednání, oproti ostatním jednostranným, vyjadřovalo vůli zůstavitele projevující se především v převodu vlastnického práva s odkládací podmínkou, že obdarovaný přežije dárce. I v případě *mortis causa donatio* nebyla vyžadována formální stránka tohoto právního jednání, což se změnilo v době justiniánského práva, které zavedlo jisté formální požadavky a dokonce možnost jednostranného odvolání.

1.2. Dědické právo a vývoj testamentu na našem území v období feudalismu

Dlouhým obdobím, které není z hlediska dědického práva nijak zajímavé, bylo období mezi římským právem a právem habsburským na našem území. Dědické právo se v období feudalismu nijak nerozvíjelo, jelikož tomu bránilo několik významných skutečností. Tou první je především nejednotnost práva jako takového, na našem území panoval právní pluralismus. Vedle sebe zde působilo právo zemské, církevní, městské, manské a dvorské. Zemské zřízení upravovalo postavení šlechty, městské právo se vztahovalo na měšťany. Tato práva existovala vedle sebe, samostatně se vyvíjela a tím pádem se projevoval i rozdílný vývoj dědického práva.¹⁴

Druhou významnou skutečností, která bránila rozvoji dědického práva, především závěti, byla existence odúmrtního práva panovníka. Odúmrť byla regálním právem českého panovníka, na jehož základě mu připadala všechna půda a nemovitosti od šlechtice, který zemřel bez dědice, v tehdejší pojetí, bez potomka, ale také v případě, že potomek existoval, ale jeho dědický nárok nebyl uznáván. Původně mohli dědit pouze synové a zanechal-li zemřelý výhradně dcery, dědit nemohly. Na konci 12. století ovšem tento úzus změnila Statuta Konrádova z roku 1189, která přinesla zásadní změny v majetkovém právu a především v právu dědickém, jelikož připouštěla dědit dcerám v případě, že zůstavitel nezanechal ani jednoho syna.¹⁵

Třetí významnou skutečností, která bránila rozvoji testamentu, byla obrana a reakce na právo odúmrtní panovníka v podobě institutu nedílu. Nedíl byl majetkovým společenstvím, jehož účastníci byli mezi sebou v příbuzeneckém poměru a představoval komplex majetku s ideálními spoluvlastnickými podíly individuálně neurčenými. V rámci společenství se jeho účastníci sice podíleli na výnosech, avšak nemohli svým podílem samostatně disponovat. Tento podíl se také nemohl oddělit, takže v případě, že někdo zemřel, ideální podíl zbylých účastníků se zvětšil, při narození dalšího příbuzného, se opačně zmenšil. Král tak nemohl uplatnit své odúmrtní právo a to až do chvíle, než by vymřel poslední člen nedílu. Spoluvlastníci tak v podstatě byli chráněni podobnou formou, jakoby odkazovali svůj majetek v závěti, ovšem projev nedílu neměl

---

¹⁴ ADAMOVÁ, Karolina a Antonín SÝKORA. *Dědické zemské právo v české historii: k obsahu českého zemského hmotného dědického práva od patrimoniálního státu do poloviny 17. století se zvláštním zřetelem k Obnovenému zřízení zemskému, Deklaratoriím a Novelám*. Ostrava: Key Publishing, 2013. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-196-2.

¹⁵ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 3. vyd. Praha: Linde Praha a.s., 2003, s. 81.

z obecného pohledu s právem dědickým nic společného. Možnost odkázat movitý či nemovitý majetek v případě, že zůstavitel neměl nedílné spoluvlastnictví, tedy žádných nedílných příbuzných, byla možná, avšak pouze za předpokladu, že měl povolení od krále.

Mocným listem panovník vyjadřoval svůj souhlas, ve kterém se vzdával svého odúmrtního práva. Nejednalo se ovšem o souhlas pro více osob, nýbrž vždy o souhlas pro tu danou konkrétní osobu. Takový souhlas mohl být omezen určitou lhůtou nebo sumou, v takovém případě zbytek opět náležel panovníkovi na základě jeho odúmrtního práva. Nelze tak přímo hovořit o testovacím právu, jelikož nešlo o právo všeobecné, nýbrž o individuálně přiznané právo s výsadou odkázat majetek za života nebo na smrtelné posteli.^{16 17} Odúmrtní právo neplatilo bez výhrady po celou dobu, panovníci se svého práva odúmrtní postupně vzdávali.¹⁸

Vzdání se práva odúmrtní se nejdříve dostalo měšťanům. Zpočátku bylo právo kšaftu, jinak řečeno právo testovat, přiznáno pouze některým měštům a kšaftovat tak mohli pouze měšťané z těch měst, kterým to král výslovně povolil. „Ten, kdo neměl nedílné příbuzné, mohl o svém majetku pořizovat (kšaftovat), jen když dostal souhlas krále mocným listem, kterým se král vzdal svého práva na odúmrtně v jednom individuálním případě. Povinnost obstarat si pro testování mocný list, se obcházela fingovaným dlužním zápisem do zemských knih.“¹⁹ Ovšem v roce 1372 mohla již všechna královská města využít svého práva svobodného pořizování kšaftu.²⁰ Pravidla pro testament byla v městském právu na tehdejší dobu poměrně ustálená. Kšaft mohl mít jak písemnou, tak ústní formu a zakotveno bylo také potvrzení důvěryhodnou osobou, z dnešního pohledu potvrzení svědkem. U písemného kšaftu české zemské právo vyžadovalo 2 až 3 svědky, na Moravě bylo třeba svědků alespoň šest. Testament, který byl přímo vkládán do zemských desek, nemusel být dosvědčován svědky.²¹ Ústní forma platila pouze o nemovitostech. Kšaft musel být ověřen přítomností dvou svědků

---

¹⁶ KADLECOVÁ, Marta. *Vývoj českého soukromého práva*. Praha: Eurolex, 2004, s. 72.

¹⁷ KADLECOVÁ, Marta. *Několik kapitol z českého středověkého soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 40.

¹⁸ ADAMOVÁ, Karolína a Antonín SÝKORA. *Dědické zemské právo v české historii: k obsahu českého zemského hmotného dědického práva od patrimoniálního státu do poloviny 17. století se zvláštním zřetelem k Obnovenému zřízení zemskému, Deklaratoriím a Novelám*. Ostrava: Key Publishing, 2013. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-196-2.

¹⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 15. Právo pro denní praxi (Computer Press). ISBN 978-80-251-1659-3.

²⁰ KADLECOVÁ, Marta. *Několik kapitol z českého středověkého soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 40.

²¹ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 15. Právo pro denní praxi (Computer Press). ISBN 978-80-251-1659-3.

a pečetěmi od zůstavitele a svědků, které sloužily jako podpisy. Na Moravě to byla povinnost dokonce sedmi pečetí, tedy pečetí kšaftujícího a šesti svědků. Kšaftovat například nemohli duševně choří, či nedospělí.

V roce 1497 se Vladislav Jagellonský vzal svého privilegia odúmrtního práva pro Čechy a v roce 1587 totéž učinil Rudolf II. pro země moravské. V zemském právu, jak již bylo řečeno, bylo možno odkazovat pouze se souhlasem krále na základě mocného listu. Obnovené zřízení zemské z roku 1627 ovšem zakotvilo testovací svobodu a mocných listů již nadále nebylo třeba. Otec jako vlastník rodinného majetku musel zanechat povinný díl svým dětem a o zbytku jeho majetku mohl volně pořizovat.²²

---

²² RAUSCHER, Rudolf. *Dědické právo podle Českého práva zemského*. Bratislava: Právnická fakulty University Komenského, 1922, s. 95.

1.3. Všeobecný zákoník občanský z roku 1811

1.3.1. Historické souvislosti

Před uvedením základních informací o Všeobecném zákoníku občanském a jeho právní úpravě dědického práva, je na místě uvést určitá historická fakta, na jejichž základě je možné pochopit souvislosti fungování společnosti a obecně i státního zřízení v dobách Rakouska-Uherska. Po smrti Ludvíka Jagellonského v roce 1526 byl zvolen nástupcem českého a uherského trůnu Ferdinand I. z rodu Habsburků, Království české se tak stalo součástí Habsburské monarchie. Významným mezníkem byl poté rok 1867, ve kterém došlo k rakousko-uherskému vyrovnání a vznikla tak unie dvou států. Byl to logický výsledek umělého spojení těchto dvou státních útvarů, jelikož v obou žila početně podobná skupina obyvatel, v Uhrách Maďaři, v Rakousku Němci, ale ani jeden z těchto dvou států neměl nadpoloviční většinu. Oba celky, jak Rakousko, tak Uhersko, ač byly na sobě vcelku nezávislé, spojovala osoba panovníka, což bylo potvrzeno korunovací císaře Františka Josefa I. za uherského krále v Budíně 8. června 1867. Obě centra měla však své vlastní říšské sněmy, ministerské předsedy, ministerstva a rovněž vlastní úřady, což se projevovalo i v samostatné tvorbě zákonů.²³

Z hlediska práva, je třeba si uvědomit stále působící pluralismus práva z dob feudalismu. O určité odstranění tohoto stavu se snažila již Marie Terezie ustavením komise, která měla vytvořit jeden celistvý zákoník Codex Theresianus. Její syn Josef II. v podobných myšlenkách sjednocení soukromého práva pokračoval a vydal první díl Všeobecného občanského zákoníku v roce 1786. Po jeho smrti se na zákoníku pracovalo dál.²⁴

Vyústěním těchto prací byl právě Všeobecný zákoník občanský (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie*), který celou oblast soukromého práva, jako první právní předpis takového rozsahu, sjednotil. Vyhlášen byl patentem z 1. června 1811 a účinnosti nabyl 1. ledna 1812, platil v celé habsburské monarchii kromě Uher.²⁵ Jednalo se o nejvýznamnější civilní kodex platný na našem území hned z několika důvodů. Byl první jednoznačnou právní úpravou, která přímo obsahovala vyjádření rovnosti všech

---

²³ VANĚČEK, Václav. *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*. Praha: Orbis, 1976. s. 335-363.

²⁴ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: ORAC, 1995. s. 163-166.

²⁵ Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s. dne 1. června 1811, který nabyl účinnosti od 1. ledna 1812.

před zákonem, občané si tak byli rovni a nezohledňovalo se jejich postavení, či stav. Zákoník také odmítal nevolnictví, vyjádřil základní princip vlastnického práva, čímž zaručoval jeho nezpochybnitelnou ochranu a ctil základní soukromoprávní principy tak, jak je můžeme i dnes dovozovat.

Dalším nesporným faktem je jeho dlouholetá platnost. Na našem území platil od 1. 1. 1812 do 31. 12. 1950. Prvním zákonem vydaným v nově vzniklém Československu, byl Zákon ze dne 28. října 1918 o zřízení samostatného státu československého, který se také nazýval „*Recepčním zákonem*“. Veškerý rakousko-uherský právní řád byl tímto zákonem recipován a tím tedy i Všeobecný zákoník občanský. Vznikla tak zajímavá situace, kdy v již samostatném Československu byl zprvu platný zákon, který byl psaný německy. Na Slovensku se zachovalo obyčejové uherské právo. Je nutné ovšem také podotknout, že tato dlouholetá platnost byla z velké míry ovlivněna i historickými událostmi a celospolečenským napětím před koncem první republiky. Snahy o vytvoření vlastního občanského zákoníku, který se měl velkou měrou inspirovat právě Všeobecným zákoníkem občanským, zde byly, ale k jejich projednání, z důvodu řešení jiných důležitějších problémů, nikdy nedošlo.

Dalším faktem, který jistě stojí za zmínku, je také argument nadčasovosti tohoto díla, což dokládá především skutečnost, že v Rakouské republice platí s určitými novelami dodnes. Je ovšem nutné dodat, že tyto novely nezměnily nijak podstatu zákoníku a jeho principy, členění a význam jsou tak v účinnosti v Rakouské republice již 200 let.

1.3.2. Dědické právo ve Všeobecném zákoníku občanském

Dědické právo bylo upraveno v dílu druhém, oddílu prvním, hlavě osmé až patnácté, tedy v ust. § 531n Všeobecného zákoníku občanského. Z hlediska dědického práva se v rámci Všeobecného zákoníku občanského opět prosadila, v návaznosti na tradici římského práva, univerzální sukcese, ovšem zákoník obsahoval i posloupnost singulární, jako možnosti jednotlivých pořízení pro případ smrti. Dědictví se nenabývalo smrtí zůstavitele, ale vyplývalo z adičního principu, z jehož podstaty se dědicové museli o dědictví přihlásit a svůj dědický nárok prokázat na základě jednoho z dědických titulů. Jednalo se o tzv.: *ležící pozůstalost*²⁶, což je zásadní rozdíl od dnešní

---

²⁶ „Co se týče právní povahy této ležící pozůstalosti, převládal názor, že se nejedná o právnickou osobu. Jednalo se však o samostatný majetkový soubor *sui generis*, právně nedělitelný celek v tom smyslu, že

právní úpravy, kdy vycházíme z principu nabytí dědictví ke dni smrti zůstavitele v kombinaci s principem ingerence státu, který nabytí dědictví dědicům přiznává. Ve chvíli, kdy zůstavitel zemřel, soud vyzval dědice, aby podali své dědictví přihlášky, čímž došlo k delaci neboli nápadu dědictví. Vlastnické právo k pozůstalosti pak přecházelo až odevzdáním pozůstalosti dědici soudem tzv.: *odevzdací listinou*. Pokud jednou již dědic dědictví přijal, nemohl jej nijak odmítnout.²⁷

Všeobecný zákoník občanský upravoval tři dědictví tituly, prvními z nich byla dědictví smlouva, která byla jako dědictví titul ze všech nejsilnější a měla přednost před testamentem a zákonem. O věcech, které byly předmětem dědictví smlouvy, tak zůstavitel nemohl pořídit testament. Zde se projevuje specifická konkurence dědictví posloupností, které vycházely z dědictví smlouvy, testamentu a zákona. Nejslabším důvodem byl poslední z nich, tedy zákon a uplatnit jej bylo možné pouze v případě, že se neuplatnila dědictví smlouva, či testamentární dědictví posloupnost. Dědictví smlouvu mohli uzavřít pouze manželé (a to také manželé rozvedení), popřípadě snoubenci s odkládací podmínkou uzavření manželství. Přijetím slibu druhého manžela sliboval tento jemu pozůstalost, či část pozůstalosti. Smlouva podléhala přísnější formě notářského zápisu.

Závěť pořizoval zůstavitel pro případ smrti o svém majetku nebo jeho části ve prospěch jedné či více osob a zákon byl, jak již bylo řečeno, dědictví titulem s nejmenší právní silou. Jelikož bylo zákonem vyjádřeno, že závěť měla přednost před dědictví ze zákona, platila také zásada, že i v případě pochybností nebo nepřesností v závěti, je třeba ji vykládat ve prospěch platnosti závěti. Obecně lze vyjádřit, že Všeobecný zákoník občanský ochraňoval naplnění vůle zůstavitele, preferovalo se tuto vůli splnit co možná nejlépe (zde je viditelný projev základní myšlenky projevující se v právu římském).

1.3.3. Závěť ve Všeobecném zákoníku občanském

Pro vymezení základních pravidel právní úpravy závěti ve Všeobecném zákoníku občanském, je třeba od sebe odlišit testament a dovětek. Testament musel

---

zahrnoval veškerý majetek (tedy majetek dědicům známý, o kterém se jedná, i majetek, který se objeví v budoucnu), který sám odpovídal do odevzdání za dluhy a odkazy.“ Zdroj: BÍLEK, Petr a ŠEŠINA. *Dědictví právo v předpisech let 1925 - 2001*. Praha: C.H.Beck, 2001, s. 3.

²⁷ BÍLEK, Petr a Martin ŠEŠINA. *Dědictví právo v předpisech let 1925 - 2001*. Praha: C.H.Beck, 2001, s. 3.

obsahovat ustanovení dědice, neobsahovala-li listina ustanovení dědice, ale jiné opatření (například v ní zůstavitel pouze odkazoval některé věci či práva, či ustanovil vykonavatele nebo správce pozůstalosti) jednalo se o dovětek, neboli o kodiciel.²⁸ Pořízení závěti muselo probíhat za zdravého rozumu, s rozvahou a vážně, což vyplývalo z ust. § 565 Všeobecného zákoníku občanského, učinil-li zůstavitel poslední pořízení v zuřivosti, šílenosti, blbosti nebo opilství, stalo se dle ust. § 566 Všeobecného zákoníku občanského pořízení neplatným. Testamentární způsobilost z hlediska věku, byla stanovena na 14 let, ovšem mezi 14. a 18. rokem věku, mohla být závěť učiněna pouze ústně před soudem (ust. § 569 Všeobecného zákoníku občanského). Některým osobám bylo přímo ze zákona zapovězeno pořizovat testament. Dle ust. § 573 Všeobecného zákoníku občanského šlo o řeholníky.²⁹ Ti mohli pořizovat pro případ smrti pouze v případě, že jejich řád dostal zvláštního povolení. Dále bylo například zapovězeno pořizovat testament zločincům, kteří byli odsouzeni k trestu smrti (ust. § 574 Všeobecného zákoníku občanského).

1.3.4. Formy závěti vyjádřené ve Všeobecném zákoníku občanském

Všeobecný zákoník občanský upravoval několik forem závětí, připouštěla se jak závěť písemná, tak ústní, pořádit ji bylo možné jak před soudem, tak bez ingerence soudu. Bylo možné pořádit závěť vlastní rukou, takzvanou závěť holografní bez ingerence soudu. V případě této formy závěti nebylo třeba svědků, musel být ovšem připojen vlastnoruční podpis. Stejně jako v dnes platném OZ nebylo třeba pro platnost závěti ji datovat, nebylo třeba ani vyjádřit místo sepsání závěti, takové náležitosti se ale přímo dle ust. § 578 Všeobecného zákoníku občanského doporučovaly. Další formou závěti s podobností k dnešnímu stavu, je závěť sepsaná rukou někoho jiného (tzv.: alografní závěť). Zůstavitel musel prohlásit před třemi způsobilými svědky, že listina obsahuje jeho poslední vůli a vlastnoručně ji podepsat. Svědci nemuseli znát obsah závěti, ale museli doložit svým podpisem na shodné listině se závětí, že sepsání závěti dosvědčili (ust. § 579 Všeobecného zákoníku občanského). Další povolenou formou závěti byla závěť ústní, která je dnes tzv. privilegovanou závětí, vymezena byla

---

²⁸ BÍLEK, Petr a Martin ŠEŠINA. *Dědické právo v předpisech let 1925 - 2001*. Praha: C.H.Beck, 2001, s. 6.

²⁹ Řeholník, také řeholní bratr, je v katolické církvi osoba mužského pohlaví, která se zavázala k doživotní službě Bohu a lidem a žije ve společenství osob, jež se řídí stejným pravidlem čili řeholí (z lat. *regula*, pravidlo).

také písemná nebo ústní forma učiněná před soudem. Dále nacházíme obdobu dnešní závěti ve formě notářského zápisu a poslední formou byla společná závěť manželů. Podrobněji budou formy závětí ve Všeobecném zákoníku občanském rozebrány v následujícím textu.

Všeobecný zákoník občanský pamatoval rovněž na případy, kdy zůstavitel neuměl číst nebo psát. Pokud zůstavitel neuměl psát, vztahovala se na něho v podstatě úprava sepsání testamentu rukou někoho jiného s tím požadavkem, že zůstavitel musel, za přítomnosti tří svědků, takto sepsanou závěť označit vlastnoručním znamením ruky. Neuměl-li číst, jeden ze tří svědků závěť před dvěma ostatními svědky přečetl a takto přečtenou závěť svědci potvrdili, ovšem pisatel nesměl být zároveň předčítajícím (ust. § 581 Všeobecného zákoníku občanského).

Ústní závěť bylo možné pořádit před soudem, ale i bez prohlášení před soudem, které probíhalo za přítomnosti tří svědků, doporučovalo se také, aby svědkové nějakým způsobem obsah závěti zaznamenali, pro případ, že by přesný obsah poslední vůle v budoucnu zapoměli (ust. § 585 Všeobecného zákoníku občanského). Ústní prohlášení před soudem bylo písemně zaznamenáno a uschováno (ust. § 588 Všeobecného zákoníku občanského). Písemné porřízení před soudem probíhalo podobně, pořídil se protokol, ten se u soudu uschoval a zůstavitel se o úschově vydalo potvrzení (ust. § 587 Všeobecného zákoníku občanského).

Naprosto specifickou formou závěti byla společná závěť manželů, kteří odkazovali společnou listinou buď sami sobě, nebo v ní ustanovili společného dědice. Mohli tak učinit i snoubenci, přičemž závěť nabyla platnosti až ve chvíli, kdy snoubenci platně uzavřeli manželství (ust. § 1248 Všeobecného zákoníku občanského).

Dalším specifikem byly poslední porřízení s úlevami, které nemusely splňovat všechny formální náležitosti a podobně jako v právu římském, se jednalo o testamenty porřízené za specifických situací a podmínek. Jednalo se o testamenty porřízené za plavby lodí a testamenty porřízené v místech, kde panovala vážná nemoc. Příkladem, který byl přímo vyjádřen v zákoně, byl mor. Možné byly ovšem i jiné nemoci, ale vždy se muselo jednat o nemoc závažnější, nemohlo jít například o epidemii chřipky. Úlevy platily i pro svědky, kterými například mohly být za těchto okolností i osoby mladší 14 let.³⁰

---

³⁰ ROUČEK, František. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl III.* Reprint původního vydání. Olomouc: CODEX Bohemia, 1998. s. 163.

1.3.5. Zrušení a neplatnost závěti dle Všeobecného zákoníku občanského

I přes fakt, že testament obsahoval doložku, která vyjadřovala, že každý další testament je neplatný, bylo možné zřízením nového testamentu zrušit testament původní (ust. § 713 Všeobecného zákoníku občanského). K takovým doložkám se totiž dle ust. § 716 Všeobecného zákoníku občanského nepřihlíželo (opět viditelná podobnost s římským právem). Závěť bylo možné odvolat ústně, či písemně, přípustné bylo také zničení listiny a to v případě, kdy zůstavitel nechtěl nahradit testament původní závětí novou (ust. § 717 Všeobecného zákoníku občanského). Zničení listiny, která obsahovala závěť, nemuselo probíhat pouze její likvidací, ale stejný dopad mělo i přeříznutí nebo přeškrtnutí podpisu nebo vymazání obsahu závěti.

Testament musel být vždy sepsán osobou, která měla aktivní testamentární způsobilost, nebylo-li tomu tak, byla závěť neplatná. V případě nedodržení předepsané formy testamentu, byla taková závěť také neplatná. Neplatnost nemusela nastávat ohledně testamentu jako celku, bylo možné, aby neplatná byla pouze určitá ustanovení, což ještě nemuselo znamenat, že byl neplatný testament jako celek.

1.3.6. Jiná pořízení pro případ smrti

Všeobecný zákoník občanský upravoval i jiná pořízení pro případ smrti. Významným rozdílem mezi obecným přechodem pozůstalosti na dědice a jinými pořízeními pro případ smrti byl fakt, že přechod pozůstalosti na dědice byl uskutečňován na základě univerzální sukcese, dědic tak přijímal jak aktiva, tak pasiva.

Opačná byla situace v případě odkazu, který byl uskutečňován, jak již bylo vyjádřeno v římském právu, na základě sukcese singulární. Šlo o poskytnutí majetkového prospěchu zůstavitelem, ačkoliv se nejednalo o dědice.³¹ Odkazem tedy zůstavitel odkázal určité osobě, označené jako odkazovník, určitý majetek, přičemž se mohlo jednat jak o věc jednotlivě určenou, tak ale také o věc určenou druhově. Odkazovník se nestal dědicem (ač musel být způsobilý dědit a často se kloubilo v jedné osobě postavení dědice, ale také odkazovníka), ale jeho nárok na vydání věci byl obligačním nárokem vůči dědicovi, ať už zákonnému nebo závětnímu. Možná byla též varianta, kdy tento nárok vznikal vůči jinému odkazovníku. Odkaz bylo možné učinit

---

³¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 25.

v závěti nebo v dovětku, lépe řečeno, bez závěti nebo dovětku, nebylo možné odkaz zřídit. V případě pochyb, zda se jednalo o odkaz či o dědictví k určité věci, bylo přednostní posuzovat tuto vůli zůstavitele jako odkaz.³²

Všeobecný zákoník občanský upravoval také dědickou smlouvu. Upravoval ji jako dvoustranné právní jednání, kterým jedna strana slibovala druhé straně budoucí pozůstalost nebo její část a druhá strana tento slib přijala. Platná dědická smlouva, jak již bylo řečeno, mohla vzniknout pouze mezi manželi.

Dále bylo ve Všeobecném zákoníku občanském upraveno také darování pro případ smrti, čímž se zůstavitel stával dárce a po jeho smrti obdarovaný přijal předmět darovací smlouvy.

Dle ust. § 551 Všeobecného zákoníku občanského bylo možné se předem dědického práva zříci, mohl tak učinit ten, kdo byl oprávněn nakládat se svým právem dědickým a to smlouvou se zůstavitelem. K platnosti takové smlouvy bylo ovšem třeba notářského zápisu nebo soudního zápisu do protokolu. Takový projev, pokud nebylo výslovně určeno jinak, se vztahoval i na potomky toho, kdo se práva zříkal.

---

³² ROUČEK, František. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl III.* Reprint původního vydání. Olomouc: CODEX Bohemia, 1998. s. 22.

1.4. Občanský zákoník z roku 1950

1.4.1. Historické souvislosti

Nelze bez jakékoliv zmínky přeskočit období od konce první republiky až do osvobození našeho území od nadvlády nacistického Německa. Situace v době před Mnichovskou dohodou nebyla z žádného pohledu jednoduchá. Eskalující profašistické nálady v Německu ovlivňovaly velkou měrou chování německých obyvatel na našem území. Ti žili z velké části v pohraničí s Německem a Rakouskem, souborně se tato území označují jako Sudety. Vzniklá situace se hodila Adolfu Hitlerovi, politickému vůdci Německa, který volal po osvobození Sudetských Němců, kteří dle něj měli nárok se připojit ke svému národu, tedy k Německu. To vyústilo k přijetí podmínek tzv.: *Mnichovské dohody* podepsané dne 29. září 1938. Podpis Mnichovské dohody prakticky znamenal, že období první republiky skončilo.³³

Ač aplikací Mnichovské dohody došlo k výraznému okleštění území Československa ve prospěch Německa, situaci to ovšem neuklidnilo, naopak se stupňovala. Německo si nadále kladlo další požadavky na české území a hrozilo rovněž vojenskou silou k dosažení těchto cílů. Dne 15. března 1939 obsadila nacistická vojska Německa zbylé území českých zemí (těch bez Sudet). Již nešlo hovořit o Československu, poněvadž dne 14. března 1939 byla vyhlášena samostatnost Slovenské republiky. Obsazením zbylého území německými vojsky vznikl Protektorát Čechy a Morava. Ač bylo toto území z hlediska vlády a prezidenta formálně samostatné, z právního hlediska tomu tak nebylo. V platnosti zůstaly dosavadní zákony, ovšem s podmínkou, že odporují-li německým zákonům, mají ty německé v takovém případě přednost.³⁴ Právní úpravu dědického práva v nacistickém Německu není třeba v rámci této práce obšírně popisovat, privilegována byla úprava dědění ze zákona,

---

³³ Mnichovská dohoda (neboli *mnichovská zrada* či *mnichovský diktát*) byla dohoda mezi Německem, Itálií, Francií a Velkou Británií o postoupení pohraničních území Československa Německu. Byla dojednána 29. září 1938 v Mnichově v tzv. *Führerbau* (ve všech jazykových verzích pak byla podepsána po půlnoci, tj. 30. září 1938). Zástupci čtyř zemí – Neville Chamberlain (Velká Británie), Édouard Daladier (Francie), Adolf Hitler (Německo) a Benito Mussolini (Itálie) – se dohodli, že Československo musí do 10. října postoupit pohraniční území obývané Němci (Sudety) Německu. Zástupci československé strany (Hubert Misařík, Vojtěch Mastný) byli přítomni, ale k jednání samotnému nebyli přizváni. Zdroj: *Mnichovská dohoda*. Online. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Mnichovsk%C3%A1_dohoda. [cit. 2024-04-03].

³⁴ VOJÁČEK, Ladislav, Vilém KNOLL a Karel SCHELLE. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 351-425.

ovšem pořízení testamentu přímo zakázáno nebylo. Negativnější je pohled na okleštění vlastnického práva Židů a postupné oklešťování všech myslitelných osobnostních práv této národnostní menšiny. V tomto období byly v soukromém právu porušeny všechny základní principy, na kterých oblast soukromého práva stojí, ve prospěch tehdejších zcela neakceptovatelných myšlenek.³⁵

Z období od Protektorátu Čechy a Morava se v roce 1945 z historického hlediska dostáváme ke konci druhé světové války. Po konci války a po osvobození od německé nadvlády, mohlo opět vzniknout obnovené Československo v jeho původním územním vyjádření (ovšem bez Podkarpatské Rusi). Politická situace v Československu byla ovlivněná také faktem, že území bylo z velké části osvobozeno sovětskou armádou. K všeobecnému pojetí, že naše území bylo osvobozeno Sovětským svazem, také přispěl fakt, že jejich armáda osvobodila hlavní město Prahu. První poválečné svobodné volby v roce 1946 vyhrála Komunistická strana Československa. Prostřednictvím složitých politických procesů došlo dne 25. února 1948 k přijetí demise nekomunistických členů vlády prezidentem Benešem a sestavena byla vláda nová v čele s K. Gottwaldem.

Tyto historické souvislosti mají velký význam pro pochopení faktu, proč došlo k přijetí Občanského zákoníku z roku 1950, tedy tzv.: *Středního kodexu*.

Po osvobození Československo navázalo na platné zákony z období První republiky (stalo se tak ústavním dekretem č. 11/1944 Úř. Věstníku, který stanovil, že součástí právního řádu jsou předpisy vydané před 28. září 1938). V oblasti občanského práva to znamenalo, že nadále platil Všeobecný zákoník občanský. Nástupem Komunistické strany Československa k moci, se jinak začala chápat i tvorba práva, přesněji řečeno tvorba znění zákonů. Již změnou ústavy v roce 1948, jasně vyplynulo, že na tradici První republiky se do budoucna ve tvorbě zákonů navazovat nebude. Začala se projevovat snaha o odstranění tradičních principů kontinentálního pojetí *ius*

---

³⁵ Prameny, které se vyjadřují k pojetí práva v nacistickém Německu, se shodně negativně vyjadřují již k momentu převzetí moci po požáru Říšského sněmu, vydáno bylo například dne 28. února 1933 nařízení k tzv.: ochraně národa, které se také označovalo jako nařízení o opatřeních po požáru Římského sněmu. Zcela legálně se zde vymezovalo, že není třeba soudních povolení pro domovní prohlídky, či uvalení vazby, ve zcela výjimečných situacích, takové ovšem nařízení ani nedefinovalo, ani blíže nespecifikovalo. Z pohledu soukromého práva by na tomto místě bylo možné uvést čísla jednotlivých zákonů, která popřela zásadně smysl soukromého práva, především z majetkového pohledu směrem k Židům. Z dnešního pohledu má ovšem větší cenu vyjádření smyslu, a popsání situace na počátku nacistického Německa z pohledu práva. Tak například v tomto textu: „*Již několik týdnů po převzetí moci národními socialisty se ukázalo, že tento režim bude mít pro justici mnohem větší důsledky, než tomu bylo v případě revolučního převratu v listopadu 1918. Cílem národních socialistů bylo podřít si právo k dosažení jejich politických požadavků a rasového přesvědčení. Otevřeně byl proklamován primát strany před státem, a to včetně práva kdykoliv zasahovat do organizace a chodu justice.*“ Zdroj: TAUCHEN, Jaromír. *Vývoj trestního soudnictví v Německu v letech 1933-1945*. Praha: Key Publishing, 2010, s. 43.

civile vybudovaného na základech římského práva. Kritika směřovala především ke složitosti zákonů a do budoucna měly být zákony tvořeny také pro laiky tak, aby textu porozuměla většinová společnost. Zlidovění práva se projevovalo nejen ve zjednodušení právní úpravy, ale také ve zjednodušení právní terminologie.³⁶ Řada dosavadních institutů civilního práva byla zjednodušena.³⁷ Tomu měla přispět i tzv.: právnická dvouletka v letech 1949 – 1950, která měla za úkol přepracovat a kodifikovat celý právní řád. Došlo ke změně zákona trestního, občanského, k nové úpravě rodinného práva, ale i procesního práva jak v oblasti občanského, tak v oblasti trestního práva.

Vyústěním těchto snah bylo v soukromém právu přijetí občanského zákoníku, který více vyhovoval podmínkám nového společenského uspořádání a chápání práva. Tento občanský zákoník označujeme jako Střední kodex. Střední kodex byl platný od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964, přijatý byl dne 25. 10. 1950 jako zákon č. 141/1950 Sb. (dále také jen jako „SOZ“). Pokud bychom měli hovořit o základu, ze kterého je viditelný projev porušení primárních pilířů soukromého práva projevujícího se také v právu dědickém, bude jím přímé porušení pojetí smyslu vlastnictví, u něhož bylo preferováno vlastnictví kolektivní.^{38 39}

1.4.2. Dědické právo v Občanském zákoníku z roku 1950

Dědictví bylo upraveno v části páté zákona v ust. §§ 509-561 SOZ, oproti původnímu Všeobecnému zákoníku občanskému tak došlo k výraznému snížení rozsáhlosti právní úpravy dědictví (Všeobecný zákoník občanský věnoval dědickému právu 293 paragrafů, zatímco Střední kodex pouze 52 paragrafů). Některé instituty, které obsahoval Všeobecný zákoník občanský, zachovány sice zůstaly, ovšem byly natolik zjednodušeny, že jejich původní propracovanost se vytratila (to je nejvíce patrné u odkazů).⁴⁰

---

³⁶ Pro zajímavost lze uvést nahrazování termínů: termín „právnická osoba“ byl postupně nahrazen termínem „organizace“, „příkazní smlouva“ pojmem „obstarání cizí záležitosti“, z nájemního vztahu se stalo „přenechání“ atd. z určitého pohledu má toto zjednodušení prostor pro pochopení, ovšem v celkovém pojetí změnou tradičních názvů občanskoprávních institutů, systém spíše utrpěl.

³⁷ Zjednodušení právní úpravy bylo ovšem v OZ z roku 1950 provedeno v podstatě citlivě (oproti komparaci stavu zjednodušení občanského zákoníku z roku 1964). Literatura uvádí, že se o to také zasloužil prof. Jan Krčmář.

³⁸ VOJÁČEK, Ladislav, Vilém KNOLL a Karel SCHELLE. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 553-573.

³⁹ KUKLÍK, Jan. *Vývoj česko-slovenského práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, s. 505-520.

⁴⁰ BÍLEK, Petr a Martin ŠEŠINA. *Dědické právo v předpisech let 1925 - 2001*. Praha: C.H.Beck, 2001, s. 105.

Budeme-li obecně hovořit o vlastnickém právu, je důležité vyjádřit zásadní změnu v pohledu na vnímání vlastnictví, přednostnímu postavení se dostalo socialistickému společenskému vlastnictví, a jelikož byl majetek výrazným způsobem znárodňován, došlo k tomu, že předmětem dědictví mohly být pouze věci v osobním vlastnictví malého rozsahu a dle zákonodárce tak nebylo třeba rozsáhlé právní úpravy.⁴¹

⁴² Významná změna nastala v chápání dědického práva jako celku, dědické právo se již nevázalo k právu věcnému, ale k právu rodinnému.

Preferováno bylo dědění v zákonné posloupnosti, testament sice nebyl zákonem zakázán, ale preferencí zákonného dědického titulu, došlo k jeho upozadění. Střední kodex rozlišoval pouze dva dědické tituly, pomyslně upřednostněný zákonný dědický titul a závěť (ust. § 512 SOZ). Oba tituly mohly existovat vedle sebe, přičemž zachována zůstala zásada, že sepsal-li zůstavitel závěť, testamentární posloupnost měla stále přednost. Nenabyl-li dědic testamentární, dědictví náleželo dědicům zákonným (ust. § 513 SOZ).⁴³ Institut ležící pozůstalosti byl zrušen a dědictví se nabývalo zůstavitelovou smrtí (ust. § 509 SOZ). Opačný význam oproti Všeobecnému zákoníku občanskému se projevil v možnosti odmítnout dědictví, přičemž v dřívější právní úpravě naopak dědicové museli projeviti svoji vůli dědit a podávali dědickou přihlášku.⁴⁴ Setřením rozdílu mezi univerzální a singulární sukcesi, došlo k tomu, že od pořízení pro případ smrti dle singulární sukcese, bylo upuštěno (nepočítalo se nadále s darováním pro případ smrti, ani s dědickou smlouvou, institut odkazu byl významně omezen⁴⁵).

---

⁴¹ BÍLEK, Petr a Martin ŠEŠINA. *Dědické právo v předpisech let 1925 - 2001*. Praha: C.H.Beck, 2001, s. 106.

⁴² „Socialistický právní řád neuznává v oblasti hospodářství nic soukromého. Vše je veřejnoprávní. Nemůže býti tedy jako dříve základem občanského práva právo římské, opírající se o soukromé vlastnictví výrobních prostředků“ Zdroj: KUKLÍK, Jan. *Vývoj česko-slovenského práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, s. 509.

⁴³ Ustanovení § 513 SOZ: „Nenabude-li dědictví dědic ze závěti, nabývají dědictví dědici ze zákona.“ Z tohoto vyplývá, že nedocházelo k přirůstání uvolněného podílu ostatním dědicům ze závěti.

⁴⁴ Odmítnout dědictví bylo možné do jednoho měsíce ode dne, kdy byl o svém dědickém právu dědic úředně obeznán (ust. § 519 SOZ). „Po uplynutí lhůty dané dědici k prohlášení odmítnutí dědictví nelze už tuto lhůtu prodloužit“ Z rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 7. 1. 1953 sp. zn.: Ok 339/52.

⁴⁵ Definován byl v ust. § 537 SOZ, předmětem odkazu mohla být peněžitá částka nebo movitá věc. Rozdíl mezi odkazovníkem a dědicem byl takřka smazán, pouze tam, kde šlo odkaz ve smyslu SOZ, neodpovídal odkazovník za závazky zůstavitele. Jiný rozdíl ovšem nebyl. Zdroj: BÍLEK, Petr a Martin ŠEŠINA. *Dědické právo v předpisech let 1925 - 2001*. Praha: C.H.Beck, 2001, s. 116.

1.4.3. Závěť v Občanském zákoníku z roku 1950

Závěť byla definovaná jako jednostranný projev zůstavitelovy vůle, kterým zůstavitel osobně činí pořízení.⁴⁶ Praktické rozlišování mezi závětí a dovětkem bylo také zrušeno.

Ve středním kodexu byly upraveny pouze závěti písemné, ústní forma závěti tak dle nové právní úpravy nadále přípustnou nebyla (ust. § 541 odst. 1 SOZ). Stejně jako byla vypuštěna společná závěť mezi manželi, střední kodex vypustil taktéž privilegované závěti. Nadále zůstalo zachováno rozdělení možného pořízení závěti soukromé a úředním (notářským nebo soudním) zápisem (ust. § 545 odst. 1 SOZ).

Povinným obsahem závěti se také stalo uvedení dne, měsíce a roku, kdy byl testament sepsán, což bylo v původní právní úpravě pouze doporučováno. Závěť bylo možné sepsat vlastní rukou nebo rukou někoho jiného (holografní a alografní závěť). Holografní závěť bylo třeba vlastnoručně podepsat a nebyla vyžadována přítomnost svědků. Podpis na závěti musel být umístěn až za textem závěti, všechn následující text pod podpisem neměl žádných účinků. Alografní závěť sepsaná jinak než vlastní rukou zůstavitele musela být také vlastnoručně podepsaná a to před dvěma svědky, kteří dosvědčili, že závěť obsahuje zůstavitelovu poslední vůli a připojili své podpisy (ust. § 543 SOZ).⁴⁷ Svědky nemohly být osoby nesvéprávné, slepé, hluché, němé, osoby, které neznají řeč projevu vůle zůstavitele, duchovní a řeholníci (ust. § 546 SOZ). Střední kodex obsahoval také úpravu pořízení v případě zůstavitele, který nemůže psát nebo číst. Tento případ vyžadoval přítomnost třech současně přítomných svědků. Zůstaviteli byl obsah přečten, předčítatel nemohl být zároveň pisatelem závěti.

Závěť pořízenou úředním zápisem bylo z počátku možné pořídít u soudu nebo u notáře, v pozdější době již pouze před notářem. Tato forma zajišťovala ochranu v podobě úředního uložení závěti. Její formu mohl zvolit každý a nevyžadovalo se k němu svědků, některým osobám byla ovšem tato forma přikázána. Jednalo se o osoby nedospělé, které mohly pořizovat od patnáctého roku věku, o zůstavitele slepé, hluché, kteří nemohli číst a němé, kteří nemohli psát. V případech dvou posledních musel být přibrán k takovému pořízení tlumočník, který se s těmito osobami mohl dorozumět (ust. § 545 SOZ).

---

⁴⁶ ČAPEK, K. *Občanský zákoník*. 3. vydání. Praha: Orbis, 1956, s. 342.

⁴⁷ „Svědci nemuseli znát obsah závěti, závěť před nimi nemusela být čtena. Svědci ke svým podpisům nemuseli připojit dodatek s uvedením své funkce svědka“ Zdroj: BÍLEK, Petr a Martin ŠEŠINA. *Dědické právo v předpisech let 1925 - 2001*. Praha: C.H.Beck, 2001, s. 117.

1.4.4. Aktivní a pasivní testamentární způsobilost

Aktivní testamentární způsobilost se vázala na svéprávnost zůstavitele, ti kteří nebyli zcela svéprávní, nemohli pořizovat (ust. § 540 odst. 1 SOZ). Důvody této nezpůsobilosti byly tedy nesvéprávnost a nedostatek věku. Omezení poříditi závětí pro případ smrti, se tak vztahovalo i na osoby, které byly částečně zbavené svéprávnosti, což vyplývalo i z judikatury (ust. § 13 SOZ).⁴⁸ U nezletilců nebyla možnost pořizovat závětí do zletilosti s výjimkou případu, kdy nezletilý dosáhl 15 roku a úředním zápisem pořizoval o tom, čeho nabyl vlastní prací.

Dědicem mohla být fyzická i právnická osoba, fyzická osoba musela být alespoň počata. Oproti dnešnímu stavu, kdy lze zřídit závětí nadaci do budoucna, právnická osoba již musela existovat.⁴⁹ Způsobilost dědit neměly fyzické osoby, které se dopustily úmyslného trestného činu proti zůstaviteli a jeho nejbližším nebo zavrženíhodného chování proti projevu poslední vůle zůstavitele (ust. § 522 odst. 1 SOZ). To mohl ovšem zůstavitel dědici prominout (ust. § 522 odst. 2 SOZ).

---

⁴⁸ Rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 14. 10. 1953, sp. zn. 15 Co 494/53.

⁴⁹ Důvodová zpráva k Občanskému zákoníku z roku 1950, s. 328

1.5. Občanský zákoník z roku 1964

Občanský zákoník z roku 1964 byl dlouhou dobu platným předpisem pro oblast soukromého práva a uspořádání občansko-právních vztahů, jak v Československé socialistické republice, tak následně v České a slovenské federativní republice, ale rovněž v České republice. Potřeba rekodifikace soukromého práva byla mnoho let zmiňována, ale než se k ní skutečně přistoupilo, bylo třeba, aby taková nutnost byla celospolečensky přijatá. To se dle mého názoru stalo, jelikož zákon č. 40/1964, občanský zákoník (dále tak jen jako „OZ 1964“), který byl platným a účinným předpisem od 1. 4. 1964 do 31. 12. 2013, již neodpovídal požadavkům nové doby, společenského uspořádání a celkově právním nárokům mezilidských vztahů. Mnoho životních situací, které bylo třeba z pohledu práva upravit, kodifikovat, nemělo korektiv, v zákoně absentovaly, nebo bylo dané ustanovení zákona formulačně výrazně vágní. Spousta situací tohoto typu byla efektivně vyřešena judikaturními nálezy a v mnohém pomohl rovněž kvalitní akademický výklad. Bylo ovšem zřejmé, že pro funkční úpravu soukromoprávní oblasti je třeba vytvořit nový komplexně pojatý občanský zákoník, což se stalo a od 1. 1. 2014 je platný zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění (dále také jen jako „OZ“ nebo „NOZ“).

1.5.1. Historické souvislosti

Na úvod je ovšem třeba uvést historické souvislosti vzniku OZ 1964. Propracovanost soukromoprávních institutů ve Všeobecném zákoníku občanském, se ve všech následujících občanských zákonících zásadně vytratila. Nehovoříme-li pouze o úpravě dědického práva, je pravdou, že Střední kodex ve svém platném znění ještě stále zachoval mnoho původních institutů, ovšem Střední kodex nebyl poslední zásadní změnou v oblasti občanského práva. Tou nejrozsáhlejší bylo přijetí občanského zákoníku z roku 1964, ten byl výsledkem rozsáhlých kodifikačních prací z počátku 60. let, kdy ke změně došlo u mnoha kodexů civilního práva. Došlo například ke změně občanského soudního řádu, notářského řádu, zákonu o rodině, zákonu o mezinárodním právu soukromém apod. Změna celkového pojetí soukromého práva vycházela ze sovětského modelu, který je nutno si alespoň obecně přiblížit. Jak již bylo řečeno v předešlé kapitole, zákony bylo vhodné tvořit tak, aby jim většinová společnost

rozuměla. „Dodnes platný občanský zákoník (*pozn. je míněn OZ 1964*) se pustil cestou co možná největšího zjednodušení, které bylo zdůvodňováno tím, aby se pracující v textu zákona vyznal, nicméně toto zjednodušení bylo spíše na škodu věci.“⁵⁰ „Občanský zákoník (*pozn. je míněn OZ 1964*) můžeme považovat za jeden z nejnovativnějších, resp. nejkurióznějších občanských zákoníků historie kontinentálního právního systému.“⁵¹ Prakticky se to projevovalo v tom, že znění jednotlivých paragrafů bylo zkracováno a vypuštěny byly mnohé z původních institutů.⁵² To ovšem v konečném výsledku vztahům ve společnosti spíše ublížilo. Z dnešního pohledu je možné již objektivně zhodnotit, že absence propracované právní úpravy, která počítá s mnohými životními situacemi, přinášela neustálenost a bylo třeba řešení situací zákonem neupravených nacházet v judikatuře.

„Občanský zákoník z roku 1964 byl přijat v době, kdy se tvrdilo, že v naší zemi zvítězil socialismus⁵³, a této ideologii odpovídaly stavba i pojetí tohoto zákoníku. Nad jeho ustanoveními se klenuly myšlenky, že moudrý stát řízený komunistickou stranou ví všechno lépe než jednotlivec a že vše, co se v soukromí děje, je také záležitostí státu, který i proto má například možnost bezbřezě vstupovat do soukromých smluv a prohlašovat je za neplatné.“⁵⁴

Pro koncepci tvorby právního řádu po roce 1945 by se spíše hodilo označení „budování právního řádu“, které se stejně jako v jiných oblastech celospolečenského života, stalo centrálně plánovaným, nezohledňujícím četné potřeby právních úprav běžných společenských situací. Vzorem tohoto budování se stal právní řád Sovětského svazu, který nesjednocoval soukromé právo jako jeden celek s dominujícím kodexem, ovšem preferoval rozdělení soukromého práva do jednotlivých, na sobě relativně nezávislých, zákonů. V roce 1960 bylo usnesením Ústředního výboru KSČ rozhodnuto o nutnosti tvorby nového občanského zákoníku. A tak dne 1. 4. 1964 nabyl účinnosti občanský zákoník jako zákon č. 40/1964 Sb.

---

⁵⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 69.

⁵¹ KUKLÍK, Jan. *Vývoj česko-slovenského práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, s. 521.

⁵² Řada tradičních institutů, na nichž bylo vystavěno občanské právo kontinentálního typu, byla buďto zcela vypuštěna, nebo alespoň vytlačena na okraj zákonné úpravy. Eliminovány byly tradiční instituty jako je držba a vydržení, služebnosti, nájemní smlouva. Naopak byly zavedeny alternativy v podobě osobního užívání, služeb apod.

⁵³ „Již koncem 50. let deklarovali představitelé komunistické strany završení etapy přípravy k socialismu, resp. k dovršení výstavby socialismu.“ Zdroj: KUKLÍK, Jan. *Vývoj česko-slovenského práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, s. 515.

⁵⁴ ELIÁŠ, Karel. Proč potřebujeme nový občanský zákoník. *Právní rádce*. 2012, roč. 2012, č. 11.

1.5.2. Dědické právo v Občanském zákoníku z roku 1964

OZ 1964 v části sedmé obsahoval ve znění z roku 1964 pouhých 27 paragrafů, z čehož je jasně viditelný rozdíl oproti rozsáhlé úpravě Všeobecného zákoníku občanského, ale také je zde viditelné zjednodušení právní úpravy oproti Střednímu kodexu (Obecný zákoník občanský se dědickému právu věnoval v 327 paragrafech (ust. § 531 – 858), Střední občanský zákoník upravoval dědické právo v 52 paragrafech (ust. § 509 -561)). Projev autonomie vůle v oblasti práva dědického byl tedy ještě více okleštěn. OZ 1964 v podstatě sledoval omezení svobody smluvní volnosti v soukromoprávních vztazích, což se projevilo i v dědickém právu například absencí úpravy odkazů, dědických smluv či nemožnosti zřici se dědického práva písemnou smlouvou. OZ 1964 ovšem přejal některé základní principy vycházející ze SOZ, zejména nabývání dědictví dnem úmrtí zůstavitele. Absurditou původního znění zákona byl také fakt, že do roku 1983 v zákoně absolutně chyběla úprava vydědění. Toto bylo změněno novelou zákonem č. 131/1982 Sb.⁵⁵, ovšem důvody pro vydědění byly pouze dva.⁵⁶

V roce 1991 byl občanský zákoník významně novelizován vlivem změny politického systému a nastolení cesty k navrácení demokratického právního řádu a i ke znovuoživení soukromoprávních zásad. K novelizaci došlo zákonem č. 509/1991 Sb.⁵⁷ a v oblasti dědického práva se novela projevila znovuzavedením alografního testamentu, závětí před třemi svědky pro osoby nevidomé, neslyšící a pro osoby, které nemohou číst a psát. Taktéž vydědění se změnilo a to počtem důvodů pro vydědění, které se rozšířily. Došlo k rozšíření 3. zákonné dědické skupiny a zavedení 4. zákonné dědické skupiny. Změny se dočkal také nárok zletilých neopomenutelných dědiců, který se ze tří čtvrtin zmenšil na jednu polovinu jejich zákonného dědického podílu. Novelizace provedená výše zmíněným zákonem byla z pohledu změny dědického práva OZ 1964, tou nejvýznamnější. Ovšem i následně po roce 1989 došlo k několika novelizacím, které se dotýkaly také dědického práva. Stalo se tak například zákonem

---

⁵⁵ "Již krátce po vydání OZ 1964 se ukázalo, že legislativní experiment v podobě radikálně koncipovaného kodexu občanského práva se nezdařil. Proto byla v roce 1982 vydána rozsáhlá novela č. 131/1982 Sb., která zásadním způsobem změnila stávající text a to návratem většiny stěžejních institutů." Zdroj: KUKLÍK, Jan. *Vývoj česko-slovenského práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, s. 523.

⁵⁶ BÍLEK, Petr a Martin ŠEŠINA. *Dědické právo v předpisech let 1925 - 2001*. Praha: C.H.Beck, 2001, s. 123-124.

⁵⁷ Zákon č. 509/1991 Sb., s účinností od 1. 1. 1992.

č. 264/1992 Sb., s účinností od 1. 1. 1993, jímž došlo ke sladění hmotněprávní úpravy s novou procesní úpravou dědického řízení.⁵⁸

Pro uzavření této kapitoly dokládám vyjádření jednoho z názorů na OZ 1964 a jeho úpravu dědického práva: „Platný občanský zákoník v podstatě znamenal likvidaci dědického práva, tak jak bylo chápáno do té doby (*tedy do doby než nabyl účinnosti v komparaci s předešlými platnými kodexy na našem území pozn. autora*) a jak je dědické právo chápáno i v současných právních řádech tradičních demokratických států, ale i států které prošly stejným vývojem jako je Česká republika. Na mysli se tím především má Polsko, které upravuje dědické právo ve svém Kodeksu cywilnem ve 151 ustanoveních.“⁵⁹

Viditelná byla výrazná nespokojenost v řadách akademické obce. Daleko důležitější je ovšem vyjádření významu občanského zákoníku pro jeho běžné „uživatele“, tedy právně nevzdělané jedince, kterým má poskytovat pouze zákonné rámce běžných projevů a životních situací. Pokud mám shrnout názor na vývoj dědického práva v období před rokem 1989, ztotožňuji se s většinovým názorem, že právní úprava občanského zákoníku z roku 1964 v oblasti dědického práva nebyla vyhovující, neodpovídala nárokům dnešní doby a možným projevům svobody myšlení a tím pádem i autonomie vůle. Zákon sice nebyl jako celek nefunkční, jeho největší slabinou je ovšem fakt, že vznikl v jiných společenských podmínkách, než ve kterých žijeme dnes. A prakticky se jim, ať už novelami, či judikaturou, přizpůsoboval. Takový stav byl ovšem pro budoucnost neudržitelný, jako každá oblast i oblast práva se vyvíjí, proto je třeba zohlednit i vývoj společnosti nebo vytvořit kodex takových kvalit, že jej bude možné adaptovat do dob zcela odlišných. V oblasti dědického práva OZ 1964 již nové době zcela nevyhovoval, proto se přikláním k názoru, že je třeba hodnotit kladně vytvoření obšírnější, prakticky lépe funkční právní úpravy v NOZ.

---

⁵⁸ BÍLEK, Petr a Martin ŠEŠINA. *Dědické právo v předpisech let 1925 - 2001*. Praha: C.H.Beck, 2001, s. 123.

⁵⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 69.

1.5.3. Přejchod od Občanského zákoníku z roku 1964 k Novému občanskému zákoníku

Znění Občanského zákoníku z roku 1964 v oblasti dědického práva v porovnání s jeho historickým vývojem, ve spoustě ohledech omezoval zůstavitelovu vůli, jak naložit se svým majetkem pro případ smrti. Z jednoho úhlu pohledu se jednalo o ustálená pravidla, která byla v naší společnosti obecně známá a přechod dědictví na dědice zůstavitele se mohl zdát efektivní a funkční, z druhého úhlu pohledu byla ovšem právní úprava velice strohá a v lecčem omezovala zůstavitelovu volnost jeho rozhodování. Výraznou změnu přinesl zákon NOZ, což je nyní platný předpis pro oblast občanského práva. NOZ reaguje na celospolečenské změny a snaží se efektivněji odstranit nedostatky Občanského zákoníku z roku 1964. Nebudu-li se na tomto místě vyjadřovat pouze k dědickému právu upravenému v NOZ, je nutné uvést několik základních a hlavních změn, v celkovém pojetí NOZ. Jeho znění je podrobnější a přináší základní obrat v tom, že se jedná o jeden právní předpis, který v sobě zahrnuje několik dosavadních samostatných zákonů, čímž se zaručuje, že pro příště nebude třeba vyhledávat právní úpravu ve více zákonech. Na spousty otázek, na které OZ 1964 nepodával odpověď, protože určité právní situace jednoduše neupravoval, nám odpovídala soudní judikatura. Takový postup je sice funkční, protože soudy mají na příště pro řešení podobných situací vodítka, jak rozhodovat, není ovšem dle mého názoru správný, pokud judikatura v zásadním měřítku dotváří text zákona. Soukromé právo je svým pojetím odvětví práva, které se musí co nejvíce snažit přiblížit běžným lidem. „Platný občanský zákoník (*Pozn. tím důvodová zpráva miní OZ 1964*) se výrazně odchyluje od standardů právní kultury kontinentální Evropy i od tuzemských právních tradic, odmítnutých po státním převratu z r. 1948. Funkční, systematické, obsahové i výrazové pojetí platného občanského zákoníku koncepčně v zásadě stále odpovídá některým přístupům, které nastolila socialistická legislativa v 50. a 60. letech minulého století.“⁶⁰ Argument, který se při tvorbě NOZ vyskytnul, že NOZ je složitý⁶¹ a pro neprávňě vzdělaného člověka je nesrozumitelný, obecně nesdílím. Přikláním se k názoru, že některou použitou terminologií NOZ je možné zjednodušit, ovšem v celku tím neupírám důležitost jeho existence. Daleko složitější je dle mého názoru se

---

⁶⁰ *Důvodová zpráva k NOZ*. 2011, s. 10. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>

⁶¹ POSPÍŠIL, Jirí. Názory na nový občanský zákoník. [online]. Dostupné z: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2624>

orientovat v judikatuře, která se k jednotlivým tématům vyjadřuje, protože v zákoně daná problematika upravena nebyla. Proto se celkově domnívám, že záměr vytvořit soukromoprávní předpis, který na jednom místě obsahuje nejen jednotlivé pojmy, se kterými následně zákon v samotném textu pracuje, ale také úpravu práva rodinného, majetkového práva absolutního i relativního, byl záměrem správným a do budoucna je i pro veřejnost efektivnější a praktičtější. Soukromé právo zde není pouze pro právně vzdělané soudce, advokáty a notáře, ale především pro běžné občany, kterým se snaží napomoc s běžnými životními situacemi z pohledu práva. Takovou roli by měl občanský zákoník plnit a domnívám se, že NOZ tuto roli zastává.⁶²

Důležité je také zodpovědět otázku, co sloužilo jako inspirační zdroje pro tvorbu Nového občanského zákoníku? „Základním obecným ideovým zdrojem rekonstrukce je vládní návrh občanského zákoníku bývalého Československa z r. 1937, který nebyl jako zákon přijat kvůli událostem následujícím po Mnichovské dohodě. Z koncepčního hlediska má význam, že tento vládní návrh sledoval modernizační revizi rakouského Všeobecného zákoníku občanského (ABGB) z r. 1811 v jeho konfrontaci s novějšími evropskými zákoníky, zejména německým a švýcarským. Se zřetelem k tomu je třeba zdůraznit, že se jednalo o návrh myšlenkově soudržný, s jasným filozofickým zázemím převzatým z rakouského zákoníku, koncepčně navazující na tradice středoevropského právního myšlení.“⁶³

Dědické právo je v NOZ upraveno v části třetí v hlavě třetí a obsahuje 245 paragrafů, které se dědickému právu věnují, oproti původním 27 ustanovením OZ 1964⁶⁴ je to markantní nárůst. Úprava dědického práva v NOZ obsahuje instituty, které byly pro naše prostředí neznámé, ale není pravdou, že by se z historického hlediska na našem území nevyskytovaly. Inspirací pro ustanovení dědického práva je také rakouský ABGB, který byl v podobě Všeobecného zákoníku občanského platným právem i pro samostatné Československo. Obecně se nová koncepce dědického práva snaží především rozšířit možnost uplatnění zůstavitelovy volnosti při jeho rozhodování o majetku pro případ smrti. OZ 1964 v praktickém projevu mnohdy nevyzdvíhal jako

---

⁶²Obecně o zákoníku. *Nový občanský zákoník* [online]. 2012 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecne-o-zakoniku.html>

⁶³Důvodová zpráva k NOZ. 2011, s. 17. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>

⁶⁴ „Právní úprava dědění byla v našem občanském právu v průběhu kodifikací z 50. a 60. let postupně výrazně redukována, neboť v předchozím společenském zřízení nebyly potřeba a zájem věnovat výraznější pozornost péči o přechod větších majetkových podstat. V úpravě práva dědického se tak nejvýrazněji projevil někdejší simplifikace tendence totalitního zákonodárství.“ Zdroj: Důvodová zpráva k NOZ. 2011, s. 357. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>

hlavní myšlenku respektování zůstavitelovy poslední vůle, NOZ institut poslední vůle zůstavitele posiluje. Zůstavitel má mít již za svého života větší jistotu, že výklad jeho poslední vůle bude respektován více, než tomu bylo v rámci OZ 1964.

2. Zásady ovládající dědické právo

Každá oblast občanského práva je ovládaná zásadami, které jsou na tu danou oblast přímo aplikovatelné. Zásady ovládající dědické právo se samozřejmě v historii vyvíjely a jednotlivé soukromoprávní kodexy mohly z podstaty textu zákona preferovat odlišné zásady, než ty, které jsou aktuální dnes. Před přijetím nového občanského zákoníku byla právní úprava vystavěna na základě preference zákonem stanovené posloupnosti dědění, nový občanský zákoník přiznává obecně vyšší míru autonomii vůle, což se projevuje rovněž v právu dědickém. Základem preferenčního postavení projevu autonomie vůle je především osoba zůstavitele, který je entitou nezastupitelnou, obecně nenahraditelnou a její upřednostnění pro nakládání s majetkem projevené za života má, při splnění všech zákonem stanovených náležitostí, chráněné postavení před posloupností zákonnou. Děje se tak logicky, jelikož OZ privilegovaně chrání vlastnictví, tudíž i jeho přechod na zůstavitelem označené budoucí vlastníky, musí být privilegovaný.

Pro lepší pochopení nového pojetí dědického práva je vhodné představit základní principy, které dědické právo v OZ ovládají. Předně je to zásada zachování hodnot, která představuje v podstatě vyjádření základního významu přechodu dědictví. Tento princip sleduje především zachování určitých hodnot přechodem majetku z jedné generace na druhou. NOZ přinesl jednu zásadní změnu. Do pozůstalosti přecházejí rovněž subjektivní práva a povinnosti, které se vážou výhradně k osobě zůstavitele, byly-li jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci. „Posun oproti úpravě OZ 1964 je zejména v opuštění široce formulovaného pravidla § 579 OZ 1964 o zániku subjektivních práv a povinností vázaných jen na osobu dlužníka nebo věřitele jeho smrtí. Podle ust. § 1475 odst. 2 OZ spadají do pozůstalosti i subjektivní práva a povinnosti zakládající se pouze na osobních poměrech zůstavitele, pokud byly jako dluh uznány nebo jako pohledávka uplatněny tak, že to vede k určení nebo uspokojení nároku zásahem veřejné moci.“^{65 66}

Druhou zásadu lze nazvat jako princip přechodu majetku na jednotlivce, tato zásada zůstala v našich právních řádech vždy zachována. Prakticky znamená, že zůstavitel si může být jistý, že jeho majetek po jeho smrti přejde na jemu blízké osoby

---

⁶⁵ Důsledkem toho přejdou do pozůstalosti např. i zůstavitelova práva na bolestné, na satisfakci v penězích apod., byla-li za jeho života uznána nebo žalována.

⁶⁶ *Důvodová zpráva k NOZ.* 2011, s. 358. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>

(budeme-li hovořit o zákonné posloupnosti). Právní úprava OZ 1964 tuto zásadu zužovala v tom, že okruh zákonných dědiců byl oproti úpravě dědických skupin v jiných evropských zákonících poměrně úzký. Na tento fakt reagoval NOZ tím, že rozšířil dědické skupiny, které jsou označovány jako „třídy dědiců“. Takových tříd dědiců je šest a prakticky se tím omezí možnost přechodu majetku zůstavitele na stát v situacích, kdy není dalších zákonných dědiců, ač vzdálenější rodinní příslušníci stále žijí a mohou se tak dědici stát (a zároveň je zde absence pořízení pro případ smrti).^{67 68}

Jak již bylo v úvodu této kapitoly nastíněno, je v OZ výrazným způsobem posílena zásada autonomie vůle zůstavitele. Můžeme tedy označit další princip ovládající oblast dědického práva, jako princip posílení autonomie vůle zůstavitele. Pokud zůstavitel o svém majetku pro případ smrti nepořídí, tak přichází na řadu automatická aplikace dědění ze zákona. Jsou tak vymezeni dědicové, kteří jsou zůstaviteli nejbližší a majetek, ač tak přímo neurčil zůstavitel, přechází na jeho blízké. Můžeme vyjádřit, že v systematice OZ 1964 bylo upřednostněno dědění ze zákona, jelikož bylo upraveno před ustanoveními o závěti (ač nelze samozřejmě tvrdit, že by zákonná posloupnost měla před závětí přednost, ta měla vždy větší právní sílu). Pokud bychom vycházeli z takového argumentačního zdůvodnění systematiky zákoníku, můžeme jednoznačně říct, že v OZ přišel v tomto ohledu jasný zlom. V díle druhém je na prvním místě upravena závěť, po ní je upravena dědická smlouva a dědění ze zákona je uvedeno až na posledním místě. Ať už novou systematikou zákona, či rozšířením o další institut, kterým zůstavitel může pořídit pro případ smrti (dědickou smlouvou), dochází k viditelnému posílení principu autonomie vůle zůstavitele. Projev posílení principu autonomie vůle se projevuje také v přirůstání uvolněného podílu. Dle OZ 1964, nenabyl-li dědic ze závěti, nastoupili místo něho dědici ze zákona (ust. § 461 odst. 2 OZ 1964). Dle OZ je řešení situace uvolněného podílu mnohem variabilnější, dle ust. § 1504 OZ „Podíl dědice, který nedědí a nemá náhradníka, se uvolní a přiroste poměrně k podílům ostatních povolanych dědiců jen tehdy, jsou-li všichni dědicové

---

⁶⁷ *Důvodová zpráva k NOZ*, 2011, s. 358. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>

⁶⁸ OZ vyjadřuje v ust. § 1639 pátou dědickou skupinu „(1) Nedědí-li žádný z dědiců čtvrté třídy, dědí v páté třídě jen prarodiče rodičů zůstavitele. Prarodičům zůstavitelova otce připadá polovina dědictví, prarodičům zůstavitelovy matky druhá polovina. Obě dvojice prarodičů se dělí rovným dílem o polovinu, která na ně připadá. (2) Nedědí-li jednotlivý člen dvojice, uvolněná osmina druhého členu. Nedědí-li dvojice, připadne tato čtvrtina druhé dvojici téže strany. Nedědí-li ani jedna dvojice téže strany, připadá dědictví dvojicím druhé strany ve stejném poměru, v jakém se dělí o polovinu dědictví, která jim připadá přímo.“ V ust. § 1640 šestou dědickou skupinu „(1) Nedědí-li žádný z dědiců páté třídy, dědí v šesté třídě děti dětí sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele, každý stejným dílem. (2) Nedědí-li některé z dětí prarodičů zůstavitele, dědí jeho děti.“

povolání k dědictví buď rovným dílem, nebo všeobecným výrazem znamenajícím rovné podělení.“ Pro výklad těchto pravidel je nutné zohlednit nejdůležitější hledisko, jak velké podíly zůstavitel dědicům odkázal. Jsou-li podíly rovné, bude v případě, že některý ze závětních dědiců dědit nebude, přirůstat ostatním závětním dědicům. „Naproti tomu za situace, kdy zůstavitel jejich podíly na pozůstalosti vyměří tak, že každému přizná jen určitý konkrétně vymezený podíl, se vychází z pojetí, že takto povolaným dědicům chtěl zůstavitel zanechat jen to, co jim přiznal – a nic víc – a proto je přirůstání podílů vyloučeno. Uvolní-li se za takové situace podíl závětního dědice, nepřiroste ostatním závětním dědicům, nýbrž případně dědicům ze zákona.“⁶⁹

Jak již bylo řečeno, zásad ovládajících dědické právo a především jejich vymezení, je celá řada. Dalo by se ovšem vyjádřit, že zcela nadčasově zformuloval zásady dědického práva před bezmála sto lety Emanuel Tilsch⁷⁰, který za stěžejní označil těchto 7 zásad dědického práva:

- Zásada zachování hodnot
- Zásada přechodu na jednotlivce
- Zásada respektu k autonomii vůle zůstavitele
- Zásada rovnosti
- Zásada univerzální sukcese
- Zásada svobody dědice dědictví přijmout
- Zásada ingerence veřejné moci

Zásada zachování hodnot se přímo váže na vlastnické právo, jejím smyslem je, aby po smrti zůstavitele přešly majetkové hodnoty vlastnického práva na dědice a tím byla zachována hodnota zůstavitelova majetku, který se tak nemůže dostat do postavení věci k volné okupaci. Projev této zásady lze prakticky spatřovat především na příkladu přechodu rodinného jmění, které se dědí z generace na generaci. Z historického pohledu ji můžeme vnímat po mnoho let v přechodu významných majetkových hodnot u šlechtických rodů, ale posléze i v dobách průmyslové revoluce, kdy například dědictví v podobě rodinné společnosti, která po smrti zůstavitele přecházela na jeho potomky, dávala prostor pro zachování majetkové hodnoty společnosti a jejího majetku v rodině. Projev této zásady nelze vázat pouze k majetku výrazné hodnoty, na němž se její projev

---

⁶⁹ *Důvodová zpráva k NOZ*. 2011, s. 373. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>

⁷⁰ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*. Praha: Linde, 2008, s. 1116.

lépe představuje, její aplikovatelnost se samozřejmě projevuje u vlastnictví jakékoliv hodnoty.

Zásada přechodu na jednotlivce sleduje princip, kdy majetek po smrti fyzické osoby připadne osobám, ke kterým měl zůstavitel blízký vztah, nepřipadne přednostně státu, který se dědictví může ujmout až jako poslední v řadě, není-li jiných dědiců, nebylo-li by tedy obecně jiného východiska, jiného řešení.

Zásad respektu autonomie vůle zůstavitele byla v novém občanském zákoníku posílena a dala by se obecně vyjádřit jako zásada volnosti zůstavitele ve volbě dědice. Tím se soukromé právo odlišuje od práva veřejného, které je striktní a nepodává možnost vlastního rozhodnutí, či určení preferencí. To ovšem vyplývá již z logiky rozdílného pojetí soukromého a veřejného práva. Pro soukromé právo a projev zásady autonomie vůle je významné rovnocenné postavení účastníků soukromoprávních vztahů, které ve veřejnoprávních vztazích nenalezneme. Při vymezení této zásady prvně opět vycházejme z vlastnického práva, vlastník má oprávnění se svobodně rozhodnout o osudu svého majetku, zda ho zcizí nebo pronajme, se může rozhodnout už za svého života. Zákon mu ovšem musí poskytnout i možnost, aby se o svém majetku rozhodl i pro dobu, kdy zemře. Preferovat tak může budoucího nabyvatele a tím i budoucího vlastníka jeho majetku. Zákon pamatuje na situaci, kdy tak zůstavitel neučiní a z předpokladu určitých rodinných vztahů a především blízkosti jednotlivých členů rodiny, určuje dědické skupiny, resp. dědické třídy dle kterých potom přejde majetek v případě, že testament nebyl zůstavitelem pořízen, nebo jím nebylo pořízeno o celém majetku apod. Autonomie vůle je tím pádem zákonem chráněná a její projev vychází například z latinského úsloví: „*Uti legassit super pecunia tutelave suae rei, ita ius esto*“, neboli „*Jak kdo ustanovil o svém majetku nebo o poručenství nad svým hospodářstvím, tak budiž po právu*“. Prakticky se projevuje v ustanovení § 1494 odst. 2 OZ.⁷¹ Projev respektu autonomie vůle zůstavitele můžeme nalézt rovněž v judikatuře, když například KS v Praze v rozhodnutí uvádí, že „Při posuzování platnosti tohoto právního jednání zůstavitele je pak třeba preferovat platnost před neplatností a je třeba co nejvíce respektovat vůli zůstavitele.“⁷²

Zásada rovnosti vyjadřuje preferenci, že v rámci jedné dědické skupiny, resp. dědické třídy (zákonně dědické posloupnosti), by měla být pozůstalost rozdělena

---

⁷¹ Ust. § 1494 odst. 2 OZ: „*Závěť je třeba vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele. Slova použitá v závěti se vykládají podle jejich obvyklého významu, ledaže se prokáže, že si zůstavitel navykl spojovat s určitými výrazy zvláštní, sobě vlastní smysl.*“

⁷² Z Rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 25. 8. 2022, sp. zn. 24 Co 184/2022- 111.

rovnoměrně. Její projev můžeme nalézt již v ústavním právu, kdy v čl. 1 LPS⁷³ je přímo zakotven princip zákazu diskriminace, který se v přeneseném smyslu promítá v právu dědickém.

Zásada univerzální sukcese znamená, že dědic se stává právním nástupcem zůstavitele a vstupuje do všech jeho práv a povinností, které nezanikly smrtí nebo u nichž není stanoven zvláštní režim právního nástupnictví, což se například projevuje u přechodu práva k nájmu bytu. Práva a povinnosti lze obecně rozdělit do dvou skupin, první skupinou jsou práva a povinnosti, která smrtí zůstavitele zanikají, druhou skupinou jsou práva a povinnosti, která naopak nezaniknou a přejdou na osobu dědice. Vedle těchto dvou skupin vymezujeme ještě samostatnou skupinu přechodu práv a povinností, která je ovšem na dědickém právu nezávislá a podléhá právní úpravě samostatných zákonů, či ustanovení Občanského zákoníku (např. přechod nájmu). Pro zásadu univerzální sukcese je rozhodující skupina práv, která na dědice přechází, takový stav se dá označit také jako přechod práv a povinností, která přežívají svého nositele a tvoří nerozlučný celek, který po smrti zůstavitele přechází na dědice. Zastávám názor, že ještě lepším vyjádřením tohoto stavu je označení, že dědicové vstupují do právního postavení svého předchůdce. Specifikem u tohoto přechodu je (například u movitého majetku obsaženého v souboru dědictví), že k němu není vyžadován žádného specifického právního jednání, jako například u převodu vlastnictví nebo postoupení pohledávky. Opozitem zásady univerzální sukcese je sukcese singulární, na jejímž základě vstupuje nástupce pouze do určitých práv či povinností, hovoříme také o tzv. *limitovaném právním nástupnictví*. Dědické právo nelze vymezit ve vztahu k projevům jeho zásad unitárně a tak vedle sebe v platném právu nalezneme v OZ jak projev univerzální sukcese, tak rovněž sukcese singulární. Ta se projevuje například u odkazu (ust. § 1594 a násl. OZ).⁷⁴ „Rozdíl mezi dědicem a odkazovníkem (legatářem) tkví v odpovědnosti za dluhy zůstavitele, protože odkazovníka zásadně nezatěžuje povinnost přispět na úhradu zůstavitelových dluhů. Odkazem se odkazovníku zřizuje pohledávka na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu, nebo na zřízení určitého práva. Odkazovník není dědicem.“⁷⁵

---

⁷³ Článek 1 LZPS: „Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcižitelné, neprohlčitelné a nezrušitelné.“

⁷⁴ CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017, s. 9.

⁷⁵ NOVOTNÝ, Petr a Monika NOVOTNÁ. *Nový občanský zákoník. 2.*, aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017, s. 95.

Na zásadu svobody dědice dědictví přijmout je třeba nahlížet jako u předešlého odstavce z úhlu pohledu dvou navzájem si odporujících principů. Obecně může být na přechod dědictví nahlíženo ze dvou pohledů, které v různých právních úpravách panují. Buď se přechod dědictví na potencionálního dědice předpokládá a přechod dědictví ovládá princip odmítnutí pozůstalosti v případě, že dědic do dědic do postavení zůstavitele vstoupit nechce. Opačný je pořádek, kdy dědic musí dát jasně najevo svoji vůli dědictví nabýt a o dědictví se přihlásit, což se například projevuje v rakouské právní úpravě skrze podání přihlášky o dědictví. V České republice panuje první z možností, nikdo nemůže být nucen se stát dědicem proti své vůli a tak má dědic právo na základě ust. § 1485 odst. 1 OZ⁷⁶ dědictví odmítnout.

Zásada ingerence veřejné moci je projevem oficiálního zásahu státu do procesu přechodu vlastnického práva od zůstavitele na dědice. Jelikož se u přechodu pozůstalosti na dědice jedná o přechod majetkových hodnot, je třeba, aby do takového přechodu určitým způsobem zasáhl také stát. Jeho potvrzení přechodu dědictví na dědice je rovněž významným posvěcením přechodu vlastnického práva (na příkladu skrze zápis vlastnického práva k nemovitosti v katastru nemovitostí na základě výsledků dědického řízení). Významnou pozici úřední ingerence stát zaujímá například v úpravě rakouské, kde se pozůstalost dědicům dokonce odevzdává a přechod vlastnického práva se datuje až k okamžiku odevzdání. Český přístup je rovněž potvrzen skrze soudní judikaturu: „Ani jediný dědic se nemůže s úspěchem domáhat žalobou podle § 80 písm. c) občanského soudního řádu určení, že je vlastníkem věci náležející do dědictví, pokud tato věc nebyla předmětem řízení o dědictví a nebylo mu ohledně ní potvrzeno nabytí vlastnictví.“⁷⁷

---

⁷⁶ Ust. § 1485 odst. 1 OZ: „Dědic má právo po smrti zůstavitele dědictví odmítnout; smluvní dědic však jen, pokud to není dědickou smlouvou vyloučeno. Odmítá-li dědictví nepominutelný dědic, může dědictví odmítnout s výhradou povinného dílu.“

⁷⁷ Z Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. 10. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1926/2004.

3. Předpoklady dědění

Předpoklady k dědění, nezávisle na faktu, z jakého dědického titulu se následně dědí, ať už ze zákona, dědické smlouvy nebo ze závěti, jsou: smrt fyzické osoby, existence dědictví, existence dědice a jeho způsobilost dědictví nabýt, nesmí také chybět projev vůle dědice nebo jeho relevantní chování k přijetí nebo odmítnutí dědictví. Pokud jde o potomka zůstavitele, ten nesmí být zůstavitelem vyděděn. Logicky, chybí-li některý z těchto předpokladů, nemůže k přechodu dědictví dojít. Na tomto místě jsou rozebrány obecné předpoklady k dědění, které se samozřejmě budou prolínat i textem věnujícím se přímo závěti, zde je ovšem třeba poskytnout prostor pro základní popis předpokladů dědění.

Mezi první předpoklad, bez kterého by k dědění nemohlo dojít, je smrt zůstavitele, tedy smrt fyzické osoby, po které se bude následně dědit, a budou se řešit otázky s dědictvím spojené.

3.1. Smrt fyzické osoby

Definiční pojetí smrti a způsob jejího určení, se v průběhu historie vyvíjely. Metody pro bezpečné rozeznání stavu smrti od stavu, kdy člověk upadne pouze do bezvědomí, ač navenek nevykazuje známky života, se v průběhu let zdokonalovaly. „Mrtvým byl ještě na začátku druhé poloviny minulého století shledán ten, komu se zastavilo srdce, a přestal dýchat.“ V případě, že tyto dva důležité orgány přestaly fungovat, se obecně vyvozovalo, že došlo k fyzické smrti jedince. Ovšem postupem času a vývojem úrovně medicíny se dospělo k závěru, že ne ve všech případech je stav, kdy člověk nedýchá a přestane mu bít srdce, stavem, kdy opravdu zemřel, a otevřela se otázka možné resuscitace zkolabované osoby nevykazující známky života. Dokonce takový postup vývoje můžeme spojit s tím, že se začaly v polovině minulého století rozšiřovat transplantační operace, které tuto skutečnost výrazně pozměnily. A tak do popředí bylo třeba dostat jiné hledisko, na základě kterého by bylo možné definovat nezpochybnitelný stav, kdy člověka lze s určitostí prohlásit za mrtvého. Hlavní pozornost pro posouzení toho, že člověk již nevykazuje žádné známky života, dostal nejdůležitější orgán lidského těla, jímž je mozek. A tak v dnešní době nacházíme jako relevantní pojem osvětlující stav smrti, která není vyjádřena pouze zástavou srdeční

aktivity a dýchacího ústrojí, smrt mozková.⁷⁸ Dnes z odborného hlediska můžeme smrt člověka označit jako stav, kdy došlo k celkové ztrátě relačních funkcí (vědomí, motility, senzibility, reflexu) v kombinaci s totálním zánikem vegetativního života (vitálních funkcí jako je respirace, udržování tělesné teploty a regulace krevního tlaku).⁷⁹

Česká legislativa pojem smrti nijak podrobně nespécifikuje, není to dle mého názoru tím, že by něčí chybou podrobnější definice v právní úpravě chyběla, ale jednoduše není k praktickému použití třeba zákonné definice smrti ve zvláštním zákoně. Z odborného hlediska lékaře, který je přivolán k pacientovi, u kterého následně stanoví smrt, není třeba ke stanovení smrti podrobné zákonné definice. Lékař tak učiní na základě lékařských znalostí, které má. I přesto zde existuje určitá právní úprava, která se věnuje buď pojmu smrti, nebo postupu lékaře, který stanovuje smrt pacienta. Zmínku, která reflektuje výše zmíněné posouzení smrti člověka na základě nečinnosti mozku, nacházíme v Transplantačním zákoně.⁸⁰ Tento zákon vyjadřuje v ustanovení § 2 základní pojmy a pro smrt podává tuto definici: „Pro účely tohoto zákona se rozumí smrtí nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene nebo nevratná zástava krevního oběhu“ (§ 2 odst. 1 písm. e) Transplantačního zákona).

Se smrtí z hlediska práva souvisí způsobilost fyzické osoby. Občanské právo u fyzických osob rozlišuje dva druhy způsobilosti, právní osobnost a svéprávnost. O právní osobnosti, která byla podle předchozího občanského zákoníku nazývána jako způsobilost k právům a povinnostem, hovoříme jako o schopnosti být nositelem i vykonavatelem práv a povinností, u fyzických osob zásadně vzniká narozením a zaniká smrtí nebo prohlášením za mrtvého. Vyjádřena je v ustanovení § 23 OZ.⁸¹ Právní osobnosti se nelze vzdát a nelze ji být nikdo jiným způsobem zbaven. Naopak svéprávnost, která byla podle předchozího občanského zákoníku nazývána jako způsobilost k právním úkonům, je způsobilost právně jednat. Fyzické osobě se přiznává plná svéprávnost dosažením zletilosti, jíž se nabývá dovršením 18 roku věku (ust. § 30 odst. 1 OZ). Před tímto dosažením lze sice svéprávnosti nabýt, ale pouze zákonem stanoveným způsobem, tj. uzavřením manželství nebo jejím přiznáním. Tu může přiznat pouze soud a to na návrh a pouze u fyzických osob, které dosáhly šestnácti let věku, se souhlasem jeho zákonného zástupce a pokud se prokáže, že takový jedinec

---

⁷⁸ Ten se poprvé objevil v roce 1959 ve Francii na Mezinárodním neurologickém zasedání.

⁷⁹ Jak vývoj vědy a technologií mění naše pojetí smrti. *Technologie umírání* [online]. Dostupné z: <http://www.umirani.cz/res/data/007/000787.pdf?seek=1208206607>

⁸⁰ Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon).

⁸¹ Ust. § 23 OZ: „Člověk má právní osobnost od narození až do smrti.“

je schopen samostatně se živit a obstarávat si své záležitosti, případně je-li to z vážných důvodů v jeho zájmu. Samozřejmě můžeme operovat rovněž s opačnou situací, kdy je třeba omezit svéprávnost, přičemž v tomto případě co do smyslu institutu lze využít i starší judikaturní nálezy. K uvedenému tématu se vyjádřil například NS ve svém rozhodnutí takto: „Institut zbavení způsobilosti k právním úkonům, případně omezení způsobilosti k právním úkonům není sankcí, nýbrž opatřením sloužícím především ochraně zájmu samotných fyzických osob, které pro svůj duševní stav nejsou schopny činit s dostatečnou vlastní odpovědností právní úkony. Jedná se rovněž o ochranu osob, které s takovými fyzickými osobami vstoupily do právních vztahů.“⁸²

Smrt fyzické osoby musí ve smyslu ust. § 26 odst. 1 OZ být prokázána veřejnou listinou, v tomto případě se bude jednat o úmrtní list, který je vystaven po prohlédnutí těla zemřelého. Veřejná listina je ve smyslu ust. § 567 OZ „*listina vydaná orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci nebo listina, kterou za veřejnou listinu prohlásí zákon; to neplatí, pokud trpí takovými vadami, že se na ni hledí, jako by veřejnou listinou nebyla*“. Úmrtní list je matričním dokladem a veřejnou listinou, která potvrzuje úmrtí člověka. Každá zemřelá osoba je zapsaná do knihy úmrtí, kterou vede příslušný matriční úřad. Matričním úřadem příslušným k vydání úmrtního listu a k zápisu úmrtí do knihy úmrtí, je matriční úřad, v jehož správním obvodu fyzická osoba zemřela. Děje se tak na základě obdržení „*Listu o prohlídce mrtvého*“, který zasílá zdravotnické zařízení, ve kterém osoba zemřela nebo prostřednictvím pohřební služby, která pohřeb zajišťuje. Na adresu vystavitele pohřbu je poté doručen do vlastních rukou úmrtní list, který je možné si také vyzvednout osobně na příslušném matričním úřadě.

Postup, kterým se stanovuje, jak má lékař postupovat v případě ohledání pacienta, který zemřel, stanovuje zákon č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů, který v ust. § 84⁸³ stanovuje především, že prohlídku těla zemřelého je třeba provést vždy, mezi zjišťované skutečnosti se rovněž řadí informace o pravděpodobné příčině smrti a z hlediska dědického práva může být v některých případech rovněž rozhodné, že je stanoven čas úmrtí fyzické osoby. Zákon o zdravotních službách rovněž stanovuje, kdo je povinen ohledání zemřelého provádět (ust. § 84 odst. 2 předmětného zákona), či

---

⁸² Z Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. 30 Cdo 232/2014.

⁸³ Ust. § 84 zákona o zdravotních službách: „*Prohlídku těla zemřelého je třeba provést vždy; jejím účelem je zjistit smrt osoby, pravděpodobné datum a čas úmrtí, pravděpodobnou příčinu smrti a dále určit, zda bude provedena pitva. V rámci provedení prohlídky těla zemřelého je provedeno označení těla zemřelého.*“

procesní stránku postupu, který vede k vyplnění „Listu o prohlídce zemřelého“ (ust. § 86 předmětného zákona).

Nelze-li dle tohoto předepsaného postupu prokázat smrt ohledáním, ačkoliv zde existuje předpoklad, že daný jedinec je po smrti, prohlásí soud fyzickou osobu za mrtvou. Můžeme tedy obecně shrnout, že existují ještě 3 výjimečné situace, kterými může být právně prokázáno úmrtí dané osoby a právo s nimi počítá. V případě, že tělo mrtvého nelze prohlédnout stanoveným způsobem, neboť jedinec byl účasten takové události, že se jeho smrt vzhledem k okolnostem jeví jako jistá, prohlásí to ve smyslu ust. § 26 odst. 2 OZ soud. Typicky se bude jednat o leteckou havárii, kdy nebylo přímo nalezeno tělo fyzické osoby, ale na základě všech skutečností, tj. že byl na palubě, že nebylo možné, aby někdo leteckou havárii přežil atd., je zřejmé, že daný jedinec je po smrti. V rozhodnutí soudu se rovněž uvede den, který platí za den smrti.

Dalším příkladem je situace, kdy lze mít důvodně za to, že došlo k úmrtí, na což pamatuje ust. § 71 OZ. Posouzení soudu v takovém případě probíhá na návrh osoby, která na tom má právní zájem a rovněž v tomto případě soud určí den, který je pokládán za den smrti fyzické osoby. Typicky se bude jednat o situaci, kdy se horolezec dostal do nepříznivých povětrnostních podmínek a jeho tělo není nalezeno a ze všech okolností je zřejmé, že danou situaci nemohl přežít. Rozsudek, jímž je účastník prohlášen za mrtvého, má z hlediska zkoumání podmínek řízení účinky ex nunc. Jestliže byl účastník prohlášen za mrtvého až po zahájení řízení ve věci, ztratil způsobilost být účastníkem takového řízení právní mocí rozsudku o prohlášení za mrtvého, tedy ex nunc. Rozsudek o prohlášení za mrtvého je konstitutivním rozhodnutím o osobním stavu. Právní teorie definuje konstitutivní rozhodnutí jako rozhodnutí, jež je svou podstatou nejen skutečností procesní, ale i hmotněprávní, neboť je ve smyslu ustanovení hmotného práva samo teprve důvodem vzniku nového, předtím neexistujícího hmotněprávního vztahu, popř. důvodem jeho změny nebo zániku. Jsou s ním proto nutně spojeny účinky ex nunc a pouze zákon by mohl stanovit něco jiného.⁸⁴

Třetím případem, na který právo pamatuje, je situace, kdy byl člověk prohlášen za nezvěstného a z okolností vyplývají vážné pochybnosti o tom, zda je ještě živ, ačkoliv jeho smrt není nepochybná, což stanovuje ust. § 72 OZ. Nezvěstnost je ve smyslu ust. § 66 OZ prokazována soudem, kdy svéprávného člověka lze prohlásit za nezvěstného v případě, kdy opustí své bydliště, nepodá o sobě zprávu a není o něm

---

⁸⁴ Z Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 6. 2006, sp. zn. 33 Odo 240/2005.

známo, kde se zdržuje. Soud uvede v rozhodnutí den, kdy nastanou jeho účinky prohlášení nezvěstnosti.⁸⁵ „Za mrtvého může soud prohlásit i nezvěstného, lze-li se zřetelem např. k věku osoby v době, kdy se stala nezvěstnou, k době nezvěstnosti a k dalším okolnostem soudit, že nezvěstný již nežije. Toto prohlášení za mrtvého tedy nevychází ze zjištění smrti, ale ze závěru o vysoké pravděpodobnosti, že nezvěstný již nežije. Několikaletá nezvěstnost osoby, aniž by během celé této doby byl zaznamenán jakýkoliv poznatek, který by svědčil pro závěr, že žije, může být (nepochybně podle okolností případu) posuzována jako okolnost svědčící pro závěr, že tato fyzická osoba již nežije. Vysoký věk nezvěstné osoby a absence zpráv o její osobě, a to i přes velmi rozsáhlé šetření, které učinil soud prvního stupně, a i přes uplynutí roční lhůty stanovené vyhláškou vydanou soudem prvního stupně, kterou byla nezvěstná bez úspěchu soudem vyzvána, aby se v této lhůtě přihlásila, resp. každý, kdo o ní ví, aby o ní podal v téže lhůtě zprávu soudu nebo opatrovníku, vedou k závěru, že je pravděpodobné, že tato osoba nežije.“⁸⁶

V případě, že se později zjistí, že prohlášený za mrtvého stále žije nebo žil v den, od kterého dosud neuplynula přiměřená doba k tomu, aby nezvěstný mohl být prohlášen za mrtvého, soud i bez návrhu původní rozsudek zruší. Stejně tak na návrh účastníka soud opraví den, který je uveden v rozhodnutí jako den smrti, zjistí-li se dodatečně, že zemřel jiného dne nebo se z jiných důkazů prokáže, že toho dne nemohl již žít, či jej naopak přežil. Jelikož se v rozhodnutí uvádí den, který je považován za den smrti zemřelé osoby, je takový den třeba určit s co největší přesností, taková skutečnost je totiž velice důležitá například i pro dědické právo.

3.2. Existence dědictví

Dědění je v prostředí českého práva chápáno jako přechod majetkových práv a povinností zůstavitele na jeho právní nástupce přímo ze zákona, tedy již okamžikem smrti zůstavitele (ust. § 1479 odst. 1 OZ). K tomu je třeba ovšem dodat, že smrtí se nabývá pouze subjektivní právo dědice požadovat svůj podíl na pozůstalosti, fakticky se dědictví nabývá až konstitutivním rozhodnutím soudu, kterým dojde k potvrzení

---

⁸⁵ CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017, s. 14.

⁸⁶ Z Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 30 Cdo 762/2011.

dědického práva určité osobě (viz. ust. 1670 OZ⁸⁷).^{88 89} Dojde-li ke smrti zůstavitele, tato skutečnost sama o sobě ještě neznamená přímý přechod práv a povinností na dědice. Po smrti zůstavitele soud zahájí ex offio řízení o dědictví. K přechodu dědictví nedojde v případě, že zemřelý nezanechal žádný majetek. „Právními nástupci zůstavitele se mohou stát pouze osoby, které po něm dědily. Jestliže zůstavitel nezanechal majetek nebo zanechal-li majetek jen nepatrné hodnoty, nemá právního nástupce, který by vstupoval do jeho práv a povinností.“⁹⁰ Tato právní věta v podstatě vychází z podobné právní teze pramenů římského práva „*Hereditas est successio in universum ius quod defunctus habuerit*“.⁹¹

Dědické právo lze chápat jak z objektivního, tak ze subjektivního pohledu. V objektivním smyslu znamená souhrn všech právních norem, které upravují problematiku přechodu práv a povinností po smrti fyzické osoby – zůstavitele na jeho právního nástupce. Rozhodné je vždy právo platné a účinné v den smrti zůstavitele, což vyplývá z ust. § 3069 OZ.⁹² Naproti tomu dědické právo v subjektivním slova smyslu znamená souhrn práv a povinností, které náleží určité osobě, tato osoba se nazývá dědic. Subjektivní dědické právo má absolutní povahu a působí vůči všem (*erga omnes*). Dědické právo jako takové má svojí definici v OZ v ust. § 1475 odst. 1, když je definováno jako „právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z pozůstalosti“.⁹³

Definičně je třeba rovněž vysvětlit pojem „*pozůstalost*“, který je definován v ust. § 1475 odst. 2 OZ, když tvoří celé jmění zůstavitele, tedy nejenom aktiva, ale rovněž i pasiva pozůstalosti, tj. například dluhy. Mezi pasiva pozůstalosti zákon jmenovitě označuje rovněž náklady na vystavení zůstavitelova pohřbu, jedná se v podstatě o výjimku ze zásady, která ovládá pohled na přechod pasiv. Toto pasivum vzniklo zcela jednoznačně až po smrti zůstavitele, ale do pozůstalosti co do přechodu

---

⁸⁷ Ust. § 1670 OZ: „*Nabytí dědictví potvrzuje soud. Soud potvrdí nabytí dědictví osobě, jejíž dědické právo bylo prokázáno*“.

⁸⁸ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 70.

⁸⁹ V tomto ohledu je k využití starší judikaturní náleží: „*Za dědice ve vlastním slova smyslu lze považovat jen toho, komu bylo rozhodnutím soudu dědictví potvrzeno nebo kdo se stane nabyvatelem poměrné části dědictví, popřípadě určité hodnoty ze zůstavitelem zanechaného majetku soudem schválenou dohodou o vypořádání dědictví. Do té doby je tak možno osobu ucházející se o dědictví považovat jen za domnělého dědice, který ještě není nositelem práv a povinností spadajících do dědictví, ale který se jím stane se zpětnou účinností k době zůstavitelovy smrti až na základě výsledků řízení o dědictví.*“ z Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 05. 06. 2002, sp. zn. 30 Cdo 2174/2001.

⁹⁰ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové z 15. 01. 2002, sp. zn. 26 Co 131/2001.

⁹¹ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 15.

⁹² Ust. § 3069 OZ: „*Při dědění se použije právo platné v den smrti zůstavitele.*“

⁹³ CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5.

povinnosti bude rovněž spadat. Je to logické a zcela vhodné, že zákonodárce tento přístup označil výslovně v zákoně, jelikož je zřejmé, kdo za úhradu pohřbu odpovídá (ust. § 1701 odst. 2 OZ). Pozůstalost má povahu celku.⁹⁴ Nejčastějším přechodem práva bývá přechod vlastnického práva k věcem movitým a věcem nemovitým. Lze je souborně označit jako aktiva, která lze vyjádřit v penězích. Obecně tento pojem, zahrnující aktiva, můžeme označit jako majetek zůstavitele. Ten zahrnuje všechna práva, jejichž hodnotu je možné vyjádřit v penězích, ale mezi aktiva je nutné také počítat práva s peněžním plněním.

Naproti aktivům stojí záporné vyjádření peněžních hodnot - pasiva (závazky vážící se k majetku zůstavitele). Logikou věci je, že pokud by nebylo aktiv, postrádal by přechod hodnot na dědice smyslu, proto v dědickém právu půjde především o přechod zanechaného majetku v podobě aktiv. To ovšem neznamená, že dědictví neobsahuje i pasiva, obsahuje, ale dědic by jen těžko byl ochoten přijmout pouze zanechané dluhy zůstavitele. „Zanechá-li zůstavitel nějaká aktiva, pak ruku v ruce s nimi zatěžují dědice i pasiva, a to nezávisle váže-li se jejich vznik k jednotlivým položkám aktiv či nikoliv.“⁹⁵ Zde tedy prakticky vidíme, že pasiva jsou vázána k aktivům.^{96 97}

Pokud by se mělo obecně stanovit, jaké hodnoty přecházejí po smrti zůstavitele na dědice, můžeme použít tohoto vyjádření: „Předmětem dědění mohou být jen taková práva, která smrtí oprávněného nezanikají, kromě těch, která sice i po smrti oprávněného existují, ale přecházejí při této příležitosti podle zvláštní právní úpravy na další subjekty, ale jinak než cestou dědění.“^{98 99} Podrobné rozdělení jednotlivých práv je popsáno v následující podkapitole.

---

⁹⁴ CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5.

⁹⁵ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 16.

⁹⁶ „Připadá-li dědictví více dědicům, má každý z nich povinnost uhradit každý z dluhů dědictví tížících podle poměru ceny toho, co z dědictví nabyt k ceně celého dědictví a do výše ceny nabytého dědictví. Pokud již bylo rozhodnuto o nabytí dědictví podle § 175q OSŘ, dědicové za dluhy zůstavitele neodpovídají společně a nerozdílně.“ z Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 02. 2005, sp. zn.: 32 Odo 149/2003.

⁹⁷ BALÁK, František, Věra KORECKÁ a Petr VOJTEK. *Občanský zákoník: s judikaturou a souvisejícími předpisy*. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 795.

⁹⁸ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 17.

⁹⁹ „Osud práv a povinností fyzické osoby je v případě její smrti rozdílný podle charakteru těchto práv a povinností. Některá práva a povinnosti smrtí fyzické osoby zanikají, tento právní následek postihuje jak práva, tak povinnosti, které jsou vázány na osobu zůstavitele, jiná práva a povinnosti přesahují biologickou existenci svého nositele a přecházejí na další subjekty jako na právní nástupce zemřelého. Předmětem dědění podle Občanského zákoníku jsou především věci ve vylučném vlastnictví nebo v podílovém spoluvlastnictví zůstavitele, ale také práva a povinnosti vzniklé z vypořádání případného

3.3. Přechod aktiv po smrti fyzické osoby

S jakýmkoliv právními událostmi jsou spojeny také právní následky těchto událostí. Smrtí zaniká způsobilost mít práva a povinnosti (ust. § 7 odst. 2 OZ). Člověk nabyde právní osobnost při svém narození a ztrácí ji v okamžiku smrti.

Zánik práv a povinností je tedy předpokladem k rozdělení na ta, která jsou tak úzce spjata se zemřelou osobou, že nemohou přecházet na jeho nástupce a na ta, u kterých by postrádalo smyslu, pokud by na nástupce nepřecházela. Je logické, že například práva a povinnosti z oblasti rodině-právních vztahů, práva na bolestné, či povinnost splnit závazek, který byl vázaný přímo na osobu zůstavitele, musí jednoznačně jeho smrtí zaniknout. Zde je příkladný výčet jednotlivých práv, která smrtí zůstavitele zaniknou a nebudou přecházet na osobu dědice:

- Zaniká pojištění ve smyslu ust. § 2810 OZ.
- Zaniká osobní služebnost, která se přímo váže pouze k osobě zemřelého a nebyla rozšířena na další osoby, případně na potencionální dědice.
- Zaniká rovněž břemeno, které se vázalo pouze k osobě zemřelého.
- Zaniká povinnost, pokud jejím obsahem bylo plnění, které měl dlužník provést osobně ve smyslu ust. § 2009 odst. 1 OZ.
- Zaniká právo věřitele jeho smrtí, pokud bylo plnění omezeno jen na jeho osobu ve smyslu ust. § 2009 odst. 2 OZ.
- Smrtí ručitele zaniká jeho závazek, že splní za dlužníka, pokud ovšem do dne jeho smrti nevznikla povinnost dluh splnit, jestliže tak neučinil dlužník, ačkoliv byl k tomu písemně vyzván.¹⁰⁰

Na rozdíl od těchto příkladů práv, která smrtí na dědice nepřechází, většina práv a povinností v důsledku smrti zůstavitele na jeho nástupce přejdou. Přechod práv

---

bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Do pozůstalosti patří také zůstavitelovy pohledávky a dluhy, spadá sem i podnik, který patřil zůstaviteli, práva akcionáře nebo společníka společnosti s ručením omezeným, vypořádací podíl člena družstva, rovněž jako pohledávky za použití autorského práva apod. předmětem dědění však nejsou základní práva a svobody zaručené Listinou základních práv a svobod, které mají charakter přirozených osobnostních práv, které smrtí oprávněného zanikají, s výjimkou těch práv, při kterých to stanovují samostatně zákony, případně určují, že přecházejí na další subjekty. Předmětem dědění nemůže být ani právo podat ústavní stížnost týkající se porušení základních práv a svobod.“ z Nálezu Ústavního soudu české republiky ze dne 04. 04. 1997, Sp. zn.: III. ÚS 66/1997.

¹⁰⁰ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 18.

a povinností na dědice, jako právního nástupce zemřelého je upraven obecně ust. § 1670 a násl. OZ. Jedná se o princip univerzální sukcese, kterým dědicové nastoupí do všech práv a povinností zůstavitele. Jak bylo popsáno v první kapitole v části vývoje testamentu v právu římském, dědické právo se historickým vývojem začalo vázat k majetkovému právu.

Obecně se tedy mezi právo bude počítat majetkové právo na nabytí aktiv po zůstaviteli. Aktiva jsou stanovena v ust. § 171 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen „ZŘS“) a tvoří je:

- majetek zůstavitele, který vlastnil v den své smrti,
- pohledávky a majetková práva, která sice vznikla teprve po jeho smrti, avšak mají původ v právních skutečnostech, jež nastaly za jeho života, a která by mu bez dalšího patřila, kdyby nezemřel,
- právo na vypořádání společného jmění, které bylo zrušeno, zaniklo nebo bylo zúženo ještě za života zůstavitele a doposud nebylo vypořádáno (ve smyslu ust. § 163 ZŘS) a rovněž majetek, který má být do seznamu zařazen z vypořádání společného jmění manželů.^{101 102}

Vedle práva vlastnit majetek se ovšem v historii vyvinula i práva, která jsou přímo spjata s určitým subjektem, ale nejedná se u nich o hodnoty majetkového charakteru. Zachování přechodu některých takových práv je ovšem třeba upravit zvláštními ustanoveními, které tak nemohou podléhat obecnému režimu přechodu práv a povinností dle ust. § 1670 a násl. OZ. Většinou je upravují samostatné zákony, které svým pojetím mnohdy nepatří ani do oblastí soukromého práva, některé specifické úpravy přechodů práv nalezneme i v OZ, ale jsou tak specifické, že není možné, aby

---

¹⁰¹ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA, Martin ŠEŠINA a Karel WAWERKA. Občanský zákoník: komentář. Svazek IV, Dědické právo (§ 1475 až 1720) : včetně výkladu řízení o pozůstalosti. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-412-8.

¹⁰² Zajímavé může být posouzení soudu například v případě, kdy aktiva finančního charakteru byla na bankovní účet zůstavitele připsána až po jeho smrti, ovšem vznik jejich nároku může spadat ještě do doby, kdy žil, například v Rozsudku Městského soudu v Praze, sp. zn.: 24 Co 305/2001: „*Okolnost, že na účet zůstavitele byly připsány další prostředky až po úmrtí zůstavitele, není (nejde-li o úroky) dostatečným podkladem pro závěr, že tímto majetkem není třeba se v dědickém řízení zabývat. Soud musí v takovém případě zjistit, z jakého důvodu byly prostředky na účet zůstavitele připsány, a posoudit, zda tímto způsobem např. nebyl splněn dluh vůči zůstaviteli, který existoval již v době jeho úmrtí. V kladném případě zařadí do aktiv dědictví pohledávku zůstavitele v odpovídající výši (uspokojenou po úmrtí složením na jeho účet).*“

podléhaly obecnému režimu přechodu práv a povinností v rámci dědictví. Takovým může být například přechod nájmu, který má svá svébytná pravidla a nebylo by efektivní, kdyby se přechod nájmu vymežil v rámci přechodu dědictví¹⁰³, ať už z časového hlediska, dědické řízení nemusí být vyřízeno v krátké době, ale také z hlediska praktického, představíme-li si případ, že osoba žijící v bytě, na kterou nájem přejde, nemusí, ve specifickém případě, ani být dědicem, ale přesto zde zůstane zachovaný zájem na přechodu nájmu. Obecně lze říct, že přechod těchto práv pravidla dědického práva v lecčem kopírují, ale to nic nemění na faktu, že se jedná o přechod samostatný, na dědickém právu nezávislý, jinak řečeno, že tento přechod nebude probíhat skrze dědické řízení. Tato práva lze rozdělit na osobnostní a majetková, nejprve tedy uvedení příkladů majetkových práv (s vlastním přechodem mimo oblast dědického práva):

- Bude se jednat o peněžité nároky z pracovního poměru. Do výše trojnásobku průměrného měsíčního výdělku přecházejí mzdové nároky zaměstnance postupně na jeho manžela, děti a rodiče, pokud s ním žila ta která z uvedených osob v době smrti ve společné domácnosti dle ust. § 328 zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění.
- Peněžité nároky nemocenského pojištění přecházejí dle ustanovení § 51 zák. č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, v platném znění postupně na manžela, děti, a rodiče, jestliže žili s pojištěncem v době jeho smrti v domácnosti, pojištěnec musel samozřejmě splňovat podmínky nároku na výplatu dávky.
- Dále se bude jednat o peněžité nároky sociálního zabezpečení dle ustanovení § 63 odst. 1 a 2 zák. č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném znění.
- Jedná se tak také o peněžité dávky sociální péče na základě ustanovení § 17 zák. č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Na základě pojistné události, je-li pojistnou událostí smrt pojištěného, může pojistník určit, kdo je obmyšlený, jménem nebo jeho vztahem

---

¹⁰³ „Dědění nemá nic společného s přechodem nájmu bytu. U družstevních bytů se dědí členský podíl a nájem bytu připadne tomu dědicu, který členský podíl zdědil.“ Zdroj: MASTELA, Martin. *Občanský zákoník v dotazech a odpovědích: komentář formou otázek a odpovědí: příklady z judikatury a z praxe: související zákony č. 116/1990 Sb. a č. 72/1994 Sb.: k 1. 6. 2011*. Olomouc: ANAG, 2011, s. 324.

k pojištěnému dle ust. § 2829 OZ. Zákon rovněž pamatuje na situaci, kdy by obmyšlený nebyl určen, v takovém případě nabývá tohoto práva manžel pojištěného a není-li jeho, děti pojištěného (ust. § 2831 OZ).

- Dalším příkladem samostatného režimu přechodu práv a povinností, které nejsou spojené s dědictvím, může být přechod nájmu dle ust. § 2279 OZ, kdy zemře-li nájemce a nejde-li o společný nájem bytu, přejde nájem na člena nájemcovy domácnosti, který žil v bytě ke dni smrti nájemce a nemá vlastní byt. Pokud je touto osobou někdo jiný než nájemcův manžel, partner, rodič, sourozenec, zeť, snacha, dítě nebo vnuk, přejde na tuto osobu nájem v případě, že pronajímatel souhlasil s přechodem nájmu na tuto osobu (ust. § 2279 OZ). Ve smyslu ust. § 373 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), v platném znění, družstevní podíl v bytovém družstvu, který byl ve společném jmění manželů, přechází na pozůstalého manžela.
- Přechází právo odvolat dar na dárcova dědice, zabránil-li obdarovaný dárce v odvolání daru nebo zabránila-li v tom dárce vyšší moc (ust. § 2074 OZ).

Jak jsem již uvedl na začátku předešlého odstavce, práva, která nepřecházejí skrze dědické právo, ale přesto na blízké osoby zůstavitele na základě určitých zákonem stanovených pravidel přejdou, se dají rozdělit na majetková a osobnostní. Předešlý text poskytoval prostor pro vymezení přechodu práv majetkových, na tomto místě je třeba zmínit příklad samostatného přechodu některého z osobnostních práv:

- Jako příklad lze uvést právo na ochranu osobnosti, které je osobnostním právem a jako takové náleží každé fyzické osobě. Neoprávněným zásahem do osobnostních práv dochází k možnosti aktivní obrany proti takovému jednání. Každá fyzická osoba se za svého života proti takovému jednání může skrze soud bránit a požadovat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu osobnosti nebo

aby byl odstraněn jeho následek.¹⁰⁴ Zákon ovšem myslí i na situaci posmrtné ochrany, kdy se již fyzická osoba nemůže jakkoliv aktivně bránit, ale k zásahu do jeho osobnostního práva přesto dojít může. Posmrtná ochrana podléhá režimu ust. § 82 odst. 2 OZ a ochrany osobnosti zemřelého se tak mohou domoci všechny osoby blízké zemřelého. Literatura k tomuto tématu uvádí velice trefně, že význam tohoto práva je především v možnosti zachování důstojné piety vůči zemřelému, resp. respektu vůči jeho osobě: „Význam tohoto institutu je především v zajištění piety k zemřelému člověku, která byla dotčena útokem na něj, představovaným především znevážením jeho památky. Případ posmrtné ochrany podle ust. § 82 odst. 2 OZ se nepochybně uplatní např. i v případě dotčení jména zemřelého (ust. § 78 OZ). Uplatnění tohoto práva je subjektivním původně vzniklým osobnostním právem oprávněných osob, u nichž není rozhodné, zda jsou či nejsou dědici.“¹⁰⁵

Ne zcela logické se na první pohled může zdát dědění autorských práv, které lze rozdělit na výlučná práva majetkového rázu a výlučná práva rázu osobnostního. Předmětem dědění budou práva majetková, přičemž osobnostní práva zaniknou, jelikož zanikají se smrtí autora.¹⁰⁶ Stejný režim přechodu práv jako u práv autorských pak postihuje i přechod majetkových práv u práv průmyslových.¹⁰⁷

---

¹⁰⁴ Judikatura k tomuto tématu rovněž velice správně dovodila, že každý případ je zcela ojedinělý a soudy se jimi musí vždy zabývat s individuálním přístupem, jako například z Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 5. 2013, sp. zn. 30 Cdo 3223/2011: „Je třeba, aby soudy dílčí zásahy do jednotlivých osobnostních práv zkoumaly jednotlivě a ve vzájemných souvislostech. Vlastní zásah je pak nutno hodnotit vždy objektivně s přihlédnutím ke konkrétní situaci, za které k neoprávněnému zásahu došlo (tzv. konkrétní uplatnění objektivního kritéria), jakož i k osobě postižené fyzické osoby (tzv. diferencované uplatnění objektivního kritéria). Uplatnění konkrétního a diferencovaného objektivního hodnocení znamená, že o snížení důstojnosti postižené fyzické osoby či její vážnosti ve společnosti ve značné míře půjde pouze tam, kde za konkrétní situace, ze které k neoprávněnému zásahu do osobnosti fyzické osoby došlo, jakož i s přihlédnutím k dotčené fyzické osobě, lze spolehlivě dovodit, že by nastalou nemajetkovou újmu vzhledem k intenzitě a trvání nepříznivého následku spočívajícího ve snížení její důstojnosti či vážnosti ve společnosti, pociťovala jako závažnou zpravidla každá fyzická osoba nacházející se na místě a v postavení postižené fyzické osoby.“

¹⁰⁵ Občanský zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. *Komentáře (Wolters Kluwer ČR)*. ISBN 978-80-7478-638-9.

¹⁰⁶ Dědění majetkových práv autorských vyplývá ze zák. č. 121/2000 Sb., zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁷ Na základě zákona č. 527/1990 Sb., zákon o vynálezech a zlepšovacích návrzích ve znění pozdějších předpisů; zákona č. 529/1991 Sb., zákon o ochraně topografií polovodičových výrobků ve znění pozdějších předpisů; zákona č. 478/1992 Sb., zákon o užitných vzorech ve znění pozdějších předpisů;

3.4. Přechod pasiv po smrti fyzické osoby

Dědic nenabývá pouze práva, aktiva, jak bylo již vyjádřeno v předchozím textu, přechodu dědictví, pozůstalosti se logicky týkají rovněž pasiva, povinnosti. Může se ovšem jednat pouze o dluhy, které budou tížit jejich nového nabyvatele, tedy dědice, jejichž obsahem nebylo plnění, které mělo být provedeno osobně zůstavitelem ve smyslu ust. § 2009 odst. 1 OZ. Přechod dluhů je upraven v ustanovení § 1701 a násl. OZ, dle ust. § 171 odst. 2 ZŘS tvoří pasiva pozůstalosti:

- dluhy zůstavitele, které měl v době smrti, jakož i
- dluhy, které mají původ v právních skutečnostech, z nichž by měl plnit zůstavitel, kdyby mu v tom nezabránila jeho smrt a
- náklady pohřbu, případně náklady některých osob na zaopatření.

Na dědice nepřecházejí pouze dluhy zůstavitele, které jsou vyjádřené v ust. § 173 ZŘS, ovšem i dluhy zůstavitele, které se objeví až po skončení řízení o pozůstalosti. Obranu před touto odpovědností poskytuje ust. § 1711 a násl. OZ, které se věnuje institutu tzv. vyhledání dluhů zůstavitele. Soud v takovém případě vyzve věřitele, aby v přiměřené lhůtě uplatnili a doložili své pohledávky.

Velice konkrétně se k tomu vyjadřuje judikatura jako například ve svém rozhodnutí MS v Praze, když judikoval: „Pro zařazení dluhu do pasiv dědictví je rozhodující, zda dluh v době úmrtí zůstavitele existoval. Nezáleží na tom, kdy se stal dluh splatným nebo kdy došlo k jeho přesnému vyčíslení. Z tohoto důvodu např. nedoplatek daně z příjmu zůstavitele jako dluh vůči finančnímu úřadu náleží do pasiv dědictví, i když byl přesně vyčíslen až v souvislosti s daňovým přiznáním, které bylo podáno za zůstavitele po jeho smrti a stal se splatným až po smrti zůstavitele.“¹⁰⁸

Dále lze odlišit dluhy zůstavitele na jeho výlučné dluhy a dluhy ve společném jmění manželů. Mezi výlučné dluhy zůstavitele tak budeme počítat zejména dluh ze závazku vzniklého rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu, dluh ze závazku z porušení

---

zákona č. 441/2003 Sb., zákon o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2008 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů (zákon o ochranných známkách) ve znění pozdějších předpisů; zákona č. 207/2000 Sb., zákon o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁸ Z Rozsudku Městského soudu v Praze, sp. zn. 24 Co 29/1999.

právní povinnosti (například závazek nahradit škodu) nebo například dluh vzniklý ze zákona (například na výživném). Zajímavé je na tomto místě zmínit, že v případě uložení pokuty, která se váže k osobě zemřelého, nelze pokutu automaticky zařadit mezi dluhy vzniklé ze zákona, které by oprávněně přešly, ač bychom k takovému závěru na první pohled mohli logicky dojít. Vycházíme z judikatury, když Krajský soud v Plzni došel v rámci svého rozsudku k tomuto závěru: „Pokuta uložená ve správním řízení je dluhem, který je vázán na osobu zůstavitele a zaniká jeho smrtí.“¹⁰⁹

Dále se bude jednat o dluh z právního jednání učiněného před uzavřením manželství a dluh z právního jednání převzatého za doby trvání manželství, netýkající se společného jmění manželů. Vedle výlučných dluhů jsou zde, v případě že zemřelý byl sezdaný a vzniklo u něj společné jmění manželů, dluhy převzaté za doby trvání manželství. Bude se jednat o dluh vzniklý ze závazku, z něhož má věřitel právo na určité plnění vůči dlužníku a dlužník, kterým je jeden z manželů má povinnost toto právo uspokojit. Rozdělit je lze tedy obecně do dvou skupin, v první se bude jednat o dluh, který oba manželé společným právním jednáním převzali za dobu trvání manželství. Ve druhé skupině se bude jednat o dluh převzatý jedním z manželů za doby trvání manželství při obstarávání každodenních běžných potřeb, nebo pokud k převzetí takového dluhu dal druhý manžel souhlas.

Jasně se k této problematice vyjádřil například Nejvyšší soud ČR, když judikoval: „V případě úmrtí jednoho z manželů se může věřitel domáhat splnění závazku, který tvoří společné jmění manželů, v celém rozsahu na pozůstalém manželovi bez ohledu na to, že podle výsledku dědického řízení odpovídají za dluhy dědictví i další osoby.“¹¹⁰

Co do rozsahu odpovědnosti za dluhy zůstavitele, nikoliv z úhlu pohledu jejich přímé vazby na pozůstalého, ale z úhlu pohledu objemu závazku k jejich uhrazení, je právní úprava přechodu dluhů v nynější právní úpravě zcela odlišná od přechodu dluhů dle OZ 1964. Zásadně platí neomezená odpovědnost za dluhy zůstavitele. Pokud chce být dědic v postavení, že bude odpovídat pouze omezeně, jak tomu bylo dle OZ 1964, tedy do výše ceny toho, co z dědictví nabývá, musí uplatnit tzv. *výhradu soupisu* ve smyslu ust. § 1674 a násl. OZ. Následuje povinnost notáře sepsat soupis pozůstalosti, ačkoliv i v tomto postupu existují výjimky. Pokud dědic chce, aby byly zachovány účinky soupisu vůči jeho osobě, musí se zdržet chování, které by šlo označit za stav, že

---

¹⁰⁹ Z Rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 15. 8. 2005, sp. zn. 18 Co 22/2005.

¹¹⁰ Z Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 11. 2006, sp. zn. 33 Odo 1384/2004.

se ujal pozůstalosti, aniž byl k tomu oprávněn, nesmí pozůstalostní majetek úmyslně zatajit, nesmí smísit části pozůstalostního majetku se svým a nesmí zavinit, že jeho prohlášení nebo seznam dle ust. § 1687 OZ neodpovídají skutečnosti. Obecně lze přechod dluhů dle OZ rozdělit do dvou samostatných případů:

- a) hrazení dluhů v plném rozsahu když dědic neuplatní právo na výhradu soupisu pozůstalosti a
- b) hrazení dluhů do výše ceny nabytého dědictví, jde-li o dědice jediného, případně do výše ceny nabytého dědického podílu, když dědic uplatní právo na výhradu soupisu pozůstalosti.

Prakticky tedy může dojít k těmto možným situacím, pokud dědic neuplatní výhradu soupisu ve smyslu ust. § 1674 odst. 2 a ust. § 1675 OZ¹¹¹, odpovídá v plném rozsahu za dluhy dle ust. § 1704 OZ, více dědiců odpovídá také neomezeně, a to společně a nerozdílně. Pokud dědic uplatní výhradu soupisu, odpovídá dle ust. § 1706 OZ do výše ceny nabytého dědictví, je-li jedním dědicem nebo do výše jím nabývaného dědického podílu, je-li dědiců více. Může dojít ovšem k situaci, kdy někteří dědici budou uplatňovat právo soupisu a jiní nikoliv, zákon v tomto ohledu svěřuje toto právo každému z dědiců, nedonucuje je pouze ke kolektivnímu uplatnění tohoto práva. Při kombinaci odpovědnosti dědiců, kdy někteří uplatní výhradu soupisu a jiní nikoliv, platí postup stanovený ust. § 1707 OZ, kdy všichni dědici odpovídají společně a nerozdílně, avšak odpovědnost dědiců, kteří uplatnili výhradu soupisu, je omezena výší jejich dědických podílů.

V případě povinností, které na dědice nepřechází, je možné také vymezit několik základních skupin:

- závazky a dluhy, které měly být zůstavitelem provedeny osobně (blíže uvedeno v předchozích odstavcích této kapitoly),
- povinnosti zaměstnance vůči zaměstnavateli,
- povinnost na zhotovení díla (nikoliv však povinnost vydat svěřený materiál) a další.

---

¹¹¹ Ust. § 1674 odst. 2 OZ: „Právo na výhradu soupisu lze uplatnit prohlášením učiněným ústně před soudem, anebo prohlášením zasláným soudu v písemné formě. Vyhradí-li si dědic soupis s výhradami nebo podmínkami, nepřihlíží se k nim. To platí i pro prohlášení dědice, že výhradu soupisu neuplatňuje.“, ust. § 1675 OZ: „Dědic má právo vyhradit si soupis pozůstalosti, uplatní-li je do jednoho měsíce ode dne, kdy ho soud o tomto právu vyrozuměl. Jsou-li pro to důležité důvody, soud lhůtu dědici prodlouží.“

3.5. Existence dědice a jeho způsobilost dědictví nabýt

Dalším předpokladem, který je nutný k tomu, aby vůbec mohlo k přechodu pozůstalosti na dědice dojít, je existence subjektu či subjektů, na které majetek přejde, tedy existence dědiců. Na tuto problematiku můžeme nahlížet z několika úhlů a situací. Obecně je třeba vymezit, kdo vlastně dědicem jako takovým může z pohledu právního být. Způsobilým dědicem může být fyzická nebo právnická osoba, která není vyloučena z dědického práva (z dědění). Jak bude uvedeno na praktických příkladech v následujících odstavcích, dědicem může být i stát (resp. jeho organizační složka).

V rámci předešlého prvního odstavce byli možní dědicové rozdělení dle toho, zda se jedná o fyzickou či právnickou osobu, resp. o stát. Obecně je ovšem dědicem ten, komu náleží dědické právo ve smyslu ust. § 1475 odst. 3 OZ. Dalším možným označením dědiců je například označení, zda se jedná o tzv. putativní dědice, tedy osoby, které zůstavitel pořízením pro případ smrti povolal nebo kterým jejich dědické právo bude svědčit z důvodu zákonné dědické posloupnosti. Potencionální dědicové mohou ovšem dědictví odmítnout, mohou se stát dědicky nezpůsobilými nebo mohou být zůstavitelem vydědění, rovněž je možný případ, kdy ten, kdo přichází do úvahy jako potencionální dědic, může se zůstavitelem ještě za jeho života uzavřít smlouvu a zřeknout se svého práva na dědictví (o všech případech je pojednáno v samostatných kapitolách, či podkapitolách v následném textu).

Co se týče smrti fyzické osoby a následnému nabytí dědictví NOZ nezavedl tzv.: institut ležící pozůstalosti (*hereditas iacens*). Ležící pozůstalost nacházíme například v úpravě rakouského dědického práva, ale rovněž ji můžeme nalézt v Obecném zákoníku občanském. Dle judikatury ležící pozůstalost „spočívá v tom, že po dobu delace (od smrti zůstavitele do přijetí dědictví povolanou osobou) se na pozůstalost hledí tak, jakoby byla v držení zemřelého.“¹¹² Dědic nabývá vlastnické právo k dědictví až soudním odevzdáním, nikoliv již smrtí zůstavitele. „Dokud nebylo takové rozhodnutí vydáno, pak vlastnický vztah dědice k majetku pozůstalosti nevzniknul, jinými slovy nebylo-li vydáno odevzdací usnesení soudem, nekonstituoval se nový právní stav (vlastnický) k věcem patřícím do pozůstalosti.“¹¹³ Dědický nápad je

---

¹¹² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky z dne 27. 05. 2004, sp. zn. 22 Cdo 2285/2003.

¹¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky z dne 27. 05. 2004, sp. zn. 22 Cdo 2285/2003.

vyjádřen v ustanovení § 1479 NOZ.¹¹⁴ Pojetí, podle kterého se dědictví nabývá již smrtí zůstavitele a soud dědici nabytí dědictví jen deklaratorně potvrzuje, je funkční a nezpůsobuje žádné větší potíže pro praxi, proto jej NOZ nijak nezměnil.

Pokud bychom tedy chtěli nějak obecně vydefinovat, kdo je dědicem v užším slova smyslu, bude se jednat o subjekt, který se nezřekl předem svého dědického práva, komu svědčí některý dědický důvod, který není dědicky nezpůsobilý, který nebyl vyděděn a který byl vyrozuměn o dědickém právu, poučen o náležitostech a následcích odmítnutí dědictví a dědictví neodmítl, resp. jej přijal.

Zajímavé rovněž je, jak dědice definuje judikatura, která uvádí například v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, že za dědice ve vlastním slova smyslu je možné považovat pouze toho, komu bylo rozhodnutím soudu dědictví potvrzeno nebo se stane nabyvatelem poměrné části dědictví, popřípadě určité hodnoty ze zůstavitelem zanechaného majetku na základě soudem schválené dohody o vypořádání dědictví. Do té doby je tak možno osobu ucházející se o dědictví považovat jen za domnělého dědice, který ještě není nositelem práv a povinností spadajících do dědictví.¹¹⁵

3.5.1. Fyzická osoba jako způsobilý dědic

U fyzických osob vzniká způsobilost stát se dědicem narozením, přičemž zákon rovněž pamatuje na situaci, kdy chrání jedince počatého, ale bude se jednat o dosud nenarozené dítě (tzv. *nascitura*). Obecně OZ v ust. § 25 stanovuje, že na *nascitura* se hledí jako na narozené dítě v případě, kdy to vyhovuje jeho zájmům. Je zde vytvořena fikce, ač k tomu doposud nedošlo, tak z pohledu práva na něj nahlížíme, jako by se dítě již narodilo živé, nenarodí-li se však živé, fikce se od počátku ruší a je třeba, aby na takového jedince bylo nahlíženo, jako by nikdy nebyl.¹¹⁶

Zajímavostí je, že OZ obsahuje rovněž možnost odkázat někomu, kdo doposud počat ani nebyl. Jedná se o situaci, kdy bude za dědice povolán někdo, kdo v době smrti

---

¹¹⁴ Ust. § 1479 OZ: „Dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Kdo zemře před zůstavitelem, nebo současně s ním, nedědí.“

¹¹⁵ Z Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 6. 2002, sp. zn. 30 Cdo 2174/2001.

¹¹⁶ Z Rozsudku Nejvyššího soudu Československa, ze dne 26. 5. 1933, sp. zn. R II 144/33: „Dítě ještě nenarozené, avšak již počaté, pokládá se za narozené, pokud jde o jeho vlastní práva. Dítě, které v době smrti domnělého nemanželského otce bylo již počato, patří k osobám, o jichž výživu měl usmrcený, předpokládajíc, že jest nemanželským otcem, pečovati podle zákona (§ 1327 obč. zák.) a jemuž musí býti nahrazeno to, co mu smrtí živitele na výživě ze zákona ušlo. S hlediska § 1327 obč. zák. se nevyžaduje, by usmrcený v době svého úmrtí výživné skutečně poskytoval.“

zůstavitele ještě není. OZ ji označuje za tzv. svěřenské nástupnictví v ust. § 1513 OZ, institut svěřenského nástupnictví bude popsán v samostatné kapitole.

Způsobilost stát se dědicem zaniká smrtí člověka, výslovně dle ust. § 1479 OZ, kdo zemře před zůstavitelem nebo současně s ním, nedědí. Tudíž aby určitá fyzická osoba mohla dědit, musí zůstavitele přežít. Platí rovněž tzv. domněnka současné smrti více lidí, je to právní domněnka, která v OZ 1964 chyběla (byla dovozovaná judikaturně) a NOZ ji zakotvil v ust. § 27, které stanovuje, že pokud závisí nějaký následek na skutečnosti, zda někdo někoho přežije, aby se předešlo nevyvratitelným dohadům a vyvozováním z nejistých skutečností a nebylo by tím pádem možné skutečně určit, kdo koho fakticky (byť o nějakou dobu) přežil, má se za to, že všichni zemřeli současně. Jedná se o domněnku vyvratitelnou, tudíž lze prokázat opak. S ohledem na výčet možných situací, je třeba předestřít, že existuje rovněž situace, kdy dědic existuje, zůstavitele přežije, ale pouze o nějaký časový úsek, ve kterém ještě nemohlo dojít k potvrzení dědictví soudem v řízení o pozůstalosti. V takovém případě budeme hovořit o tzv. transmisi dědictví, kdy do práv a povinností zemřelého dědice vstupují jeho dědicové.

3.5.2. Právnícká osoba jako způsobilý dědic

U právníckých osob vzniká a zaniká jejich způsobilost být dědicem jejich vznikem a zánikem. U právníckých osob se především bude z praxe jednat o případ, kdy zůstavitel odkáže svůj majetek nadaci nebo nadačnímu fondu. Zákon velice správně rovněž pamatuje na situaci, kdy právnícká osoba zatím neexistuje, ale z pohledu právního na ni jako na způsobilého dědice pohlížet budeme, jelikož zákon umožňuje, že pokud tato právnícká osoba vznikne do jednoho roka od smrti zůstavitele a zůstavitel této právnícké osobě chce odkázat svůj majetek. Pořízením pro případ smrti lze založit svěřenský fond, nadaci, nadační fond a ústav.¹¹⁷

NOZ zásadním způsobem nezměnil dědickou způsobilost u fyzických osob, modifikuje ji ovšem u právníckých osob, ustanovuje-li zůstavitel za dědice prozatím neexistující právníckou osobu, která vznikne teprve v budoucnu.¹¹⁸ Mám k formulaci

---

¹¹⁷ CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5.

¹¹⁸ § 1478 NOZ „*Za dědice nebo odkazovníka lze povolat i právníckou osobu, která má teprve vzniknout. Tato právnícká osoba je způsobilým dědicem nebo odkazovníkem, pokud vznikne do jednoho roku od smrti zůstavitele.*“

a délce doby, ve které může tato právnická osoba vzniknout, určité výhrady. Doplním tedy na tomto místě svůj názor, že právní úprava NOZ nespécifikuje přesnější podmínky, které by k ustanovení v budoucnu vzniknuvší právnické osoby měly být blíže určeny.

Není vymezena povinnost, aby zůstavitel označil budoucího zakladatele právnické osoby, formulace tohoto ustanovení je tak benevolentní, že je lehce zneužitelná. Není vyjádřena ani podmínka, aby zůstavitel specifikoval, o jakou právnickou osobu se má jednat, či kdo může být například společníkem společnosti. Je zde vyjádřena velká benevolence, která je dle mého názoru do budoucna kontraproduktivní. Dokážu si v tomto případě představit hned několik možných situací, ke kterým může dojít. Zůstavitel jednoduše odkáže svůj majetek neexistující právnické osobě XY a nebude specifikovat, o jakou společnost se má jednat, kdo má být jejím zakladatelem, ani nevymezí základní požadavky stanov apod. Zákon ho k tomu nijak nenutí, takže nelze říct, že by závěť z důvodu absence těchto informací nebyla závěťí platnou. Jednodušeji řečeno, zůstavitel v závěti nevymezí nikoho, kdo by byl oprávněn k založení této společnosti, která je vlastně dědicem pozůstalosti. Potencionální dědicové, řekněme například rodinní příslušníci, se takovou závěťí budou cítit ochuzeni a začnou se předbíhat v tom, kdo založí společnost XY jako první, aby skrze tuto společnost nabyli zůstavitelův majetek. Dalším příkladem, kdy může být sice zůstavitelova vůle dodržena, ale v důsledku může spíše dojít k jejímu obejití, bude založení společnosti pouze z účelového hlediska. Zůstavitel nemá žádnou povinnost v závěti specifikovat, že požaduje, aby právnická osoba existovala po určitou dobu. Taková úprava by byla také neopodstatněná, nelze zákonem přikázat právnické osobě, aby po jistou dobu plnila svou činnost, jedná-li se o právnickou osobu soukromého sektoru. Společnost se založí, bude fungovat po dobu jednoho nebo dvou měsíců a následně vstoupí do likvidace, její zůstatek se rozdělí a dědicové se tak v podstatě obejitím zůstavitelovy vůle jednoduše dostanou k majetku, který zůstavitel nechtěl v závěti odkázat přímo jim. Jistě můžu zohlednit argument, že k takovým situacím by v praxi ani nemělo dojít, protože zůstavitel se svoji poslední vůli s největší pravděpodobností bude snažit vyjádřit podrobněji, ale stát se tak může a proto je na místě tyto situace zmínit.

3.5.3. Stát jako způsobilý dědic

Způsobilým dědicem může být i stát, jelikož v oblasti soukromého práva je ve smyslu ust. § 21 OZ považován za právnickou osobu. V takovém případě jej bude zastupovat Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových.¹¹⁹

Existence dědice a jeho způsobilost dědit jsou dvě rozdílné veličiny. Jedinec může být naživu, může být dědicem ze zákona, ale také ze závěti a ještě to nemusí znamenat, že dědit bude, protože nebude mít způsobilost dědictví nabýt. Na místě je třeba si tedy vymezit jednotlivé situace, ke kterým může dojít.

První situací, která se v praxi nebude vyskytovat v četnější míře, ale zákon na ni pamatovat musí, je situace, kdy zůstavitel nebude mít žádných dědiců, ať už z toho důvodu, že nejsou již žádní naživu nebo z toho důvodu, že žádný z nich není způsobilý dědictví nabýt.¹²⁰ Na tuto situaci pamatuje ustanovení § 1634 OZ¹²¹, takový režim přechodu souboru majetkových hodnot má svůj pojem, nazývá se odúmrtí (*caducum*). Není-li žádných dědiců, připadne dědictví státu. NOZ přímo nově definuje, že stát se v tomto případě bude nacházet v pozici jako by byl zákonným dědicem, což je odlišnost oproti OZ 1964, jehož ustanovení věnující se odúmrti pouze stanovovalo, že v případě, že není žádných dědiců, dědí stát, ale ten výslovně nevystupoval v pozici dědice. Vedle této situace může ještě existovat případ, kdy zůstavitel výslovně v závěti zmíní stát jako dědice (některou z organizačních složek státu) a pak nebude v pozici jako by byl zákonným dědicem, ale bude v pozici dědice, který vyplývá (musí se jednat o platnou) ze závěti, bude tedy závětím dědicem.

Zákon odúmrtí v podstatě vyjadřuje, že stát nabude dědictví na základě právního nástupnictví, tedy na základě substituce, kdy se stát postaví do role dědiců, jelikož jich není. Jak jsem již nastínil situaci, kdyby byl stát závětním dědicem, v takovém případě mu náleží stejná práva jako ostatním dědicům, tedy i právo na to dědictví odmítnout. Takové oprávnění mu ovšem nenáleží v případě, že mu dědictví připadne jako odúmrtí.

---

¹¹⁹ ÚZSVM: Způsob nabývání majetku. *ÚZSVM* [online]. Praha: ÚZSVM, 2023 [cit. 2023-07-04]. Dostupné z: <https://www.uzsvm.cz/zpusob-nabyvani-majetku>

¹²⁰ Situace může mít samozřejmě mnoho podob, příklady takových situací mohou být, kdy pozůstalý neměl závět ani dědice ze zákona, nesepsal dědickou smlouvu a neučinil ani odkaz. Dalším příkladem může být situace, kdy sice závět zanechal, ale ta není platná a on nemá dědice ze zákona, dalším příkladem může být situace, kdy zůstavitel nezanechal dědice ze zákona a jediný dědic ze závěti dědictví nepřijal, nebo závět nezanechal, ale má sice dědice ze zákona, ale ti dědictví nepřijali.

¹²¹ § 1634 OZ: „(1) *Nedědí-li žádný dědic ani podle zákonné dědické posloupnosti, připadá dědictví státu a na stát se hledí, jako by byl zákonný dědic; stát však nemá právo odmítnout dědictví, ani právo na odkaz podle § 1594 odst. 1 věty třetí.* (2) *Vůči jiným osobám má stát stejné postavení jako dědic, kterému svědčí výhrada soupisu.*“

OZ v takovém případě výslovně stanovuje, že ač bude stát vystupovat v rámci stanovené fikce jako by byl zákonný dědic, oproti němu nemá právo dědictví odmítnout. Rovněž nemá právo na odkaz dle ust. § 1594 odst. 1 věty třetí OZ, což znamená, že „povolá-li zůstavitel dědice s určením, že ten určitou věc dědit nemá, považuje se to za zřízení odkazu zákonným dědicům. To lze vyložit tak, že taková věc připadne také dědici ze závěti, nejsou-li žádní dědici ze zákonné dědické posloupnosti, kteří by ji mohli zdědit, a proto by měl odkaz v důsledku toho připadnout státu. V ostatních případech může stát nabývat odkaz.“¹²²

Může také nastat situace, kdy státu připadne pouze část dědictví, a to pouze v případě, kdy se bude jednat o dědictví ze závěti a tito dědicové nabudou pouze část dědictví. Zmíněná závěť se totiž může vztahovat jenom na část dědictví, ale i tehdy, kdy se závěť bude vztahovat k celému dědictví, ale bude v části neplatná. Dle zákona by měli část dědictví, kterou nenabude nikdo ze závětních dědiců nabýt dědici ze zákona, specifikum tedy přijde v případě, kdy takových dědiců jednoduše nebude a v tom případě tato část připadne státu jako odúmrtí.

Samozřejmě, že v praxi se v souvislosti s odúmrtí může vyskytnout větší množství v úvahu připadajících a specifických situací. Příkladem je možné se zaměřit na otázku nároků věřitelů, které by se mohly v tom případě zdát ohroženy. Ovšem není tomu tak, jelikož už ze starší judikatury vyplývá, že nárok věřitelů lze naplnit i v případě, že se bude jednat o přechod dědictví jako odúmrti na stát. „Ak poručiteľ nezanechal zákonných dedičov ani závet, môže sa predĺžené dedičstvo prenechať veriteľom na úhradu dlhov iba v tom prípade, ak to zodpovedalo súhlasným prejavom štátu a veriteľov.“¹²³ Judikatura se také vyjadřuje ke specifickým případům, například k přechodu práva na plnění z pojistné smlouvy: „Jestliže po pojištění z pojištění osob nikdo nedědí a dědictví připadlo státu podle ustanovení § 462 OZ, potom zaniká povinnost České státní pojišťovny plnit z této pojistné smlouvy, když tu není žádného oprávněného subjektu ve smyslu ustanovení § 372 odst. 2 a 3 o. z.. Stát, jemuž připadlo dědictví podle ustanovení § 462 OZ, není dědicem“.¹²⁴ Ač se jedná o judikaturu starší, principiálně je význam a řešení této otázky stále aktuální v tom, jak by soudy měly postupovat v případě přechodu nároku na plnění z pojistné smlouvy v případě, že není

---

¹²² ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA, Martin ŠEŠINA a Karel WAWERKA. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV, Dědické právo (§ 1475 až 1720) : včetně výkladu řízení o pozůstalosti*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-412-8.

¹²³ FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník, veľký komentár*. Žilina: Eurokódex, 2011, s. 1255-1280.

¹²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 31. 5. 1984, sp. zn. 4 Cz 25/84.

oprávněných dědiců. Další takovou zajímavostí může být otázka přechodu členských práv a povinností v bytovém družstvu: „Na stát, jemuž připadlo dědictví po výlučném členu bytového družstva a výlučnému nájemci družstevního bytu na základě odúmrti, přechází členství zůstavitele v bytovém družstvu a nájem družstevního bytu.“¹²⁵ Což ze svého pohledu hodnotím jako logické vyústění k řešení vzniklé situace.

Domnívám se, že další pozornost podrobnějšího rozpracování odúmrtí nepotřebuje. K řešení se tedy nabízí situace opačná, kdy dědicové existují, proto je třeba vymezit, v jakých případech budou schopni dědit z pohledu dědické způsobilosti. Jak jsem již naznačil, na existenci dědice a jeho způsobilost dědictví nabýt, se dá pohlížet z trojího pohledu, z pohledu absolutní dědické způsobilosti, z pohledu relativní dědické způsobilosti a z pohledu dědické nezpůsobilosti. Tato problematika je podrobně vyřešena v samostatných podkapitolách v rámci kapitoly.

3.5.4. Dědická nezpůsobilost

V předešlých podkapitolách byly uvedeny situace, kdy je vyjádřena tzv. dědická způsobilost, zákon ovšem obecně uvádí a do jisté míry rovněž chrání zůstavitelův majetek před přechodem na osoby, které se určitým způsobem nechovaly vhodně. Obecně je úkolem práva nastavit určitá pravidla ve společnosti, která jsou většinou společnosti dodržována, zákon tak stanovuje základní a mnohdy i minimální požadavky na chování jedinců. Rovněž v případě soukromého práva v oblasti dědictví jsou vyjádřeny 4 důvody dědické nezpůsobilosti, což je stav, kdy není třeba žádné aktivity ze strany budoucího zůstavitele (tj. míněno za jeho života). Vyjadřuje ztrátu možnosti dědit jak v posloupnosti závětní (pouze u některých důvodů), tak v posloupnosti zákonné (u některého z důvodů je to výslovně uvedeno – což bude rozebráno podrobněji u jednotlivých důvodů dědické nezpůsobilosti). To znamená, že dojde-li k naplnění některého ze čtyř důvodů vyloučení z dědění, fyzická osoba nebude způsobilým dědicem a je již automaticky vyloučena z možnosti stát se dědicem. Zákon v podstatě chrání určitou morální hodnotu, skrze kterou zajišťuje, že naplní-li dědic toto morálně neuznané a zákonem vyjádřené chování, bude důsledkem jeho chování ztráta možnosti nabýt majetkové hodnoty v rámci přechodu dědictví.

---

¹²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 12. 2009, sp. zn. 21 Cdo 4498/2008.

Zůstavitel tak nemusí učinit například krok k vydědění potomka, sledována v případě dědické nezpůsobilosti bude objektivní skutečnost, kdy bude stačit pouze jednání dotyčné osoby jako takové. V OZ 1964 jsme rovněž hovořili o dědické nezpůsobilosti (někdy rovněž nazývané dědické nehodnosti) a byly v něm uvedeny dva důvody dědické nezpůsobilosti. Jak již bylo uvedeno NOZ k nim ještě dva důvody přidal. Co do okruhu možných osob, které může dědická nezpůsobilost postihnout, se bude jednat o nezpůsobilost manžela zůstavitele nebo jeho rodiče. K těmto důvodům přihlíží soud z úřední povinnosti (*ex officio*), ovšem je zcela zřejmé, že z praktického hlediska se tak bude dít na podnět některého z účastníků dědického řízení. Jednotlivé důvody dědické nezpůsobilosti jsou vyjádřeny v ust. § 1481 až § 1482 OZ.

Prvním důvodem je čin povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli nebo jeho předkovi, potomkovi nebo manželovi (ust. § 1481 OZ), druhým je zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůli zůstavitele (ust. § 1481 OZ). Třetím důvodem bude případ domácího násilí (ust. § 1482 odst. 1 OZ) a čtvrtým je případ zbavení rodičovské odpovědnosti (ust. § 1482 odst. 2 OZ). Bude se tedy jednat především o situace, kdy se některého z těchto činů dědic dopustil ještě před nápadem dědictví.¹²⁶ K jednání zakládajícím dědickou nezpůsobilost může dojít jak za života zůstavitele (například spácháním trestného činu na osobě zůstavitele), tak po jeho smrti (spácháním trestného činu proti rodičům zůstavitele, paděláním či zatajením závěti apod.).¹²⁷

K dědické nezpůsobilosti je třeba přihlížet ze zákona a není zapotřebí žádného úkonu ze strany zůstavitele. „Je vyloučeno, aby se dědici „dohodli“, že dědická nezpůsobilost u některého z nich nenastala.“¹²⁸ Soudní komisař, který projednává dědictví, musí k dědické nezpůsobilosti přihlížet *ex offo*.¹²⁹ Jednání, které způsobuje dědickou nezpůsobilost, musí být ovšem vždy jednoznačně prokázáno. Na dědice, který naplnil některý z důvodů dědické nezpůsobilosti, se nahlíží jako by se smrti zůstavitele nedožil. Jde-li o dědice ze závěti, nastoupí na jeho místo náhradní dědic, pokud ovšem bylo na takovou situaci v závěti zůstavitelem pamatováno.¹³⁰

Dědická nezpůsobilost se vždy bude vázat k té dané osobě, nebude se vztahovat, na rozdíl od vydědění, na její potomky. Prakticky se u zákonné posloupnosti projeví

¹²⁶ KRÁLOVÁ, Jitka a Lothar ECK. *Dědická nezpůsobilost. Ad Notam*. 2004, č. 2.

¹²⁷ Z aplikace ASPI.

¹²⁸ ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1010-1012.

¹²⁹ Z Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 3. 2013, sp. zn. NS 21 Cdo 3423/2011: „K tomu, zda jsou dány důvody dědické nezpůsobilosti, musí soud přihlídnout z úřední povinnosti jak v řízení o dědictví, tak v případném sporném řízení před soudem.“

¹³⁰ FIALA, Josef a Milan KINDL. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, c2009, s. 1410-1412.

princip reprezentace, který bude mít přednost před principem akrescence. Nezpůsobilost u závětního dědice se ovšem projeví tak, že právo, které svědčilo dědicky nezpůsobilé osobě označené v závěti, přináleží zákonným dědicům. V tomto případě se může projevit již v předešlém textu zmíněná možnost uvedení náhradního dědice, který by nastoupil na místo dědice nezpůsobilého v případě, že byl náhradní dědic v závěti uveden. Je třeba ovšem rovněž zmínit, že dle ust. § 1483 OZ potomek toho, kdo je vyloučen z dědického práva, nastupuje při zákonné dědické posloupnosti na jeho místo, i když vyloučený přežije zůstavitele. To neplatí v případě stanoveném v ust. § 1482 odst. 1 OZ, tedy o dědickou nezpůsobilost z důvodu domácího násilí.

První dva důvody jednání, které způsobují dědickou nezpůsobilost, může zůstavitel prominout. Zákon to vyjadřuje v poslední větě ust. § 1481 OZ a taková osoba se stane opět způsobilou k dědění. Zákon stanovuje, že se musí jednat o prominutí výslovné. Může se tak stát například tím, že ho povolá v závěti za dědice. Nemůže se tak stát mlčky (*konkludentně*), kdy lze z počínání zůstavitele usuzovat, že mu čin dědice zakládající dědickou nezpůsobilost byl znám.¹³¹ Zůstavitel si musí být vědom prvního faktu, že promíjí a zároveň druhého faktu, pokud promíjí, tak musí vědět, co promíjí.¹³² Nesporné je, že prominutí se může vztahovat pouze na jednání, která pachatel uskutečnil před smrtí zůstavitele. Pojem *výslovně*, rovněž znamená, že zůstavitel poukáže na příslušný čin, v jehož důsledku se stal dědic nezpůsobilým, a vyjádří jednoznačně svoji vůli tento čin odpustit, nelze tedy přistoupit na situaci, kdy se takový záměr bude dovozovat, případně kdy se bude takový závěr dotvářet z textu, který to případně naznačuje, ale přímo záměr odpuštění neobsahuje. Nešlo by tedy například přistoupit na výklad, kdy by zůstavitel v samostatné listině napsal, že „*věří, že se již daný jedinec polepšil*“. Musí se jednat výslovně o prominutí.

Na tomto místě je třeba především uvést u jednotlivých druhů dědické nezpůsobilosti, které vyjadřuje zákon, jejich podrobný popis. Co se týče prvního důvodu dědické nezpůsobilosti, kdy vyloučen bude ten, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu, je třeba uvést několik podrobností. K prvnímu důvodu dědické nezpůsobilosti musí dojít za života zůstavitele. Osoby, vůči kterým takové jednání směřuje, jsou v zákoně vyjádřené taxativně, tento výčet nelze rozšiřovat. Je na úvod třeba uvést, v čem se úprava v NOZ

---

¹³¹ ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 841.

¹³² FIALA, Josef a Milan KINDL. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, c2009, s. 1410-1412.

odlišuje od OZ 1964. Dle předchozí právní úpravy bylo vyžadováno jako důvod dědické nezpůsobilosti spáchání úmyslného trestného činu. Na první pohled jsou sice definice podobné, ale jsou zde stěžejní odlišnosti. K naplnění zákonného důvodu dědické nezpůsobilosti již nebude nutné přímo spáchání trestného činu, nově pouze postačí, aby se dědic činu povahy úmyslného trestného činu dopustil. Zákon tak do skupiny potencionálních dědiců, kteří se vyloučí z dědického práva, nově zařazuje rovněž osoby, které nejsou trestně odpovědné, ať již z důvodu jejich věku nebo z důvodu nepřičetnosti. Rovněž je zde ovšem logicky nadále platný postup u jedinců trestně odpovědných, kdy soud projednávající pozůstalost, je dle ust. § 135 odst. 1 OSŘ vázán rozhodnutím soudu o spáchání trestného činu.^{133 134} Není třeba, aby se výhradně jednalo o trestný čin směřující proti životu nebo zdraví zůstavitele, či jeho blízkých, ale musí se jednat vždy o čin úmyslný. Nelze tedy na stejnou úroveň postavit trestný čin spáchaný pouze z nedbalosti. Významné je také posouzení, že se nebude jednat o čin osoby jednající v krajní nouzi či v nutné obraně. Tyto činy by dědickou nezpůsobilost nezaložily. Dojde-li mezi dědici ke sporu o to, zda je některý z nich dědicky nezpůsobilý, postupuje soud (soudní komisař) podle ustanovení § 170 ZŘS (tzv. postup v případě sporných skutečností).

Předchozí právní úprava OZ 1964 sice výslovně požadovala, aby se jednalo o trestný čin a nepodávala jasný návod na postup, když se jednalo o jedince trestně neodpovědné. Ovšem již v té době literatura obsahovala dva stejně silně zastoupené názory, prvním názorem bylo, že ač sice tyto osoby nebudou trestně odpovědné, nelze ještě dovodit, že by to nemělo mít vliv na dědickou způsobilost. Druhým názorem bylo, že spáchá-li jednání naplňující podstatu trestného činu osoba pro svůj věk trestně neodpovědná, nebude to mít vliv na dědickou způsobilost.^{135 136} K odpovědi na tuto otázku bylo třeba především posoudit, zda byla osoba trestně neodpovědná schopna posoudit následky svého jednání. Stejně jako svůj význam pro dědickou nezpůsobilost bude mít zásadně trestný čin spáchaný úmyslně, tedy v případě, kdy vědomě pachatel

---

¹³³ FIALA, Josef a Milan KINDL. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1410-1411.

¹³⁴ „Podle ustanovení § 25 not. ř. a § 135 odst. 1 OSŘ je státní notářství vázáno pravomocným rozhodnutím o tom, že byl spáchán trestný čin, přečin nebo přestupek, a o tom, kdo jej spáchal, takže ani v tomto případě nemůže postupovat podle ustanovení § 18 not. ř. Jestliže tedy bylo řízení před příslušným orgánem zahájeno, nebylo však dosud pravomocně skončeno, státní notářství přeruší řízení podle ustanovení § 25 not. ř. a § 109 odst. 1 písm. b) OSŘ.“ Z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 04. 04. 1979, sp. zn. R 21/1979.

¹³⁵ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*. Praha: Linde, 2008, s. 11174.

¹³⁶ FIALA, Josef a Milan KINDL. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1411.

chtěl, či věděl, že svým jednáním porušuje, či ohrožuje zájem chráněný trestním zákonem. Jelikož již ve znění předchozího zákona nebylo třeba, aby byla dědická nezpůsobilost vždy deklarována rozsudkem soudu¹³⁷, spácháním nebezpečného činu, který by u trestně odpovědné osoby byl úmyslným trestným činem, i za předpokladu, že je osoba trestně neodpovědná, se splní podmínka, kterou ustanovení občanského zákoníku sledovalo. Tuto podmínku lze shledat především jako vyjádření morálního aspektu, který zajišťuje, aby se osoba, která jednala nemorálním způsobem, nestala dědicem. Jistě by překážka, že spojením aplikace ustanovení trestního zákona, je tato osoba trestně neodpovědná, již tehdy neměla vést k závěru, že se na ní z pohledu dědické způsobilosti bude nahlížet stejným metrem jako na osobu, která se žádného takového činu nedopustila. Pokud činila vědomě jednání, které by naplnilo znaky úmyslného trestného činu, měla by se tak stát také dědicí nezpůsobilou a dědit by neměla. V tomto ohledu je ovšem právní úprava NOZ dokonalejší a na mezeru, kterou OZ 1964 obsahoval, jasně odpovídá.

Druhým rozdílem oproti předchozí právní úpravě je zpřesnění okruhu osob, proti kterým směřuje čin povahy úmyslného trestného činu. Předchozí právní úprava OZ 1964 do okruhu možných osob, kterých se mohla týkat dědická nezpůsobilost, dle tohoto důvodu počítala pouze rodiče zůstavitele nebo jeho děti. NOZ v této oblasti zpřesnil a rozšířil okruh, kdy nově se může jednat o manžela zůstavitele, jeho předky a potomky. Samozřejmě se ve smyslu ust. § 3020 OZ¹³⁸ bude jednat rovněž o registrovaného partnera/partnerku.

Druhým důvodem pro vyloučení z dědického práva, jak již bylo uvedeno, je zavrženíhodný čin proti zůstavitelově poslední vůli. Může se jednat o situace, kdy daný jedinec nepřipustně ovlivnil zůstavitele, aby pořídil poslední vůli a ten by bez tohoto nátlaku tento krok neučinil. K projevu poslední vůle byl tedy donucen nebo lstivě sveden. Další možností je čin, kdy působil na zůstavitele v opačném slova smyslu, aby danou poslední vůli nepořizoval nebo aby ji nepořizoval v takovém znění, jak původně zamýšlel. Poslední možností je situace, kdy se daný jedinec snažil poslední vůli zůstavitel zcela odstranit, tím, že jí zatajil nebo ji úplně zničil. Možný by byl rovněž

---

¹³⁷ Z rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 35 Co 949/2005: „Pro posouzení dědické nezpůsobilosti podle § 469 obč. zák. není rozhodné, zda dotyčná osoba byla za trestný čin proti zůstaviteli nebo osobám uvedeným v tomto zákonném ustanovení pravomocně odsouzena. Bylo-li trestní řízení ukončeno odložením věci podle § 172 odst. 2 písm. a) tr. ř. posoudí důvod dědické nezpůsobilosti podle § 469 obč. zák. sám soud činný v řízení o dědictví a rozhodne o tom podle § 175k odst. 1 o. s. ř.“

¹³⁸ Ust. § 3020 OZ: „Ustanovení částí první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů platí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů.“

případ, kdy se bude snažit znění poslední vůli jakkoliv falšovat, tzn., snažil by se pozměnit nebo nahradit její obsah.¹³⁹ Rovněž v případě, když by došlo k absolutnímu zničení závěti, to ještě přímo neznamena, že by se nedalo ze závěti dědit. Mohla být pořízena fotokopie závěti, která bude nalezena a předložena.¹⁴⁰ Důležité je rovněž zmínit, proti jakým jednáním může takový čin směřovat. Bude se jednat o zůstavitelovu poslední vůli, tedy o jeho pořízení pro případ smrti, což z praktického hlediska bude znamenat závěť, dovětek, dědickou smlouvu. Ale bude se jednat rovněž o záměry opačné, kdy zůstaviteli bude mít zájem učinit krok k zamezení přechodu dědictví v souladu se zákonem a v takovém případě se bude jednat rovněž o prohlášení zůstavitele o vydědění, negativní závěť nebo rovněž zrušení, či odvolání závěti, nebo prohlášení o vydědění.^{141 142}

Třetím a čtvrtým důvodem dědické nezpůsobilosti je případ dědicky nezpůsobilého manžela a rodiče. Jedná se o dva „nové“ důvody dědické nezpůsobilosti, které OZ 1964 neobsahoval. Zákonodárce vycházel z toho, že se nejedná o jednání tak závažné, aby šlo o činy povahy trestného činu, ovšem shledal je natolik morálně neakceptovatelnými, že osoby, které se jich dopustily, vyloučil z dědické posloupnosti. Z dědického práva je tedy vyloučen jako zákonný dědic vyloučen zůstavitelův manžel, jestliže v den zůstavitelovy smrti probíhá řízení o rozvod manželství, toto řízení bylo zahájeno na návrh zůstavitele, přičemž tato žádost o rozvod manželství je opřena o důvod, že se manžel dopustil vůči zůstaviteli činu naplňujícího znaky domácího násilí. Jedná se o výčet, který musí být naplněn ve všech předpokladech, následně je manžel zůstavitele vyloučen z dědického práva, ale výlučně jako zákonný dědic, tento druh dědické nezpůsobilosti se výslovně nebude vztahovat na nabývání dědictví z pořízení pro případ smrti. Obdobně i v tomto případě, pokud hovoříme o manželovi, zahrnuje to rovněž registrovaného partnera.

---

¹³⁹ Judikatura rovněž dovodila v praktickém posouzení, že určité jednání, které by se mohlo na první pohled zdát jako čin zavrženíhodný, tak v konečném důsledku být posuzován nemusí. Z rozhodnutí Krajského soudu v Brně, sp. zn. 18 Co 60/1997: „*Za zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelovy, které by přivedilo dědickou nezpůsobilost dědice, nelze považovat, jestliže dědic v průběhu dědického řízení tvrdil, že předložená závěť zůstavitele je psána jeho vlastní rukou, ačkoliv v navazujícím soudním řízení (na základě rozhodnutí dle § 18 zák. č. 95/1963 Sb.) bylo pravomocně rozhodnuto, že zůstavitel tuto závěť vlastní rukou nenapsal.*“

¹⁴⁰ PREUSS, Ondřej. Ničit tajně závěť se nevyplácí. O majetek zesnulého můžete přijít i díky dědické nezpůsobilosti. *Lidové noviny on-line: Dědictví a závěti* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/serialy/dedictvi-penize-rodina-zustavitel-dedicka-smlouva-zavet-nejzpusobilost.A230601_113247_In_specialy_ape

¹⁴¹ KRÁLOVÁ, Jitka a Lothar ECK. Dědická nezpůsobilost. *Ad Notam*. 2004, č. 2.

¹⁴² SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3.

Posledním důvodem dědické nezpůsobilosti je vyloučení rodiče ze zákonné dědické posloupnosti v případě, kdy byl tento rodič zbaven rodičovské odpovědnosti, z toho důvodu, že rodičovskou odpovědnost nebo její výkon zneužíval nebo výkon rodičovské odpovědnosti z vlastní viny závazným způsobem zanedbával. Co se týče zbavení rodičovské odpovědnosti, to je upraveno v ust. § 871 OZ.¹⁴³

3.6. Projev vůle k přijetí, odmítnutí nebo vzdání se dědictví

Občanský zákoník se v rámci této problematiky podrobně věnuje odmítnutí dědictví, k vyřešení této problematiky tak přistupuje naprosto odlišně, než tomu bylo v Obecném zákoníku občanském, jak jsem uvedl v historické kapitole mapující vývoj testamentu. Dle tehdejší právní úpravy se dědic musel aktivně o dědictví ucházet. Situace je dnes v podstatě opačná, od dědice se vyžaduje, aby dědictví, pokud o něj nestojí, výslovně odmítnul.

Zákon se k možnosti dědictví odmítnout (potažmo i k projevu vůle k přijetí dědictví) vyjadřuje v ustanoveních § 1485 až 1489 OZ. Právní úprava je vystavěna oproti předchozí právní úpravě OZ 1964 mnohem více srozumitelně a podrobně. V ust. § 1487 odst. 1 a odst. 2 OZ je obdobně jako u předchozí právní úpravy stanovena lhůta, ve které je možné dědictví výslovně odmítnout. Tato lhůta činí jeden měsíc od chvíle, kdy soud vyrozuměl dědice o jeho právu dědictví odmítnout a o následcích takového odmítnutí. Z důležitých důvodů je možné tuto lhůtu prodloužit. Uplynutím této lhůty ovšem právo dědictví odmítnout, zaniká. Na úvod je ovšem třeba vymezit možné situace, ke kterým může dojít. První, ideální situací je, kdy dědic dědictví neodmítne, to znamená, že jej přijímá. Druhou situací je výslovně odmítnutí. Nacházíme ovšem rovněž čteně situaci, kdy k neodmítnutí dědictví dochází počínáním, kterým dá dědic najevo, že dědictví odmítnout nechce. Jedná se o chování dědice, který započal s jednáním, ze kterého lze dovodit, že dědictví nechce odmítnout. Tedy jinými slovy, ač následně tvrdí, že dědictví odmítá, choval se již tak, jakoby dědictví chtěl

---

¹⁴³ Ust. § 871 OZ: „(1) Zneužívá-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon, anebo svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon závažným způsobem zanedbává, soud jej jeho rodičovské odpovědnosti zbaví. (2) Spáchal-li rodič proti svému dítěti úmyslný trestný čin, nebo použil-li rodič své dítě, které není trestně odpovědné, ke spáchání trestného činu, nebo spáchal-li rodič trestný čin jako spolupachatel, návodce, pomocník či organizátor trestného činu spáchaného jeho dítětem, soud zvlášť posoudí, nejsou-li tu důvody pro zbavení rodiče jeho rodičovské odpovědnosti.“

přijmout. Je na tomto místě ovšem nutné uvést základní situace, které můžeme takto označit.

Úkony, které činí dědic a následně chce popřít přijetí dědického práva a odmítnout jej, a jedná tak, jak by mohl jednat pouze oprávněný dědic, můžeme označit jako konkludentní souhlas s přijetím dědictví, tedy chování, kterým dává tento dědic najevo, že se za dědice považuje. Takové jednání označujeme obratem *gestio pro herede*¹⁴⁴ a můžeme jej rozdělit do několika kategorií:

- Nakládání s majetkem – což se projeví v tom, že dědic nakládá s majetkem, který náleží do dědictví, jako by šlo o jeho vlastní majetek. Z určitého pohledu se může jednat o běžné hospodaření¹⁴⁵, ale i přesto je nutno si pod takovým jednáním představit zásahy hlubšího charakteru. Praktickým příkladem může být případ vyplývající z judikatury, kdy se o celé hospodářství začne dědic starat, jako by bylo jeho vlastní. V takovém případě se soudní judikatura spíše přiklání k výkladu, že se jedná o konkludentní projev, po němž již nelze dědictví odmítnout¹⁴⁶ (a to například i v případě motorky, auta apod., pokud jí dědic začne užívat, jako by byla jeho vlastní). Jako další, již z logiky věci méně sporné příklady, lze uvést převádění zůstavitelova majetku (bez významu, zda úplatně, či bezúplatně), provádění podstatných změn na majetku po zůstaviteli (stavební úpravy apod.), přijetí plnění ze zůstavitelových pohledávek apod.
- Nakládání s dluhy – a to zejména z toho pohledu, že se potencionální dědic doposud nevyjádřil, zda dědictví odmítá, či nikoliv, ale již zaujímá

---

¹⁴⁴ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*. Praha: Linde, 2008, s. 1161.

¹⁴⁵ Příkladem, kdy bychom mohli uvádět, že je již hospodařeno s movitostí by mohl příklad, kdy fyzická osoba zaveze motorku do garáže zůstavitele, protože stojí na dvoře, kde na ní přšelo. Takovým jednáním ještě tato osoba ovšem nedává najevo, že konkludentně motorku přijímá, ale nechce, aby došlo ke snížení hodnoty tohoto majetku, vlivem deště.

Napadá mě ještě příklad, kdy fyzická osoba opraví na chatě zůstavitele okno, protože jej rozbil vítr, i přesto, že následně nechce chatu jako dědictví přijmout, ale zároveň je to osoba zůstaviteli natolik blízká, že jí jde o to, aby se hodnota dědictví nesnížila, proto na své náklady okno opraví. Taková situace by už mohla být spornou, ale domnívám se, že je to spíše teoretické vymezení.

¹⁴⁶ „Dědička, která se nastěhovala se svým manželem do zemědělského podniku, jehož ideální polovina byla předmětem dědictví, a tam začala hospodařit, rozhodovala o způsobu hospodaření, plnila dodávky, nakupovala za utržené peníze a brala s pro svoji potřebu výdělků hospodářství, počínala si jako dědička a nemůže dědictví odmítnout“ zdroj: FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník, veľký komentár*. Žilina: Eurokódex, 2011, s. 1286.

stanovisko k nakládání s dluhy. Jako příklad lze uvést situaci, kdy by dědic za zůstavitele zaplatil část dluhu.¹⁴⁷

- Procesní uplatňování dědického práva – tato situace je specifická v tom, že dědic dává najevo prostřednictvím procesních úkonů, že se chce stát dědicem po zůstaviteli. Jako příklad lze uvést situaci, kdy se bude dědic dovolávat relativní neplatnosti závěti, ale také v případě, kdy se dovolává ochrany jako neopomenutelný dědic u soudu.¹⁴⁸

Pozornost následujícího textu se bude zaměřovat na praktické zpracování odmítnutí dědictví. Odmítnutí dědictví je jednostranný, výslovný a adresný projev vůle spojený s nezvratnými hmotněprávními účinky, musí zde být proto splněny přísnější formální požadavky, od kterých se nelze odchýlit.¹⁴⁹ Odmítnout dědictví je možné pouze u soudu (z logiky věci tedy tím pádem i u notáře, který dědické řízení vede), u něhož se vede řízení o dědictví po zůstaviteli. Zákon vyjadřuje, že se musí jednat o výslovné prohlášení vůči soudu (§ 1487 odst. 1 OZ). Zajímavá je v tomto ohledu judikatura vyjadřující se k výkladu výrazů použitých v zaslaném odmítnutí, ale také vyjadřující se k potřebě úředního ověření podpisu v takovém prohlášení: „*Pokiaľ ide o formu písomného oznámenia, ktorým dedič odpovedá na upovedomenie podľa ustanovenia § 33 odst. 1 Not. por., postačí tu písomné vyhlásenie s podpisom bez potreby overenia tohto podpisu. Rozhodujúci je tu obsah a zmysel urobeného prejavu vôle, ktorý smeruje na odmietnutie dedičstva. Ak použije tedy dedič napríklad výrazov, že sa dedičstva „zrieka“ alebo „vzdáva“, treba to považovať za odmietnutie dedičstva v zmysle ustanovenia § 464 O. z...*“¹⁵⁰ Lze tedy dovodit, že ač bychom mohli očekávat, že formální požadavky budou v takovém případě spíše zpřísněny, praxe se k řešení staví spíše opačně.

Dědic povolávaný k dědictví je soudem vyrozuměn a poučen o možnosti dědictví do jednoho měsíce od tohoto vyrozumění odmítnout. Poučen tak musí být i o právních následcích odmítnutí, či neodmítnutí dědictví.¹⁵¹ Zákon to vyjadřuje

---

¹⁴⁷ „Dědic, který z prostředků patřících do dědictví platil dluhy zůstavitele, nemůže odmítnout dědictví.“ z Usnesení MS v Praze ze dne 30. 11. 1999, sp. zn. 24 Cdo 321/1999.

¹⁴⁸ „Pokud se potomek dovolal relativní neplatnosti závěti (§ 479 OZ), dal tím najevo, že chce dědit, a proto už nemůže dědictví odmítnout“ z Usnesení Krajského soudu v Brně, sp. zn. 18 Co 324/1995.

¹⁴⁹ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 28.

¹⁵⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 21. 02. 1967, sp. zn. Pls 1/67.

¹⁵¹ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 28.

v ustanovení § 1487 odst. 1 OZ¹⁵² a je logickým projevem, že nelze nechat takové časové období bez úpravy. Zákon musí jasně specifikovat, po jak dlouhou dobu se potencionální dědic může rozhodnout, zda dědictví přijme, v takovém případě nemusí nic dalšího činit, nebo dědictví odmítne a musí takovou vůli aktivně projevit. Řekněme tedy, že ustanovení se věnuje především lhůtě jednoho měsíce, je (ale byla rovněž i dříve takto posuzována na základě judikatury) vyjádřena jako lhůta hmotněprávní, což znamená, že zmeškání tohoto úkonu není možné prominout, soud ji může pouze z důležitých důvodů prodloužit. K jejímu prodloužení musí veskrze dojít z důležitých důvodů.^{153 154}

K problematice možnosti částečného odmítnutí dědictví, či odmítnutí dědictví s výhradami nebo podmínkami, se zákon vyjadřuje zcela jasně. V ustanovení § 1489 odst. 1 OZ¹⁵⁵ je stanoveno, že v případě odmítnutí pod podmínkou, s výhradou nebo pouze z části činí odmítnutí dědictví neplatným. Odmítnutí dědictví je totiž natolik významným krokem, který směřuje následně k jinému rozdělení majetku než v případě, kdy by potencionální dědic dědictví neodmítnul, že musí být naprosto jednoznačné. Pod pojmem výhrad si můžeme představit odmítnutí dědictví ve prospěch někoho jiného, což ovšem řeší jiný institut – tzv. vzdání se dědictví. Podmínky dělíme obecně na odkládací a rozvazovací, nelze odmítnutí vázat na jakékoliv podmínky (dědic, který by odmítnutí vázal na odkládací podmínku, by prodlužoval lhůtu poskytnutou k odmítnutí dědictví, dědic, který by odmítnutí vázal na rozvazovací podmínku, by v podstatě po splnění této podmínky směřoval k odvolání jeho odmítnutí, což je nepřipustné). Velice důležitý je pak zákonem vyjádřený zákaz, aby potencionální dědic odmítl dědictví pouze z části, dědictví tak může buď jako celek přijmout, anebo jako celek odmítnout. Nemůže si například vybrat, že zůstavitelovy dluhy nepřijímá, ale aktiva přijímá, to by šlo proti smyslu přechodu dědického práva. Toto je uvedeno vyjma případu dle ust. § 1485 odst. 1 OZ, kdy může dojít k odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu.

---

¹⁵² § 1487 odst. 1 OZ „Odmítnutí dědictví vyžaduje výslovné prohlášení vůči soudu. Dědictví lze odmítnout do jednoho měsíce ode dne, kdy soud dědice vyznamenal o jeho právu odmítnout dědictví a o následcích odmítnutí; má-li dědic jediné bydliště v zahraničí, činí lhůta k odmítnutí dědictví tři měsíce. Jsou-li pro to důležité důvody, soud dědici lhůtu k odmítnutí dědictví přiměřeně prodlouží.“

¹⁵³ „Táto lehota je svojou povahou hmonoprávna. Na tom nič nemení skutočnosť, že t)to lehotu stanovenú v § 464 O.z. uvádza aj procesný predpis v ustanovení § 33 odst. 1 Not. por.. Nie preto možné odpustenie zmeškania tejto lehoty“ z Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 21. 02. 1967, sp. zn. Pls 1/67

¹⁵⁴ PREUSS, Ondřej. Jak odmítnout dědictví? Možností máte několik, liší se provedením či časováním. *Lidové noviny on-line: Dědictví a závěti* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/serialy/zreknuti-se-dedictvi-dedic-zavet-penize-majetek-rodina.A230529_161948_In_specialy_ape

¹⁵⁵ § 1489 odst. 1 OZ „Odmítne-li dědic dědictví pod podmínkou, s výhradou nebo jen zčásti, je odmítnutí dědictví neplatné.“

Již jednou odmítnuté nebo přijaté dědictví je úkonem neodvolatelným a nelze takový projev vůle, pokud byl projevem platným a účinným, tedy splnil všechny formální náležitosti a byl jednoznačný a srozumitelný, obecně platný, změnit. Judikatura se v tomto ohledu vyjadřuje k situaci, kdy jedna osoba bude oprávněná dědit jak z titulu zákona, tak z titulu závěti: „*Ustanovení § 467 o. z. hovoří o tom, že prohlášení o odmítnutí či neodmítnutí dědictví nelze odvolat, ať jde o dědictví z jakéhokoliv titulu. Není možno toto ustanovení obcházet tím, že dědic odmítne dědictví ze závěti a po tomto svém prohlášení pak přijme dědictví ze zákona nebo naopak.*“¹⁵⁶

Z mého pohledu mi přijde velice zajímavé řešení situace, kdy potencionální dědic dědictví znalý všech následků odmítne a posléze, po uplynutí nějaké doby, se objeví nový majetek. Kvůli tomuto novému majetku se řízení neobnoví, protože je již skončeno a fakt objevení nového majetku není důvodem pro obnovu řízení. Provede se ovšem samostatné řízení o dodatečně objeveném majetku a jednou doručené odmítnutí dědictví se bude vztahovat i na následně objevený majetek. Zároveň je však nutné k tomuto dodat, že dědic, který původní nalezené dědictví neodmítl, se dále nemůže zbavit odpovědnosti za dluhy, o kterých nevěděl.¹⁵⁷

V předešlém textu jsem se podrobně věnoval tématu přijetí, resp. odmítnutí dědictví včetně možných následků a přístupu soudu ke sporným nebo neobvyklým otázkám s tématem spojeným. NOZ ovšem zavedl ještě jeden ze způsobů, které dle logického uspořádání rigorózní práce, jelikož se částečně na neodmítnutí dědictví váže, řadím do této podkapitoly a tím je institut vzdání se dědictví.

Jedná se o situaci, kdy právoplatný dědic dědictví neodmítne a před soudem v řízení o dědictví se jej vzdá ve prospěch druhého dědice. O podmínce, že se musí jednat o jednání vůči soudu, se můžeme přesvědčit i z praxe z dob první republiky: „Za pozůstalostního řízení musí se vzdání dědictví státi soudně; mimosoudní soukromé prohlášení nemá právních důsledků pro projednání pozůstalosti.“¹⁵⁸ Pokud se bude jednat o neopomenutelného dědice, ten se tímto krokem rovněž vzdá práva na povinný díl rovněž s účinností pro své potomky. Na vzdání se dědictví se nepřihlíží, pokud druhý dědic s přijetím nesouhlasí. Jedná se tedy o jednostranné právní jednání dědice, jehož

---

¹⁵⁶ Zpráva Nejvyššího soudu ČSR ze dne 05. 11. 1975, sp. zn. Cpj 30/75.

¹⁵⁷ „*Objevení zůstavitelova majetku nebo dluhu po právní moci rozhodnutí, jímž bylo řízení o dědictví skončeno, není důvodem obnovy řízení o dědictví, nýbrž provedení dědického řízení o tomto nově objeveném majetku nebo dluhu. Prohlášení o odmítnutí nebo neodmítnutí dědictví se vztahuje na celé dědictví po zůstaviteli, tedy i na majetek nově objevený.*“ z Rozsudku Nejvyššího soudu ČSR ze dne 22. 12. 1972, sp. zn. 4 Cz 87/72.

¹⁵⁸ Z Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československa ze dne 27. 9. 1929, sp. zn. R I 561/29.

důsledky nastanou až tehdy, souhlasí-li s tím druhý dědic, v jehož prospěch bylo toto právní jednání učiněno. Základní rozdíl oproti odmítnutí dědictví je v tom, že aby se jej mohl dědic vzdát, musí jej nejprve přijmout (resp. nesmí jej odmítnout). Naproti tomu na osobu, která dědictví odmítne, se bude hledět, jako by se dědicem nikdy nestala.¹⁵⁹

---

¹⁵⁹ CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5.

4. Právo na povinný díl a nepominutelný dědic

Nepominutelnými dědici jsou dědici z první třídy dědiců, jsou to tedy děti zůstavitele, a pokud tito nedědí, tak jejich potomci. Zákon vyslovuje nepominutelným dědicům určitou ochranu a stanovuje, jakého dědického podílu se jim nejméně musí dostat. V takovém případě hovoříme o tzv. povinném dílu dědictví. Zákon v ust. § 1642 OZ jasně stanovuje, že nepominutelnému dědici náleží z pozůstalosti povinný díl. Pokud by zůstavitel nechtěl, aby nepominutelní dědici nabyly byť jen zákonem stanovený povinný díl, musel by je vydědit a to pouze na základě zákonem stanovených důvodů, které jsou popsány v následující kapitole.

4.1. Nepominutelný dědic

Právní úprava v OZ se v definici nepominutelných dědiců nijak neodklonila od OZ 1964, jak bylo řečeno, jsou jimi děti zůstavitele, nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci (ust. § 1643 odst. 1 OZ). Zajímavé je, že z určitého úhlu pohledu se nebude jednat o dědice: „Nepominutelný dědic není ve skutečnosti dědicem, nýbrž je toliko věřitelem. Z právního hlediska na něho můžeme pohlížet jako na zákonného odkazovníka. Není-li nepominutelný dědic dědicem, pozůstalostní soud jej ani nevyrozumívá podle § 164 ZŘS o dědickém právu. Občanský zákoník nepominutelnému dědici nepřiznává právo na podíl z pozůstalosti, ale pouze právo na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu (§ 1654 odst. 1 OZ). To přirozeně neplatí, jestliže zůstavitel nepořídil žádné pořízení pro případ smrti. Neboť v takovém případě dědí dědici ze zákona, tzn. i nepominutelný dědic.“¹⁶⁰ Rovněž to nebude platit v případě vydědění, jak jsem již uvedl výše. Pokud by ovšem vydědění nebylo platné, neplatně vyděděný by nastoupil jako dědic ze zákona se svým právem na povinný díl.

4.2. Povinný díl

Povinný díl nezletilého nepominutelného dědice činí alespoň $\frac{3}{4}$ jeho zákonného dědického podílu. Pokud je nepominutelný dědic zletilý, musí mu z dědictví připadnout

---

¹⁶⁰ SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3, s. 31.

alespoň $\frac{1}{4}$ jeho zákonného podílu. Oproti právní úpravě OZ 1964 se jedná o menší zákonem garantované výše povinného dílu. Dědic, jak již bylo uvedeno, se k povinnému dílu může dostat skrze dědictví ze zákona. V případě, kdy zůstavitel pořídí závěť, může jeho vůle obsahovat vyjádření povinného dílu, ale nemusí se vůči nepominutelným dědicům vyjádřit vůbec, tj. nezmíní je. V OZ 1964 platilo pravidlo, že v této části byla závěť neplatná, to podle OZ již neplatí. Závěť bude platná a pozůstalost případně pozůstalostním dědicům, přičemž nepominutelný dědic bude mít právo na vyplacení povinného dílu vůči závětním dědicům.

Důležité je pro úplnost rovněž zmínit, že pojem „povinného dílu“ a jeho výše bude rovněž ovlivňovat tzv. započtení na povinný díl ve smyslu ust. § 1660 a § 1661 OZ. Z těchto ustanovení bude vyplývat několik hodnot, které je nutné započíst na povinný díl. Zejména se bude jednat o vše, co nepominutelný dědic z pozůstalosti skutečně nabyl odkazem nebo jiným zůstavitelovým opatřením. Poté bude třeba započíst vše, co nepominutelný dědic bezplatně obdržel od zůstavitele v posledních 3 letech před jeho smrtí (pokud by zůstavitel přikázal, mohlo by se jednat rovněž o dobu delší než 3 let). A rovněž se započte vše, co zůstavitel dal za svého života na úlevu nákladů spojených se založením samostatné domácnosti, se založením manželského nebo obdobného soužití nebo s nástupem povolání, či se započtením podnikání, rovněž i to, co zůstavitel použil na úhradu dluhů nezletilého nepominutelného dědice.

5. Vydědění a negativní závěť

V této kapitole je podrobně věnován prostor problematice vydědění. Na úvod je třeba si uvést základní rozdíl mezi dědickou nezpůsobilostí a vyděděním. K dědické nezpůsobilosti dochází ze zákona a jsou-li zde pro dědickou nezpůsobilost dány předpoklady, které byly popsány v samostatné kapitole, přihlédně se k takové dědické nezpůsobilosti z úřední povinnosti. U vydědění je nutný předpoklad projevu vůle zůstavitele v návaznosti na taxativně určené podmínky vyjádřené v zákoně. Jedná se v podstatě o pořízení zůstavitele, kterým nepominutelnému dědici odejme právo na povinný díl nebo tento povinný díl svým rozhodnutím zkrátí. Z podstaty činu vedoucího k vydědění je zřejmé, že prohlášení o vydědění je právem osobnostním, tudíž jej nemůže vykonat někdo jiný, resp. oprávnění nelze svěřit jiné osobě a rovněž není možné, aby toto jednání bylo činěno společně s jinou osobou.¹⁶¹ To potvrzuje rovněž judikatura, když dovodila, že listina o vydědění musí být pořizovatelem učiněna osobně, je tedy nutné splnit stejnou podmínku jako u závěti a tudíž k tomuto úkonu nelze nikoho dalšího zmocnit.¹⁶²

Vydědění je většinou uskutečňováno v souvislosti s pořízením závěti, to znamená, že ve valné většině případů bude listina o vydědění a závěť listinou totožnou a pro platnost obou právních jednání, tedy jak pro ustanovení dědiců, tak i pro jejich vyloučení, nebude rozhodné, jak bude listina nazvána, což můžeme rovněž dovést ze závěrů judikatury.¹⁶³ U vydědění musí rovněž dojít k přímé změně postoje zůstavitele, v případě, kdy chce svůj záměr o vydědění potomka změnit a to změnou závěti nebo učiněním projevu vedoucímu ke zrušení listiny o vydědění.

Vydědění, jak bylo již naznačeno, může být tedy součástí závěti nebo obsažené v samostatné listině o vydědění. Předpokladem je aktivní jednání zůstavitele, je třeba uvést, že existuje situace, která se nazývá „*vydědění mlčky a po právu*“, které tento předpoklad aktivního jednání popírá, tento institut bude ovšem podrobněji popsán v samostatné podkapitole. Pokud tedy budeme hovořit o ideálním způsobu vydědění, jehož předpokladem je aktivní jednání, je třeba rovněž zmínit, že ve smyslu ust. § 1649 odst. 1 OZ, lze vydědění učinit, změnit jej nebo jej úplně zrušit stejným způsobem, jako u závěti. Listinu o vydědění lze zrušit i tzv. mlčky, kdy jednoduše

---

¹⁶¹ SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3, s. 10.

¹⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 3. 2008, sp. zn. 21Cdo 2968/2006.

¹⁶³ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 30. 7. 1986, sp. zn. 18Co 135/86.

zůstavitel přistoupí ke zničení takové listiny (nehovoříme o situaci, kdy by závěť ve formě notářského zápisu obsahovala rovněž vůli vedoucí k vydědění). Rovněž na tomto místě je třeba v návaznosti na ust. § 1649 odst. 1 OZ uvést, že platí stejná pravidla týkající se úlev při pořízení pro případ smrti.

K platnosti listiny o vydědění je třeba, aby byly splněné stejné obecné náležitosti právního jednání jako u závěti, jedná se o náležitost osoby, náležitost vůle a náležitost projevu vůle. Jelikož jsou tyto náležitosti v jejich podrobnostech již popsány u závěti a podmínky jsou totožné, není třeba je zde dále rozvádět. Podmínky pro formu listiny o vydědění jsou totožné jako formální náležitosti pro závěť, proto opět není třeba je na tomto místě více rozebírat. Stejně jako u závěti není výslovně nutné, aby v listině o vydědění byl uveden den, měsíc a rok, kdy byla tato listina podepsána. Nelze ovšem zřídit společnou listinu o vydědění více zůstaviteli zároveň. Na rozdíl od závěti musí být v listině o vydědění uveden jeden z taxativně zákonem vymezených důvodů uvedených v ust. § 1646 odst. 1 a v ust. § 1647 OZ, kvůli kterému k vydědění dochází. OZ ovšem oproti předchozí právní úpravě výslovně předpokládá rovněž situaci, kdy zůstavitel přímo důvod vydědění v listině neuvede, v takovém případě má nepominutelný dědic právo na povinný díl, ledaže se proti němu prokáže zákonný důvod (ust. § 1648 OZ).

Co se týče přechodí právní úpravy před OZ, OZ 1964 institut vydědění ve svém původním znění neobsahoval, ale byl do něj přidán novelou. Nestalo se tak ovšem velkou novelou Občanského zákoníku (zákonem č. 509/1991 Sb.¹⁶⁴) po roce 1989 vlivem změn společenské situace, ale došlo k ní již dříve, již v roce 1983 a to novelou zákonem č. 131/1982 Sb..¹⁶⁵ Původní znění ustanovení¹⁶⁶ neobsahovalo všeobecně známé 4 důvody vydědění, ty byly následně rozšířeny až výše zmíněnou velkou novelou Občanského zákoníku.

V závěti zůstavitel povolává pro případ smrti ke svému majetku osoby, které uváže zvýhodnit, či jinak mezi ně rozdělit svůj majetek, naproti tomu u vydědění, zamýšlí zůstavitel zákonem určené osoby z dědické posloupnosti vyloučit. Vydědění přichází v úvahu pouze u potomků, tedy u nepominutelných dědiců, vydědění jiných osob by bylo bez právních následků. Vydědění je tedy možné označit jako zapovězení práva nepominutelných potomků uvedených v ustanovení § 1643 OZ na jejich

---

¹⁶⁴ Zákon č. 509/1991 Sb., s účinností od 1. 1. 1992.

¹⁶⁵ Zákon č. 131/1982 Sb., s účinností od 1. 4. 1983.

¹⁶⁶ Původní znění ustanovení § 469a OZ 1964 obsahovalo pouze jediný důvod pro vydědění potomka a to situaci, kdy potomek v rozporu s pravidly socialistického soužití neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech.

nepominutelné dědické podíly nebo jeho právo k takovému dědickému podílu omezit. Nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele a nedědí-li, tak jsou jimi jejich potomci – vnuci a pravnuci.

Své místo vydědění v zákoně nachází především z toho důvodu, že zákon nepominutelné dědice obecně chrání před tím, že je zůstavitel v závěti opomene a jim se i přes tento fakt dostane po právu jejich dědického podílu. Zákonná úprava ovšem musí zohlednit i situace, které nejsou z morálního hlediska ideální. V případě vydědění, je tedy nutné, aby byly vyjádřené důvody, pro které může zůstavitel z dědění své neopominutelné dědice vyloučit. Možností vydědit své potomky, zákon chrání morální hodnoty mezi předkem a potomkem. Potomek nemůže brát jako samozřejmost, že bude dědit po svém předku, bez ohledu na jeho chování. Je třeba si také uvědomit, že pro zůstavitele jistě nebude jednoduché přistoupit k vydědění svého potomka. Pokud se již k takovému kroku odhodlá, dává tím za svého života najevo, že nesouhlasí s chováním svého potomka a není jeho vůlí, aby po něm po jeho smrti zanechaný majetek nabyl. Rozhodnutí k takovému projevu jistě nebude pro zůstavitele krokem jednoduchým a měl by k němu přistupovat až po podrobném uvážení a zhodnocení chování svého potomka, resp. svých potomků. Je možné jej tedy chápat zpravidla ve dvou významech. Je to projev vůle zůstavitele, kterým dává najevo, že nechce svému nepominutelnému dědici zanechat nic ze svého majetku nabytého za svého života, případně mu zanechat pouze menší část, než by mu ze zákona náležela (vydědit lze totiž i pouze z části dědictví, resp. jej v dědictví z části omezit). Z druhého pohledu se jedná o projev vůle zůstavitele, kterým odnímá dědici dědické právo, jež by mu jinak ze zákona náleželo. Toto je zcela na vůli zůstavitele a následkem je odnětí nebo omezení dědického práva k zůstavitelově pozůstalosti.¹⁶⁷

Je možné, že se v budoucnu chování potomka zlepší, či dojde k jinému podnětu, na základě kterého zůstavitel bude chtít jeho vyloučení z dědění odvolat, i proto je možné, aby zpět svého dědice závětí povolal, či odvolal listinu o vydědění. Obecně se dá říct, že zůstavitel potomku, ať už z jakéhokoliv podnětu, jeho chování odpustí. Zákon v tomto případě odkazuje v ust. § 1649 odst. 1 OZ na stejný postup jako je tomu u závěti. Listinu o vydědění lze zrušit pozdější platnou závětí nebo odvoláním listiny o vydědění. Toto odvolání listiny o vydědění musí splňovat tutéž formu, jež je

---

¹⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 5. 1997, sp. zn. 2 Cdon 176/96.

stanovena pro pořízení takové listiny. Ke zrušení listiny o vydědění může také prakticky dojít zničením této listiny.¹⁶⁸

Vyděděním je zůstaviteli také poskytnuta možnost, aby povolal v závěti za dědice osoby jiné, než své nepominutelné dědice. K takovému jednání zůstavitele může vést fakt, že jeho vztahy s potomky jsou již natolik narušené, že chování naplňuje některý z důvodů vydědění.¹⁶⁹ Důvody, na základě kterých může zůstavitel platně své potomky vydědit, vyjadřují ust. § 1646 odst. 1 a ust. 1647 OZ.

Před tím, než budu specifikovat jednotlivé důvody vydědění, je důležité také zmínit, že jednotlivé důvody, pro které může zůstavitel své potomky vydědit, musí existovat v době, kdy zůstavitel v závěti potomky vydědil nebo pořídil listinu o vydědění. Nelze tak zmiňovat důvod vydědění, který by nastal až v budoucnu, ač lze samozřejmě v rámci ust. § 1647 OZ zmínit, že se v něm projevuje částečná budoucnost, ale tato zřejmě má svůj původ ve stavu již probíhajícím.¹⁷⁰ Jak ovšem obecně vyplývá ze znění ustanovení § 1646 odst. 1 OZ, jedná se důvody jednání, které se odehrály v minulosti.

5.1. Důvody vydědění

Právní úprava OZ 1964 obsahovala v ust. § 469a odst. 1 čtyři důvody pro vydědění. Pokud se podíváme na genezi vývoje vydědění, zjistíme, že vázanost vydědění na určitý zákonem vyjádřený důvod, zde byla již od dob římského práva. Tyto čtyři zákonem vyjádřené důvody byly v podstatě překlopeny, ač formulačně v leccem odlišně do OZ a jsou uvedeny u ust. § 1646 odst. 1 písm. a) až d) OZ. Tyto byly rozšířeny o nový, dle OZ 1964 neznámý důvod vydědění, uvedeny v ust. § 1647 OZ. Oproti právní úpravě předešlé tedy nynější právní úprava obsahuje 5 platně vyjádřených důvodů pro vydědění nepominutelného dědice, jsou jediným označením možných situací, při kterých může dojít k platnému vydědění potomka zůstavitele. Z toho tedy plyne, že tyto důvody nelze nijak rozšiřovat a byla-li by listina o vydědění odůvodněna některým ze zákonem nevyjádřených důvodů, jednalo by se o neplatné právní jednání a nemělo by následků.

---

¹⁶⁸ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo*. 2. vyd. Praha: Linde, 2005, s. 100-101.

¹⁶⁹ FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006, s. 355.

¹⁷⁰ Ust. 1647 OZ: „Zůstavitel může vydědit i nepominutelného dědice, který je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že tu je obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl. Učinit to však může jen tak, že tento jeho povinný díl zůstavi dětem tohoto nepominutelného dědice, popřípadě, není-li jich, jejich potomkům.“

5.1.1. Vydědění nepominutelného dědice, který zůstaviteli neposkytl potřebnou pomoc

Tento důvod vydědění je uveden v ust. § 1646 odst. 1 písm. a) OZ. Zůstavitel může z dědění vyloučit svého potomka, který neposkytl potřebnou pomoc v nouzi, tedy v situaci, kdy nemá dostatek finančních prostředků na živobytí, v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech. Je třeba si podrobně rozebrat jednotlivé atributy tohoto ustanovení. Nutné je především objektivní zhodnocení dané situace, zda zůstavitel skutečně potřeboval pomoc a také reálná možnost a schopnost potomka zůstaviteli potřebnou pomoc skutečně poskytnout. Je také nutné zhodnotit, jestli nedošlo ze strany zůstavitele k odmítnutí takové pomoci (např.: dědic měl sám zájem se se zůstavitelem stýkat a udržovat s ním běžné probuzenecké vztahy).¹⁷¹ Dle tohoto ustanovení je poskytování pomoci v souladu s dobrými mravy v případě nemoci, stáří a v jiných závažných případech. Budeme-li tedy hovořit o nemoci a stáří, je třeba v těchto případech vždy zohlednit, zda bylo pomoci objektivně opravdu třeba. Nebude postačovat pouze fakt, že je zůstavitel starý, či trpí nějakou nemocí. Takovým vodítkem může být hledisko nemohoucnosti nebo neschopnosti zůstavitele související s nemocí či se stářím a v důsledku takového stavu je zůstavitel odkázán na pomoc někoho jiného, bez jehož pomoci by nebyl schopen uspokojovat své základní životní potřeby.

Dále je nutné také zohlednit, zda není fakticky i jiné osoby ve společné domácnosti zůstavitele, která by mohla pomoc poskytnout. Například ze strany jiné blízké osoby či manžela.¹⁷² Bližší možné posouzení situací, které budou spadat pod pojem jiných závažných případů, ve kterých by měl potomek zůstaviteli pomoci, se tak bude jednat například o přírodní katastrofy, finanční tíseň, ale i o nemoci, které nemusí být pouze fyzického rázu. Obecně řečeno, s přihlédnutím ke všem výše zmíněným vyjádřením situací, ve kterých by potomek měl zůstaviteli pomáhat, musí být především splněno základní hledisko, že zůstavitel potřebnou pomoc opravdu a objektivně potřebuje.¹⁷³ Dále, že není ani jiné osoby, která by mu mohla pomoc poskytnout a byla v jeho přímé blízkosti (společné domácnosti). V neposlední řadě je to potom požadavek toho, aby o této potřebě pomoci byl potomek informován, byla mu známá a zejména je

---

¹⁷¹ ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 889.

¹⁷² Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 07. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3772/2007.

¹⁷³ SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3, s. 12.

třeba posoudit, zda on sám je schopen zůstaviteli pomoci, to znamená, že je s přihlédnutím k jeho osobním poměrům a možnostem schopen pomoc poskytnout.¹⁷⁴ Těžko bude moci poskytnout pomoc někdo, kdo je například sám nemocný.

5.1.2. Vydědění nepominutelného dědice, který o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevoval měl

Tento důvod vydědění je uveden v ust. § 1646 odst. 1 písm. b) OZ. Dle tohoto ustanovení může zůstavitel vydědit svého potomka v případě, jestliže o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevoval měl. Na úvod je důležité zmínit, že tento důvod bývá nejčastěji využívaným důvodem pro vydědění potomka, což dokládá také hojnost judikátů, které se danou problematikou zabírají. Je nutné si opět rozebrat ustanovení dopodrobna a vymezit, kdy se hledisko neprojevení zájmu bude označovat jako objektivní hledisko pro možnost vydědit potomka. Zejména se jedná o požadavek trvalosti, dlouhodobosti takového stavu, tedy není možné, aby se jednalo o ojedinělé neprojevení zájmu. Dalším požadavkem je, že potřeba kontaktu a vzájemného zájmu, musí být vždy oboustranná, k tomu z rozhodnutí NS: „Zájem, který by potomek měl o zůstavitele projevoval, je třeba posuzovat s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu; je-li skutečnost, že potomek trvale neprojevuje o zůstavitele opravdový zájem důsledkem toho, že zůstavitel neprojevuje zájem o potomka, nelze bez dalšího dovodit, že by neprojevení tohoto zájmu potomkem mohlo být důvodem k jeho vydědění“¹⁷⁵, takto obdobně bylo judikováno vícekrát, než pouze ve zmíněném rozhodnutí.

Nelehké bude zejména objektivní zhodnocení toho, co je pod pojmem opravdového zájmu v praktickém pojetí myšleno. Jednoznačné je, že se bude přihlížet vždy k danému případu individuálně. Zájem potomka, by měl být takový, jaký lze od něj v daném případě spravedlivě požadovat. Logické bude hledisko, v jaké četnosti byl schopen se potomek se zůstavitelem stýkat. Zájem by měl být opravdový a jeho projev by měl být v souladu se zásadami společenské slušnosti, jak judikoval NS: „Skutečnosti odůvodňující závěr, že potomek o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevoval měl, mohou spočívat jak v pasivitě (nezájmu) potomka ve vztahu k zůstaviteli, tak také v chování, kterým potomek sice o zůstavitele zájem

¹⁷⁴ ŠUBRTOVÁ, Jitka. *Důvody vydědění. Ad Notam*. 1999, č. 5.

¹⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 09. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1912/2008.

projevuje, ovšem způsobem neodpovídajícím řádnému chování potomka k rodiči (prarodiči atd.), tj. například způsobem trvale překračujícím zásady společenské slušnosti.“¹⁷⁶

Je nutné dodat rovněž fakt, že tento důvod vydědění potomka, je sice činěn za života zůstavitele, pokud ovšem dojde k řešení sporu, zda bylo vydědění z objektivního hlediska oprávněné, osoba zůstavitele, která by tak měla podat nejvyčerpávající svědectví ohledně svého postoje k vydědění, již není naživu. A tak nezbývá než konstatovat, že doposud nelze doložit případ, kdy by důvodnost takového vydědění podle odst. 1 písm. b) ve sporu vedeném o platnost takového jednání obstála.¹⁷⁷ Zajímavý je objektivní přístup soudu, který se v určitém slova smyslu postavil za námitku neplatnosti vydědění vůči dceři, která byla svými rodiči vyděděna z předmětného právního důvodu, ovšem namítala, že vztahy s rodiči byly narušené, přičemž ona nedisponovala praktickou možností zájem projevovat, jelikož byl ze strany rodičů odpírán: „Neprojevovala-li dcera o své rodiče opravdový zájem, který by jako jejich dcera měla projevovat, poté, co se vztahy mezi dcerou a jejími rodiči narušily tím, že její rodiče nesouhlasili s její známostí a že jí proto „zapověděli navštěvovat jejich dům“, k projevování opravdového zájmu neměla reálnou možnost, neboť její rodiče neměli zájem se s ní stýkat a udržovat s ní běžné příbuzenské vztahy“¹⁷⁸

Obdobně se soud postavil za dítě, které bylo matkou od raného věku „přehlíženo“, zmínění trvalého nezájmu o osobu zůstavitelky tak rovněž nemohlo v daném případě obstát, jelikož tam nebyla dána praktická možnost o jeho navázání: „Jestliže mezi zůstavitelkou a žalobcem nevznikla obvyklá citová vazba a vztahy jako mezi matkou a dítětem a naopak byly jejich vztahy konfliktní, nelze připisovat k tíži žalobce, že o zůstavitelku neprojevoval opravdový zájem, když zůstavitelka žalobce v raném věku předala do péče svých rodičů, kterým přenechala výchovu i materiální starost o něho a přestala se o něho jakkoli zajímat.“¹⁷⁹

---

¹⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 5. 2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006.

¹⁷⁷ ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 844.

¹⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. 10. 2014, sp. zn. NS 21 Cdo 2088/2013.

¹⁷⁹ Rozhodnutí Okresního soudu v Trutnově, sp. zn. 7 C 122/2016.

5.1.3. Vydědění nepominutelného dědice, který byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze

Tento důvod vydědění je uveden v ust. § 1646 odst. 1 písm. c) OZ a doznal ze všech, v předchozím občanském zákoníku platných důvodů, největší změny. Dle OZ 1964 na základě tohoto důvodu bylo možné vydědit toho potomka, který byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku. Nově je vyjádření tohoto důvodu pro vydědění charakterem sice podobné, ovšem ve své specifikaci výrazně odlišné. Opět musí být nepominutelný dědic odsouzen pro trestný čin. Zákon ovšem již nevyžaduje, aby se jednalo o úmyslný trestný čin. Druhou podmínkou je, aby trestný čin byl spáchán za okolností, které svědčí o jeho zvrhlé povaze. To je definičně zcela nová podmínka, kterou předchozí OZ 1964 neznal, resp. nevyžadoval.

Ve vztahu k první podmínce je tedy nerozhodné, zda došlo k odsouzení k trestu podmíněnému, či nepodmíněnému. Platnou listinu o vydědění z tohoto důvodu lze pořídit v případě, kdy byl potomek za trestný čin odsouzen. Není možné ji pořídit v případě, že teprve probíhá trestní řízení.

Přesné vymezení toho, co se v podrobnostech míní pojmem „okolnosti, které svědčí o zvrhlé povaze potomka“, v OZ nenalezneme. Bude tedy na soudní judikatuře, aby ve sporných případech dovodila, kde lze nalézt hranici pro chování do pojmu spadajícího a chování mimo vymezený rámeček. Z literatury můžeme pouze příkladem uvést, že se může jednat o případy, kdy pachatel spáchal trestný čin ze ziskuchtivosti, z pomsty, z národní, rasové, etnické, náboženské nenávisti, surovým nebo trýznivým způsobem, zákeřně, případně využívaje něčí nouze, tísně, bezbrannosti, vůči osobě podílející se na záchraně něčího života, za krizové situace apod.¹⁸⁰ Dle mého názoru zde nepřistoupil zákonodárce ke vhodné formulaci, předešla právní úprava stanovovala jasný rámeček. V současném definičním znění se pohybuje v prostoru velké nejistoty, které chování zákonnému pojmu obstojí a které již bude stát mimo něj.

Pro úplnost uvádím, že komplikovanou se může stát situace, kdy by potomek využil mimořádných opravných prostředků a byl shledán nevinným. Nahlíželo by se na něj v tom případě jako na dědice a vydědění by se stalo neplatným.¹⁸¹

¹⁸⁰ SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3, s. 14.

¹⁸¹ ŠUBRTOVÁ, Jitka. Důvody vydědění. *Ad Notam*. 1999, č. 5.

5.1.4. Vydědění nepominutelného dědice, který vede trvale nezřízený život

Tento důvod vydědění je uveden v ust. § 1646 odst. 1 písm. c) OZ a nedoznal oproti OZ 1964 žádné změny. Důvodem pro vydědění je fakt, který zákon označuje jako stav, kdy potomek trvale vede nezřízený život. Zákonná úprava je v této části opět velice strohá, je třeba si tedy opět pojem trvalého vedení nezřízeného života podrobněji popsat. Pro podrobnou analýzu oprávněnosti použití tohoto důvodu pro vydědění potomka, je nutné opět přistupovat k jednotlivým případům individuálně. Tento důvod vydědění přímo odpovídá tomu, že zůstavitel nechce, aby po jeho smrti nabyl majetek někdo, kdo s přihlédnutím ke svému životnímu stylu zřetelně nedokáže dobře nakládat s majetkem. Příklady, které lze označit jako vedení nezřízeného života, budou rozebrány v dalším odstavci. Ač není zákon v definici nezřízeného života podrobný, dává jasné vodítko v trvalosti takového stavu. Což znamená, že se nebude jednat o stav ojedinělý, ale je třeba, aby trval delší dobu. Dle mého názoru se tak musí jednat o stav trvající v řádech let, nikoliv v řádech měsíců a v určitém pojetí by zde v dlouhodobosti měla být také vyjádřená hrozba, že se jedná o životní styl, že se nejedná pouze o krátkodobý stav nebo výstřelek v životním stylu.

Pro posouzení pojmu vedení nezřízeného života, je především vypovídající, že je třeba použít kritérium dobrých mravů. Ač o něm přímo ustanovení nehovoří, takové vodítko nám dává judikatura. Podrobné vymezení pojmu dobrých mravů, jak již bylo v předešlých kapitolách zmíněno, zákon rovněž nepodává, je nutné použít judikaturu a v tomto ohledu si dovoluji použít definici Ústavního soudu: „Dobré mravy jsou souhrnem etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Tento obecný horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a času, musí být posuzován z hlediska konkrétního případu také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu.“¹⁸² Pro použití tohoto výkladu pojmu dobrých mravů, je totiž nutné zmínit, že Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí ze dne 24. 11. 2011, ve kterém pojem trvalého vedení nezřízeného života definoval, na způsob života v souladu s dobrými mravy odkazuje. Definice plynoucí z tohoto

---

¹⁸² Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97.

rozhodnutí je tohoto znění: „Za vedení nezřízeného života lze označit takové chování, které evidentně vybočuje z rámce obecné představy o chování v souladu s dobrými mravy. O trvalé vedení nezřízeného života pak půjde v takových případech, kdy chování vyděděného bude vykazovat známky kontinuitnosti (tedy nikoliv jen nahodilosti či ojedinělosti) a dlouhodobosti, kdy již zpravidla nebude možné očekávat návrat k běžnému způsobu života tak, jak je vnímán většinou společností.“ Přihlédneme-li ještě k teoretickému vymezení tohoto pojmu, například že jde o „závažné negativní odchylky od obvyklého způsobu života, kterými potomek zpravidla ohrožuje sebe i svoji rodinu“.¹⁸³ Toto rozhodnutí NS je v podstatě velice přelomové, protože judikatura k tomuto pojmu takto obšírně nevyjádřila. Z určitého pohledu by se definice mohla zdát stále obecná, ale svoji roli plní. Poskytuje totiž vodítko k vyjádření pojmu, jehož vysvětlení není obsaženo v zákoně. A dobereme-li se k praktickému rozřešení toho, co pod pojmem vedení nezřízeného života vnímat, je třeba použité věty aplikovat do života, tedy vymezit, co se odlišuje od normálu, od běžného způsobu života. Bude se zejména jednat o chorobnou závislost na alkoholu, závislost na drogách, ale také například o závislost na hazardních hrách.¹⁸⁴ Takový výčet ale může zahrnovat rovněž nebezpečí, že se potomek neuváženě zadluhuje, přičemž je zjevné, že nebude mít možnost dluh splatit. Může se také jednat o způsob, kterým se potomek naopak velké části majetku zbavuje, kdy bezdůvodně utrácí všechn svůj majetek nebo jeho velkou část.¹⁸⁵ Může jít také o případy, kdy se potomek trvale vyhýbá práci i v kombinaci s jiným důvodem vedení nezřízeného života.¹⁸⁶ Obecně řečeno, jedná se o odchylky od běžného způsobu života, kdy daný jedinec přestává plnit svou platnou roli ve společnosti a svým chováním ubližuje jak sobě, tak případně svoji rodině. A souhrnně řečeno, lze v případě závažné odchylky od běžného způsobu života pod tento důvod zařadit to chování, které není přímo vyjádřené zákonem jako důvod pro vydědění (jako příklad si můžeme uvést recidivu přečinů).

V případě tohoto důvodu vydědění zákon chrání zachování majetkových hodnot, ač je zde samozřejmě vyjádřené i určité morální hledisko, kdy zůstavitel zohledňuje to, jak se potomek chová. V konečném výsledku se přeci jen spíše bude jednat o strach, že by potomek zděděné peníze utratil, nabytý majetek prodal a peníze by použil na alkohol, drogy nebo hazard. Tento důvod vydědění dle mého názoru tolik nezohledňuje

---

¹⁸³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010.

¹⁸⁴ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*. Praha: Linde, 2008, s. 1182.

¹⁸⁵ ŠUBRTOVÁ, Jitka. *Důvody vydědění. Ad Notam*, 1999, č. 5.

¹⁸⁶ ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1263.

morální aspekt, že by vyděděním chtěl zůstavitel svého potomka potrestat, ale zachová tím hodnotu svého majetku pro další potomky nebo jiné dědice, kteří jej dokážou zúročit a nepřistoupí k němu pouze jako k možnosti dalšího zdroje financí.

5.1.5. Vydědění potomka zadluženého nebo marnotratného

Tento důvod vydědění je uveden v ust. § 2647 OZ a jedná se oproti úpravě OZ 1964 o nově zařazený důvod vydědění. Cílem tohoto ustanovení je možnost vydědit potomka, který se v oblasti správy svých financí chová nadmíru nezodpovědně. Jak již ze samotného názvu důvodu vydědění vyplývá, jedná se o situaci, kdy je nepominutelný dědic zadlužený nebo se chová marnotratně a je zde obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl. Zjednodušeně řečeno, chování nepominutelného dědice je takové, že při jeho zdědění by jeho dědicům nepřipadnul v případě jeho smrti ani povinný díl, na který by jinak měli nárok.

Prakticky bude tato možnost vydědění řešena tak, že rozhodne-li se zůstavitel pro tento důvod vydědění, povinný díl, který by jinak náležel nepominutelnému dědici, který se o všem chová marnotratně, nebo je zadlužen, bude náležet jeho dětem, není-li jich, tak jejich potomkům. Zjednodušeně řečeno opět můžeme říct, že nepominutelný dědic se v podstatě „přeskočí“. Majetková hodnota ovšem zůstává v rodině a lze předpokládat, že je eliminován prvek chování, který by zajistil zkrácení majetku.

Pokud nepominutelný (resp. vyděděný) potomek nemá žádné své potomky, nemůže dojít k platnému vydědění, jelikož není osoby, která by jeho povinný díl převzala. K předmětnému ustanovení přibude v budoucnosti jistě judikatura, která případně poskytne určitou praktickou moderaci, v současné době ovšem žádnou převratnou judikaturou k tomuto důvodu vydědění nedisponujeme.¹⁸⁷

---

¹⁸⁷ Máme možnost využít v tomto ohledu judikaturu první republiky. Dle judikátu Gl. U. 12.990 se uvádí, že ust. § 773 o.z.o. *“nepředpokládá, že nepominutelný dědic již skutečně měl možnost utratit velké jmění, stačí, že se po léta choval tak, že nelze pochybovati, že jest marnotratné povahy.”*

5.1.6. Vydědění mlčky a po právu

Prakticky OZ rovněž přinesl oproti OZ 1964 řešení k situaci, kdy zůstavitel ve své závěti opomine nepominutelného dědice a činí tak záměrně, nikoliv prostým opomenutím. S možností vydědění „mlčky a po právu“ počítá ust. § 1651 odst. 2 OZ¹⁸⁸.

Takového kroku se ovšem může dopustit v rámci dvou pohnutek, tou první je jeho omyl nebo situace, kdy o potomku jednoduše nevěděl. Druhou pohnutkou je ovšem opominutí, které je záměrné, respektive zůstavitel o svém potomku ví a rovněž má zřejmou znalost toho, že se tedy jedná o nepominutelného dědice, ovšem v závěti jej opomene. Pokud vznikne taková situace, že je zřejmé, že nepominutelný dědic se dopustil některého z jednání, které je samo o sobě zákonným důvodem vydědění a tento důvod se nepominutelnému dědici v řízení o dědictví zároveň prokáže (bude se tak jednat o sporné řízení ve smyslu ust. § 170 ZŘS), bude se jednat o tzv. „vydědění mlčky a po právu“. Zjednodušeně řečeno musí být rovněž prokázáno, že v opomenutí měl již zůstavitel úmysl, že jej nečinil z neznalosti, či opomenutí.

Dochází tak ke kombinaci dvou situací, bude třeba, aby zde byl platně prokázán některý z důvodů vydědění uvedený v předchozím textu, a rovněž bude třeba existence platné závěti, která se dostane do řízení o dědictví a bude zřejmé, že záměrně opomíjí nepominutelného dědice. „Jelikož se předpokládá určitá souvislost mezi opomenutím zůstavitele, vyvolaném tím, že se nepominutelný dědic choval tak, že tím naplnil některý z důvodů vydědění, měla by být prokázána vědomost zůstavitele o takovém jednání nepominutelného dědice, protože právě ta rozhodla o tom, že zůstavitel svého potomka v pořízení pro případ smrti opomene.“¹⁸⁹

---

¹⁸⁸ Ust. § 1651 odst. 2 OZ: „Dopustil-li se ten, kdo byl opominut nikoli omylem, něčeho, co naplňuje zákonný důvod vydědění, hledí se na toto opominutí jako na vydědění učiněné mlčky a po právu.“

¹⁸⁹ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA, Martin ŠEŠINA a Karel WAWERKA. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV, Dědické právo (§ 1475 až 1720) : včetně výkladu řízení o pozůstalosti*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-412-8.

5.2. Negativní závěť

Pro úplnost je třeba uvést, že vedle institutu „vydědění“, zákon rovněž pamatuje na situaci tzv. „negativní závěti“, tedy situace, kdy zůstavitel v rámci svého jednání, kterým činí svoji vůli v závěti, vyjádří záměr, aby určitý potencionální dědic ze zákona po něm nedědil. Nemůže se tedy jednat o nepominutelného dědice, u toho může zůstavitel využít pouze některý z platných důvodů vydědění. Zákon tak do jisté míry nepominutelného dědice chrání a mezi okruh těch, kteří po zůstaviteli z jeho vůle nenabydou jeho majetek, počítá pouze ty jedince, kteří se nějak vymykají obvyklému, společensky všeobecně uznávanému normálu chování.

U negativní závěti se bude naopak jednat o všechny ostatní potencionální zákonné dědice, kde již zákon zůstaviteli takové omezení nestanovuje. Respektive dává mu zákonem platnou možnost tyto jedince z dědictví vyloučit, ovšem nedává mu již striktní omezení, ve kterých případech tak může učinit. Zákon rovněž nepředpokládá, že by zůstaviteli v závěti pro toto rozhodnutí musel uvádět důvod, není jej totiž v zásadě (oproti vydědění) třeba zkoumat. Neprobíhá žádné dokazování, ani řekněme jakýkoliv přezkum rozhodnutí zůstavitele. Negativní závěť je uvedena v ust. § 1649 odst. 2 OZ.¹⁹⁰

Prakticky může být tato vůle vyjádřena například takto: „Zůstavitel může v listině uvést například: „*Nepřeji si, aby můj bratr F. D. po mně dědil.*“ nebo „*Bratr F. D. nesmí dědit můj majetek.*“, apod.“.¹⁹¹

---

¹⁹⁰ Ust. § 1649 odst. 2 OZ: „*Stejným způsobem může zůstavitel prohlásit o některém z dědiců nikoli nepominutelných, jemuž svědčí zákonná dědická posloupnost, že pozůstalosti nenabude.*“

¹⁹¹ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA, Martin ŠEŠINA a Karel WAWERKA. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV, Dědické právo (§ 1475 až 1720) : včetně výkladu řízení o pozůstalosti. 2.* vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-412-8.

6. Zřeknutí se dědického práva; zcizení dědického práva

Zřeknutí se dědického práva je upraveno v ust. § 1484 OZ, jedná se o institut, kdy se smlouvou za života zůstavitele budoucí dědic zříká dědického práva od budoucího zůstavitele. Po smrti zůstavitele již tento krok z podstaty právního jednání, tedy že se musí jednat o dvoustrannou smlouvu, učinit nelze. V takovém případě již hovoříme o odmítnutí dědictví, nikoliv o zřeknutí se dědictví. Po smrti zůstavitele se může dědic svého dědického práva vzdát ve prospěch jiného dědice.

Jelikož se jedná o smlouvu mezi budoucím dědicem a budoucím zůstavitelem, nelze se dědictví jednostranně dopředu vzdát. Smlouva, kterou se dědic dědictví zřekne je nazývána *renunciace*. OZ 1964 takovou možnost neobsahoval, jedná se tedy o institut nový, který OZ zavedl. Tato smlouva se váže rovněž k potomkům dědice, neujednali si budoucí dědic a budoucí zůstavitel jinak. Smluvní strana budoucího dědice, který se dědictví zříká, se nazývá *renunciant*. Smlouva vyžaduje formu veřejné listiny, tedy notářského zápisu, zrušena může být ovšem i formou nevyžadující veřejnou listinu, ale prostou písemnou formou.¹⁹²

Renunciant se může zříci celého dědického práva, nebo se jej může zříci z části, je oprávněn rovněž zříci se svého práva na povinný díl, případně zřeknutí se ve prospěch určité osoby, stane-li se dědicem budoucího zůstavitele.

Naopak v případě zcizení dědického práva budeme hovořit o situaci, kdy lze dědictví převést na jinou osobu a to úplatně nebo bezplatně ve smyslu ust. § 1714 a násl. OZ. Ke zcizení dědictví lze přistoupit po smrti zůstavitele a to smlouvou, uzavřenou mezi povolaným dědicem a jinou osobou. Tato smlouva musí mít stejně jako v případě zřeknutí se dědického práva formu veřejné listiny. Zcizením dědictví nastupuje nabyvatel (tj. jiná osoba) do práv a povinností náležejících k pozůstalosti. Jedná se rovněž o smluvní vztah, ovšem není zde smluvního vztahu vůči budoucímu zůstaviteli, jelikož k smluvnímu ujednání bude docházet až po smrti zůstavitele. Povolaný dědic ovšem do jisté míry odpovídá za to, že zcizuje (pokud tak činí úplatně) v určitém

---

¹⁹² NOVOTNÝ, Petr a Monika NOVOTNÁ. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-271-0432-1, s. 19.

postavení, odpovídal by například za škodu, pokud by mylně tvrdil, že je synem zůstavitele a jednalo by se o informaci nepravdivou.^{193 194}

---

¹⁹³ CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5, s. 30-32.

¹⁹⁴ „Koupě dědictví od prodávajícího, jehož dědické právo jest pochybno, jest odvážná smlouva.“ (Gl. U. 4494)

7. K jednotlivým pořízením pro případ smrti; odkaz

Pořízení pro případ smrti vyjadřuje OZ taxativním výčtem v ust. § 1491. Jedná se o závěť, dědickou smlouvu a dovětek. Tento výčet nelze nijak rozšiřovat, je konečný. Dle současného znění občanského zákoníku tedy není jiného pořízení pro případ smrti. Přičemž lze s jistotou rovněž tvrdit, že se tento výčet rovněž v budoucnu nezmění.

Jedná se souborně o institut, kdy se budoucí zůstavitel za svého života rozhodne řešit osud svého majetku po své smrti. Jedná se tedy o projev jeho vůle. Na straně druhé figurují potencionální příjemci tohoto majetku, vyjádřeného samozřejmě v možných aktivech i pasivech a projev vůle zde bude spočívat v tom, zda to, co jim zůstavitel zanechá a ukládá ke splnění, přijmou.

Společným rysem všech pořízení pro případ smrti je jejich osobní charakter, není možné se pro jejich pořízení nechat zastoupit, ve smyslu ust. § 1496 OZ je právo povolát dědice osobním právem zůstavitele.

Tato práce je zaměřená na podrobný výklad týkající se závěti, ta bude tedy rozebrána podrobně v několika samostatných následných kapitolách. Obecně tedy pouze zmíním, že závěť je upravena v ust. § 1494 a násl. OZ. Dědická smlouva je upravena v ust. § 1582 a násl. OZ a dovětek je upraven v ust. § 1498 OZ a svou podstatou se dále prolíná s jinými instituty.

Vedle pořízení pro případ smrti OZ rovněž zavedl z minulosti velice dobře známý institut odkazu¹⁹⁵, který není sice řazen mezi pořízení pro případ smrti, je ovšem s pořízením pro případ smrti přímo svázán. Ze své podstaty vyjádřené v ust. § 1594 OZ odkaz zůstavitel zřídí tak, že v pořízení pro případ smrti nařídí určité osobě, aby odkazovníkovi vydala předmět odkazu. Z toho důvodu je institut odkazu třeba v některé z částí této práce zařadit a patří logicky do této kapitoly.

---

¹⁹⁵ „Institut odkazu byl obsažen již v obecném zákoníku občanském z roku 1811, který na našem území platil až do konce roku 1950. To, že odkazům zvoní hrana, však bylo zřejmé již následujícího občanského zákoníku z roku 1950, který nabyl účinnosti 1. 1. 1951. V tomto občanském zákoníku byl částečně setřen rozdíl mezi dědicem a odkazovníkem, neboť na odkaz a odkazovníka měla být přiměřeně použita ustanovení o dědictví a dědici; rozdíl byl zachován v tom, že odkazovník pouze za jistých podmínek neodpovídal za zůstavitelovy dluhy a náklady pohřbu. Institut odkazu byl z našeho právního řádu zcela vypuštěn OZ 1964, který nabyl účinnosti k 1. 4. 1964.“ cit. SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3, s 113.

7.1. Dědická smlouva jako pořízení pro případ smrti

Po vzoru mnoha evropských občanských zákoníků se do naší právní úpravy vrátil institut dědické smlouvy, který byl zapovězen od jejího zrušení v Občanském zákoníku z roku 1950. Pro svoji existenci si své postavení obhájí velice jednoduše, nejenom faktem, že je upravena ve většině cizích soukromoprávních předpisech, ale i svým významem a založením. Pokud bychom měli dědickou smlouvu charakterizovat, jedná se o smlouvu, jíž povolává zůstavitel druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá (ust. § 1582 OZ). Již z těchto základních definičních znaků je jasné, že se jedná o dvoustranný konsenzus, kdy se jedna strana s druhou dohodne, že v případě smrti bude určitá část majetku náležet druhé smluvní straně, která tento závazek přijímá. Oproti závěti je zde naprosto viditelný rozdíl v tom, že závěť je jednostranným právním jednáním, který může zůstavitel bez jakéhokoliv souhlasu potencionálních dědiců měnit, doplňovat, dokonce se může rozhodnout, že závěť nadále vůbec mít nechce a jako takovou ji zruší, přičemž bude spokojen se zákonnou dědickou posloupností. Naproti tomu dědická smlouva je dvoustranné právní jednání, kterým jedna strana (zůstavitel) povolává bezúplatně nebo za úplatu druhou stranu za dědice své pozůstalosti nebo její části a druhá strana svá ustanovení za dědice přijímá. Strany se za dědice též mohou ustanovit navzájem, nebo povolat za dědice třetí osobu. To prakticky znamená, že oproti závěti zůstavitel bez souhlasu druhé smluvní strany nemůže dědickou smlouvu jakkoliv měnit, nebo ji zrušit. Prvorepubliková judikatura ovšem v tomto případě uvádí, že „*ustanovení v dědické smlouvě, učiněná ve prospěch třetích osob jsou volně odvolatelná*“¹⁹⁶. Praktické využití tak může mít, jak bylo naznačeno, v případě, že se zůstavitel rozhodne dědickou smlouvou pro případ smrti povolat ke svému majetku za úplatu, kterou využije za svého života k vlastnímu užitku, což doposud nebylo v legální rovině práva možné.

Dědickou smlouvu, stejně jako závěť je možné uzavřít pouze osobně, nikoli skrze zástupce. K uzavření dědické smlouvy je plně způsobilý starší osmnácti let. Uzavřít jí tak nebude moci osoba, která bude mladší, nebo ve způsobilosti omezená. „Dědickou smlouvu může uzavřít zletilý zůstavitel, který je plně svéprávný; je-li zůstavitel ve svéprávnosti omezen, může dědickou smlouvu uzavřít a závazek z ní změnit se souhlasem opatrovníka“ (§ 1584 odst. 1 OZ). V podobném ohledu je

---

¹⁹⁶ Vážný 18359/42

vyjádřena výjimka v ustanovení § 1585 odst. 2 OZ¹⁹⁷. Z požadavku na formu dědické smlouvy je třeba, aby měla formu veřejné listiny.

Dědická smlouva, jak již bylo vyjádřeno, má přednost před závětí a zákonnou dědickou posloupností. Proto také zákon v § 1585 OZ vyjadřuje omezení co do velikosti majetku zůstavitele, o kterém může dědickou smlouvou pořídit. Proto o celé pozůstalosti nelze pořídit dědickou smlouvou, ale čtvrtina pozůstalosti musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle, může tak učinit rovněž ve prospěch druhé smluvní strany dědické smlouvy, ale musí tak učinit skrze závěť.

Důležité je také zmínit, že dědická smlouva je právním jednáním, kterým se mění majetkové právní poměry. Ovšem její účinek nastane až po smrti zůstavitelovy strany smluvního závazku. Prakticky tedy může vzniknout otázka, zda je zůstavitel oprávněn, ač uzavřel dědickou smlouvu, za svého života s majetkem, který bude předmětem této smlouvy, volně nakládat? Dědickou smlouvou se sice zakládají majetkoprávní vztahy pro případ smrti zůstavitele, ovšem právo na předmět této smlouvy, tedy dědictví, které skrze tuto smlouvu vznikne, předpokládá zůstavitelovu smrt a nastoupení dědice v toto právo. Nedotkne se tedy nijak majetkových poměrů smluvních stran za jejich života. Není tedy možné jakkoliv zůstaviteli bránit, aby se svým majetkem za svého života jakkoliv nakládal.¹⁹⁸

Zákon vyjadřuje v ustanoveních § 1592 a násl. OZ dědickou smlouvu uzavřenou mezi manželi. Typické pro tuto dědickou smlouvu bude vzájemné povolání se za dědice (i když to není podmínkou, povolání může také jeden z manželů pouze druhého) a uzavřít ji mohou i snoubenci, přičemž smlouva své účinnosti dosáhne až dnem vzniku manželství. Velice důležité je zmínit, že právní úprava počítá také se situací rozvodu manželství a na její trvání rozvod vliv nemá (není-li smlouvou určeno něco jiného). Může ji zrušit v takovém případě soud na návrh některého z bývalých manželů.^{199 200}

---

¹⁹⁷ § 1585 odst. 2 OZ „Kdo byl ve svéprávnosti omezen pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo chorobnou závislost na hráčeké vášni představující závažnou duševní poruchu, může pořídit dědickou smlouvou jen o majetku, o němž je způsobilý pořídit závěti. Z tohoto majetku se počítá čtvrtina vyhrazená pořízení podle jeho zvlášť projevené vůle.“

¹⁹⁸ Důvodová zpráva k NOZ. 2011, s. 395. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>

¹⁹⁹ § 1592 NOZ „(1) Manželé mohou uzavřít dědickou smlouvu, podle níž jedna strana povolává druhou za dědice nebo za odkazovníka a druhá strana toto povolání přijímá, anebo se takto za dědice nebo za odkazovníky povolávají navzájem. (2) Takovou smlouvu mohou pro případ vzniku manželství uzavřít i snoubenci, ale smlouva se stane účinnou až vznikem manželství.“

7.2. Dovětek jako pořízení pro případ smrti

Ve smyslu ust. § 1498 OZ je dovětek samostatným druhem pořízení pro případ smrti, nazýván je rovněž jako *kodicil*. Liší se ovšem svoji funkcí a rovněž důvodem existence. Samotným obsahem dovětku nemůže dojít k povolání dědice a jako takový sám o sobě není dědickým titulem. Dovětkem může zůstavitel nařídit odkaz, stanovit odkazovníka nebo dědici určitou podmínku, uložit odkazovníkovi nebo dědici nějaký příkaz nebo skrze dovětek doložit čas.

Dovětek lze rozdělit na testamentární a intestátní. V případě testamentárního dovětku se bude jednat o rozšíření závěti. „Zůstavitel již nějakou závěť dříve pořídil a dalším právním jednáním již nepovolává dědice, nýbrž hovoří pouze o odkazu nebo podmínce, příkazu či doložení času.“²⁰¹ Slouží tedy jako jakési doplnění závěti.

Naproti tomu intestátní dovětek co do své existence stojí sám o sobě samostatně, neváže se k dříve pořízené závěti. Zůstavitel sice svým právním jednáním rovněž hovoří o odkazu nebo podmínce, příkazu, či doložení času, ale nepovolává jím žádné dědice. Dědici jsou tak určeni zákonnou dědickou posloupností.

Praktické rozlišení obou institutů posuzovala již prvorepubliková judikatura, a tak například dle této právní věty bylo zřejmé, že se tehdejší praxe zabývala otázkou, co lze již považovat z povahy textu za závěť a co za samostatný dovětek: „*Jestliže zůstavitel nezanechal v písemné poslední vůli nikomu ani celou pozůstalost, ani určitou poměrnou část pozůstalosti, nýbrž pořídil jen o jednotlivých věcech a o jednotlivých částkách, které dohromady nevyčerpávají celé pozůstalostní jmění, jest jeho poslední pořízení pouhým dovětkem, nikoliv závětí, třebaže zůstavitel v něm pojmenoval některé obmyšlené osoby jako dědice.*“²⁰²

---

²⁰⁰ § 1593 NOZ „(1) Rozvodem manželství se neruší práva a povinnosti z dědické smlouvy, ledaže dědická smlouva určí něco jiného. Po rozvodu manželství se každá strana může domáhat, aby dědickou smlouvu zrušil soud. Soud návrhu nevyhoví, směřuje-li proti tomu, kdo nezapříčinil rozvrat manželství a s rozvodem nesouhlasil. (2) Prohlášením manželství za neplatné se ruší práva a povinnosti z dědické smlouvy, ledaže takové manželství již dříve zaniklo smrtí jednoho z manželů.“

²⁰¹ CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5, s. 110.

²⁰² Vážný 17506/39

7.3. Odkaz

Nová právní úprava dědického práva také přinesla znovuoobnovení institutu odkazu. Odkazem se odkazovníkovi ve smyslu ust. § 1477 odst. 1 OZ zřizuje pohledávka na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu, nebo na zřízení určitého práva. Odkazovník dle svého určení, logiky a smyslu tedy není dědicem, což je výslovně stanoveno v ust. § 1477 odst. 2 OZ.

Pokud bychom měli vyjádřit základní odlišnost a tím pádem také odůvodnění, proč je úprava odkazu přínosná, je nutné zmínit především základní znak závěti. Děděním ze závěti přechází také povinnost přispět dle podílu k pozůstalosti na úhradu zůstavitelových dluhů, tato povinnost ovšem odkazovníka nezatěžuje. Důvodová zpráva také zmiňuje, že z takového důvodu jsou často odkazy využívány k dobročinným a všeobecně prospěšným účelům jako jsou charitativní plnění nadacím, církvím a náboženským společnostem. Není ovšem také zapovězeno, aby byl určitý majetek skrze odkaz přisouzen jako dotace politické straně, muzeu, škole apod. Jako v případě jiných institutů, které byly pro naši právní úpravu dědického práva nové, i v případě odkazu je tento institut součástí mnoha zahraničních právních úprav, kupříkladu jej nacházíme ve Francii, Belgii, Španělsku, Itálii, Německu, Rakousku atd.

Praktické pojetí odkazu upravuje ust. § 1594 OZ, který vyjadřuje, že zůstavitel zřídí odkaz tak, že v pořizení pro případ smrti nařídí určité osobě, aby odkazovníku vydala předmět odkazu. Odkazovníkem zároveň může být pouze osoba, která je způsobilá dědit. A tak vedle dědice zde může existovat další osoba, která je označovaná jako *odkazovník* a které bude náležet právo na vydání určité věci a to buď z pozůstalosti, nebo z vlastního majetku dědice, kterému se tak přikazuje učinit. „Odkazem zůstavitel zřizuje pohledávku odkazovníka a osobu obtíženou odkazem zatěžuje dluhem. Odkazovníkem může být jak osoba, která není dědicem, tak i některý z dědiců. Odkazem se tedy nenabývá věc z pozůstalosti přímo, ale až od osoby obtížené odkazem“.²⁰³ Právo na odkaz sice vznikne smrtí zůstavitele, ale je právem odkazovníka vůči dědici na vydání odkazu. Předmětem odkazu může být věc zůstavitele (tedy věc, která do pozůstalosti náleží, a tak tomu z pravidla i bývá, ovšem může to být i věc jiná). Zákon se také věnuje problematice nabytí odkazu a tak velmi stručně lze vyjádřit základní pravidla vyjádřená v ust. § 1621 OZ, a tedy že „odkázanou věc nabývá

---

²⁰³ *Důvodová zpráva k NOZ.* 2011, s. 396. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>

odkazovník způsobem, jakým se nabývá vlastnické právo“. V oddílu 3 „Nabytí odkazu“, jsou pak vyjádřeny podrobnosti ohledně specifik při přechodu odkazu, kupříkladu v případě odkázané věci, která se zapisuje do veřejného seznamu, odmítnutí odkazu odkazovníkem, komu náleží plody a užitky z odkazu apod.

8. Závěť jako pořízení pro případ smrti a nabývací titul

V předešlých kapitolách byl věnován dostatečný prostor historickému vývoji testamentu, jeho postavení v jednotlivých soukromoprávních kodexech a dále také rozboru současného dědického práva z pohledu předpokladů dědění a základních principů ovládajících dědické právo. V následující stěžejní části této práce, je rozebrána podrobně současná platná právní úprava a soudní judikatura vztahující se k závěti, dále text obsahuje zamyšlení nad možnými problémy, které současná právní úprava přináší.

Závěť v OZ obsahuje mnoho změn oproti předešlému OZ 1964, úprava je komplexnější, setkáváme se tedy v platném právu s výslovnými pravidly pro tzv. náhradnictví a svěřenské nástupnictví, kdy je možné uzavřít ve specifických případech závěť s úlevami a máme zcela zřejmá pravidla pro svědky závěti. Zákon vyjadřuje rovněž existenci vedlejších doložek v závěti, či podmínky k jednání dědice. V současné právní úpravě nelze hovořit o situaci, kdy je některá oblast týkající se závěti výrazně neupravená. Následující kapitoly této rigorózní práce poskytují podrobný popis platné právní úpravy s komparací předešlého právního stavu, který je žádoucí nadále uvádět.

8.1. Dědické tituly a postavení závěti

Platnými zákonem vyjádřenými dědickými tituly, jsou dědická smlouva, závěť a zákon. Dědický titul lze označit také jako důvod, ze kterého dochází k dědění a mohou existovat v případě jednoho zůstavitele i vedle sebe.²⁰⁴ Prakticky mohou vzniknout situace, kdy zůstavitel nepořídí o celém svém majetku v závěti, proto o zbytku majetku nastává dědění ze zákona. Možná je skutečně ovšem kombinace i všech tří dědických titulů, kdy zůstavitel ohledně části svého majetku uzavře s dědici dědickou smlouvu již za svého života, rovněž část odkáže v závěti a ohledně zbývajících částí dědictví nastoupí pravidla dědického titulu ze zákona.

Ač zákon na prvním místě uvádí dědění ze závěti, bylo by mylné se domnívat, že má v rámci dědických titulů nejsilnější postavení. Takové má dědická smlouva. Důvodová zpráva také vysvětluje, proč se v systematické zákoníku přistoupilo k tomu, že závěť předchází dědické smlouvě, ač ta je co do právní síly silnější. „Závěť je

---

²⁰⁴ HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník* [online]. V Praze: C.H. Beck, 2009, 1459 s. *Beckovy odborné slovníky*. ISBN 978-80-7400-059-1. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=nnptembqhfpyw6bomrswi2ldnn4v65dior2wy&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=2678781>

obvyklejší a četnější způsob, jímž se o pozůstalosti pořizuje, jednak i k tomu, že dědická smlouva se jako institut ze závěti vyvinula a je z ní odvozená.“²⁰⁵ Obecně je zřejmé preferování vyjádření zůstavitelovy vůle, které má nezpochybnitelně přednost před zákonnou dědickou posloupností. Jak již bylo řečeno, není vyloučena kombinace více dědických titulů v rámci jednoho řízení o dědictví. V případě, kdy si jednotlivé dědické tituly budou odporovat, přichází rovněž namísto myšlenka nad právní silou jednotlivých dědických titulů, jednoduše řečeno, který bude před kterým mít přednost. Nejsilnější postavení má dědická smlouva, po ní závěť, jelikož oba tituly vyjadřují vůli zůstavitele. Na posledním místě je zákonný dědický titul, jelikož je universální, nezohledňuje nebo lépe řešeno, nemůže zohledňovat subjektivní uspořádání vztahů zůstavitele. Zákonný dědický titul je obecným pravidlem předpokladu nejbližších příbuzeneckých vztahů, tak jak jsou ve společnosti nejvíce přijímána.

Důležité je zodpovědět, z jakého důvodu je nejsilnějším dědickým titulem dědická smlouva, ač jak v případě dědické smlouvy, tak v případě závěti, je obsahem vyjádření zůstavitelovy vůle. „Své povinnosti z dědické smlouvy totiž může zůstavitel zrušit pořízením závěti jen se souhlasem smluvního dědice učiněného ve formě veřejné listiny, tedy notářským zápisem (ust. § 1590 OZ).²⁰⁶ Pořadí právní síly těchto tří dědických titulů je odvozeno z ust. § 1673 odst. 1 OZ, které hovoří o tom, kdo má být odkázán k podání žaloby v případě, kdy dojde ke střetu dědických titulů.²⁰⁷

Ovšem je nutné také zohlednit, že dědění ze závěti má přednost před děděním ze zákona v plné míře pouze tehdy, kdy nedochází ke střetu s právy na dědictví nebo na jeho část, která přísluší potomkům, tzv.: nepominutelným dědicům.²⁰⁸ Dědění ze zákona nastává ve chvíli, kdy zůstavitel zemřel bez pořízení závěti, dále když závěť sice pořídil, ale ta je neplatná, či nenabude-li povolaný dědic z nějakého důvodu dědictví. Z porovnání jednotlivých soukromoprávních kodexů platných na našem území jednoznačně vyplývá, že toto privilegium pro závěť nebylo porušeno v žádné z právních úprav dědického práva. Ve všech případech, kromě situace dědické smlouvy u Obecného občanského zákoníku, má testamentární dědická posloupnost privilegované postavení.

---

²⁰⁵ Projednání pozůstalosti. Online. Notářská komora. 2023. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/sluzby/dedicke-pravo/projednani-pozustalosti>. [cit. 2023-12-11].

²⁰⁶ NOVOTNÝ, Petr a Monika NOVOTNÁ. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-271-0432-1, s. 14.

²⁰⁷ CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5, s. 24.

²⁰⁸ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 61.

8.2. Závěť jako pojem a její základní charakteristika

Pořízení závěti má praktický význam především v případech, kdy zůstavitel odmítá, aby k intestátní posloupnosti, jak je vyjádřena v zákoně, v případě jeho smrti došlo. Projev autonomie vůle skrze závěť v sobě nese především svobodu ve vyjádření své vůle, kterou již zůstavitel nebude moci po smrti vyjádřit.²⁰⁹ Dědění ze závěti je vyjádřeno v § 1494 a násl. OZ, přičemž současná právní úprava obsahuje výslovně definici závěti oproti OZ 1964, kde toto vyjádření absentovalo. Zákonná definice dle ust. § 1494 OZ ji definuje takto: „Závěť je odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz.“ Jedná se o zákonnou definici, před existencí zákonné definice, byla vyjadřována v rámci učebnic a odborných právních textů, pro popis závěti jich bylo mnoho, nejčastěji, že se jedná o jednostranný, kdykoliv odvolatelný nebo změnitelný projev vůle ryze osobní povahy, kterou o svém majetku na případ smrti pořizuje jedna fyzická osoba.²¹⁰ K tomuto popisu je třeba ještě dodat, že se jedná o právní jednání, kterým za života zůstavitel může vyjádřit své preference, kterému z dědiců chce po jeho smrti (*mortis causa*) zanechat majetek, popřípadě jakou jeho část majetku mu považuje za vhodné přenechat. Rozhodne-li se, že o svém majetku za života pořizovat nebude a přijímá tím, že dědictví přijmou jeho intestátní dědicové, nebude pro něj mít zásada, že závětní dědicové mají přednost před zákonnými, žádného významu. V opačném případě však projev jeho vůle bude směřovat k jinému rozdělení majetku po jeho smrti, skrze závěť. Právo nakládat s majetkem je vyjádřením základní zásady, že každý má právo vlastnit majetek a pro případ jeho smrti je dědění tohoto majetku zaručeno (dle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod).²¹¹

Závěť je třeba vždy chápat jako odvolatelné jednostranné právní jednání, které nabývá účinnosti až smrtí zůstavitele. Pořizovatel závěti je tedy za svého života vždy oprávněn závěť kdykoliv odvolat. Nikdo nemůže být legálně zavázán k tomu, aby závěť, kterou pořídil, neodvolal. V tom je patrný rozdíl s dědickou smlouvou.²¹²

---

²⁰⁹ Úvodní ustanovení § 1479 OZ navozuje představu, že následující text, který se věnuje dědickému právu, se bude přímo vztahovat k době po zůstavitelově smrti. Ovšem velká část ustanovení OZ věnované dědictví, se vztahuje i k době, kdy je zůstavitel ještě naživu a osud svého majetku po jeho smrti chce aktivně ovlivnit.

²¹⁰ ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 853.

²¹¹ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 61.

²¹² SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3, s. 53.

Závěť je v praxi označována rozličnými způsoby, jako testament, pořízení pro případ smrti, poslední vůle, poslední pořízení²¹³, ale rovněž archaicky jako *kšaft*,²¹⁴ není ovšem důležité, jak je listina svým názvem označena, rozhodující je, že z ní musí jednoznačně vyplynout, že se jedná o vyjádření zůstavitelovi vůle, jak má být po jeho smrti s jeho majetkem naloženo.²¹⁵ Dle ustanovení § 546 OZ může být právně jednáno konáním nebo opomenutím, může se tak stát výslovně, nebo jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnosti o tom, co chtěl účastník projevít. Konkludentní projev vůle v případě závěti (například u alografního typu závěti) je ovšem zapovězen, projev vůle zůstavitele musí být projeven výslovně. Vyhotovení platné závěti je právním jednáním, proto i závěť musí splňovat všechny náležitosti platného právního jednání dle OZ. Nesmí tak odporovat zákonu, obcházet jej nebo se přičít dobrým mravům. Ovšem je třeba přihlídnout k ust. § 574 OZ, které stanovuje, že na právní jednání je třeba nahlížet spíše jako na platné než jako na neplatné (*Potius valeat actus quam pereat*). Pokud je například důvod neplatnosti relevantní pouze pro část závěti a tuto lze od zbytku oddělit, bude možné posuzovat za neplatnou pouze tu danou část.

Judikatura se v rámci otázky pořizovatelovy vůle a jejího pravého zjištění vyjadřuje k situaci, kdy dojde k pochybnostem o vůli zůstavitele závěť pořídit. Důležitým je tedy fakt, že kromě textu závěti je nutné také přihlížet k okolnostem, za kterých byl projev vůle o pořízení závěti učiněn.²¹⁶ Pro posuzování závěti budou vždy rozhodující okolnosti, za kterých bylo právně jednáno při jejím pořizování.

Nesvéprávnost, tedy ochrana osob s omezenou svéprávností (dále také jen pouze jako „nesvéprávnost“)²¹⁷ má vliv na platnost závěti a posuzuje se podle momentu, kdy byla závěť pořízena, následná nesvéprávnost nezpůsobuje její neplatnost, pokud byla závěť sepsána v době, kdy fyzická osoba nebyla nesvéprávná. K pořízení platné závěti je třeba plné pořizovací způsobilosti, která je vymezena dvěma složkami, a budou rozebrány v samostatné kapitole, mezi ně patří i náležitost věku. Zákon poskytuje v ust. § 1526 a násl. OZ určité výjimky, kdy i v případě, že pořizovatel nemá plnou pořizovací způsobilost, ale je starší patnácti let, může pořídit o svém majetku bez souhlasu zákonného zástupce ve formě veřejné listiny. Zákon tím poskytuje oprávnění mladistvému, který disponuje například rozsáhlým majetkem, aby o něm pořídil.

---

²¹³ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědictví a dědické právo*. Praha: Computer Press, 2001, s. 41.

²¹⁴ CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5, s. 59.

²¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 12. 2002, sp. zn.: 30 Cdo 1143/2002.

²¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 11. 1986, sp. zn.: 4 Cz 61/86.

²¹⁷ Ve smyslu ust. § 55 a násl. OZ

Nemůže tak ovšem učinit sám, ale za součinnosti notáře. V případě nesplnění některých ze zákonem požadovaných náležitostí, je závěť neplatná.

Nesporným je fakt, že pořízení testamentu je projevem vůle ryze osobní povahy, přivolené tedy není jakékoliv zastoupení. Důležité je také zmínit, že platnost projevu nijak neovlivní fakt, že zůstaviteli někdo s jeho pořízením radí, ale on jej činí osobně sám. Zajímavá může být v tomto ohledu otázka, jak se praxe soudů staví k platnosti právního jednání, kdy je fyzické osobě ustanoven opatrovník z důvodu, že byla omezena ve svéprávnosti a skrze opatrovníka byla za zůstavitele sepsaná závěť, tedy jinak řečeno, že by zde docházelo k určitému zastoupení a porušení zásady, že se jedná o projev ryze osobní povahy. NS k tomu ve svém rozhodnutí z roku 2008 zaujal následující stanovisko: *Ze soudního rozhodnutí vyplývá, že závěť byla sepsaná opatrovníci za přítomnosti dvou svědků a ta (opatrovnice) se následně domáhala schválení tohoto právního úkonu soudem. Ač se rozsudkem soudu o schválení právního úkonu učiněného opatrovníkem v zastoupení osoby zbavené či omezené způsobilosti k právním úkonům tento právní úkon stává perfektním, nebude tomu tak při pořízení závěti. Schválení sepsání závěti bylo soudem zamítnuto a soud argumentoval tím, že závěť může pořádit každá fyzická osoba, která je plně způsobilá k právním úkonům pouze s jedinou výjimkou, kterou tvoří osoba nezletilá starší 15ti let pořizující závěť ve formě notářského zápisu.*²¹⁸ Soud argumentoval tím, že již z dřívější úpravy dědického práva jasně vyplývá, že projev vůle musí být učiněn osobně zůstavitelem a není dovoleno zastoupení ani dobrovolné, ani nucené. Správným závěrem je tedy jednoznačné pravidlo, že při pořízení závěti není zastoupení možné a to ani v případě, kdy by zastupoval fyzickou osobu její opatrovník a následně žádal soud o schválení tohoto právního jednání.

Soud v takovém případě nemůže závěť následně schválit, jelikož se nejedná o přímé vyjádření vůle zastoupené osoby. Zákon v podstatě chrání takové osoby. V častém případě se tak může jednat o osoby, které trpí duševní poruchou a neuvědomují si následky svého jednání tak jako zdravý člověk. OZ umožňuje v takovém případě využít ust. § 1527 OZ, které stanovuje, že byl-li někdo omezen ve své svéprávnosti tak, že není způsobilý pořizovat, může přesto platně pořádit v jakékoliv formě, pokud se uzdravil do té míry, že je schopen projevit vlastní vůli. Při sporu by musel soud přistoupit vždy individuálně k posouzení, zda bylo možné využít

---

²¹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006.

ustanovení, které odborná literatura nazývá jako „uzdravení nezpůsobilého“.²¹⁹ Ovšem ani fakt, že by byla závěť sepsaná opatrovníkem, nemůže nahradit osobní projev vůle.

Dle mého názoru je tento závěr soudu správný, jelikož každá fyzická osoba má své specifické smýšlení, svůj specifický projev vůle, kterým v případě autonomie vůle v dědickém právu rozhoduje o přímém nakládání se svým majetkem pro dobu, kdy bude po smrti. V tomto ohledu se nemůže stát vůle opatrovníka natolik privilegovanou, že by zastoupila myšlenky osoby pořizující. Stále se musí jednat o osobitý projev vůle a její zhmotnění v závěti. V případě, že bychom odhlédli od tohoto hlediska, bylo by nelogické, jak by se potom pravost takového projevu vůle dovozovala. V podstatě by se opatrovník stával svědkem a po smrti zastoupeného by mohl dosvědčit, jaký projev vůle zhmotňoval za zastoupeného, to by byla ovšem teoreticky ta pozitivní verze, kdy by opravdu opatrovník dodržoval projevenou vůli osoby omezené. Prakticky nemožné by potom bylo dokazování, že opatrovník šel proti projevu vůle zastoupené osoby a sledoval tak například své subjektivní hledisko, které by jen těžko šlo v případě sporu dokázat. Smyslem pořízení závěti je, aby zůstavitel při všech smyslech pořídil o svém majetku v době, kdy žije, zohledňujíc své zájmy, tedy i případy, kdy bude chtít někoho z dědictví vyloučit vyděděním, či zvýhodnit dědickým podílem někoho, kdo by dle intestátní posloupnosti dědil méně, či vůbec. A to je právě smyslem, který vyhotovení závěti sleduje, tedy že se bude jednat o jasné vyjádření srozumitelných myšlenek zůstavitele, který svým projevem bude projevovat jasné rozhodnutí jak naložit se svým majetkem *mortis causa*. Proti tomuto smyslu by bylo, kdyby tak činil opatrovník.

Tento závěr rovněž potvrzuje důvodová zpráva NOZ. V důvodové zprávě k NOZ tvůrci zdůrazňují, že projev poslední vůle člověka by měl být činěn v klidu, po zralé úvaze a s rozvahou, svobodně a bez závislosti na jiných osobách.

Je třeba zmínit, že NOZ obsahuje rovněž rozšíření této ochrany u osob, u kterých lze predikovat potencionální vadu úsudku. Nově OZ obsahuje predikci o pořízeních pro případ smrti v době, kdy byl zůstavitel v péči zařízení, kde se poskytují zdravotnické nebo sociální služby, nebo kdy jinak přijímal jeho služby, a povolal-li by za dědice (nebo rovněž za odkazovníka) osobu, která takové zařízení spravuje, nebo je v něm zaměstnaná nebo v něm jinak působí. Povolání těchto osob za dědice (ale rovněž za odkazovníka) bude neplatné, jedinou výjimku tvoří případ, kdy je tak učiněno ve formě

---

²¹⁹ NS Rv II 636/26, [Vážný 6875/1927]: „Osoby, zbavené úplně svéprávnosti, mohou platně pořizovati, jsou-li schopny plné rozvahy. Tuto schopnost jest dokázati tomu, kde se dovolává platnosti posledního pořízení tlakové osoby.“

veřejné listiny. Ustanovení § 1493 OZ tak reaguje na stav, kdy se léčený může nacházet ve stavu určité (ať už fyzické nebo pouze psychické) závislosti na sociálním zařízení a nemusí disponovat zcela zřejmým úsudkem a jasnou vůlí k pořízení o svém majetku. Není zde predikováno, že by někdo přímo v takových zařízeních chtěl například závěť falšovat, zákonodárce ovšem přistoupil k zakotvení úpravy takzvané *šedé zóny*, kdy se ne nezřídka stávalo, že starší osoby, které se dostaly do takových zařízení, sepsaly závěť, která bez ohledu na předchozí průběh života, odkazovala majetek osobám cizím. Dále je ovšem třeba zmínit, že literatura rovněž obsahuje výklad, že takový závěr o neplatnosti není absolutní: „*Pravidlo o neplatnosti pořízení pro případ smrti učiněné v léčebném nebo sociálním zařízení neplatí absolutně, a to ani v případě, kdy nebyly dodrženy formální podmínky platnosti (tj. jednalo by se o závěť v jiné formě než ve formě notářského zápisu). Pokud by totiž zůstavitel z péče uvedeného zařízení byl propuštěn nebo přestal používat jeho služby, a následně měl možnost bez obtíží pořídit svou poslední vůli ve formě notářského zápisu, přesto však tuto možnost nevyužil, bude jeho závěť (eventuálně dovětek) považována za platnou. Skutečnost, že zůstavitel měl možnost sepsat jinou poslední vůli a svobodně se rozhodl, že této možnosti nevyužije, svědčí totiž pro závěr, že svou poslední vůli sepsanou v léčebném nebo sociálním zařízení učinil s rozvahou a svobodně. Uvedené pravidlo o zachování platnosti platí jen pro závěť nebo dovětek, nikoliv pro dědickou smlouvu (její neplatnost by nebylo možné zhojit a musela by být proto uzavřena znovu).*“²²⁰

Stejně tak nemůžeme hovořit o svobodě projevu vůle v případě fyzického donucení – *vis absoluta* nebo pod psychickým nátlakem – *vis compulsiva*. Když bude závěť sepsaná cizí rukou v tom smyslu, že by byla ruka vedena někým jiným a nešlo by o svobodný projev vůle, či pod psychickým nátlakem v tom smyslu, že by osoba měla strach nepořídit takový projev vůle, bude se vždy jednat o neplatné právní jednání. Viz také judikát Nejvyššího soudu, dle něhož pomoc poskytnutá zůstaviteli při psaní vlastnoruční (*holografní*) závěti, jež jakkoliv ovlivnila charakteristické znaky jeho rukopisu, způsobuje neplatnost této závěti.²²¹

Nebudou platné taktéž ty závěti, které byly sepsané v podstatném omylu (ust. § 1529 OZ) nebo nebyly pořízeny vážně, například při hře či výuce. Pokud chybí vůle nebo nebyla-li zjevně projevena vážně nebo srozumitelně, potom ani nejde

---

²²⁰ NOVOTNÝ, Petr a Monika NOVOTNÁ. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-271-0432-1, s.50.

²²¹ Z Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3. 4. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1744/2007.

o právní jednání ve smyslu ust. § 551 až § 553 OZ a jednat se bude o tzv. zdánlivé (*nicotné*) právní jednání (*non negotium*), ke kterému se ve smyslu ust. § 554 OZ nepřihlíží.²²²

Za zmínku jistě rovněž stojí, že zákon dává jasné pravidlo pro to, jak závěť vykládat a posiluje tak, i dle textu ustanovení § 1494 odst. 2 NOZ, výklad vůle zůstavitele, jehož závěť musí být vyložena po jeho smrti tak, aby bylo co nejvíce vyhověno nápadu, jak po jeho smrti majetek rozdělit. Závěť může obsahovat odkaz na jinou listinu, která splní náležitosti závěti, „pokud tyto další listiny nemají náležitosti závěti, lze je použít jen k interpretaci zůstavitelovy vůle, jak ji v závěti projevil“.²²³

---

²²² CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5, s. 59.

²²³ *Důvodová zpráva k NOZ*. 2011, s. 370. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>

9. Testovací způsobilost

Občanský zákoník výslovně nehovoří o pořizovací způsobilosti, resp. *testovací způsobilosti*, ovšem uvádí v ust. § 1525 a násl. OZ pravidla pro tzv. pořizovací nezpůsobilost. Jinými slovy, jsou upraveny případy, ve kterých není možné z různých důvodů závěť danou osobou pořídit. Pro potřeby akademické se ovšem uvádí pojem „*testovací způsobilost*“ a jedná se tedy o vymezení osob privilegovaných k pořízení závěti. Tato pravidla OZ 1964 neobsahoval, a OZ se tak vrací k vyjádření omezení testovací způsobilosti, jak tomu například bylo v Obecném zákoníku občanském.

Základní pravidla testovací způsobilosti pořídit závěť přichází v úvahu pouze u fyzických osob, u osob právnických nelze hovořit obecně o existenci možnosti odkázat majetek, ale o přechodu majetku na právního nástupce právnické osoby pro případ jejího zániku. Fyzická osoba musí být pro možnost sepsat závěť plně svéprávná. Lze obecně říct, že pro testovací způsobilost je přímo určující svéprávnost.

Způsobilost pořídit závěť bude vycházet z obecných ustanovení OZ upravujících osoby. Ve smyslu ust. § 15 odst. 1 OZ je obecným předpokladem pro způsobilost pořídit závěť právní osobnost a svéprávnost. Právní osobnost má fyzická osoba ve smyslu ust. § 23 OZ od narození až do smrti, tento předpoklad je u fyzické osoby splněn pokaždé. Naproti tomu svéprávnost se nabývá postupně a může dojít rovněž k jejímu omezení. Svěprávností, tak jak je vyjádřena v ust. § 15 odst. 2 OZ, se rozumí způsobilost pro sebe nabývat vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem. Plnou svéprávnost, a proto i plnou pořizovací způsobilost, nabývá člověk zletilostí, tedy dovršením osmnáctého roku věku fyzické osoby.

Testovací způsobilost je tedy ohraničená věkovou hranicí a svéprávností, která může být omezena pro duševní poruchu, která není pouze přechodná. Osoby omezené ve způsobilosti, ať už z důvodu věku nebo z důvodu přechodné duševní poruchy, za určitých podmínek pořídit závěť mohou.

9.1. Omezení věkem

Přímé znění testovací způsobilosti, která by byla výslovně okleštěná věkovou hranicí, bychom v občanském zákoníku hledali marně. Je třeba vycházet z pravidel o svéprávnosti. To je stav, kdy je fyzická osoba způsobilá pro sebe nabývat vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem. K jejímu vzniku dochází

v plném rozsahu dovršením zletilosti, tedy 18. rokem věku. Fyzická osoba dosahuje 18. roku věku počátkem toho dne, který svým číslem a měsícem odpovídá dni, kdy se před osmnácti lety narodil, což před OZ bylo dovozeno judikaturně²²⁴, ovšem OZ toto pravidlo výslovně přijal v ust. § 30 odst. 1 OZ.

Z tohoto pravidla jsou možné dvě výjimky, kdy je jedinec dle zákona oprávněný nabýt svéprávnost dříve. První situací je přiznání svéprávnosti před dovršením 18 roku věku. Tak může učinit pouze soud, a to rozsudkem. Svěprávnosti pak osoba, které soud plnou svéprávnost přiznal, nabývá právní mocí tohoto rozsudku. Druhým případem je situace, kdy soud povolí sňatek nezletilé osobě, po uzavření manželství je tak soudem manželům přiznána plná svéprávnost.

Svěprávnost se u nezletilých nabývá postupně, až zletilostí tedy, jak bylo řečeno, vzniká v plném rozsahu. I před jejím plným dosažením je možné hovořit o vývoji psychické úrovně nezletilého. V tomto smyslu na možnost pochopení nakládat se svým majetkem pro případ smrti reaguje ust. § 1526 OZ. Dle tohoto ustanovení tedy nezletilec, který dovršil 15. rok svého věku, může bez souhlasu zákonného zástupce pořizovat formou veřejné listiny (tedy formou notářského zápisu). Tento zápis je v podstatě jakousi pojistkou, že nezletilec vyjádří svou vůli předepsaným způsobem. Notář by měl také nezletilce při jeho pořizování poučit a spolupracovat s ním, zejména potom poučením o významu, povaze a účinnosti právního jednání, který hodlá učinit.²²⁵

Nemusí být výjimkou, že nezletilec vlastní rozsáhlý majetek a o jeho správu se mu stará jeho zákonný zástupce. Pokud zákon jasně hovoří, že je to umožněno za určitých okolností i nezletilým, rozšiřujícím výkladem by bylo možné dojít k závěru, že je tak nezletilý oprávněn nakládat pouze s určitou částí svého majetku. Dalším faktem k podpoře tohoto názoru je nutná notářská forma závěti. To znamená, že při pořizování závěti bude přítomna osoba s právním vzděláním, která poučením o významu závěti jako právního jednání, může dotvořit názor nezletilého o jeho pořízení (tím ovšem nedochází, resp. nesmí dojít k nahrazení názoru nezletilého).

Diskuze o tom, zda je patnáctiletý k takovému kroku již vespělý dle mého názoru nemají podstatného oprávnění. Neshledávám nic oprávněného na tom, že by k takovému kroku v plném rozsahu nemohl nezletilý přistoupit. Patnáctiletý s pomocí notáře jistě dokáže rozpoznat následky tohoto právního jednání. Při pořízení závěti jde

---

²²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 12. 1987, sp. zn. 6 Cz 45/87.

²²⁵ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo: praktická příručka: komplexní pohled na dědění z pohledu hmotněprávního a procesního*. Praha: Linde, 2003, s. 52.

především o určení dědiců. V dalším kroku může být velice významné, jakým způsobem v závěti zůstavitel svou pozůstalost dědickými podíly rozdělí. Ovšem zde není dle mého názoru opora pro názor, že pokud se již nezletilý rozhodne o svém majetku pořizovat, že by nedokázal rozpoznat v úplnosti následky tohoto právního jednání. Dalším argumentem pro podporu tohoto názoru může být také fakt, že není nijak ve svém pozdějším pořizování omezován. Pokud se rozhodne pořídit závěť jiného znění, může tak učinit kdykoliv po sepsání první závěti. Bylo by omezující, kdyby o celém svém majetku mohl rozhodnout až dovršením zletilosti. V případě, že by zemřel dříve, by toto jemu zákonem svěřené oprávnění v podstatě ztrácelo smyslu. Proč by nemohl v takovém případě nezletilý rozhodnout o celém svém majetku, když již svým chováním dal jasně najevo, že návštěvou notáře chápe význam pořízení závěti a činí tak pro případ, že zemře. Již tímto faktem je zřetelná jeho způsobilost k pochopení významu závěti a jejích následků. Výklad omezující toto oprávnění nezletilého, by dle mého názoru bylo porušením projevu autonomie vůle, kterou za daných okolností zákon nezletilci přímo deklaruje.

9.2. Osoby s omezenou svéprávností

Druhým předpokladem pro testovací způsobilost je plná svéprávnost. K plné svéprávnosti dochází dovršením osmnáctého roku fyzické osoby, ovšem ne u všech jedinců lze s jistotou předpokládat, že pouze náležitost věku fakt nabytí svéprávnosti zaručí. Mohou se vyskytnout situace, v nichž může být pro duševní poruchu trvalého rázu jedinec omezen ve svéprávnosti.²²⁶ Testamentární způsobilost tedy nebude mít osoba, která byla soudem omezena ve svéprávnosti (a jak bylo popsáno v předešlé kapitole, závěť je natolik osobní právní jednání, že nepřichází v úvahu jakékoliv zastoupení).

V předchozí právní úpravě dle OZ 1964 nebyla situace s omezením svéprávnosti a její návaznost na testovací způsobilost řešena tak podrobně, jak je tomu v nynějším OZ. Nyní tedy kdo byl ve svéprávnosti omezen, může v rámci omezení pořizovat na základě zákonem stanovených výjimek, které jsou vyjádřené v ust. § 1527 a § 1528 OZ.

Jednodušší je případ vyjádřený v druhém ustanovení, kdy ten, kdo byl ve svéprávnosti omezen, může pořizovat jen formou veřejné listiny (tedy formou

---

²²⁶ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 64.

notářského zápisu). Toto vyplývá z ust. § 1528 odst. 1 OZ. Praxe bude ovšem složitější než jednoduché zákonem stanovené oprávnění. Výklad literatury nabízí například tento popis, jak bude možnost sepsání veřejné listiny probíhat z úhlu pohledu notáře a jeho přístupu k sepsání závěti: „Notář bude muset zjišťovat z rozsudku o omezení svéprávnosti žadatele o sepsání pořízení, jaká omezení v jeho svéprávnosti mu byla stanovena. To bude dovozováno z výroku rozsudku, další informace v tomto směru zjistí také z odůvodnění rozsudku. Pokud bude rozsudek obsahovat určité kvantitativní omezení, jako například omezení nakládání s peněžními prostředky do určité výše, nelze z toho ještě dovodit, že může pořizovat závěti pouze o majetku do této výše. Je třeba vidět, že se pořizuje o dědickém právu a nikoli o majetku, který by měl pořizovatel závěti tímto právním jednáním pozbýt, nejde o majetkový převod. Rozhodující je, zda pořizovatel závěti chápe význam a smysl takového právního jednání, zda ví, o čem rozhoduje. Bude záležet také na pohovoru soudního komisaře se zůstavitelem.“²²⁷

K tomu, aby okolnosti byly zjišťovány podrobněji, dospěla rovněž rozhodovací praxe soudů, když NS judikoval, že z rozsudku, jímž se omezuje svéprávnost člověka, musí být zřejmý i hodnotící úsudek soudu, proč bylo nakonec přistoupeno k takovému omezení svéprávnosti; nestačí se proto v odůvodnění rozsudku omezit na popis zjištěných skutečností např. ze znaleckého posudku, ze svědecké výpovědi zaměstnankyně sociálního zařízení, ve kterém posuzovaný žije, či z jiných důkazních prostředků, a poté s odkazem na aplikované zákonné ustanovení bez dalšího uzavřít, že v daném případě byly splněny podmínky pro vydání takového rozhodnutí.²²⁸

Dále kdo byl ve svéprávnosti omezen pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků, či jedů nebo chorobnou závislost na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu, může v rozsahu omezení pořizovat v jakékoliv předepsané formě, nejvýše však o polovině pozůstalosti. Tento druhý specifický případ vyplývá z ust. § 1528 odst. 2 OZ. K této možnosti tzv. „*martnotratníka*“ se vyjadřovala již prvorepubliková judikatura: „Kdo byl soudně prohlášen za marnotratníka, může až do polovice svého jmění volně pořídit

---

²²⁷ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník - Komentář Svazek IV. (dědické právo)*. 2. vydání. Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7598-412-8.

²²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 30 Cdo 4467/2014.

buď tím, že ustanoví dědice, nebo nařídí odkazy. Odkazy věci jest splniti na účet volné polovice pozůstalosti, pokud se týče dědice k této polovici povolného.“²²⁹

Třetí možností je velice neurčité ustanovení § 1527 OZ, které stanovuje, že kdo byl ve své svéprávnosti omezen tak, že není způsobilý pořizovat, může přesto platně pořídit v jakékoliv formě, pokud se uzdravil do té míry, že je schopen projevit vlastní vůli. Toto ustanovení mi přijde v praktické rovině zmatečné a v zákoně nadbytečné, pro výklad platnosti závětí u osob omezených ve svéprávnosti zanáší určitou nejistotu. Rovněž literatura se přiklání k velice problematickému výkladu tohoto ustanovení, když autoři například uvádí: „Otázkou je posouzení toho jak dalece došlo k uzdravení zůstavitele. Bude-li psát závěť někdo jiný než zůstavitel, např. notář, neobejde se zřejmě bez kvalifikovaného vyjádření příslušného odborníka, neboť od sepisovatele závěti zpravidla nelze očekávat takové odborné znalosti, kterých je třeba k posouzení zdravotního (psychického) stavu člověka.“^{230 231}

V jiných případech tedy bude platit, že osoba omezená ve svéprávnosti není oprávněna pořídit závěť, tudíž nedisponuje testovací způsobilostí. Omezení v souvislosti s nemožností pořídit závěť má jistě svůj nezpochybnitelný význam. Zejména se tak chrání neuvážené pořízení v závěti, vyjadřují-li neuvážené, mám tím na mysli situace, kdy fyzická osoba pod vlivem duševní choroby nějakým způsobem přemýšlí, ale její rozpoznávací a určovací složka vnímání, především potom schopnost vnímat hodnotu majetku, ale také posouzení, komu by po smrti měl majetek připadnout, mohou být natolik odlišné od racionálního uvažování, že se do řešení takové situace musí vmístit rovina právní. Na jedné straně je možné přemýšlet nad argumentem, že například osoba omezená ve svéprávnosti by za nějakých podmínek byla schopna smysluplně rozhodnout o svém majetku a zapovězení testamentární způsobilosti je jí tedy výrazným omezením v možnosti nakládat se svým majetkem. Fyzická osoba se v průběhu řízení o omezení svéprávnosti podrobí lékařskému vyšetření, čímž je zaručeno, že nebude ve svéprávnosti omezena neprávem. Tímto vyšetřením se zjistí zdravotní stav a v rozsudku je potom přímo určeno, do jaké výše případně tato osoba může činit úkony majetkové povahy (například do výše 70 000,- Kč).

---

²²⁹ Vážný 1273/21

²³⁰ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník - Komentář Svazek IV. (dědické právo)*. 2. vydání. Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7598-412-8.

²³¹ „Prakticky se jedná o dosti problematické ustanovení, zvláště s ohledem na skutečnost, že zákon v těchto případech dokonce ani nepožaduje formu veřejné listiny.“ CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5, s. 61.

Bude-li fyzická osoba omezena ve svéprávnosti až poté, co závěť sepsala, bude tato závěť platná, protože nezpůsobilost se posuzuje vždy k okamžiku, kdy činěno právní jednání.²³² Spornou se může stát situace, kdy zůstavitel vyhotovuje závěť delší dobu a v průběhu této doby byl omezen ve svéprávnosti. Důležitý je ovšem především moment podpisu, tj. uzavření závěti²³³, ovšem v souvislosti s požadavkem, že závěť musí být smysluplná, srozumitelná a není u ní pochyb, že pisatel byl při plných smyslech, je možné také vyvozovat, že nesmyslný text závěti by mohl být také posouzen jako neplatné právní jednání. Omezení svéprávnosti nemusí ovšem být celoživotní.²³⁴ Pokud nastane vylepšení zdravotního stavu fyzické osoby po duševní stránce, soud zruší rozhodnutí o omezení svéprávnosti. Byl-li však zůstavitel v době pořízení omezen ve svéprávnosti, avšak poté mu sice byla svéprávnost zpět přiznána, bude jeho závěť neplatná, protože pozdější navrácení svéprávnosti nemůže v případě závěti zhojit její neplatnost.

Je nutné rovněž zmínit případy, kdy fyzická osoba není soudním výrokem omezená ve svéprávnosti, ovšem pro projev krátkodobé duševní choroby, či vlivem psychického stavu, který je vyvolaný požitím nadměrného množství alkoholu, poblouzněním, působením léků, ale také z důvodu stavu šoku apod. není schopna rozpoznat následky právního jednání, které činí. Proto i v těchto případech je nutné posoudit, zda v daný okamžik byl jedinec způsobilý k vyhotovení závěti (měl testamentární způsobilost), jelikož v případě prokázání takové skutečnosti by i bez ohledu na to, že fyzická osoba není soudem nijak omezena, byla závěť neplatná.²³⁵ „Popírání platnosti závěti s odkazem na tento defekt, k němuž při jejím zřízení došlo, nemusí být ušetřena kterákoliv a kdykoliv sepsaná závěť. Věrohodnost takových pochybení může být posilována odkazem na vážné onemocnění pořizovatele, kvůli kterému musel být dokonce hospitalizován, takže se pod vlivem těchto okolností odhodlal k něčemu, co by jinak neučinil. Někdy snížená způsobilost ke zřízení závěti

---

²³² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 03. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006.

²³³ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 72.

²³⁴ „Může nastat situace, že zůstavitel v době, kdy je zbaven způsobilosti k právnímu jednání, začne psát závěť a poté, co mu bude soudním rozhodnutím způsobilost k právnímu jednání v plném rozsahu obnovena, zůstavitel závěť podepíše. V takovém případě je nutné považovat závěť za platnou.“ Zdroj: BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 72.

²³⁵ K dokazování takové skutečnosti bude docházet až po smrti zůstavitele. Důkazní břemeno k prokázání skutečnosti, že zůstavitel nebyl zcela při smyslech, by v takovém případě bylo na tom, kdo platnost uvedeného právního jednání zpochybňuje.

bývá spojována s pokročilým věkem pořizovatele, popřípadě s jeho nemohoucností, kvůli které byl odkázán na pomoc jiných osob.“²³⁶

Překážkou pro činění posledního pořízení není tělesná vada. Zůstavitel, jemuž nedovoluje zdravotní stav nebo jiná překážka objektivně číst nebo psát, může platně pořídit ve smyslu stanovených případů OZ.

---

²³⁶ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 66-67.

10. Náležitosti vůle a jejího projevu

Jak již bylo řečeno ve vyjádření definice závěti, jedná se z hlediska formy o jednostranné kdykoliv odvolatelné právní jednání, kdy projev zůstavitele je učiněn zásadně osobně. Jeho projev nelze zastoupit zákonným zástupcem, opatrovníkem a na mysl nepřechází ani pověření k sepsání závěti například na základě plné moci.

Závěť je specifická tím, že musí splňovat jak náležitosti, které jsou pro její pořízení předepsány v zákoně, tak i obecné náležitosti, které vyžadují obecná ustanovení občanského zákoníku. Mezi obecné náležitosti vůle u právních úkonů jsou řazeny skutečnost vůle právního jednání, o právní jednání nepůjde v případě jeho zdánlivosti (ust. § 551 OZ), svoboda vůle, vážnost vůle, kdy o právní jednání nepůjde v případě, kdy nebyla zjevně projevována vážná vůle (ust. § 552 OZ), vůle prostá omylu a tísně a v případě závěti je také velice důležitá její srozumitelnost (vycházíme z ust. § 553 OZ).

Skutečností vůle se myslí její existence. Z pohledu aplikace skutečnosti vůle u pořizování závěti, je ovšem tato náležitost v podstatě nadbytečná. Neexistuje-li vůle zůstavitele k sepsání posledního pořízení, není také možné, abychom hovořili o možnosti existence vyhotovení závěti (samozřejmě vyjma situace donucení).

Požadavek svobodné vůle je již z pohledu platnosti závěti o mnoho zajímavější. K platnosti závěti je třeba svobodné vůle při pořizování závěti. Ta může být v rozporu v případě, kdy je na zůstavitele působeno fyzickým násilím (*vis absoluta*) nebo bezprávní výhružkou (*vis compulsiva*). Vůle tak v tom případě nebude vycházet od zůstavitele, ale od donucující osoby, ať už fyzickým, či psychickým nátlakem. K přesnosti formulace takových specifických situací nám může dopomoci judikatura. Nejsou totiž záporně definované situace, při kterých někdo zůstaviteli radí, či pomáhá při zformulování jeho poslední vůle. Takové rady a pomoci nemůžou být definovány jako psychický nátlak na zůstavitele při pořizování závěti. Důležitým je především fakt, že si o obsahu a přesné formulaci vůle zůstavitel rozhodl sám, i přes fakt rady někoho cizího.²³⁷ V případě, kdy budeme opravdu hovořit o situaci, že zůstavitel závěť pořídil pod nátlakem, přichází k rozhodnutí takového posouzení opět nezastupitelné místo soudu, který musí posoudit žalobu o neplatnosti závěti a prošetřit všechny skutečnosti, které jsou rozhodné pro dobu, kdy byla závěť pořízena a zda k psychickému, či

---

²³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 12. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3332/2009.

fyzickému nátlaku opravdu došlo. Pokud by tato skutečnost byla soudem prokázána, byla by taková závěť neplatná.

Zajímavá je v tomto případě rovněž aplikace ust. § 1497 OZ, které stanovuje, že zůstavitel musí projevit svoji vůli tak určitě, že nestačí, aby jen přisvědčil návrhu, který mu byl učiněn. V rozhodnutí Nejvyššího soudu byla řešena otázka pořízení notářským zápisem o závěti a v této souvislosti o posouzení jednání notáře s jejím pořizovatelem. Dle notářského řádu má notář oprávnění v určitém smyslu vyložit, co podle předběžné dohody s pořizovatelem pojal do připravovaného textu závěti a zůstavitel může vyjádřit s takovým textem souhlas nebo navrhne jeho úpravu. Předmětné ustanovení OZ tedy nelze dle výkladu soudní praxe, s čímž se zcela shodují, aplikovat na situaci, kdy notář do jisté míry (ovšem ku prospěchu věci, tedy v tomto případě srozumitelnosti a určitosti textu) modifikuje textové znění závěti. Nelze očekávat, že by zůstavitel sám diktoval přesně obsah své závěti a tím za notáře v podstatě tvořil notářský zápis. To je naopak úkolem notáře.²³⁸

O porušení vážnosti vůle můžeme v případě závěti rovněž hovořit v těch případech, kdy z okolností dovodíme, že projevená vůle nebyla myšlena vážně. Takovým případem bude například pořízení závěti při hře, výuce, či divadelním představení. Taková závěť nebude logicky platná.

Projevená vůle zůstavitele musí být prostá omylu, OZ v tomto směru hovoří v ust. § 1529 OZ o účincích omylu, kdy operuje s pojmem „podstatný omyl“. Podstatný omyl zůstavitele způsobuje neplatnost těch ustanovení závěti, kterých se týká. Posuzování se tedy bude týkat toho, zda šlo o omyl podstatný, například v označení někoho za pořizovatelova dědice. Kdyby takového omylu nebylo, bylo by označení dědice zcela odlišné. Podstatný omyl se může týkat osoby, které se něco zůstavuje, podílu, který se zůstavuje, věci, která se zůstavuje nebo podstatných vlastností věci, která se zůstavuje. Omyl v osobě může být například v případě, kdy zůstavitel povolá za dědice někoho, kdo se vydává za někoho jiného.

Ukázalo-li by se, že se při psaní textu zůstavitel zmýlil, nebylo by ustanovení dědice projevem zůstavitelovy vůle. To ovšem neznamená, že by se označení té pravé osoby dalo následně domyslet, i když by taková osoba byla přímo zřejmá z ostatního textu závěti, nelze jej dovozovat, protože takové přímé označení dědice v závěti jednoduše není. Jiná by byla situace, kdy by zůstavitel označil svým dědicem „svého

---

²³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 04. 2011, sp. zn.: 21 Cdo 2120/2009.

vnuka“, ale zároveň jej chybně pojmenoval, v takovém případě by ovšem byl jasně prokazatelný fakt, že zůstavitel měl na mysli svého vnuka. Takový omyl by pro platnost neměl významu.²³⁹ Na tuto situaci tak budeme aplikovat ust. § 1530 odst. 2 OZ, které stanovuje, že ustanovení závěti je platné, ukáže-li se, že osoba nebo věc byla jen nesprávně popsána. V literatuře je prakticky popisována kupříkladu tato situace, ke které může dojít: „K takové situaci může dojít, když např. zůstavitel označí dědice jako Ladislav a jeho skutečné jméno je Vladimír, přičemž obecně je známo, že takového člověka všichni oslovují Lád'o a zůstavitel jej třeba ještě označí v závěti jako svého přítele a není tedy pochyb o tom, že tuto osobu chtěl zůstavitel skutečně svým dědicem ustanovit.“²⁴⁰

Z hlediska důležitosti náležitostí při projevu vůle v závěti, lze vyzdvihnout především určitost a srozumitelnost tohoto právního jednání. Bude-li se neurčitost nebo nesrozumitelnost vztahovat pouze k části závěti, stává se neplatnou ve smyslu ust. § 1529 OZ pouze tato část, nikoliv závěť jako celek. V listině, kterou povolává zůstavitel dědice pro případ své smrti, je především nejdůležitější jejich srozumitelná a určitá specifikace. V případě srozumitelnosti hovoříme o kvalitě způsobu (formy) projevu vůle. Právní jednání se stává nesrozumitelným ve chvíli, kdy jednající po jazykové stránce nedosáhl jasného vyjádření vůle a objektivně vzato nelze zjistit ani výkladem právního jednání, co chtěl účastník jasně projevit. Určitost právního jednání pak představuje kvalitu obsahu právního jednání, právní jednání se stává neurčitým v případě, že se jednajícím nepodařilo jednoznačným způsobem stanovit obsah vůle, přičemž neurčitost tohoto obsahu nelze odstranit a překlenout ani za použití výkladových pravidel.²⁴¹ V případě závěti a její srozumitelnosti, se bude především jednat o to, aby ti, kdo závěť čtou, byli schopni určit její obsah. To znamená, že musí existovat někdo, kdo je schopen obsah poslední vůle určit.^{242 243}

Závěť je zachycením zůstavitelovy poslední vůle v jeho hmotné podobě, jelikož se jedná o dokument, který započne mít svůj význam až po smrti zůstavitele, tedy

---

²³⁹ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 68-69.

²⁴⁰ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník - Komentář Svazek IV. (dědické právo)*. 2. vydání. Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7598-412-8.

²⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 03. 2010, sp. zn. 23 Cdo 2942/2009.

²⁴² BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 74.

²⁴³ Závěť může být například sepsaná v jazyce, či v písmu, které není všeobecně rozšířené, nemůžeme ovšem celkově dovodit, že pokud by například notář nerozuměl obsahu závěti, bylo by třeba dovodit, že závěť je neplatná. Pokud z obecných znalostí lze dovodit, že by ke srozumitelnosti a výkladu závěti stačilo její přeložení, je třeba k takovému postupu samozřejmě přistoupit.

v době, kdy již nebude moci zůstavitel jakkoliv závěť doplňovat a při vzniku nejasností vysvětlit, jaká byla jeho pravá vůle, je třeba, aby byla tato závěť co možná nejlépe interpretovatelná a v konečném důsledku také interpretovaná. Je možné také říci, že závěť je jakýmsi svědectvím o myšlenkách zůstavitele a v případě závěti sepsané jeho vlastní rukou, již nebude dalších osob, které by tuto skutečnost dosvědčily. Proto je třeba se zamyslet nad situací, jak postupovat v případě, kdy je třeba závěť nějakým způsobem interpretovat. Upřednostněna je teorie projevu vůle, dominantní tedy není teorie ochrany veřejné víry. Teorie projevu vůle je typická především proto, že skutečná vůle se zjišťuje nejen z vlastního jazykového projevu, ale i z jiných okolností, například ze systematického uspořádání obsahu posledního pořízení.²⁴⁴ „K posouzení skutečné vůle pisatele závěti, jsou-li o ní pochybnosti, je třeba zjišťovat vedle textu listiny (slovního výkladu) všechny okolnosti, za nichž byl projev vůle o ustanovení závětních dědiců učiněn a z nichž lze dovodit skutečnou vůli zůstavitele. Okolnosti případu jsou skutečnosti existující vně vlastního projevu vůle, a to i tehdy, když je předepsána písemná forma. Není napravováním neurčitosti projevu vůle, jestliže projev vůle je vykládán se zřetelem k okolnostem případu.“²⁴⁵

Ač v OZ došlo k výrazným změnám výkladu právních jednání oproti OZ 1964 (tehdy výklad právních úkonů), je v mnohém postup stanovený platným právem určitější a jednodušší. Dle ust. § 1494 odst. 2 OZ je třeba slova použitá v závěti vykládat podle jejich obvyklého významu, ledaže se prokáže, že si zůstavitel navykl spojovat s určitými výrazy zvláštní, sobě vlastní smysl. Ač se jedná o judikát starší, je možné jej nadále použít, když Nejvyšší soud ČR²⁴⁶ dospěl k závěru, že vznikne-li pochybnost o obsahu právního úkonu (resp. právního jednání) z hlediska jeho určitosti nebo srozumitelnosti, je třeba se pokusit pomocí výkladu právního úkonu (resp. právního jednání) o odstranění takové nejasnosti. Výklad právního úkonu může směřovat jen k objasnění toho, co v něm bylo projevováno, a vůle jednajícího se při výkladu právního úkonu vyjádřeného slovy uplatní, jen není-li to v rozporu s jazykovým projevem. Tato pravidla se uplatní i při výkladu písemného právního úkonu (resp. právního jednání), včetně takového, který lze platně učinit jen písemně. V případě, že nejasnost právního úkonu (resp. právního jednání) nelze odstranit ani pomocí výkladu projevu vůle, je

---

²⁴⁴ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo: praktická příručka : kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 52.

²⁴⁵ FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006, s. 393-394.

²⁴⁶ Z Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3400/2007.

právní úkon (resp. právní jednání) neplatný. Pomocí výkladu právního úkonu přítomnosti není dovoleno měnit smysl a obsah jinak jasného právního úkonu.²⁴⁷

Výrazné je potom dodržení zákonem vyžadované formy závěti, která je až na výjimky vždy písemná, což vyplývá přímo z ust. § 1532 OZ. Striktně písemná forma byla platná za předchozího OZ 1964, který žádné výjimky z formy neuznával, k tomuto striktnímu (a samozřejmě v tehdejšímu znění občanského zákoníku logickému) výkladu dospěla rovněž judikatura.²⁴⁸ V současném znění zákona je připuštěna výjimka z písemné formy u závětí s úlevami ve smyslu ust. § 1532 OZ (tedy u takzvaných privilegovaných závětí). Jedná se ovšem o porřízení závěti ve velice specifických, zákonem podrobně specifikovaných situacích, nebude se tak jednat o situace běžné.

---

²⁴⁷ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního : praktická příručka*. Praktik (Leges). Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-345-2, s. 50.

²⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 08. 2011, sp. zn. 21 Cdo 2992/2009.

11. Obsahové náležitosti závěti

11.1. Označení listiny a pořizovatele

Většina právních dokumentů má své ustálené označení a pojmenování. Platí také ovšem zásada, že listiny se vždy vykládají dle jejich obsahu, ne dle jejich označení.²⁴⁹ Je tomu tak i u závěti, u které není významné, zda je listina označena jako závěť, poslední pořízení nebo dokonce zůstává bez označení. Obsahové náležitosti závěti jsou tedy i jedním z předpokladů, jak závěť rozeznat v případě, že listina označena není. Jako hraniční případ můžeme uvést příklad, kdy by obsah závěti byl obsažen ve vlastnoručně sepsaném dopise. Pokud by v takovém dopise byly vedle ostatních sdělení obsaženy formální znaky vlastnoruční závěti, bylo by možno takovému projevu přiznat povahu závěti, jestliže by z obsahu a okolností, za kterých byl dopis sepsán, vyplývalo, že pisatel měl v úmyslu ustanovit tímto dopisem někoho za svého dědice.²⁵⁰

Z pozitivního hlediska zákon vymezuje, co může být obsahem závěti. Hlavním účelem závěti je označení dědice, i bez označení listiny jako „závěť, poslední pořízení“ apod., pokud bude text obsahovat vyjádření, že má majetek po smrti zůstavitele přejít na dědice, bude se jednat o závěť. V následujícím textu jsou detailně rozebrány jednotlivé obsahové náležitosti s reflexí relevantní judikatury.^{251 252} Jak již bylo naznačeno, první a zároveň nejdůležitější obsahovou náležitostí je označení osoby nebo osob, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstává alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz.²⁵³

Dále je důležité zmínit, že v případě, kdy zůstavitel odkáže v závěti na obsah jiné listiny, má tato jiná listina ve smyslu ust. § 1495 OZ stejné právní účinky jako závěť, pokud splňuje její náležitosti. V případě, že by je nesplňovala, mohla by být použita pouze k vysvětlení zůstavitelovy vůle.

²⁴⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 75.

²⁵⁰ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUŽIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 68.

²⁵¹ FIALA, Josef, Milana HRUŠÁKOVÁ, Jan HURDÍK, Ivo TELEČEK a Věra KOREČKÁ. *Občanské právo I*. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 302.

²⁵² ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA, Martin ŠEŠINA a Karel WAWERKA. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV, Dědické právo (§ 1475 až 1720) : včetně výkladu řízení o pozůstalosti. 2. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-412-8.

²⁵³ Zajímavá je v tomto ohledu prvorepubliková judikatura, která například dovodila, že ani označení „koncept“ nemá za následek automatický výklad, že se nejedná o platně sepsanou závěť: „Označení jako „koncept“ nevadí platnosti jinak úplně písemnosti jako závěti, vyplývá-li z obsahu nepochybně, že byl vážný úmysl poříditi.“ (Gl. U. 13887)

11.2. Určení osoby dědice

Obsahem závěti je především určení osoby, která bude dědicem. K identifikaci dědice je možné využít ust. § 3019 OZ, které stanovuje, že údaji, podle nichž lze osobu zjistit, jsou především jméno, bydliště a datum narození. Identifikačním údajem právnické osoby nebo podnikatele je identifikační číslo osoby. Zájmem výkladu závěti a vhodného ověření míněné osoby dědice, je jeho spolehlivá identifikace. Zákon sice v ust. § 3019 OZ popisuje ideální situaci, jak je možné fyzické a právnické osoby identifikovat, aby nedošlo k omylu při jejich označení. Takový stav ovšem nemusí nastat v každém jednotlivém případě, především v situacích, kdy zůstavitel bude pořizovat závěť vlastní rukou, nebude se jednat o závěť pořizovanou s osobou s právním vzděláním, či ještě lépe u notáře. Takových závětí je ovšem velké množství a nezdá se, že by kdy docházet rovněž k vágní identifikaci dědiců. Zůstavitel totiž při sepisování své poslední vůle nemá ve svém zájmu výklad závěti ztížit, jednoduše mu identifikace, ač se nebude držet zákonné formy, může připadat dostatečně určitá. Obdobnými případy se zabývala rovněž judikatura, když dovodila, že hlavním hlediskem označení závětních dědiců spočívá v určení totožnosti obvyklými údaji, přičemž hlavním hlediskem je takové označení dědice, které prostě umožňuje jeho identifikaci.²⁵⁴

Dědicem dle platného práva může být fyzická osoba, organizace, právnická osoba a stát. Stát bude v postavení dědice v případě, že bude ustanoven v závěti. Jiná by byla situace, kdy dědí z důvodu, že není žádných jiných dědiců, tedy z důvodu odúmrti (§ 1634 OZ).²⁵⁵ Fyzickou osobou je člověk, který má právní osobnost, tj. způsobilost mít práva a povinnosti od narození až do smrti. Rovněž, jak již bylo v předešlých kapitolách uvedeno, na již počaté dítě je třeba pohlížet jako na potencionálního dědice, ač není narozené, pokud to ve smyslu ust. § 25 OZ odpovídá jeho zájmům. Zákon dokonce umožňuje ve smyslu ust. § 1513 OZ odkázat člověku, který v době smrti zůstavitele ještě není, nemusí být ani počat. Budeme v takovém případě hovořit o situaci tzv. *svěřenského nástupnictví*, které bude rozebráno podrobně v samostatné kapitole.

---

²⁵⁴ Rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 24 Co 297/2002.

²⁵⁵ Pokud je stát povolán za dědice ze závěti, má stejné postavení jako jiný dědic a může dědictví také odmítnout. Toto právo mu ovšem nepřísluší v případě, že mu dědictví připadne jako odúmrtí. Označení odúmrtí označuje stav přechodu majetku na stát z toho důvodu, že nemá vlastníka. Zdroj: MASTELA, Martin. *Občanský zákoník v dotazech a odpovědích: komentář formou otázek a odpovědí : příklady z judikatury a z praxe : související zákony č. 116/1990 Sb. a č. 72/1994 Sb. : k 1.6.2011*. Olomouc: ANAG, 2011, s. 326.

Pokud se má stát dědicem právnická osoba, s odkazem na výše uvedená ustanovení bude třeba rovněž ji vhodně identifikovat, označením firmy, identifikačním číslem, sídlem, případně dalšími možnými údaji. Právnická osoba má právní osobnost od svého vzniku, přičemž ve smyslu ust. § 126 OZ vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku. Rovněž v případě právnické osoby zákon v ust. § 1478 OZ počítá se situací, kdy dědicem může být právnická osoba, která zatím nevznikla. Povolat tak zůstavitel může právnickou osobu, která ovšem musí vzniknout do jednoho roku od jeho smrti.

Na rozdíl od zákonné dědicové posloupnosti, která ctí příbuzenské vztahy fyzické osoby a vyjadřuje nejbližší postavení k zůstaviteli, závětní dědicové mohou být určeni dle úvahy zůstavitele, který sice musí dodržet princip nepominutelných dědiců, jinak by se závěť mohla stát v dané části neplatnou (tato problematika je rozebrána v samostatné kapitole), ale určení svých dědiců je jeho svobodnou volbou. Zřetelnou odlišností obou posloupností je, že zákonnými dědici mohou být pouze fyzické osoby. Závěť lze ovšem jako dědice povolat také právnickou osobu, jak již bylo řečeno, taktéž je možné skrze ni zřídit nadaci či nadační fond. Tato možnost se stala za předešlého OZ 1964 legitimní až od 1. 1. 2003, kdy zprvu bylo závěť možné zřídit nadaci, a to výhradně formou notářského zápisu, od roku 2005 bylo ovšem možné zřídit i nadační fond. V nyní současném platném OZ je výslovně možnost vzniku nadace pořízením pro případ smrti uvedena v ust. § 309 OZ a nadačního fondu v ust. § 395 OZ.

Zákon definuje osobu dědice v ust. § 1475 odst. 3 OZ, když stanovuje, že „komu náleží dědicové právo, je dědic, a pozůstalost ve vztahu k dědici, je dědictvím. Další možné definice nabízí rovněž literatura. „Dědicem je ten, na koho přejdou práva a povinnosti zemřelé osoby podle ustanovení OZ o dědicovém nástupnictví“²⁵⁶ Dědic bývá rovněž definován jako „univerzální právní nástupce zůstavitele, jako ten, který nastupuje do práv a závazků zůstavitele, a to jedním aktem (potvrzením nabytí dědictví), aniž by musel nabývat každou věc či právo způsobem, jež zákon k takovému nabytí vyžaduje.“²⁵⁷

K problematice označování dědiců v závěti je nutné především poznamenat, že zákon neobsahuje ustanovení, které by ukládalo, jak mají být dědicové v závěti

---

²⁵⁶ KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné*. 4. vydání. Praha: ASPI, 2007. s 288.

²⁵⁷ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědicové právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního : praktická příručka*. Praktik (Leges). Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-345-2, s. 14.

označení.²⁵⁸ Ve společných ustanoveních v § 3019 OZ ovšem zákon stanovuje, jak již bylo řečeno, jak obecně se identifikuje (ideálním způsobem) fyzická nebo právnická osoba. Není ovšem vyjádřena v rámci závěti výslovná podmínka, že dědic musí být označen svým rodným číslem, místem narození či jinými identifikačními znaky, které se běžně pro identifikaci fyzických či právnických osob používají.²⁵⁹ Dědicové fyzické osoby bývají v závěti označeni také uvedením příbuzenského vztahu k zůstaviteli, uvedením zkráceného nebo zdrobnělého jména apod., i taková identifikace je považována za dostatečnou. Dědice právnickou osobu lze označit uvedením obchodní firmy nebo názvu, pod kterým je zapsaná v obchodním rejstříku, vypomocet si lze také uvedením sídla.²⁶⁰

Osoba musí být v závěti identifikována dostatečně určitě, tedy tak, aby v okamžiku smrti zůstavitele nebyla zaměnitelná s jakoukoliv jinou osobou. Není nezbytné, aby dědic byl v závěti výslovně pojmenován, ze závěti musí být rozpoznatelné, které určité osobě má majetek připadnout.²⁶¹ V případě, že dojde k určitým pochybnostem o obsahu závěti, je třeba přistoupit k výkladu právního jednání za použití výkladových pravidel. Obecně je dle ust. § 1494 odst. 2 OZ třeba závěť vždy vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele. Vyjádření v závěti, a tudíž i označení zamýšlených dědiců, je v případě nesrozumitelnosti nutné vykládat na základě jazykového vyjádření, ale zároveň podle vůle toho, kdo právně jednal, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem. Ovšem je nutné mít stále na paměti, že prostřednictvím výkladu právního jednání nelze měnit smysl a obsah jinak jasného právního jednání.²⁶² Ve výkladu závěti se uplatňuje objektivní hledisko posouzení, musí tedy existovat alespoň jedna osoba, která bude schopná stanovit přesně obsah závěti a rozumí určení dědiců. Takových případů si můžeme představit velké množství. Označí-li například zůstavitel v závěti jako dědice své děti a nebude specifikovat dále jmenovitě, o které děti se jedná, budeme dovozovat, že se jedná o všechny potomky zůstavitele a takové jejich povolání bude platné proto, že zůstavitel přímo nezmnínil

---

²⁵⁸ Setkat se lze s rozličnými způsoby povolání dědice: „ustanovuji XY dědicem“, „povolávám XY dědicem“, „určuji XY dědicem“, „dědicem je XY“ apod.. Zdroj: MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 72.

²⁵⁹ „Dědice – fyzickou osobu lze označit jménem, příjmením a bydlištěm, případně dalšími údaji umožňujícími jeho odlišení od jiné fyzické osoby (např.: datem narození, rodným číslem, místem, kde se zdržuje). Dědice-právnickou osobu je třeba označit podle toho, jakou má organizačně právní formu.“ Zdroj: ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1456.

²⁶⁰ ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1457.

²⁶¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 12. 2002, sp. zn. 30 Cdo 1143/2002.

²⁶² ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1457.

jejich jména.²⁶³ O obdobném označení závětních dědiců rozhodoval také Krajský soud v Brně: „Ustanovení závěti, kterou pořizovatel poručí svůj majetek „svým dětem“ bez uvedení bližších údajů o těchto dětech, nelze považovat za neurčité: je prokazatelné, kdo je dítětem pořizovatele. Neobsahuje-li závěť další omezení, je třeba ji vykládat tak, že pořizovatel ustanovil za dědice všechny své děti.“²⁶⁴ V tomto případě bude povolání dědiců jasné, soudní praxe ovšem nastiňuje i jiné případy, kdy interpretace závětních dědiců není tak jednoznačná. OZ rovněž v tomto ohledu přinesl pravidlo, které lze využít a je vyjádřeno v ust. § 1503 odst. 1 OZ, když stanovuje, že vyskytnou-li se mezi povolanými dědici osoby pokládané při zákonné dědické posloupnosti vzhledem k ostatním za jednu osobu, pokládají se za jednu osobu i při dělení podle závěti (což neplatí v případě, je-li vůle zůstavitele opačná, ve zmiňovaném případě se o tento případ ovšem nejedná).

Za dědice lze ustanovit i skupinu osob bez bližšího určení, například rodinu, spoluzaměstnance, spolužáky. Vycházet přitom budeme z ust. § 1503 odst. 2 OZ. Jedná se o určitým způsobem vymezenou skupinu osob, kteří jednotlivě nejsou zůstavitelem pojmenováni. Zákon rovněž pamatuje na situaci, kdy zůstavitel označí osoby skutečně vágně, ovšem zároveň bude se jednat o potřebnou skupinu společnosti. Jít tak například může o chudé, o bezdomovce, či o další obdobné skupiny osob. V takovém případě by skutečně nebylo myslitelné, aby byl dohledatelný uzavřený soubor potencionálních dědiců tak, aby nedocházelo k jakýmkoliv pochybnostem o jejich správném výčtu. Nemusí se v takovém případě ovšem jednat o marginální situaci. Může dojít k situaci, kdy velice movitý zůstavitel bude skutečně chtít pomoci sociálně slabším a není v jeho zájmu, aby výslovně specifikoval (tj. jmenovitě) o koho se bude jednat, ale jeho vůle spíš vyjadřuje záměr někomu po své smrti, samozřejmě v materiálním slova smyslu, pomoci. V takovém případě se ve smyslu ust. § 1503 odst. 3 OZ má za to, že za dědice byla povolána obec, na jejímž území měl zůstavitel poslední bydliště a ta dědictví použije ve prospěch určené skupiny.

Zákon blíže neurčuje, jak bude docházet k následné kontrole dodržení vůle zůstavitele, tj. zda obec skutečně dané finanční prostředky použije takovým způsobem, aby byla efektivně dané skupině osob poskytnuta pomoc. Jedná se ovšem o vyjádření příkazu, který obec musí naplnit. Rovněž tak přichází v úvahu aplikace ust. § 1571 OZ, kdy právo vymáhat splnění příkazu má rovněž vykonavatel závěti nebo jiná osoba

---

²⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 02. 1990, sp. zn. 18 Co 218/93 NS.

²⁶⁴ Rozhodnutí Krajského soudu v Brně, sp. zn.: 18 Co 218/93.

k tomu v závěti povolána. Případně přichází v úvahu možnost použití ust. § 1572 odst. 2 OZ, které stanovuje, že splnění příkazu směřujícího k veřejnému prospěchu, může vymáhat rovněž orgán veřejné moci.

Soud posuzoval případ, kdy zůstavitelka v závěti povolala jako svého dědice rodinu. Takové vyjádření dědice je zvláštní především z toho pohledu, že rodina nemá právní subjektivitu a nelze ji tím pádem označit jako způsobilého dědice. Ovšem dle rozhodnutí NS taková část závěti, ve které byla určena dědicem jmenovitě určitá rodina, není neplatná. Závěť by se mohla stát pro neurčitost ve vymezení okruhu povolaných dědiců neplatnou pouze v případě, kdyby nebylo možné ani výkladem právního jednání dovodit, kdo se má stát dědicem zůstavitelky. Výkladem lze především směřovat k objasnění jejího obsahu, není možné obsah vůle doplňovat, či jej výkladem nahradit, ovšem jak ze soudní judikatury vyplývá, výklad k určení závětního dědice, který je nějakým způsobem specifikován tak, že jej lze s určitostí dovodit, nemůže způsobit neplatnost závěti. Označuje-li zůstavitelka v tomto případě rodinu a specifikuje i její bydliště, má tím na mysli fyzické osoby jako příslušníky dané rodiny a není zde tím pádem překážka, ze které by šlo dovodit, že poslední vůle zůstavitelky, by neměla být platná, jelikož lze jednoznačně určit, o které dědice se bude jednat.^{265 266}

Neméně zajímavé je posouzení případu, kdy zůstavitelka ve své závěti vyjádřila, že veškerý svůj majetek odkazuje tomu, kdo se prokáže dokladem o zaplacení pohřbu a v další větě upřesnila, že se také bude jednat o tutéž osobu, která se o zůstavitelku až do její smrti starala. Zde je na praktickém příkladu demonstrováno, že vůle zůstavitelky, kterou vyjadřuje v závěti, nemusí být tak jednoduché interpretovat. Zůstavitelka neoznačila své dědice ani jménem, příjmením, ani datem narození. NS v tomto případě definoval jednoznačně, že vyzdvihnout je třeba několik základních faktů. Zůstavitelka připustila, že se nemusí jednat pouze o jednu osobu dědice, hovořila totiž v množném čísle o „osobách“, které se o ní staraly a připustila tím i možnost existence více dědiců splňujících toto označení. Ačkoliv je takové označení dědiců dále spojeno s podmínkou, že se musí jednat o osobu (či více osob), která zaplatila zůstavitelce pohřeb, je nutné především dovodit, že důležitější je vyjádření, že se bude jednat o toho, kdo se o zůstavitelku staral až do její smrti. Pokud se někdo o zůstavitelku staral v době jejího

---

²⁶⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 11. 2001, sp. zn. 21 Cdo 372/2001.

²⁶⁶ „Závěť je neplatná pro neurčitost ve vymezení okruhu povolaných dědiců jen tehdy, není-li ani výkladem právního úkonu možné dovodit, kdo se má stát dědicem zůstavitele. Obsah závěti lze za použití zákonem stanovených interpretačních pravidel vykládat, nikoliv však nahrazovat nebo doplňovat vůli, kterou zůstavitel při pořízení závěti neměl nebo kterou sice měl, ale neprojevil ji.“

stáří a ona to v závěti reflektuje vyjádřením vůle přenechat mu svůj majetek, není pochyb, že předpokládá, že taková osoba nebude spatřovat jako překážku uhradit její pohřeb. NS tedy dovedl, že i v tomto případě se jedná o předpoklad, kdy je konkrétní osoba dědice odvoditelná a není na místě uzavřít interpretaci tím, že zjištění této osoby je zásadně vyloučeno.²⁶⁷

Na těchto dvou příkladech je zjevné, že ne vždy je interpretace označení dědiců jednoduchá. Hlavním záměrem by ovšem mělo být co možná nejlépe dovést vůli zůstavitele a tu také naplnit. Dále je třeba uvést, že část OZ v ust. § 1499 až § 1503 je z určitého úhlu pohledu zmatečná, obsahuje totiž jak pravidla pro určení osoby dědice, tak pravidla pro vyjádření podílů, respektive především pravidla pro praktický postup v případě určitých nedostatečností na straně vyjádření zůstavitele.

11.3. Vyjádření podílů v závěti

Co se týče určení podílů, platí pro závěť pravidlo, na základě kterého může zůstavitel určit, jaké podíly zanechává kterým dědicům. První situací je tedy varianta, kdy zůstavitel povolává v rámci závěti více dědiců. Neurčí-li přímo podíly mezi povolané, bude se mít ve smyslu ust. § 1500 odst. 1 OZ za to, že dědické podíly jsou pro takto určené osoby stejné, respektive slovy zákona, že povolání dědicové mají právo na pozůstalost rovným dílem. Opozitem může být případ dle ust. § 1500 odst. 2 OZ, kdy je povoláno více dědiců, všem jsou rovněž určeny podíly, ovšem pozůstalost, respektive soubor věcí, které jsou pozůstalostí, je větší a není vyčerpán. V takovém případě jsou ke „zbytku“ povolání zákonní dědicové (výjimku tvoří pouze případ, kdy je zřejmé, že zůstavitel měl na mysli celou pozůstalost, ovšem při výčtu podílů nebo věcí něco přehlédl). Druhou situací je varianta, kdy zůstavitel povolá v rámci závěti pouze jednoho dědice. V případě, že je povolán závětí dědic jako jediný, připadne mu celá pozůstalost (samozřejmě je třeba rovněž zohlednit institut nepominutelných dědiců). Rovněž v případě, kdy je povolán pouze jeden dědic, ale jen k určitému podílu dědictví, budou povolání ke zbytku dědictví zákonní dědicové (ust. § 1499 OZ).

Zákon následně obsahuje velice praktická ustanovení, která OZ 1964 neobsahoval a tak byla pravidla většinou dovozována na základě logického výkladu, případně při vzniku sporných situací, na základě soudní judikatury.

---

²⁶⁷Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 04. 2007, sp. zn. 21 Cdo 1859/2006.

Ustanovení § 1501 OZ obsahuje pravidla pro povolání více dědiců, přičemž některým zůstavitel vyměří určité podíly a jiným nikoliv. V takovém případě případně dědicům bez podílu zbylá část pozůstalosti a rozdělí si ji rovným dílem. Zákon pamatuje rovněž na situaci, kdy ti, kterým zůstavitel neurčil podíl, již nemají z čeho čerpat. V takovém případě, aby se dosáhlo spravedlivosti mezi tím, že zůstavitel sice vyčerpal svoji pozůstalost na základě výčtu povolaných dědiců, kterým stanovuje podíly, ovšem zároveň se musí dostat nějaký majetek těm, kteří je nemají určené. Neobstojí totiž vedle sebe v tom smyslu, že by je bylo možné opomenout, jsou totiž rovněž povolanými dědici. V takovém případě se z majetku povolaných dědiců, kterým jsou určeny podíly, srazí poměrná část a to tolik, aby se dostalo podílu rovného s dědicem, kterému bylo vyměřeno nejméně. Pokud jsou podíly stejné, srazí se poměrně tak, aby byl rovněž „přidělený“ podíl stejně vysoký.

S tímto ustanovením (§ 1501 odst. 2 OZ) vyjadřuji svůj osobní nesouhlas a domnívám se, že zde zákonodárce překročil určitou hranici, ke které by v rámci stanovování spravedlivých pravidel nemělo docházet. Zákonodárce jistě chtěl, oproti mnohdy vágnímu stavu závětního práva v OZ 1964, vnést do praktických situací pořádek, ovšem pravidla vyjádřená v předmětném ustanovení dle mého názoru nadměru rozšiřují blíže nevyjádřenou vůli zůstavitele. Na druhou stranu je ovšem třeba ocenit, že text zákona cílí k dosažení určité spravedlivosti v rozdělení podílů v komparaci s vyjádřenou vůlí zůstavitele. Bez ohledu na tento fakt se ovšem domnívám, že je toto ustanovení sice praktické, ale přespříliš rozšiřuje vůli zůstavitele.

Určit podíl může zůstavitel zlomkem, či procentem buď k celku, nebo může určit i konkrétní věci, práva a jiné majtkové hodnoty, které mají jednotlivým dědicům připadnout.^{268 269} V případě vyjádření podílů v poměru k uvedenému celku, dochází k následnému podílovému spoluvlastnictví k jednotlivým věcem z dědictví anebo k majtkovému společenství k jiným druhům majetku, které nemají věcnou povahu. Vyjádří-li ovšem zůstavitel v závěti, komu mají připadnout jednotlivé věci, či práva, bude to vyjádření sice v poměru k celku, ale s určením, v čem každý z těchto podílů má reálně spočívat. Tím zůstavitel v podstatě zamezí tomu, aby majetek po jeho smrti přešel do spoluvlastnictví. Je důležité ovšem zdůraznit, že určení podílů v závěti není podstatnou náležitostí závěti, to znamená, že neurčí-li zůstavitel podíly, bude se

---

²⁶⁸ HAVRÁNKOVÁ, Alena. Závěť - jednostranný právní úkon. *Právní rádce*. 2002, č. 7.

²⁶⁹ “Má-li být velikost podílů vyjádřena zlomky k poměru k celku s nestejnými jmenovateli, je třeba dbát toho, aby součet nepřekročil velikost celku samotného.” Zdroj: MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 78.

postupovat podle již zmíněného pravidla určení stejných velikostních podílů. Zůstavitel musí také přihlídnout k právům nepominutelných dědiců, jinak by se v této části stala závěť neplatná. Obecně řečeno lze říct, že oprávnění zůstavitele určit v závěti podíly, práva či věci, bude sledovat zejména účel, aby při rozdělování dědictví nedocházelo ke sporům. Zákon rovněž obsahuje pojistku v ustanovení, které lze nazvat jako pravidlo v případě početní chyby zůstavitele (ust. § 1502 OZ), kdy ve všech případech, kdy se zůstavitel zřejmě přepočel, se provede dělení tak, aby byla jeho vůle co nejlépe naplněna.

V praxi se tak mohou vyskytnout případy, kdy jednotlivé věci v majetku zůstavitele zůstavitel do závěti vyjmenuje a přiřadí je jednotlivým dědicům. Za prvé je nutné se vypořádat s tím, že dědic nepřijímá pouze aktiva, ale odpovídá také za dluhy zůstavitele. V případě, že bude dědici odkázána například jen určitá věc, je nutné zjistit cenu takto odkázané věci, jelikož dle zákona rovněž tento dědic odpovídá za zůstavitelovy dluhy. Nabyvatel práva, či věci z dědictví spoluodpovídá v takovém poměru za dluhy, které dědictví tíží. A to i v případě, že by cena takto nabyté věci byla v podstatě k celkové ceně zděděného majetku zanedbatelná. Druhým problémem, který se může vyskytnout v souvislosti s možností odkázat dědicům pouze určité věci, či práva, je fakt, že ani sebevíc pečlivý seznam odkázaných věcí nemusí odpovídat skutečnosti. Pokud by se dodatečně zjistilo, že existuje majetek, který zůstavitel v závěti nezmínil, nastupovali by ohledně něho dědicové ze zákona (ust. § 1500 odst. 2 OZ), a kdyby jich nebylo, tak by připadl tento majetek státu jako odúmrt'.²⁷⁰

Zvláštností předešlé úpravy OZ 1964 byla návaznost na procesní právo, na základě kterého bylo možné v průběhu dědického řízení vůli zůstavitele porušit a dohodou dědiců dospět k jinému rozdělení majetku (§ 482 odst. 1 OZ 1964). Tato praxe vyplývala rovněž i z judikatury, nalézt lze mnoho případů, kdy se dědicové dohodli jinak, tedy v rozporu se zůstavitelovou vůlí vyjádřenou v závěti.^{271 272 273} Dle

---

²⁷⁰ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 71.

²⁷¹ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo: praktická příručka : kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 58.

²⁷² „Bylo-li prokázáno dědické právo více osob, soud schválí jejich dohodu o vypořádání dědictví, neodporuje-li zákonu nebo dobrým mravům (§ 482 obč. zák., § 175q odst. 1 písm. C) o.s.ř.). Dohodu o vypořádání dědictví je možné uzavřít jen před soudním komisařem nebo před soudem. Dokud nebude dohoda, k níž došlo do protokolu u soudu nebo soudního komisaře, podepsána jejími účastníky, nelze k ní přihlídnout. Dohodu musí uzavřít všichni, jimž svědčí dědické právo po zůstaviteli; okolnost, jaký dědický titul jim svědčí (tj. zda dědí ze zákona nebo ze závěti anebo z obou těchto titulů) není přitom významná.“ Z Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 04. 2007, sp. zn.: 21 Cdo 2539/2006.

mého názoru se tím ovšem odstraňoval smysl, pro který zůstavitel závěť vyhotovoval. Zůstavitel už po své smrti logicky nemohl do řízení vstoupit, jediným prostředkem, jak dovozovat jeho vůli, byl právě text závěti. Pokud obsahuje i určení podílů jednotlivým dědicům, neměl zákon poskytovat možnost legitimně tuto vůli porušit. Na mysl tak přicházela i situace, kdy se dědicové opravdu dohodnou naprosto odlišně, protože zákon jim v tomto ohledu nedával žádných pravidel, jak postupovat. Prostor pro naprosté nerespektování zůstavitelovy vůle potvrzovala také ustálená praxe soudů. Soud dohodu o vypořádání dědictví schvaloval jako celek, obsahově do ní nezasahoval, buď navrženou dohodu schválil, nebo ji neschválil. V OZ 1964 jsme tedy v právní úpravě vyjádření podílů nacházeli stav, kdy dědicové měli prostor pro obejití zůstavitelovy vůle a soud, pokud dohoda neodporovala dobrým mravům či zákonu, takovou dohodu jako celek přijal a schválil. Tento postup plně obhajovala také judikatura, jako například v rozhodnutí NS z roku 2007.²⁷⁴

Takto k pojetí přechodu dědictví již naštěstí OZ nepřistupuje, když ctí vyjádřenou poslední vůli zůstavitele a jejího náležitého splnění.²⁷⁵ Ustanovení § 1693 odst. 2 OZ výslovně stanovuje, že dědí-li se na základě pořízení pro případ smrti, mohou si dědicové dohodnout jinou výši dědických podílů, než jakou jim zůstavitel vyměřil pouze za předpokladu, že to zůstavitel výslovně připustil. S touto platnou právní úpravou se ztotožňují více, než se stavem OZ 1964, který plně připouštěl vůli zůstavitele obejít.

V případě určení jednotlivých věcí je zde také nebezpečí, že zůstavitel pořídí v závěti o věci, která je sice v době pořízení v jeho vlastnictví, ale tento stav se posléze změní. Za svého života, bez ohledu na závěť, zmíněnou věc například prodá nebo daruje a nebude již dále jejím vlastníkem, ovšem opomene změnit závěť. V takovém případě nebude mít tato část závěti po jeho smrti v dědickém řízení právních následků.

Povolá-li ovšem zůstavitel někoho za dědice určité peněžní částky, která ovšem po jeho smrti již v zanechaném majetku není, nestane se toto ustanovení neplatným, ale ostatní dědicové budou mít za povinnost jemu uhradit peněžní částku, kterou měl dle

---

²⁷³ Dále také Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 31. 3. 1998, sp. zn.: 24 Co 77/98, Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 2. 2009, sp. zn.: 21 Cdo 1762/2008.

²⁷⁴ „Dojde-li k uzavření dohody o vypořádání dědictví, soud rozhoduje o jejím schválení či neschválení bez dalšího návrhu. Dohodu může soud schválit jen v tom znění a v té podobě, v jaké byla uzavřena; je vyloučeno, aby soud rozhodl o schválení jen části dohody nebo aby při schválení část dohody vypustil, a to i tehdy, kdyby šlo o ujednání nadbytečné, které v dohodě jinak nemá místo.“ Z Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 04. 2007, sp. zn.: 21 Cdo 2539/2006.

²⁷⁵ § 1690 odst. 1 OZ – “Soud potvrdí dědictví tomu, kdo dědictví neodmítá a má podle průběhu řízení o dědictví nejlepší dědické právo, poté, co je zabezpečeno, že vůle zůstavitele bude náležitě splněna.”

závěti dostat. Dědic by se v takovém případě nemohl domáhat přímo podílu na majetku, který je předmětem dědictví, ale jen toho, aby mu nabyvatel tohoto majetku vyplatil příslušný podíl.²⁷⁶ „V povolání někoho za dědice k peněžité částce, která není v zanechaném majetku, je proto možno spatřovat implicitně i bez výslovného příkazu závazek dopadající na nabyvatele jiných hodnot z dědictví, aby tomuto spoludědici vyplatili v závěti uvedenou peněžitou částku. O provedené platby by pak byly sníženy podíly vyplácejících dědiců.“²⁷⁷

Zároveň ovšem soud řešil obdobný případ, když zůstavitelka v závěti výslovně zmínila konkrétní nemovitost, jež má připadnout dědičce, ale tuto nemovitost v následujícím období prodala. Dědičce nemůže z dědictví ekvivalentně připadnout jiná nemovitost, jako projev naplnění její vůle, její projev vůle se totiž výslovně týkal předmětné nemovitosti.²⁷⁸

Předchozí právní úprava OZ 1964 neumožňovala přirůstání uvolněných podílů závětním dědicům, v tehdejší platné právní úpravě nastupovali na místo uvolněného podílu dědicové ze zákona. Nyní platná právní úprava OZ obsahuje ustanovení týkající se tzv. „*uvolněného podílu*“, který povoláný dědic nenabude. Důvodem můžou být tři situace, takový povoláný dědic může zemřít, dokonce již před smrtí zůstavitele, či po jeho smrti nebo může dědictví odmítnout. Důležité je také zmínit, že OZ obsahuje rovněž možnost ustanovení náhradníka, tudíž pokud má dojít k přirůstání (*akrescenci*) uvolněného podílu, nesmí být rovněž určen náhradník povolenému dědici. Pokud jsou všichni dědicové povolání rovným dílem, přiroste uvolněný podíl poměrně ostatním, tj. zbylým povoláným dědicům (ust. § 1504 OZ).²⁷⁹

V tomto ohledu můžeme rovněž již použít judikaturu, když Nejvyšší soud ČR dospěl k jednoznačnému výkladu předmětné situace: „Za situace, kdy zůstavitel povolal společně více závětních dědiců k určitému podílu z pozůstalosti (určenému konkrétní věcí nebo procentem či zlomkem), nastává přirůstání uvolněného dědického podílu dědičce, který nedědí (§ 1504 o.z.), k podílům ostatních spoludědiců; uvolněný podíl tudíž nepřipadne zákonným dědicům.“²⁸⁰

---

²⁷⁶ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 02. 2001, sp. zn. 24 Co 51/2001.

²⁷⁷ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 76.

²⁷⁸ Z Rozsudku Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 19. 11. 1982, sp. zn. NS Cz 64/82.

²⁷⁹ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA, Martin ŠEŠINA a Karel WAWERKA. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV, Dědické právo (§ 1475 až 1720) : včetně výkladu řízení o pozůstalosti*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-412-8.

²⁸⁰ Z Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 3. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1843/2016.

11.4. Náhradnictví a svěřenské nástupnictví

Náhradnictví a svěřenské nástupnictví jsou instituty, které spolu sice z prvotního úhlu pohledu souvisí, ale nejsou stejné, svým určením se zcela odlišují. Společným pojítkem obou institutů je vyjádření vůle zůstavitele ustanovit svému dědici někoho, kdo jej má nahradit. Odlišuje se následně rovněž terminologie, která logicky vychází již z obecného pojmenování. V případě náhradnictví se tato osoba bude nazývat náhradníkem, v případě svěřenského nástupnictví nástupcem.

Náhradnictvím se rozumí zůstavitelovo nařízení, aby v případě, kdy pozůstalost nenabude jím ustanovený dědic (*institut*), má pozůstalost nabýt jiný dědic (*substitut, náhradník*).²⁸¹

Ačkoliv se institut náhradnictví jako určitá forma podmínky v OZ 1964 v textu zákona nevyskytoval, prakticky to neznamenovalo, že by jeho aplikace neexistovala. Jelikož ne všechna ustanovení byla, zejména spolu vlivem judikatury, považována rovněž v době platnosti a účinnosti OZ 1964 za podmínky bez právních následků. Ještě než ovšem postoupím k tomuto vymezení, je nutné uvést, že praxe tak v podstatě přímo šla proti textu tehdy platného zákona (ust. § 478 OZ 1964²⁸²). Pokud zde byl normativní text zákona, jen těžko bychom mohli přistoupit na myšlenku, že judikaturní činnost NS by jej jakkoliv mohla změnit. Bez ohledu na další hodnocení, zda se s takovým postupem shodují, či nikoliv, je nutné zohlednit především snahu Nejvyššího soudu, aby soudy v obdobných případech měly z čeho čerpat a rozhodování (praktické řešení životních situací) dostávalo i jisté logiky. I za předpokladu, že zákon ji zcela textově nectil.

Ustanovení náhradního dědice pro případ, že by dědic ustanovený na prvním místě dědictví z jakéhokoliv důvodu nenabyl (ať již z důvodu smrti před zůstavitelem, odmítnutí dědictví, či že se stane nezpůsobilým dědit), bylo možné v takovém případě rovněž jako nyní dle platného OZ připustit nastoupení náhradního dědice na jeho místo.²⁸³ Zůstavitel tak především aktivně zabránil tomu, aby i v případě, že se nebude

---

²⁸¹ SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3, s. 155.

²⁸² Ust. § 478 OZ 1964: „*Jakékoli podmínky připojené k závěti nemají právní následky; ustanovení § 484 odst. 1 věty druhé tím není dotčeno.*“

²⁸³ Ustanovení náhradního dědice označujeme jako dědickou substitucí, rozlišujeme mezi substitucí vulgární (neboli obecným náhradnictvím) a substitucí fideikomisární (neboli svěřenským náhradnictvím). V některých právních řádech se vyskytují obě formy. Obecné náhradnictví ovšem bylo v době platnosti OZ 1964 dovozováno jako přípustné spolupůsobením judikatury.

na prvním místě zmíněný závětní dědic schopen dědění účastnit, nedošlo k nastoupení zákonných dědiců. Takové ustanovení v závěti nebude označeno jako podmínka, ale bude se jednat o obecné náhradnictví neboli vulgární substituci. OZ 1964 tuto otázku výslovně nezmiňoval a nijak neřešil, ovšem v souladu s judikaturou, byl takový postup v závěti možný použít a zmínit.²⁸⁴ Prostor pro ukotvení této substituce byl možný v rámci novely dědického práva v OZ 1964 v roce 1982, tak se ovšem nestalo, ani v následujících novelách OZ. Závěr o aplikovatelnosti postupu bylo nutné tedy dovozovat pouze z judikatury NS.²⁸⁵

Praktické pojetí náhradnictví bude tedy vypadat následovně. Přichází v případě, kdy dědictví nenabude první ustanovený dědic, přičemž není rozhodné, z jakého důvodu se tak stalo. Druhou podmínkou, která musí být naplněna, je fakt, že se náhradník dožil zůstavitelovy smrti. Náhradníků může být rovněž několik, to znamená, že je připuštěno, aby náhradník měl dalšího náhradníka a ten dalšího, jejich počet v pomyslné řadě za sebou není nijak omezen. Za náhradníka je možné povolat rovněž právnickou osobu, která má teprve vzniknout (ust. § 1478 OZ), ale rovněž *nascitura* (ust. § 25 OZ). Omezení, která by se bývala vztahovala na původního dědice, se ve smyslu ust. § 1509 OZ budou vztahovat rovněž na náhradníka (ledaže by byly úzce spjaty s osobou původního dědice).

Jak bylo tedy řečeno, v případě obecného náhradnictví není zákonem nijak omezen počet náhradníků, který zůstavitel může v závěti určit. Může jich být i více a zůstavitel tak přímo může i určit pořadí, v jakém budou nastupovat, pokud ustanovený závětní dědic dědit nebude. Tedy na prvním místě určitého náhradníka, nestane-li se ten dědicem, tak druhého a třetího atd. Jeho volnost není také nijak omezena ve vyjádření jednotlivých situací, kdy náhradní dědic nastoupí. Může tak vyjádřit, že nastupuje pouze v případě, kdy se povoláný dědic nedožije zůstavitelovy smrti, nebude-li ten dědit z jiného, než z vyjádřeného důvodu v posledním pořízení, náhradník na jeho místo jednoduše nenastoupí. Opatření, kterými omezil zůstavitel v posledním pořízení dědice, budou platit i pro náhradníky. Nebude tomu tak v případě, kdy zůstavitel projeví vůli opačnou (ust. § 1509 NOZ).

---

²⁸⁴ ČÍŽKOVSKÁ, V. *K některým otázkám československého dědického práva (úvahy de lege ferenda)*. Právnik. 1978, č. 10.

²⁸⁵ "Ustanovenie § 478 O.z. o tom, že akékoľvek podmienky pripojené k závetu nemajú právne následky, nebráni tzv. všeobecnému náhradníctvu. Podmienky v zmysle ustanovenia § 478 O.z. treba rozumieť iba obmedzenia, príkazy a zákazy, ktoré podľa vôle závetu majú obmedziť dedičov vo voľnej dispozícii s jeho majetkom. Pri ustanovení náhradného dediča však tomu tak nie je. Tým ale nie je dotknutý zánik všetkých obmedzení vyplývajúcich zo zvereneckého náhradníctva." Zdroj: BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 87.

Svěřenské nástupnictví, které je rovněž označované jako *fideikomisární substitute*, je zůstavitelovo nařízení, že pozůstalost, nebo její část po předním dědici (tzv. *fiduciáři*) má v určitých případech přejít na následného dědice (tzv. *fideikomisáře* či *poddědice*), může se tak dít po smrti fiduciáře nebo po splnění jiných podmínek. Na rozdíl od náhradnictví, aplikace svěřenského nástupnictví dle OZ 1964 nebyla vůbec připuštěna²⁸⁶ a opětovná aplikace tohoto institutu se vrátila až s OZ.

Přední dědic se stává dědicem se zůstavitelovou smrtí, následný až s určitým časovým odstupem. Po určitý časový úsek bude dědicem zůstavitele přední dědic, po uplynutí určité doby nabývá dědictví dědic následný. Opět zde není omezená pomyslná řada v jejich počtu stejně jako u nástupnictví. Svěřenským nástupcem může být stejně jako u náhradníka fyzická osoba a rovněž právnická osoba.

Důvodová zpráva vymezuje nové postavení dvou subjektů, které se budou při svěřenském nástupnictví vyskytovat, označením jako přední dědic a svěřenecký nástupce. „Povoláním svěřenského nástupce projevuje zůstavitel vůli, aby ten nabyl dědictví poté, co dědictví před ním nabyl přední dědic jako dočasný vlastník na dobu vymezenou v závěti.“²⁸⁷ Tuto větu bych si dovolil rozvést. Zůstavitel v podstatě pověřil dědice (označovaného jako *přední dědic*), který nabude dědictví, aby tento majetek přešel na jinou osobu, v postavení „následného“ dědice (tedy *svěřenskému nástupci*), nastane-li událost určená v závěti, takovou situaci ovšem nemusí bezvýhradně být pouze smrt předního dědice. Zůstavitel může specifikovat v závěti, že chce, aby odkázaný majetek přešel na svěřenského nástupce dovršením určitého věku. Dovršením tohoto věku případně dědictví namísto předního dědice na svěřenského nástupce. Může vyjádřit vůli, aby dědictví připadlo přednímu dědici pouze na určitou dobu několika let a po uplynutí této doby, aby majetek přešel na svěřenského nástupce. Jednoduše řečeno, zůstavitel tak v závěti může ustanovit někoho svým dědicem a zároveň určit, komu má dědictví připadnout po dovršení určité podmínky (ať už se bude jednat o smrt předního dědice, vyjádření času apod.), to znamená, že prakticky může určit dědice svého dědice. Bude se to ovšem vždy týkat pouze toho majetku, který zůstavitel tomuto přednímu dědicovi zanechal a nebude se týkat ostatního majetku tohoto předního dědice. Přední dědic je tak jen dočasným vlastníkem takto určeného a zděděného majetku a to

---

²⁸⁶ „Po 1. 4. 1964 již nelze při projednání dědictví přihlížet ke svěřenskému náhradnictví, a to ani tehdy, jde-li o dědictví po osobách zemřelých v době, kdy zákon svěřenské náhradnictví umožňoval, kde je jinak nutno postupovat podle předpisů platných v době úmrtí zůstavitele [§ 859 odst. 1 ObčZ, čl. II, bod 2. zák. č. 263/92 Sb.]“ - Z rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 24 Co 139/94.

²⁸⁷ Důvodová zpráva k NOZ. 2011, s. 376. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>

i v případě, že jako podmínka přechodu na svěřenského nástupce byla vyjádřena jeho smrt, jelikož bude dočasným vlastníkem nejvýše po dobu svého života.

Svěřenské nástupnictví lze nařídit jak výslovně, tak mlčky. „Mlčky nařízené svěřenské nástupnictví spočívá v tom, že zůstavitel povolá předního dědice na určitou dobu, anebo že zakáže přednímu dědici pořídit o tom, co mu zůstavitel jako dědictví zanechal, aniž učiní výslovné opatření, kdo má později nastoupit na jeho místo. V takovém případě má platit, že byli za následné dědice povolání zákonní dědicové předního dědice. Obdobně, povolá-li zůstavitel dědice pod podmínkou, aniž učiní další výslovné opatření, považuje se i takové ustanovení závěti za nařízení svěřenského nástupnictví. Je-li povolán dědic s odkládací podmínkou, pak je dědic takto povolán svěřenským nástupcem a dědí následně, až se podmínka splní. Je-li dědic povolán s rozvazovací podmínkou, pak je v právním postavení předního dědice do doby, než nastanou účinky rozvazovací podmínky“.²⁸⁸ Stejně jako v případě obecného svěřenectví, může zůstavitel nařídit jednoho svěřenského nástupce jednomu či několika předním dědicům, ale může určit i více svěřenských nástupců (ust. § 1514 a ust. § 1515 NOZ).²⁸⁹

Důvodová zpráva vysvětluje praktické použití svěřenského nástupnictví především v případech, kdy přední dědic není způsobilý o svém majetku rozhodovat pro případ smrti. Tím se míní situace, kdy na předního dědice přejde zůstavitelův majetek, ale již za pořizovatelova života je zřejmé, že přední dědic není způsobilý o svém majetku pořídit pro případ smrti.

Rovněž u svěřenského nástupnictví je důležité, aby nástupník byl způsobilým dědicem. Svěřenský nástupce musí být na rozdíl od náhradníka způsobilý až v době, kdy nastane okamžik, ve kterém se má svěřenský nástupce stát dědicem. Přední dědic musí splňovat kritéria dědické způsobilosti již v okamžiku zůstavitelovy smrti.²⁹⁰

Pro zajímavost ještě zmíním, že teorie a historický pohled na nástupnictví, zná ještě tzv.: *rodinné svěřenectví*. Rodinné svěřenectví se v historii používalo u šlechtických rodů a ty si tak zajistily, aby byl zachován rodový majetek i pro budoucí

---

²⁸⁸ Důvodová zpráva k NOZ. 2011, s. 377. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>

²⁸⁹ *Svěřenské nástupnictví v řízení o pozůstalosti*. Online. Notářská komora České republiky. 2023. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_417-sverenske-nastupnictvi-v-rizeni-o-pozustalosti. [cit. 2024-01-08].

²⁹⁰ SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3, s. 163.

generace rodu. K zavedení rodinného svěřenství zákonodárce logicky a dle mého názoru správně, nepřistoupil.

11.5. Vedlejší doložky v závěti

Velice důležitou součástí projevu vůle zůstavitele jsou vedlejší doložky v závěti, které budou sloužit k tomu, že zůstavitel může přechod dědictví vázat na splnění jím stanovené podmínky. Jelikož dle předchozí právní úpravy OZ 1964 neměly vedlejší doložky (až na přípustné výjimky) v závěti žádné právní důsledky (ust. § 478 OZ 1964²⁹¹), jednalo se tak o zásadní obrat v nahlížení na přechod pozůstalosti na dědice s příchodem změny vyjádřeným v nyní platném OZ.

Většina evropských občanských zákoníků poskytuje rovněž možnost vyjádření podmínek v závěti. V podstatě můžeme hovořit o projevu autonomie vůle zůstavitele, který může přechod jeho majetku vázat na splnění podmínky, na doložku času nebo na výslovný příkaz skrze ust. § 1551 a násl. OZ.²⁹² Vedlejší doložky lze rozdělit na doložky dvojího druhu. Prvním druhem vedlejších doložek je možnost zůstavitele povolat v závěti jejího vykonavatele. „Jelikož naše dědické právo není vybudováno na delační zásadě, je úkolem vykonavatele závěti zejména jeho mediační funkce.“²⁹³ Zákon tím nechce vyjádřit, že by se vytratila funkce notáře v dědickém řízení, ale jak důvodové zpráva správně uvádí, není situace při dědickém řízení vždy ideální. Notář nemusí například dopodrobna rozumět vztahům v rodině, protože jednoduše zůstavitelovu rodinu nezná. Je sice pravdou, že je možné hovořit o objektivnějším přístupu notáře, jelikož nemůže být z určitého úhlu zaujatý. Z těchto důvodů se v zákoně objevuje nově možnost, aby takto pisatel závěti ustanovil jejího vykonavatele. Může tak povolat osobu, k níž má důvěru a na niž se spoléhá, že přispěje ke splnění jeho poslední vůle.

Druhá skupina vedlejších doložek zůstaviteli umožňuje, aby k závěti připojil určitou podmínku, doložení času nebo příkaz. Zákon ovšem musí z druhé strany také chránit dědice, aby nebyla možnost vyjádření vedlejších doložek v závěti zůstavitele naprosto svévolná a případně rovněž zneužívající. Zákon v ust. § 1551 odst. 2 OZ

---

²⁹¹ Ust. § 478 OZ 1964: „*Jakékoli podmínky připojené k závěti nemají právní následky; ustanovení § 484 odst. 1 věty druhé tím není dotčeno.*“

²⁹² Ust. § 1551 OZ „(1) *Zůstavitel může uvést v závěti podmínku, doložení času nebo příkaz. (2) Směřuje-li vedlejší doložka jen k zřejmému obtěžování dědice nebo odkazovníka ze zjevné zůstavitelovi svévole, nepřihlíží se k ní. Nepřihlíží se ani k vedlejší doložce, která zjevně odporuje veřejnému pořádku nebo je nesrozumitelná.*“ Ust. § 1552 OZ „*Nepřihlíží se k vedlejší doložce, kterou zůstavitel ukládá dědici nebo odkazovníku, aby uzavřel či neuzavřel manželství, popřípadě aby v manželství setrval, anebo aby manželství zrušil. Zůstavitel však může zřídit někomu právo na dobu, než uzavře manželství*“

²⁹³ Důvodová zpráva k NOZ. 2011, s. 388. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>

vyjadřuje, že se nebude přihlížet k vedlejší doložce, která zjevně odporuje veřejnému pořádku nebo je nesrozumitelná. Nepřihlédne se tak například k příkazu, aby se dědic stal členem některé politické strany, aby opustil dosavadní zaměstnání, ukončil své dosavadní studium a podobně. Doložkou, ke které se také nebude přihlížet, je například vyjádření nepřiměřeně krátké doby, na kterou by dědictví dědici mělo připadnout. Výslovně je upraveno „zakázat doložky ukládající dědici nebo odkazovníku, aby vstoupil do manželství nebo registrovaného partnerství, popřípadě aby v takovém svazku setrval nebo jej zrušil“.²⁹⁴ Vyjma situace, kterou zákon přímo zmiňuje, kdy zůstavitel může zřídit někomu právo na dobu, než manželství uzavře.

Charakteristickým znakem je zde jako pojítka určité omezení právního postavení dědice, jenž je omezen z časového hlediska, nebo mu je něco uloženo splnit.²⁹⁵

11.5.1. Podmínky v závěti

Podmínkou je obsah závětního textu, kdy zůstavitel určuje předem stanovenou událost, která je rozhodná pro vznik nebo zánik právních následků. Podmínkou je událost, o níž není jisté, zda v budoucnu nastane, nebo nenastane, přičemž jejím obsahem je konat nebo nekonat. Podmínky můžeme dělit na odkládací nebo rozvazovací a musí být vážná, rozumná, možná, dovolená, nesmí směřovat jen ke zřejmému obtěžování dědice nebo odkazovníka ze zjevné zůstavitelovy svévole, nesmí odporovat veřejnému pořádku a musí být srozumitelná (ust. § 1551 odst. 2 OZ). Odkládací podmínka je taková, při které právní následky nastanou při jejím splnění. Naopak podmínka rozvazování je taková, při které právní následky při jejím splnění pomínou. Praktický projev potom v závěti spočívá v tom, že u odkládací podmínky vyjádřené v závěti má tato za důsledek, že dědic, který je povolán s odkládací podmínkou, se stane dědicem až v okamžiku, kdy bude podmínka splněna. Naproti tomu dědic zatížen rozvazovací podmínkou, je dědicem do té doby, než splní rozvazovací podmínku.

Může jí být např. narození člověka, dosažení zletilosti, absolvování a řádné ukončení studia, absolvování odvykací kúry s cílem zbavit se chorobné závislosti na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo

---

²⁹⁴ *Důvodová zpráva k NOZ.* 2011, s. 389. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>

²⁹⁵ CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva.* V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5, s. 98.

chorobné závislosti na hráčské vášni představující závažnou duševní chorobu ještě ve spojení s abstinencí po určitou dobu.²⁹⁶

Příklady rozvazovacích podmínek mohou být například tyto situace, kdy v závěti bude určeno, že dotyčný dědic nabývá dědictví jen do doby, než se zůstavitelův syn ožení (v době sepsání závěti není jisté, zda syn vůbec do manželství vstoupí, popřípadě kdy se tak stane), anebo dokud se nenarodí zůstavitelův vnuk a podobně. Analogicky může zůstavitel kupříkladu nařít, že daný dědic ztrácí dědictví, pokud by byl pravomocně odsouzen za spáchání trestného činu. Ve všech těchto případech platí, že splní-li se v závěti uvedená podmínka, přestává být dotyčný dědicem (a místo něj nastupuje jiný dědic).²⁹⁷ Dalším praktickým příkladem může být situace, kdy zůstavitel odkáže své dceři a ta bude platně dědit za předpokladu, že její manžel nebude pravomocně odsouzen k trestu odnětí svobody. Pokud podmínka splněna nebude, zůstane dcera navždy dědičkou. Pokud se ovšem naplní, přestane být dědičkou a do jejího postavení nastoupí dědic jiný.²⁹⁸

Některé příklady lze rovněž najít jako doporučení Advokátní komory: „Zůstavitel může zvolit podmínku odkládací (například „Synovec zdědí dům až poté, co získá vysokoškolský magisterský titul.“) nebo rozvazovací („Bratřenci Jaroslavovi zůstavuji veterána Tatra 603 na dobu jeho života.“), popřípadě zůstaví někomu něco ze svého majetku s příkazem, jehož splnění podmiňuje nástup dědičského práva („Sestře Zdeně příkazuji, aby popel z mého těla osobně vysypala do Středozevního moře.“). Podmínky a příkazy musí být reálné a realizovatelné, k jiným by se nepřihlíželo, a také nikoliv nemožné nebo v rozporu s dobrými mravy – ty by byly neplatné. Neplatnou podmínkou by mohlo být například následující přání zůstavitele: „Zůstavuji sousedce Hance rodinný dům s podmínkou, že zůstane svobodná a nikdy si nepořídí děti.“²⁹⁹

Postup pro nabytí dědictví dědicem, který je zatížen odkládací podmínkou může vypadat z praktického hlediska například následovně. Zůstavitel projeví svoji vůli odkázat majetek své dceři v případě, že dosáhne nějakého cíle, například dostuduje školu, nebo získá odborné oprávnění, dokončí umělecké dílo zakončením autorské

---

²⁹⁶ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA, Martin ŠEŠINA a Karel WAWERKA. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV, Dědičné právo (§ 1475 až 1720) : včetně výkladu řízení o pozůstalosti. 2. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-412-8.

²⁹⁷ *Druhy vedlejších doložek v závěti.* Online. Penize.cz. 2023. Dostupné z: <https://www.penize.cz/spotrebitel/43274-druhy-vedlejsich-dolozek-v-zaveti>. [cit. 2024-01-08].

²⁹⁸ CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva.* V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5, s. 100.

²⁹⁹ *Čím lze podmínit dědictví.* Online. Česká advokátní komora. 2016. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=16331>. [cit. 2024-01-08].

výstavy apod. Zůstavitel má ještě sestru. Do doby než jeho dcera naplní vyjádřenou podmínku, tedy například dokončí studia, dědictví nabude zůstavitelova sestra jako tzv. přední dědic. V době, kdy dcera studia dokončí, splní zůstavitelem (tj. v tomto případě otcem) vyjádřenou podmínku (v tomto případě se jednalo o odkládací podmínku) a nabude dědictví jako tzv. dědic následný, přičemž sestra jejího otce jí bude muset celé dědictví vydat.³⁰⁰ Dřívější přiznání nároku na dědictví ovšem není možné.³⁰¹

Pokud směřuje podmínka k jednání dědice, které jím může být opakováno, musí být znovu vykonáno po smrti zůstavitele, třebaže se tak stalo již za zůstavitelova života, není-li zřejmá jiná vůle zůstavitele (ust. § 1561 OZ). Toto ustanovení je ve vztahu k dle mého názoru nejčastěji používaným podmínkám, které budou v závětech vyjadřované, tedy například chtění, aby potom dokončil nějaký stupeň vzdělání apod., zcela nevyhovující. V době, kdy bude zůstavitel pořizovat závěť, může mít potomka, kterému je například 12 let. Pořizovatel závěti může ještě mnoho let žít a mezitím může jeho potomek vystudovat právě ten požadovaný stupeň vzdělání. Ne výjimkou bude rovněž vyjádření zaměření takového studia, jako například, aby potomek vystudoval právnickou fakultu, nebo dosáhl vysokoškolského ekonomického vzdělání. Zůstavitel by zemřel až posléze. V takovém případě je zcela nemyslitelné, že by potenciální dědic studia opakoval. Je tedy otázkou, k jakému výkladu v budoucnosti dospějí soudy, ovšem doslovný výklad by u podmínky tohoto typu postrádal zcela smyslu. Pro zamezení takového výkladu tedy nyní (bez relevantní soudní judikatury, kterou ještě ve vztahu k tomuto potenciálnímu problému nedisponujeme) nezbyvá než doporučit, aby zůstavitel podmínku opakování výslovně vyloučil. Tedy aby například uvedl, že splnění podmínky je platné i v případě, kdy nastane za jeho života.

Mezi podmínky, které výslovně povoleny nebudou, prvorepubliková judikatura řadila případy podmíněného odpuštění pro nabytí dědictví: „Výminka, že nebude sourozencům odpuštěno, jest nedovolená.“³⁰² Rovněž docházela k závěru, že finanční úhrada vyjádřená jako závětní podmínka nemusí být bezvýhradně splněna osobou dědice: „Stačí, splní-li výminku třetí osoba (např. zaplacení první prémie pojištění třetí osobou).“³⁰³

---

³⁰⁰ SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3, s. 75.

³⁰¹ K takovému závěru docházela rovněž prvorepubliková judikatura: „*Rozsudkem nelze přiznati právo závislé na odkládací výmince ještě nesplněné.*“ (Gl. U. 1373)

³⁰² (Gl. U. 1425)

³⁰³ (Gl. U. N. F. 3680)

11.5.2. Doložení času v závěti

Doložením času je součástí závětního textu, který stanovuje dobu, o které je jisté, že nastane, pro vznik nebo pro zánik právních následků jednání. Doložení času můžeme rozdělit na dvě možné situace. Doložením času na dobu určitou a doložením času od určité doby. Doložení času na dobu určitou je situace, kdy dědic nabude své právo na dobu ode dne smrti zůstavitele do dne, který je závěti určen. Doložení času od určité doby je situace, kdy dědic nabude své právo až od určitého časově stanoveného momentu, který nastane později, než jaký je okamžik smrti zůstavitele. Pokud na dobu, ve které závětní dědic nemá právo nabýt dědictví (tj. vztahuje se na něj doložení času), a zůstavitel neurčí jiného dědice, případně dědictví v tomto období zákonným dědicům. Po jejím uplynutí ovšem dojde k naplnění vůle zůstavitele k přechodu na závětního dědice. Obdobně i v tomto případě bude situace podobná jako u svěřenského nástupnictví, kdy budeme dědice nazývat jako přední dědic a následný dědic (ust. § 1567 odst. 1 OZ).³⁰⁴

Ustanovení § 1564 OZ ve svém textu obsahuje praktické vymezení rozdílu mezi doložením času a podmínkou, není-li jisté, zda daná skutečnost nastane, bude se jednat o podmínku. Pokud je ovšem jisté, že rozhodná chvíle nastane, bude se jednat o doložení času vyjádřené v závěti.

Jelikož je doložení času vyjádřením momentu, který nastat musí (lépe vyjádřeno, je zde taková jistota z objektivního hlediska, naplnění daného momentu nespočívá na splnění nějakého jednání³⁰⁵), tedy vznik nebo zánik právních následků jednání je jednoznačný, přechází zůstavěné právo jako jiné nepodmíněné právo i na dědice té osoby, které bylo zůstavěno (ust. § 1565 OZ).

Způsob určení času není rozhodný, může tak být v závěti určené výslovně datum dnem, měsícem a rokem, ale může se tak stát rovněž jinak. Uveden může být určitý časový úsek (například za 5 let od mé smrti), ke kterému má na závětního dědice majetek přejít. Je důležité ovšem mít na paměti, že se nemůže jednat o čas vyjádřený ve

---

³⁰⁴ CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5, s. 103.

³⁰⁵ Dcera zůstavitele, které je v závěti odkázáno s doložením času, že nabývat zůstavěný majetek bude po 10 letech od smrti otce-zůstavitele, se jich z objektivního hlediska v daný čas dožije, nespočívá to na její vůli nebo nějakém jednání. Samozřejmě se může stát, že v období těch daných 10 let zemře, tím ovšem ztratí způsobilost dědictví nabýt, z doložení času jako vedlejší doložky v závěti se nestane podmínka. Bude to nadále nenaplněné doložení času, které ve smyslu ust. § 1565 OZ jako zanechané právo přechází na dědice dcery (původního) zůstavitele (tj. jejího otce).

formě dovršení určitého věku, dosažení určitého věku je nutno posuzovat jako podmínku. Vyjádření „Můj syn nabude po 5 letech od mé smrti“ je výrazně odlišné od vyjádření „má vůle, aby syn nabyl, až dovrší 18 let věku“, v prvním případě se jedná o doložení času, ve druhém případě se bude jednat o vyjádření podmínky.

V případě podmínky, jak bylo uvedeno, že je možné (nebo lépe řečeno nutné) se zabývat otázkou nutnosti opakování jednání dědice, které po smrti zůstavitele musí být opakováno (ust. § 1561 OZ), v případě doložení času takovou otázku řešit nebudeme. Pokud dojde ke splnění stanoveného okamžiku ještě za života zůstavitele, považujeme po jeho smrti následného dědice za toho, kdo nastupuje první tím, že daný moment byl již naplněn.

Literatura a jistě i následná praxe, se ve specifických případech zabývá otázkou, jak vyřešit situaci, kdy zůstavitel uvede například neexistující datum: „*ustanovuji svého syna dědicem mé pozůstalosti a to ke dni 31. 4. 2030*“, takové datum zcela zřejmě neexistuje a není ani pravděpodobné, že by mohlo dojít ke změně zaužívaných pravidel kalendáře a duben mohl obsahovat nově 31 dnů. V takovém případě přichází v úvahu aplikace ust. § 1566 OZ, které obsahuje dvě závazná pravidla. V tomto případě se použije druhé z uvedených. Bude zřejmé, že se bude jednat o nepochybný omyl zůstavitele a při určení času se zmýlil, určí se tedy rozhodná chvíle jeho pravděpodobné vůle, v tomto případě tedy nejspíše 30. duben, jelikož duben obsahuje ze své podstaty nejvíce 30 dnů, zůstavitel se prostě pouze spletl v tom, že se mylně domníval, že duben končí 31. dnem. Pokud ovšem dojde k situaci, kdy zůstavitel svému vrstevníku odkáže majetek, aby jej nabyl za například 300 let, nebude možné výkladem jeho vůli jakkoliv vyložit. Jelikož bude třeba aplikovat ust. § 1566 věty první OZ, která stanoví, že pokud vyměřená doba v závěti zcela zřejmě nastat nemůže, posoudí se toto doložení času jako nemožná podmínka a tudíž se k ní nepřihlédne.^{306 307}

11.5.3. Příkaz v závěti

Příkazem v závěti se rozumí výslovné stanovení povinnosti spočívající v omezení dědice, aby se zděděným majetkem či jeho částí nakládal určitým způsobem,

---

³⁰⁶ SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3, s. 77.

³⁰⁷ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA, Martin ŠEŠINA a Karel WAWERKA. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV, Dědické právo (§ 1475 až 1720) : včetně výkladu řízení o pozůstalosti*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-412-8.

nebo aby něco vykonal (*facere*), opomenul (*omittere*), či strpěl (*pati*). Práva zůstavění se dle ust. § 1569 odst. 1 OZ zmaří, pokud nebude příkaz proveden (ledaže by zůstavitel projevil jinou vůli).³⁰⁸

Prvně je třeba jako v předchozích případech vedlejších doložek v závěti vymezit negativně, ve kterých případech se o příkaz jednat nebude, ač se tak může na první pohled jevit. Velice podobný příkazu může být svým určením odkaz, kdy zůstavitel někomu v závěti uloží, aby z dědictví něco vydal (*dare*) třetí osobě. V takovém případě se ovšem nebude jednat o příkaz, ale o vyjádření vůle, aby bylo něco vydáno odkazovníku ve smyslu ust. § 1594 a násl. OZ. Příkaz se posuzuje podobně jako rozvazovací podmínka, pokud příkaz nebude splněn, zůstavitel své oprávnění nabyt dědictví (pokud tomu nebude z jiného důvodu, například ze zákonné dědické posloupnosti) ztratí.

K tomu aby příkaz bylo možné rovněž tak posuzovat, musí dojít k výslovnému projevu vůle zůstavitele, že se o něj jedná. Pokud by zůstavitel pouze vyslovil přání, aby se s jeho majetkem nakládalo nějakým způsobem, ale výslovně takovou povinnost neuloží, pak se bude na tento projev hledět jako na projev přání bez právní závaznosti (ust. § 1573 OZ).

Příkaz je nutné od rozvazovací podmínky odlišit v tom, že má okamžitý právní účinek, pokud obtížená osoba dědictví skutečně přijme, přijímá s tím i povinnost příkaz splnit. Příkaz může mít rovněž podobu zákazu určitého chování (zákaz zcizení či zatížení určitého majetku), je ovšem platný pouze v případě, kdy je nařízen na určitou přiměřenou dobu a je pro tento příkaz rovněž vážný zájem hodný právní ochrany.

Rovněž příkaz má svá ohraničení, kdy jej budeme posuzovat za přiměřený. Pokud z objektivního důvodu nelze příkaz splnit, nebo je možné jej naplnit pouze částečně, zákon vymezuje postup k řešení takové situace v ust. § 1570 OZ. Pokud se bude jednat o případ, kdy příkaz nelze splnit přesně, je třeba jej splnit alespoň tak, aby bylo vůli vyjádřené v příkazu co možná nejvíce vyhověno. Pokud nelze ani částečně příkaz splnit, neurčí-li zůstavitel něco jiného, náleží závětnímu dědici jeho právo na pozůstalost i v případě, že příkaz nesplní (jelikož to nelze). Pokud se ovšem někdo záměrně dostane do situace, že se učiní neschopným příkaz splnit, ztrácí tím své právo na zůstavěný majetek.

---

³⁰⁸ SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3.

Na tomto místě je nutné ještě podotknout, že příkaz se nemusí týkat celého souboru zůstaveného majetku, může se týkat pouze určitých věcí, hodnot, peněžní částky, majetku atd.

Literatura se zabývá situací, kdy zůstavitel odkáže s příkazem majetek více dědicům, kteří mají splnit nějaký příkaz společně. Blokační situace může nastat v případě, kdy část dědiců příkaz splnit chce a část jej splnit odmítá. Odborná literatura se shoduje, že ti dědicové, kteří jsou ochotni splnit příkaz, těm náleží, co jim bylo zůstaveno. Ti, kteří jej splnit odmítají, toto právo ztratí. V případě, že ovšem zůstavitel výslovně uvede, že dědicové zatížení příkazem jej musí splnit společně, nastane situace, kdy dědicové při nesplnění příkazu (jelikož tak odmítají učinit všichni) své právo ztratí a ti, kteří byli ochotni příkaz splnit, se mohou u těch, kteří plnění zmařili, domáhat náhrady škody.³⁰⁹

11.6. Vykonavatel závěti a správce závěti

Zákon se vyjadřuje v ustanoveních § 1553 a násl. OZ a § 1556 a násl. OZ k funkcím vykonavatele závěti a správce pozůstalosti.

K podrobnému popisu těchto dvou institutů dobře poslouží popis vyjádřený v důvodové zprávě k OZ: „Protože se usiluje, aby byl v duchu evropských kulturních tradic dán větší průchod úctě k projevu poslední vůle zůstavitele, vyžaduje to umožnit zůstaviteli, aby v posledním pořízení pověřil osobu, které důvěřuje, aby jako vykonavatel závěti dohlédla na náležité splnění závěti. Vykonavatelem závěti může být člen rodiny, jiná osoba zůstaviteli blízká, ale i notář nebo advokát, popřípadě právnická osoba zaměřená na služby tohoto druhu. Protože dosavadní úprava zná správce dědictví, přejímá osnova stejný institut jako správce pozůstalosti. Označení ukazuje, že v této funkci jde o správu pozůstalosti, nikoliv dědictví, protože dědictvím je pozůstalost jen vzhledem k dědicům, zatímco v tomto případě správce spravuje jmění, které zůstavitel zanechal, nejen v zájmu dědiců, ale i jiných osob (odkazovníků a dalších věřitelů apod.). Na rozdíl od vykonavatele závěti je hlavním úkolem správce pozůstalosti péče o jmění, tedy majetková správa.“³¹⁰

---

³⁰⁹ SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3.

³¹⁰ *Důvodová zpráva k NOZ*. 2011, s. 389-390. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>

Zůstavitel může v závěti povolat vykonavatele závěti a zároveň mu může určit jaké má povinnosti i jeho případnou odměnu (ust. § 1153 odst. 1 OZ). Hlavním úkolem vykonavatele závěti bude činnost, která vede k řádnému splnění poslední vůle zůstavitele s péčí řádného hospodáře (ust. § 1554 odst. 1 OZ).

Správce pozůstalosti může být povolán zůstavitelem k celé pozůstalosti, ale také pouze k její části, obdobně jako u vykonavatele závěti mu může určit povinnosti a jeho případnou odměnu. Povolání se musí stát skrze veřejnou listinu (ust. § 1556 OZ). Správy pozůstalosti se ujme, je-li mu známo, že byl zůstavitelem povolán, okamžikem, kdy se dozví o zůstavitelově smrti, jinak jej povolá soud (ust. § 1557 OZ).

12. Formální náležitosti závěti a formy závěti

Vedle obsahových náležitostí zákon vyjadřuje také náležitosti na formu závěti. Formální náležitosti vyplývají z ustanovení věnujících se dědění ze závěti § 1532 a násl. OZ. Formální náležitosti lze rozdělit na ty, které je nutné splnit pro všechny formy závětí a potom na ty, které je nutné splnit pouze pro určitou formu závěti.³¹¹ Pro všechna pravidla formálních náležitostí je ovšem společným jmenovatelem jejich kogentnost, pro jejich nedodržení se právní jednání stává neplatným. Jejich vyjádření je především zárukou, že v budoucnu, při splnění všech formálních náležitostí, nebude závěť trpět takovými vadami, aby byla následná interpretace závěti obtížná, či aby došlo k jiným pochybnostem o její platnosti.

Z hlediska formy závětí, které budou rozebrány podrobně v jednotlivých podkapitolách, je možné pro zajímavost zmínit, že dříve byly v původním znění OZ 1964 vyjádřené pouze dvě formy závěti: závěť vlastnoruční a závěť ve formě notářského zápisu. V roce 1992 (velkou novelou zákonem č. 509/1991 Sb., účinným od 1. 1. 1992) k těmto dvěma formám přibyla také možnost sepsat závěť osobami, které nemohou psát nebo číst a závěť sepsaná jinak než vlastní rukou zůstavitele. Tato forma závěti byla vyjádřena v ust. § 476 odst. 1 OZ 1964, s podmínkou, že se tak musí dít za účasti svědků.³¹² Platné znění současného Občanského zákoníku po rekodifikaci občanského práva obsahuje již širokou paletu možných forem závětí a rovněž situací, za kterých k jejich pořizování bude docházet. Vedle závěti napsané vlastní rukou zůstavitele, závěti se svědky, která není napsaná vlastní rukou zůstavitele, závěti sepsanou notářským zápisem, známe rovněž tzv. úlevy při pořizování závěti, nebo také tzv. privilegované závěti.

Pro faktické rozdělení závětí je přímo určující, kdo může jakou závěť pořídit. Fyzická osoba, která není nijak omezena ve svéprávnosti, bude mít nejširší možnost výběru volby, omezený výběr naopak bude u osob nezletilých starších patnácti let a u pořizovatelů, kteří jsou nevidomí, nebo mají smyslové postižení a nemohou číst a psát, či jsou nevidomí. Tyto závěti jsou pak charakteristické svým zpřísněním formálních náležitostí, které musí splňovat.

---

³¹¹ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědictví a dědické právo*. Praha: Computer Press, 2007, s. 77.

³¹² § 476 OZ 1964 – „Zůstavitel může závěť buď napsat vlastní rukou, nebo ji zřídit v jiné písemné formě za účasti svědků nebo ve formě notářského zápisu“

Jak již bylo řečeno, je možné rozdělit formální náležitosti závětí do dvou skupin. První skupinou budou formální náležitosti, které jsou společné pro všechny formy závětí. Mezi ně patří písemná forma, ledaže by byla závěť pořízena s úlevami. Dle OZ 1964 mezi formální náležitosti patřilo rovněž datování, tedy uvedení dne, měsíce a roku, kdy byla závěť podepsána. To již dle nyní platného OZ neplatí, podrobněji bude rozebráno v samostatné podkapitole. Rozeberme si prvně v následujícím odstavci požadavek písemné formy závěti.

12.1. Požadavek písemné formy závěti

Náš platný Občanský zákoník pro pořízení závěti vyžaduje pořízení v písemné formě. Z tohoto pravidla ovšem stanovuje výjimky u privilegovaných závětí, tedy těch, které jsou pořízeny s úlevami. Abychom tyto dvě specifické situace oddělili, nejprve uvedu podrobněji formální náležitost písemné formy pro většinu pořizovaných závětí, privilegované závěti budou už z podstaty jejich určení pořizovány v malém počtu, jedná se totiž vždy o specifické situace, za kterých mohou být pořízeny.

Odhlédneme-li tedy od pravidel pro privilegované závěti, které budou rozebrány následně, je požadavek písemné formy uveden v ust. § 1532 OZ.³¹³ Tím pádem jedním ze zásadních požadavků závěti je podmínka, že projev vůle zůstavitele musí být učiněn v písemné formě. Dané ustanovení může být na první pohled v rozporu s ust. § 559 OZ, které stanoví, že každý má právo zvolit si pro právní jednání rovněž libovolně zvolenou formu, ovšem s dovětkem, pokud není omezen k volbě formy ujednáním nebo zákonem. Pokud hovoříme o existenci platného právního jednání, které budeme požadovat za závěť, musí existovat listina, na které je zachycen projev vůle zůstavitele.

Velice zajímavým faktem je poté otázka, zda zákon k takto vyjádřené písemné formě vyžaduje dalších požadavků, například na jakém podkladu může být závěť sepsaná nebo jakými psacími prostředky má být závěť pořízena? V případě této problematiky zákon žádných pravidel strukturovanějších, respektive podrobnějších neuvádí. Uvedeme-li si tuto problematiku na příkladu vlastnoruční závěti (holografní závěti), nebude pro její platnost přímo rozhodné, zda je závěť sepsaná na úhledném papíře a kvalitním psacím prostředkem. Vedle ní obstojí úplně stejně závěť, která je sepsaná na papírovém ubrousku, či na plátně, látce, kusu kůže, sepsaná tuží, barvou

---

³¹³ Ust. § 1532 OZ „Závěť vyžaduje písemnou formu, ledaže byla pořízena s úlevami.“

apod. V případě spornosti takového výkladu je zákonem stanovená přímo vyjádřená opora v ust. § 3026 OZ, dle kterého nevyklučuje-li to povaha písemnosti, bude platně písemná forma listiny uznána rovněž na jiném podkladě, zákon užívá formulaci „*bez zřetele na její podobu*“. Spornou by se dle mého názoru mohla stát situace, kdy by byla závěť sepsaná například z druhé strany jiného dokumentu, tedy v případě, že by druhá strana závěti obsahovala text se závěti nesouvisející, ale obsahově matoucí, textově zavádějící. V takovém případě by interpretace zůstavitelovy vůle mohla být komplikovaná a takový fakt (především na základě toho, co by bylo obsahem textu druhé strany listu) by mohl vést ke ztížení její interpretace. Důležitým jmenovatelem je pro platnost závěti vyjádření vůle zůstavitele v písemné formě tak, aby jeho projev bylo možné vyložit. Jak bylo naznačeno, zákon nevyjadřuje, na jakém podkladě a jakými psacími prostředky zůstavitel musí pořídít. Situace, kdy zůstavitel napíše svou závěť na papírový ubrousek, je jistě absurdní, v praxi by se málokdy vyskytla, ale důležité je vyjádřit základní princip, že platnost závěti tím neutrpí.

Pokud není dodržena požadovaná forma, v tomto případě písemná, ale rovněž požadavek závěti pořizené ve veřejné listině, bude ve smyslu ust. § 582 odst. 1 OZ pořizení neplatné.

Judikatura se rovněž vyjadřovala k situaci, zda postačí, že pozůstalí budou disponovat opisem závěti, tedy zda je v případě vlastnoručně sepsané závěti třeba disponovat jejím originálem. Situace je tedy taková, že písemná forma je dodržena, pozůstalí vědí, že zůstavitel závěť pořídil, ovšem nedisponují jejím originálem, ovšem pouze opisem. Zároveň nelze připustit, aby se v řízení o dědictví použila závěť nekompletní, pouze její část. „Jestliže je dědické právo založeno na závěti zůstavitele, nelze se v řízení o dědictví obejít bez originálu závěti, popř. jejího opisu ověřeného tím, kdo má podle příslušných právních předpisů originál v evidenci, a musí jít samozřejmě o kompletní text závěti. Jen z kontextu celé závěti lze vycházet při posuzování její určitosti, a tím i platnosti.“³¹⁴

Naproti tomu u privilegovaných závětí půjde o závěť, která je pořizena s úlevami. V ust. § 1542 OZ je upravena ústní závěť, u ostatních privilegovaných závětí bude sice pořizena písemná forma, ovšem učiní tak někdo (ve specifických případech je jednotlivě určené, kdo je k takovému jednání oprávněn) jiný, než zůstavitel. Jak již bylo

---

³¹⁴ Z Rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. 21 Cdo 4234/2016.

ovšem řečeno, jedná se vždy o velice specifické případy podmínek, za kterých je možné privilegovanou závěť využít.

12.2. Datování závěti a její podpis

Nejprve se vyjádřím k datování závěti. V předchozí právní úpravě OZ 1964 byl požadavek datování závěti jednou z elementárních formálních náležitostí, bez které nemohla být závěť platná. Dle ustanovení § 476 odst. 2 OZ 1964 bylo stanoveno, že bez uvedení data, kdy byla závěť podepsána, bude testament neplatný.

Soudní rozhodnutí v oblasti datování závěti byla poměrně přísná, například v rozhodnutí NS z roku 2005, které se k datu v závěti v různých formách závěti vyjadřuje: „Ustanovení § 476 odst. 2 obč. zák. se nezmiňuje o tom, jak musí být v závěti den, měsíc a rok, kdy byla podepsána, uveden. Odpověď na tuto otázku je proto třeba hledat v ustanoveních, která upravují způsob pořízení jednotlivých zákonných forem závěti. Tak, jako je zřejmé, že u závěti zřízené ve formě notářského zápisu musí být den, měsíc a rok, kdy byla podepsána, uveden v notářském zápisu a že u holografní závěti musí být všechny náležitosti závěti (celý text), tedy i datum (den, měsíc a rok), kdy byla závěť podepsána, napsány vlastní rukou zůstavitele, u závěti v jiné písemné formě (alografní závěti) se svědky musí být den, měsíc a rok, kdy byla závěť podepsána, uveden v textu závěti napsaném zůstavitelem, popřípadě pisatelem, a to sice jak bylo výše uvedeno – lhostejno kde v textu závěti, ale takovým způsobem, aby celý text závěti tvořil logický, tj. srozumitelný (vyložitelný) celek.“³¹⁵

Zákonodárce od požadavku datování závěti jako bezvýhradného formálního požadavku v platné úpravě OZ upustil. Ovšem pokud závěť datum jejího pořízení skutečně obsahovat nebude, může rovněž dojít i k negativním následkům takového kroku. Je sice pravdou, že závěť je dle OZ nutné vykládat tak, aby co nejvíce vyhovovala vůli zůstavitele. Pokud ovšem není zřejmé, který den, měsíc a rok byla závěť pořízena a pořídí-li zůstavitel více závětí, které si odporují nebo závisí-li jinak právní účinky závěti na určení doby jejího pořízení a to závěť neobsahuje, je taková závěť neplatná (ust. § 1494 odst. 1 OZ). Zároveň je třeba uvést, že dle ust. § 1576 OZ se pořízením pozdější závěti dřívější závěť rusí v rozsahu, v jakém nemůže vedle pozdější závěti obstát. Rovněž v tomto případě, ač to zákon přímo nevyžaduje, bude pro výklad

---

³¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 04. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1190/2004.

závěti (minimálně dvou vedle sebe existujících, ale může jich být i více) vhodné, aby datum jejího pořízení obsahovala. Pro zajímavost zde uvádím zajímavou judikaturu, která vychází ještě z právní úpravy OZ 1964, kdy obligatorní požadavek datace existoval, ovšem do budoucna může pro výklad datace posloužit.

Na první pohled by se mohlo zdát, že nemohou vzniknout praktické problémy pro uvedení data, kdy závěť vznikla. Uvádí se zaznamenáním dne, měsíce a roku. Dle mého názoru nebude významné, jakým způsobem zůstavitel den, měsíc a rok v závěti vyjádří, může tak učinit číselně „20. 8. 2012“, ale také v jiných uznávaných formách, jako třeba slovním rozepsáním „dvacátého srpna roku dva tisíce dvanáct“. Problémem by například mohlo být uvedení amerického vyjádření data, které den a měsíc zaměňuje („12-31-1999“ v případě tohoto data je jeho uvedení pro výklad z logiky věci jasné, ale například „6-4-1999“ už by mohlo být více než zavádějící). Použití může být rovněž jiné vyjádření data podpisu závěti, jako může být například „Na Štědrý den roku 2012“.

Obecně není určeno, že by pořizovatel musel závěť vyhotovit v jeden moment naráz.³¹⁶ V praxi se můžeme setkat se situacemi, kdy zůstavitel bude závěť tvořit několik týdnů, či měsíců, důležité ovšem je doporučení, jelikož se již dle OZ nejedná o obligatorní součást závěti, aby ke dni jejího uzavření rovněž závěť datoval. Obsahuje-li testament více uvedených dat a jejich umístění by bylo naprosto nelogické a nevyplývalo-li by jasně a zřetelně, které z dat je datem kdy byla závěť uzavřena. Pro vyvarování se takové situaci přichází v úvahu například slovní označení data, které se shoduje i se dnem uzavření textu závěti: „Dne 01. 01. 2012 jsem vlastnoručně tuto závěť podepsal“, jelikož i přes fakt, že závěť bude obsahovat data jiná, bude srozumitelné, k jakému dni ji zůstavitel vyhotovil. Zůstavitel by například závěť psal delší dobu a jednotlivé části textu by si označoval daty. Nebude také překážkou, bude-li jediné datum napsané po straně závěti, v záhlaví závěti. V případě uvedení data není bezpodmínečně nutné, aby datum bylo na konci závěti. Můžeme rovněž vycházet z předchozí právní úpravy: „Z ustanovení § 476 odst. 2 obč. zák. ani z jiného zákonného ustanovení neplynou jakákoliv pravidla pro umístění data na listině obsahující závěť“ (míněno je OZ 1964).³¹⁷

V předešlém odstavci bylo rozebráno bližší pojetí problematiky umístění data v závěti. Na tomto místě se přímo vybízí rozebrat, proč je tedy vhodné, aby byla závěť vlastně datovaná, jaký to má význam?

³¹⁶ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 75-78.

³¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 11. 2010, sp. zn. 21 Cdo 3597/2009.

Je to nutné pro posouzení, zda nedošlo ke zrušení předešlé závěti závětí pozdější. Může také dojít ke zrušení části závěti, proto je vyjádření data z tohoto hlediska nadměru důležité. Datum připojené k závěti má vypovídat o tom, kdy byla závěť zůstavitelem uzavřena, tedy z hlediska vymezení svého obsahu dovršena, a umožnit tak rozlišení dřívější zůstavitelovy závěti od závěti pozdější, kterou by mohla být původní závěť zrušena. Neméně významné se může uvedení data v závěti stát pro možné posouzení, zda byl v době podpisu závěti zůstavitel plně svéprávný.

Jak je uvedeno již v názvu nadpisu této podkapitoly, vedle problematiky datování závěti je zde rovněž požadavek náležitosti jejího podpisu. Proto je třeba mu také pozornost věnovat. Každý má svůj osobitý způsob podpisu, který patří jenom jemu. Můžeme posuzovat, zda je podpis na závěti opravdu zůstavitelův a je to tedy také jedno z hledisek, které může být důkazem k prokázání zfalšování závěti. Zákon ovšem nepodává žádná pravidla k tomu, jakým způsobem je třeba závěť podepsat, zda postačí pouze označení křestním jménem nebo křestním jménem a příjmením, či zda postačí pouze příjmení. Takovou odpověď nám opět poskytne judikatura. „Podepsal-li zůstavitel závěť alespoň svým příjmením, je tím splněna náležitost podpisu závěti podle ustanovení § 476 odst. 2 občanského zákoníku, pokud o totožnosti podpisu zůstavitele nejsou žádné pochybnosti.“ (míněn je OZ 1964) ³¹⁸ Z tohoto plyne, že není třeba k podpisu křestního jména a příjmení, ale postačí pouze příjmení. Za platný podpis je také třeba posuzovat parafu, či podpis pod pseudonymem v případě, že tak zůstavitel obvykle pseudonym pro podpis užívá. Za podpis závěti se také dle odborné literatury považuje označení příbuzeneckého vztahu k adresátovi na konci textu, s takovým podpisem se můžeme setkat především v závětech, které jsou obsažené v dopisech. Za platný podpis by se pak mělo považovat i označení na konci dopisu „Tvůj otec“.³¹⁹ Judikatura ovšem s takovým přístupem nesouhlasí, například v rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 2009 se můžeme setkat s názorem, že podpis ve znění „Tvá matka“ není podpisem vyžadovaným pro platnost závěti. „Za podpis zůstavitele ve smyslu ustanovení § 476a obč. zák. nelze ani v současnosti považovat text, který neobsahuje označení zůstavitele ani jménem ani příjmením; tedy že uvedení textu Tvá matka, jak je tomu v posuzované závěti, není podpisem závěti požadovaným citovaným zákonným

---

³¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 27. 1. 1983, sp. zn. 4 Cz 82/82.

³¹⁹ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo: praktická příručka : kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2003, s. 90.

ustanovením.“ (míněno je OZ 1964) ³²⁰ I obdobná rozhodnutí jsou velice striktní, pro zajímavost lze zmínit ještě rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové, které zastává obdobný názor jako Nejvyšší soud, a totiž ve svém rozhodnutí z roku 2007 obšírnou formou vysvětluje, proč není takový podpis možné považovat jako platný. „K platnosti holografní závěti nepostačí zjištění, kdo byl jejím pisatelem. Zákon jako předpoklad platnosti vyžaduje podpis. Podle názoru krajského soudu vlastnoručním podpisem se rozumí vlastní rukou psané jméno jednatelky osoby, přičemž jméno tuto osobu identifikuje vůči všem, a to i v případě, že by bylo neúplné nebo natolik rozšířené, že by teprve až po zjištění dalších skutečností nebylo pochyb o totožnosti pisatele. (...) Nestačilo by pouhé označení např. Tvůj otec, Tvůj syn, Tvůj manžel a podobně. Krajský soud shrnuje, že slova tvá matka nejsou podpisem a proto listina, která je svým obsahem závětí, postrádá podpis pořizovatelky. Závět' zůstavitelky je neplatná.“ (míněno je OZ 1964) ³²¹

Stejně jako v případě doporučení pro umístění data v závěti, je nutné uvést dodržované pravidlo pro umístění podpisu v závěti. Pravidlo je v tomto případě v podstatě jednoduché. Právní teorie i soudní praxe dovozují, že podpis musí být umístěn na úplném konci závěti, protože se jím dovršuje obsah závěti. Jednoduše řečeno text za podpisem by se neměl posuzovat jako obsahový text závěti.

Podpis zůstavitele musí být umístěn na konci textu závěti tak, aby jím byl kryt (stvrzen) projev vůle zůstavitele vyjádřený v závěti, zejména obligatorní náležitost každé závěti – povolání jedné či více osob za dědice, v rozsahu v němž by projev vůle zůstavitele v závěti nebyl kryt jeho podpisem, nemůže mít účinky zamýšlené zůstavitelem, ale mohl by sloužit pouze k vysvětlení vůle zůstavitele. ^{322 323}

Dle mého názoru je nutné na tomto místě poskytnout i informace ohledně falšování podpisu v závěti. Zfalšování podpisu v závěti by bylo považováno jako trestný čin, kterým se pachatel dopustí jednání pro společnost nebezpečného. Falšování závěti a ve většině případů i tedy zfalšování podpisu zůstavitele, činí ti, kteří chtějí, aby dědické řízení dopadlo s jiným výsledkem než v případě, kdy by závěti nebylo. Jako projev praktické situace zfalšování podpisu v závěti uvádím text z rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 2009: „Ze skutkových zjištění nižších soudů vyplynulo, že

---

³²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 03. 2009, sp. zn. 21 Cdo 51/2008.

³²¹ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 02. 04. 2007, sp. zn. 17 Cdo 362/2006.

³²² ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního : praktická příručka*. Praktik (Leges). Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-345-2.

³²³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5591/2015.

obviněná V. předložila závěť s nepravým podpisem zůstavitele M. V. v úmyslu, aby získala veškerý majetek, který se po smrti jejího manžela stal předmětem dědictví. Kdyby ovšem zmíněná závěť neexistovala, byl by její podíl nižší o podíl rodičů zemřelého. Obohatila by tak sebe ke škodě oprávněných dědiců. Předložením nepravé závěti chtěla obviněná zjevně docílit toho, aby rodiče zemřelého závěť respektovali jako domnělý projev jeho poslední vůle a pod dojmem tohoto omylu neuplatňovali svá dědická práva, která pro ně při neexistenci závěti vyplývala z jejich příbuzeneckého vztahu k zemřelému.³²⁴ Na místě je ještě zmínit, že soudu nepřísluší posoudit bez odborného vyjádření, zda se jedná o pravý podpis zůstavitele. K takovému závěru může dojít pouze po zohlednění znaleckého posudku z oboru písmoznaectví, jelikož se jedná o samostatnou vědní disciplínu a k nezávislému posouzení je třeba odborných znalostí.³²⁵

12.3. Formy závěti obecně

Současná právní úprava poskytuje několik forem platného pořízení závěti, ty lze prvně rozdělit na závěti soukromé, závěti veřejné, označované také jako úřední a závěti s plevami, označované také jako privilegované. Mezi soukromé závěti patří závěť vlastnoruční, označovaná jako holografní, která je upravená v ust. § 1533 OZ a závěť napsaná jinak než vlastní rukou zůstavitele, označovaná jako alografní, ta je upravená v ust. § 1534 a násl. OZ. Mezi závěti veřejné patří závěť sepsaná ve veřejné listině, tedy notářským zápisem, která je upravená v ust. § 1537 OZ. Už z označení *veřejná závěť* vyplývá, že se bude jednat o jediný typ závěti, který bude sepsán ve formě veřejné listiny.

Mezi tzv. privilegované závěti, nebo rovněž pořízení závěti s úlevami patří 4 druhy specifických situací, u kterých zákon povoluje, aby byla vyhotovena závěť neobvyklým způsobem. Patří mezi ně poslední vůle pořízená ústně před třemi současně přítomnými svědky dle ust. § 1542 OZ, poslední vůle zaznamenaná starostou obce dle ust. § 1543 OZ, poslední vůle zaznamenaná velitelem námořního plavidla nebo letadla podle ust. § 1544 OZ a poslední vůle zaznamenaná velitelem vojenské jednotky České

---

³²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 09. 12. 2009, sp. zn. 3 Tdo 1247-2009.

³²⁵ „Posouzení pravosti podpisu zůstavitele na závěti je ve smyslu § 127 odst. 1 o.s.ř. posouzením skutečností, k níž je třeba odborných znalostí z oboru písmoznaectví. Soudu nepřísluší nahrazovat důkaz znaleckým posudkem z tohoto oboru vlastním posouzením pravosti podpisu.“ Z Rozsudku Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3 Cdo 84/93.

republiky dle ust. § 1545 OZ. Úlevy lze spatřovat v tom, že závěť nemusí mít písemnou formu a také svědci nemusí splňovat veškeré podmínky, které jinak zákon na svědky klade.

12.4. Holografní závěť

Budeme-li posuzovat jednotlivé formy závětí z hlediska jejich složitosti, patří jistě holografní závěť patří mezi formy, která je pro pořizovatele nejjednodušší. Zákon v případě vlastnoruční závěti v ustanovení § 1533 OZ nevymezuje žádné přísné požadavky pro naplnění formálních náležitostí holografní závěti. Pořizovatel musí dle zákona splnit pouze tyto náležitosti: sepsat celou závěť vlastní rukou a vlastní rukou ji také podepsat. Text holografní závěti musí pořizovatel sám sepsat jedinečným způsobem pouze za pomoci psacího nástroje bez pomoci technických pomůcek (například psacího stroje, počítače a následného vytisknutí na tiskárně apod.).³²⁶ Je ovšem na místě rozebrat toto ustanovení s ohledem na praktické problémy, které mohou vzniknout.

Zákonem kladený důraz na vlastnoruční pořízení závěti, má své opodstatnění. Tento požadavek nachází svůj význam především v situacích, kdy by byla pravost závěti zpochybněna. Rukopis pořizovatele je totiž natolik charakteristickým rysem, že se v porovnání s jinými vlastnoručně pořízenými písemnostmi může stát důkazním prostředkem ke zjištění, zda je závěť pravým posledním pořízením. Ovšem neslouží pouze pro případ, kdy by byla zpochybněna pravost rukopisu pořizovatele, ale z odborného rozboru písma, může sloužit také k posouzení, zda pořizovatel nejednal v duševní poruše.³²⁷

Další oporou názoru, že se jedná o nejjednodušší způsob, jak zůstavitel může pořídít o svém majetku pro případ smrti, je fakt, že není třeba úhrady jakýchkoliv poplatků. Náklady na pořízení této formy závěti jsou v podstatě minimální. Holografní závěť není třeba povinně ukládat do Evidence právních jednání pro případ smrti, takovou povinnost mají notáři při sepisování závětí a samozřejmě, že je tato služba zpoplatněna. Vlastnoručně sepsanou závěť může zůstavitel ponechat u sebe doma, ale

---

³²⁶ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA, Martin ŠEŠINA a Karel WAWERKA. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV, Dědické právo (§ 1475 až 1720) : včetně výkladu řízení o pozůstalosti. 2. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-412-8.

³²⁷ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo: praktická příručka : kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního.* Praha: Linde, 2003, s. 88.

i na jiných místech. Jeho rozhodnutím také je, zda potencionálním dědicům sdělí, že závěť pořídil a v případě, že tak učiní, se může i rozhodnout, že některému z dědiců závěť již přímo předloží a ta může být i nadále u něj uschována. Rozhodne-li se neříct nikomu o pořízení své závěti, hrozí nebezpečí, že závěť po jeho smrti nevyplyne na povrch a nebude notáři v dědickém řízení známá, což by mohlo vést k naprosto odlišnému rozdělení majetku, než by tomu bylo v případě respektování jeho poslední vůle. Dle mého názoru je přínosné, že možnost poříditi vlastnoručně existuje. Pořizovatel není zatěžován ani finančně, ale ani složitostí jejího vyhotovení. Jak jsem již uvedl v předešlých kapitolách, nebude totiž na škodu, pokud závěť nebude správně označená, proto můžeme nalézt i případy, kdy se text závěti může vyskytnout v dopise, který nebude obsahovat jakoukoliv zmínku slova „závěť“ a přesto svým obsahem závěti bude.

Pro praktické posouzení toho, co se míní vlastnoručním sepsáním závěti, je nutné se vypořádat s některými odchylkami, ke kterým v běžném životě může dojít. Tak například i přes fakt, že se nebude jednat o běžný rukopis pořizovatele, bude platným pořízením závěť napsaná levou rukou, ač se jedná o praváka.³²⁸ „Závěť je vlastnoručně sepsaná i v případě, že byla sepsaná nedominantní rukou zůstavitele.“³²⁹ Dokonce je nutné za platnou závěť považovat situace, kdy zůstavitel trpí nějakou fyzickou vadou a není schopen psát rukou. Spojení „*vlastní rukou*“ nelze totiž vykládat doslovně. Smyslem je, aby pořizovatel závěť sepsal výlučně sám a pouze za pomoci psacích nemechanických potřeb. Nebude potom překážkou, že závěť sepsal nohou, či ústy, ovšem za předpokladu, že tak činí běžně.^{330 331}

Naproti tomu situace, kdy bude zůstaviteli dopomáháno při psaní závěti, například pokud by někdo cizí vedl ruku zůstavitele, budou vést k absolutní neplatnosti závěti. „Vzhledem k tomu, že pro pozdější posouzení pravosti holografní závěti jsou určující charakteristické znaky rukopisu pořizovatele závěti, není na místě připustit, aby

---

³²⁸ MUZIKÁŘ, Ladislav. in HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník – komentář*. Praha: Linde, 2003, s. 663.

³²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 12. 2001, sp. zn. 30 Cdo 1975/2001.

³³⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 76.

³³¹ „V případě holografní závěti musí být všechny náležitosti (celý text) závěti napsány vlastní rukou zůstavitele. Pojem vlastní rukou, resp. vlastnoruční, je z hlediska ustanovení § 476a obč. zák. na místě vykládat (interpretovat) jako požadavek, aby pořizovatel celou závěť (tj. všechny její obsahové náležitosti) napsal vlastní rukou, popřípadě, aby ji, je-li zdravotně postižen, napsal např. nohou, či za pomoci protězy, je-li tento způsob psaní u něj možný a obvyklý a nese-li současně takový způsob psaní charakteristické znaky rukopisu pořizovatele závěti. Jestliže však zdravotní nebo jiná překážka zůstaviteli objektivně znemožňuje psát, nemůže holografní závěť platně poříditi; může poříditi závěť jen ve formě notářského zápisu nebo zpřísněnou alografní závěť.“ Zdroj: Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky zde dne 03. 04. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1744/2007.

zůstaviteli byla při pořízení závěti poskytována pomoc jakýmkoli způsobem ovlivňující právě charakteristické znaky jeho rukopisu. Jakékoliv vedení zůstavitelovy ruky (dominantní či nedominantní) při psaní holografní závěti, je skutečností způsobující neplatnost dané závěti.“³³² Což prakticky znamená, že nebude rozhodná vůle pomáhajícího. Může nastat situace, kdy jeho pomoc nebude směřovat k ovlivnění názoru zůstavitele o obsahu závěti, ale bude zamýšlena opravdu pouze jako pomoc při psaní. Představme si situaci, kdy prarodič poprosí vnučku, aby jemu při sepsání závěti pomáhala ruku vést, protože již na to nemá sílu. Vnučka nebude nijak zamýšlet ovlivnit prarodičovu vůli, ovšem už fakt, že pomáhá vést ruku zůstavitele, bude způsobovat neplatnost této závěti. Nemusí ani dojít k ovlivnění zůstavitelovy vůle o obsahu závěti.

Zůstavitel si může zvolit libovolný jazyk, ve kterém závěť pořídí a to i v případě, že ovládá tento jazyk například jako jediný z rodiny. Bude-li závěť z gramatického hlediska cizího jazyka dávat smysl, nebude překážkou, že dědicové závěti nerozumí. Bude ovšem třeba pořídit překlad této závěti. Rozhodným hlediskem, pro určení, zda je, či není závěť platná, je její srozumitelnost. V případě vlastnoručně sepsané závěti, je to ale také čitelnost textu. Musí se brát ohled i na osoby, po kterých není jednoduché jejich rukopis přečíst. V takovém případě, by dle mého názoru, měl notář požádat o pomoc odborníka, který dokáže přečíst i pro jiné nečitelný text. Také příbuzní budou v mnoha případech na rukopis zůstavitele zvyklí a mohou pomoci. Stalo-li by se, že i přes všechnu snahu bude určitá část nebo celá závěť naprosto nečitelná, následkem bude neplatnost závěti pro její nesrozumitelnost buď v celém rozsahu, nebo v rámci části textu, který je nečitelný.

Co se týče prostředků, jakými může pořizovatel sepsat závěť, můžeme vycházet z předešlé podkapitoly. Nebude tedy rozhodné, zda zůstavitel použil pera, fixu, tuše, či jiných psacích prostředků, zda pořídil na plátno, čtvrtku, či papír, důležité bude, aby závěť byla sepsaná vlastnoručně a nebylo použito mechanických psacích prostředků. Další náležitostí, na kterou je možné navázat z předešlé kapitoly, je datování a podpis. Rovněž v tomto případě je nutné zmínit, že datum je v závěti vhodné uvést, ač to zákon přímo nevyžaduje. Můžeme ovšem doporučit datum rovněž napsat vlastnoručně, jelikož se sice nejedná o obligatorní náležitost, je možné ovšem i ve vztahu k uvedení data

---

³³² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky zde dne 03. 04. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1744/2007.

využít judikaturu vztahující se k dataci dle OZ 1964.³³³ S podpisem v závěti jsme se také, rovněž z pohledu judikatury, vypořádali v předchozí kapitole, pro úplnost pouze zmiňuji, že podpis nemusí být úředně ověřen.

U holografních závětí, které ve většině případů sepisují pořizovatelé bez pomoci osoby s právnickým vzděláním, bude závěť většinou sepsaná na více listech. Zůstavitelé se většinou snaží text závěti rozepsat dopodrobna, aby byla jejich vůle co nejvíc určitá, což ovšem nemusí být vždy výhodné. Také se můžeme setkat s častým vysvětlováním jejich rozhodnutí, proto bývají takové testamentsy obsažené většinou na více listech. V takovém případě je vhodné, aby tyto listy byly buď pevně svázané k sobě, nebo číslovány. Neznamená to, že bez této náležitosti by závěť nebyla platná, ale její interpretace a výklad by se mohly ztížit. Tento fakt by neměl přímo vést k tomu, že notář nebude schopen na sebe listy závěti navázat i když očíslovány nebudou, ale stát se to může a závěť pak nemusí dávat smysl.

Je důležité také zmínit negativní vymezení oprávněných skupin pořizovatelů této formy závěti. Jak je již z rozdělení jednotlivých forem závětí patrné, určitá omezení a požadavky na zpřísněné formální náležitosti se vyžadují u nezletilce staršího patnácti let, u osob s omezenou svéprávností a u osob nevidomých, se smyslovým postižením a nemohou-li číst a psát. U těchto skupin pořizovatelů zákon vyhotovení holografií závěti zapovídá. K úplnosti je vhodné ještě osvětlit, proč k těmto omezením zákon přistupuje. V těchto případech se jedná o zvýšení důkazní hodnoty pro případ, že by závěť byla zpochybněna. Hlavním důkazem pro hodnověrnost holografní závěti je především osobitý styl písma každého z nás. Obor, který se pravostí rukopisu pisatele zabývá, se v češtině nazývá písmoznalectví. Znalec ručního písma není grafologem, ten zkoumá písemný projev člověka, z kterého skládá jeho psychologický profil. Písmoznalec se zabývá pravostí rukopisu a osvědčí na základě jiných předložených písemností, zda byla závěť vskutku sepsaná zůstavitelem. K jejich evidenci slouží oficiální Seznam znalců v oboru písmoznalectví.^{334 335} V případě, že někdo neumí číst nebo psát nebo mu v tom brání jiná vada a ani nedominantní rukou (či nohou, pusou)

---

³³³ Například dle rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 11. 1998, sp. zn. 21 Cdo 586/98, je k platnosti holografní závěti nutné, aby uvedení dne, měsíce a roku bylo napsáno a podepsáno vlastní rukou zůstavitele.

Obdobný závěr můžeme nalézt v rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1190/2004.

³³⁴ *Co je písmoznalectví*. Online. PLZÁKOVÁ, Lenka. Soudní znalec Mgr. Lenka Plzáková. 2023. Dostupné z: <http://pismoznalec.eu/co-je-pismoznalectvi/>. [cit. 2023-12-15].

³³⁵ *Co je grafologie*. Online. Grafologie Psychologie písma. 2023. Dostupné z: <http://grafolog.cz/co-je-grafologie/>. [cit. 2023-12-15].

není schopen psát, musí pořídit jinou formu závěti, která nebude vlastnoruční. Proto zákon v tomto případě zvyšuje hodnověrnost takové závěti skrze jiné důkazy, kterými ovšem není rukopis.

V případě mladistvého, který je starší patnácti let a dosud nenabyl plné svéprávnosti, je třeba k sepisu závěti součinnost notáře. Nebude se zde jednat o totožný důvod, že by nezletilý nemohl sepsat závěť vlastní rukou, ale půjde o jiný fakt. Zejména je v jeho případě zákonem chráněná při pořizování smysluplnost textu závěti, jelikož mu notář je k dispozici nejen pro pouhé sepsání závěti, ale také se svou radou při jejím pořizování. Nejde tím ovšem rozumět, že by notář nezletilci radil, komu má co odkázat. Ale je jeho povinností mu osvětlit možnosti, jakých může při sepisování závěti využít. Nezletilec totiž nemusí vědět, že může svůj majetek jednotlivým dědicům rozdělit, v 16 letech nemusí mít ani představu, jak přesně označit nemovitý majetek, který je v jeho vlastnictví. Notář je mu v takových případech k ruce nejen jako pisatel a garant naplnění formálních náležitostí, ale měl by ho také poučit o významu závěti, jakých následků její obsah po smrti nezletilce způsobí a jakých obsahových náležitostí může nezletilec využít. Tím se zajišťuje jak její platnost, tak její uvážené vyhotovení. Pro uzavření osvětlení těchto omezení tedy pro shrnutí nezbyvá dodat nic jiného, než že tyto skupiny osob nejsou tím pádem oprávněny pořizovat vlastnoručně svůj testament.

12.5. Alografní závěť

Závěť alografní je testament, který neseíše zůstavitel svoji vlastní rukou, ale text závěti je pořízen jinými prostředky a není napsaný jeho rukou, nebo je pořízen rukou jiné osoby. Alografní závěť můžeme nalézt již v OZ 1964, když se do něj vrátila novelou zavedenou zákonem č. 509/1991 Sb.³³⁶ V nynějším platném OZ je nedílnou součástí palety využitelných testamentů. Po dlouhou dobu na našem území nebylo ovšem možné tento testament platně pořídit.

V případě alografní závěti, jak bylo uvedeno na začátku, se stále bude jednat o soukromý typ závěti, ale bude zde zvýšený požadavek formálních náležitostí v nutnosti přítomnosti svědků.

---

³³⁶ „Alografní závěť byla znovu zavedena do občanského zákoníku jeho novelou s účinností od 1. 1. 1992. Jejím připuštěním však byla zpřísněna forma závěti, aby nedocházelo k budoucím sporům. Nedostatek této formy má potom za následek neplatnost závěti, stejně jako nedostatek základních náležitostí závěti, jako jsou určitost a srozumitelnost.“ Z rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 134/99, z aplikace ASPI.

Alografní typ závěti, můžeme ho označovat také jako závěť, která je sepsaná jinak než vlastní rukou zůstavitele, je nutné rozdělit na dva podtypy. Obecná forma alografní závěti je vyjádřena v ustanovení § 1534 OZ, vedle ní nacházíme ještě zvláštní formu alografní závěti, která je určena osobám, které jsou nevidomé a pro zůstavitele se smyslovým postižením, který nemůže číst nebo psát, které jsou uvedené v ust. § 1535 a § 1536 OZ. V těchto ustanoveních jsou vyjádřeny situace, kdy je zůstavitel nevidomý, či se jedná o osoby se smyslovým postižením, kteří nejsou schopni číst nebo psát, u takových jde také o zvláštní formu alografní závěti, ale logicky z jiného důvodu, než u předešlé skupiny.

12.5.1. Obecná alografní závěť

Text závěti alografní není sepsán jedinečným písemným projevem pořizovatele, ale může být vyhotoven za pomoci technického prostředku nebo osobou odlišnou od pořizovatele. Možné jsou závěti, které budou pořízeny na počítači a následně vytisknuty na tiskárně, na psacím stroji, ale také rukou někoho jiného než zůstavitele. Nebude také významné, zda zůstavitel tuto závěť pořídil sám, tedy že sám sepsal závěť jiným prostředkem než vlastní rukou, či její obsah někomu diktoval a ten následně znění sepisoval.

Z určitého pohledu by se mohla zdát problematická situace, kdy by tuto listinu sepisovala například osoba blízká nebo jednoduše osoba, která se následně stane dědicem, jelikož je v závěti zmíněna. V takovém případě by mohly nastat určité spory o pravost takové alografní závěti. Odpověď na řešení této složitější situace nám podává opět judikatura. „Dle ustálené judikatury soudů, dědicem ze závěti, eventuelně i svědkem závěti, může být i osoba, která na žádost zůstavitele tuto závěť sepsala.“^{337 338}

Je nutné si podrobněji rozebrat ustanovení § 1534 OZ, které vyjadřuje podmínky k platnosti této formy závěti. Mezi tyto podmínky patří především požadavek, aby závěť obsahovala vlastnoruční podpis zůstavitele pod textem. Není nutné, aby pořizovatel podepsal listinu před svědky. Mezi podmínky pro platnost obecné alografní závěti ovšem patří, že zůstavitel musí před dvěma svědky, kteří jsou současně v jednu chvíli na jednom místě, před nimi projevít, že listina, kterou jim předkládá k podpisu, obsahuje jeho polední vůli, tedy že se jedná opravdu o závěť a pořízení o jeho majetku pro případ

³³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 11. 2009, sp. zn.: 21 Cdo 1986/2009.

³³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 05. 1997, sp. zn.: 2 Cdon 1883/96.

smrti. Takové prohlášení musí být výslovné (ústně, či písemně). Uznává se také odpověď na svědkovu otázku, zda se jedná o poslední vůli zůstavitele.³³⁹ Svědkům nemusí být ovšem znám obsah závěti. „Vůli o tom, že listina o alografní závěti obsahuje jeho poslední vůli, může zůstavitel, na rozdíl od obecné úpravy obsažené v ustanovení § 35 odst. 1 obč. zák., projevit před dvěma svědky současně přítomnými – jak vyplývá z ustanovení § 476b obč. zák. – jen výslovně. Znamená to, že konkludentní projevení vůle v tomto případě není možné. Smyslem právní úpravy jednak je, aby ten, kdo byl povolán jako svědek a kdo má z tohoto důvodu alografní závěť podepsat, neměl žádné pochybnosti – bez zřetele na skutečný obsah listiny a případné svědkovy vlastní poznatky a názory o obsahu listiny nebo na to, zda byl seznámen s obsahem závěti – o tom, že zůstavitel v listině uvedl poslední vůli (tedy že jde o závěť), jednak to, aby svědek z projevu zůstavitele nepochybně věděl, že zůstavitel v závěti skutečně vyjadřuje svoji poslední vůli (tedy, že jde o jeho závěť a že ji činí svobodně a vážně) ... nelze rovněž dovozovat, že by zůstavitel musel před dvěma svědky současně přítomnými projevit, že listina obsahuje jeho poslední vůli, jen použitím určitých slov (vyslovením formule). Požadavku ustanovení § 476b obč. zák. odpovídá použití jakýchkoliv slovních výrazů, jimiž zůstavitel před dvěma svědky současně přítomnými projeví způsobem nevzbuzujícím pochybnosti o tom, že listina obsahuje jeho poslední vůli.“ (míněn je OZ 1964)³⁴⁰

Z ust. § 1539 odst. 1 OZ vyplývá, že zákon požaduje, aby alografní závěť byla oběma svědky podepsána a zároveň aby u podpisu svědka byla uvedena doložka poukazující na jeho vlastnost jako svědka a údaje, podle nichž ho lze zjistit. Nehledě k ustanovení dědicem v závěti, či k příbuzenskému vztahu mezi zůstavitelem a pisatelem, není překážkou, že osoba, která závěť vyhotovila, bude následně i svědkem závěti a na závěti bude podepsána. Z ustanovení § 1534 a § 1539 OZ vyplývá, že k tomu, aby alografní závěť byla platným právním jednáním, musí být splněny následující náležitosti: zůstavitel musí závěť podepsat vlastní rukou, zůstavitel musí dále před dvěma svědky současně přítomnými výslovně projevit, že listina obsahuje jeho poslední vůli, a konečně svědci se musí na závěť podepsat a připojit k podpisu zmíněnou doložku (ust. § 1539 odst. 1 OZ). Ze znění těchto ustanovení nelze dovozovat, že by byl zákonem určený také závazný způsob pořadí, v jakém musí být tyto náležitosti splněny. Podle výkladu ustanovení postačuje, jestliže se splnily v něm

³³⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupanost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 78-79.

³⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 11. 2010, sp. zn.: 21 Cdo 1178/2009.

uvedené náležitosti i v jiném pořadí, než se v tomto ustanovení uvádí, stalo-li se tak v bezprostřední časové souvislosti, takže se jednotlivé úkony jeví jako jednotné jednání. Důvodem neplatnosti alografní závěti tedy není okolnost, že zůstavitel nejprve přečte svědky současně přítomnými výslovně projevil, že listina obsahuje jeho poslední vůli, a bezprostředně poté závěť vlastní rukou podepsal, nebo že svědci nejprve závěť podepsali a bezprostředně poté zůstavitel před nimi výslovně projevil, že listina obsahuje jeho poslední vůli apod.“³⁴¹

Zákon nijak nevyjadřuje podmínku, že svědci musí být přítomni při sepisování závěti, zůstavitel může závěť, jak bylo také pojednáno v předešlých kapitolách, vyhotovovat delší dobu, v několika časových úsecích a není zde vyjádřená nutnost, aby takovým jednotlivým pořizováním již svědci byli přítomni. Dokonce zákon nijak nevyjadřuje podmínku, že zůstavitel musí podepsat závěť před nimi. Může tak učinit sám bez jejich přítomnosti a posléze jim závěť, za současného výslovného vyjádření, že se jedná o listinu obsahující jeho poslední vůli, předložit k podpisu.

Opětovně na tomto místě je vhodné se věnovat otázce datování závěti. Zákon totiž nijak blíže nespecifikuje, že alografní závěť musí být datována, stejně jako u holografní. Je to ovšem, z důvodů obdobných jako bylo uvedeno u závěti holografní, vhodné. Otázkou ovšem je, zda se musí jednat o datum, kdy došlo k podpisu závěti zůstavitelem nebo o datum, kdy zůstavitel prohlásil před svědky, že se jedná o jeho poslední vůli. Ve výkladu předešlé právní úpravy OZ 1964 lze nalézt názor, že zůstavitel a svědci musí podepsat závěť ve stejný den. Dle tohoto názoru tak není přímo rozhodné, zda podepsali zůstavitel a svědci závěť v jeden moment, ale uvedení data, které přímo určuje, že závěť je zůstavitelem a svědky podepsána ve stejný den.³⁴² Toto je ovšem již zastaralý pohled na danou problematiku úhlem předchozí právní úpravy. Nyní platné znění OZ již dataci závěti výslovně nevyžaduje, pokud se ovšem zůstavitel rozhodne ji datovat, není jistě obecně překážkou, když je v ní uvedeno více dat (tedy rovněž datace u podpisů svědků).

Již v předešlém odstavci bylo uvedeno, že ustanovení § 1534 OZ přímo vyžaduje, aby svědci byli současně přítomni projevu zůstavitele, který jim dává testament k podpisu. To znamená, že nesplnění současné přítomnosti svědků, kdy by zůstavitel učinil tento projev nejprve před jedním a posléze před druhým svědkem, by vedlo k neplatnosti takto ověřené závěti. „Z rozhodnutí Krajského soudu v Praze,

³⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 11. 2010, sp. zn.: 21 Cdo 1178/2009.

³⁴² MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 105.

vyplývá, že právní úkon (pozn. nyní právní jednání) porřízení alogragní závěti je dovršen tehdy, kdy za současné a nepřetržité přítomnosti dvou současně přítomných (nikoliv postupně) svědků při výslovném projevu vůle zůstavitele, že listina obsahuje jeho poslední vůli, se tito svědci na listinu podepíší. Podmínku současné přítomnosti těchto svědků však nelze považovat za splněnou, je-li v okamžiku zákonem požadovaného prohlášení zůstavitele přítomen pouze jeden ze svědků, který se poté na listinu podepíše, a následně, byť v úzké časové návaznosti, se dostaví druhý svědek a rovněž on se po prohlášení zůstavitele o jeho vůli na závěť podepíše.³⁴³

V ustanovení § 1539 odst. 2 OZ jsou vyjádřeny podmínky, které musí svědci splňovat. Svědci nesmí být dle tohoto ustanovení nesvéprávní, nemůže se jednat o osoby, které nejsou znalé jazyka, nebo způsobu dorozumívání, v němž se projev vůle činí. Tyto podmínky zákon vyjadřuje z toho důvodu, že úlohou svědka, jak již z označení jeho role plyne, je dosvědčit v případě, že bude závěť napadena jako neplatná, že závěť jím byla z pozice svědka skutečně podepsána. Tedy dosvědčit, že na listině obsahující poslední vůli, která jemu byla předložena k podpisu, je skutečně jeho vlastnoruční podpis a že dle slov zůstavitele se jednalo o poslední porřízení. Ustanovení také dále vyjadřuje podmínku, že svědek musí znát jazyk, ve kterém je závěť sepsaná. V tomto případě je nutné se pozastavit nad otázkou, zda ustanovení § 1539 odst. 2 OZ v kombinaci s ust. § 1534 OZ vyjadřuje nutnost, aby svědci znali obsah závěti. Já se domnívám, že ustanovení nevyjadřuje nutnost, aby svědci znali obsah zůstavitelovy závěti. Ten není povinen jim ani její obsah jakkoliv sdělovat, například jejím přečtením nebo dáním k přečtení. Domnívám se, že tato podmínka se váže ke svědkům zvláštní formy alogragní závěti. S ohledem na to, že zákon přímo vyjadřuje, že svědek se sice musí na závěť vlastnoručně podepsat, ale nemusí znát obsah závěti, není třeba, aby znal jazyk, v jakém je závěť sepsaná.

Ustanovení § 1540 OZ poté vyjadřuje, že závětí povolaný, ani zákonný dědic a odkazovník nemohou svědčit o tom, co se jim zůstavuje. Stejně svědkem nemůže být osoba dědici nebo odkazovníku blízká, ani zaměstnanec dědice nebo odkazovníka. Zákon z tohoto pravidla vyjadřuje výjimku, kterou lze dle ust. § 150 odst. 2 OZ učinit tak, že se bude jednat o vlastnoruční závěť, nebo když je závěť potvrzena třemi svědky. Dle ust. § 1541 OZ platí obdobná pravidla o vyjmenovaných osobách i pro povolané

---

³⁴³ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního : praktická příručka*. Praktik (Leges). Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-345-2, s. 65.

vykonavatele závěti, nebo pro ty, kdo při pořizování závěti působí jako pisatelé, předčitatelé, tlumočníci nebo úřední osoby. Toto omezení se vztahuje jak na obecnou alografní závěť, tak na formu zvláštní.

Pro obecnou formu alografní závěti bude nejdůležitější pozastavení nad takto zapovězenou skupinou svědků tedy dědicům o tom, co se jim zůstavuje, osobám dědici blízkým a zaměstnancům dědice, kteří jednoduše svědky být nemohou. Tyto svědky označujeme jako svědky vyloučené. Z logiky věci vyplývá, že právnická osoba sama o sobě nemůže být svědkem závěti, ač to zákon přímo nevyjadřuje.

Na závěr je třeba ještě podotknout, že pro osoby svědků, pisatelů a dalších platí povinnosti mlčenlivosti, pokud si zůstavitel nepřeje, aby tomu bylo jinak (ust. § 1550 OZ).

12.5.2. Zvláštní alografní závěť

Pro jasné rozdělení obecné formy alografní závěti a zvláštní formy alografní závěti je přímo určující skutečnost, že zůstavitel je nevidomý nebo má smyslové postižení, pro které nemůže číst nebo psát, přičemž u obecné formy alografní závěti chce zůstavitel pouze využít mechanického pořízení závěti nebo aby za něj někdo závěť sepsal. Zvláštní formu můžeme označit také jako závěť, kterou zůstavitel nese-psal vlastní rukou a to v důsledku toho, že z objektivních důvodů nemůže číst nebo psát.³⁴⁴ Dochází tak ke zpřísnění podmínek obecné alografní závěti a vzniká samostatný typ formy zvláštní alografní závěti se zpřísněnými formálními náležitostmi. Zákon zvláštní formu alografní závěti vyjadřuje v ust. § 1535 a § 1536 OZ.

K vysvětlení důležitosti existence zvláštní alografní závěti můžeme využít judikaturu vztahující se ještě k OZ 1964 (tudíž pokud jsou tedy v tomto odstavci uvedeny odkazy na ustanovení zákona, je tím míněn OZ 1964) „Zpřísnění podmínek pro pořízení alografní závěti podle ustanovení § 476c obč. zák. slouží k ochraně práv zůstavitele, jemuž – jak vyplývá z logického i jazykového výkladu tohoto zákonného ustanovení – objektivně existující handicap (zpravidla zdravotní) znemožňuje číst nebo

---

³⁴⁴ „Jen takový zůstavitel, jemuž zdravotní stav nebo jiná překážka objektivně znemožňuje číst nebo psát, může platně poříditi závěť ve smyslu ustanovení § 476c obč. zák. (§ 40 odst. 1 obč. zák.).“ (pozn. míněn je OZ 1964) Z rozhodnutí sp. zn. Rc 69/70, z aplikace ASPI.

psát, tedy pořídit závěť ve smyslu ustanovení § 476a obč. zák. (holografní závěť) nebo § 476b obč. zák. (alografní závěť se dvěma svědky).³⁴⁵

Zákon přímo rozlišuje zvláštní alografní závěť z úhlu pohledu dvou možných skupin potencionálních pořizovatelů závěti s hendikepem. Prvním z nich budou pořizovatelé, kteří jsou nevidomí (ust. § 1535 OZ). Nevidomý zůstavitel svoji vůli s ohledem na jeho handicap projeví před třemi současně přítomnými svědky v listině, která musí být nahlas přečtena svědkem, který závěť nepsal a přítomnými svědky podepsána (sepisovatelem může být rovněž osoba odlišná od svědků). Opět se ve smyslu ust. § 1539 odst. 1 OZ požaduje, aby k podpisu byla připojena doložka, podle které bude prokázána jeho vlastnost jako svědka a údaje, podle nichž lze svědka zjistit. Prakticky bude tedy sepisovat závěť osoba odlišná od zůstavitele, podobně jako u obecné alografní závěti se tak může dít rukou někoho jiného, či mechanickými psacími prostředky. Zůstavitel před těmito osobami musí potvrdit, že listina obsahuje jeho poslední vůli a rovněž v tomto případě platí, že tito svědci musí být zároveň všichni přítomni současně a nepřetržitě.³⁴⁶

Důležité je si uvědomit, že nevidomá osoba nemá jinou možnost, jak se seznámit s obsahem vyhotovené listiny než tak, že je listina přečtena někým, komu důvěřuje (samozřejmě nehovoříme o situaci, kdy by závěť byla sepsaná Braillovým písmem, které by zůstavitel ovládal).

Jelikož nevidomý je rovněž osobou, se smyslovým postižením, listinu ve smyslu ust. § 1536 odst. 2 OZ podepíše rovněž zůstavitel, což u nevidomého působí možná trochu jako nevhodný požadavek. Ovšem svoji logiku to má. Zvláštní alografní závěť je ještě stále závětí soukromou, tudíž je činěna bez ingerence notáře při pořízení závěti ve formě úřední listiny. V osobě notáře je rovněž dodržena veškerá garance prováděných kroků, že nedochází jakkoliv k obcházení vůle zůstavitele. Jedním ze znaků, že listina, ač třeba i za velice komplikovaného průběhu její tvorby a komunikace s nevidomým, obsahuje jeho skutečně projevenou vůli, je rovněž požadavek na podpis vyhotovené listiny. Logicky se jedná o listinu, kterou nevyhotovil sám zůstavitel. Zákon v případě komplikací s vyhotovením podpisu umožňuje odkazem na ust. § 563 OZ postupovat

---

³⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 02. 2012, sp. zn.: 21 Cdo 341/2010.

³⁴⁶ „Při pořízení alografní závěti postupem podle § 476c obč. zák. je nezbytné, aby všichni tři svědkové úkonu závěti, včetně pisatele a předčitatele, nejsou-li též svědky, byli současně a nepřetržitě přítomni při celém úkonu pořizování závěti, tedy při prohlášení zůstavitele o tom, jaká je jeho poslední vůle, při sepisu listiny, při jejím přečtení, při tom, když zůstavitel potvrdí, že listina obsahuje jeho pravou vůli, a při podpisu svědků.“ Z Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 30 Cdo 164/2004 (pozn. míněn je OZ 1964).

způsobem, pokud není pořizovatel písemnosti, který ji podepisuje schopen podpisu, učinit na listině rukou nebo jinak znamením (značku), které je mu vlastní a svědek, který vidí, k tomuto znamení připíše jméno jednajícího (v tomto případě tedy zůstavitele, resp. pořizovatele závěti).

Druhou skupinou potenciálních pořizovatelů závěti s hendikepem jsou osoby se smyslovým postižením, které nemůžou číst nebo psát. Ustanovení § 1535 odst. 2 OZ vyjadřuje zpřísnění formálních požadavků závěti pro pořizovatele, kterým je zůstavitel se smyslovým postižením, který nemůže psát nebo číst. Důležitá je kumulace dvou důvodů, tedy že pořizovatel trpí smyslovým postižením a z jeho důvodu nemůže číst nebo psát. Nejedná se ovšem o situaci, kdy musí dojít k naplnění obou neschopností, tedy že by nebyl schopen číst a psát, ale může dojít k naplnění pouze jedné z nich. Rovněž v takovém případě bude projev poslední vůle činit před třemi současně přítomnými svědky v listině, jejíž obsah musí být tlumočen zvláštním způsobem dorozumívání, který si zůstavitel zvolil opět skrze svědka, který ji nesepisoval. Máme tedy opětovnou situaci, že jeden z přítomných (většinou se tedy bude jednat o jednoho ze tří svědků) bude listinu sepisovat a druhý svědek (ale může to být rovněž další osoba) ji přetlumočí do zůstavitelem zvoleného způsobu dorozumívání. Tímto způsobem dorozumívání může být například Lormova abeceda, daktylografika, Braillovo písmo, taktilní odezírání nebo například vibrační metoda Tadoma.³⁴⁷ Zákon blíže nevysvětluje pojem „zůstavitel se smyslovým postižením“, odpověď na to, o koho se přesně jedná je nutno nalézt v zákoně č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob. Zde je rozlišen pojem neslyšících osob a osob hluchoslepých, kdy postižení zasahuje jak sluch, tak zrak ve stejném rozsahu.

Důležité je připomenout, že všichni svědci z logiky věci, tedy rovněž pořizovatel, musí ovládat zvolený způsob dorozumívání, kterým je následně obsah listiny tlumočen. Zůstavitel rovněž v tomto případě zvoleným způsobem dorozumívání potvrdí před všemi přítomnými svědky, že listina obsahuje jeho poslední vůli.³⁴⁸

Rovněž zde je třeba poukázat na fakt, že dle judikatury se musí všichni svědci nacházet přítomni nepřetržitě a na jednom místě.³⁴⁹ Ve smyslu ust. § 1539 odst. 1 OZ ji také tito svědci podepisují s doložkou (jak bylo uvedeno v předchozím textu). Pokud by

---

³⁴⁷ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního : praktická příručka*. Praktik (Leges). Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-345-2.

³⁴⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědictví a dědické právo*. Praha: Computer Press, 2007, s. 85.

³⁴⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická poslušnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 81-82.

v tomto případě byly odlišné osoby pisatele a předčitatele od svědků, vztahuje se na ně podmínka rovněž.³⁵⁰ V případě, že osobami předčitatele a pisatele závěti jsou osoby odlišné od svědků, pak i tyto osoby musí závěť podepsat a je vhodné uvést jejich funkci.

Při zamyšlení nad možnými kombinacemi kolik osob může být přítomno sepisu této závěti, vyvstává na povrch otázka, zda v případě, že bude k platnosti této závěti použito opravdu pět osob (tři svědků, pisatele a předčitatele), musí být těchto pět osob současně přítomných již sepsání závěti nebo je zákonem vyjádřený požadavek přítomnosti svědků až ve chvíli, kdy se závěť čte a oni dosvědčí, že závěť obsahuje zůstavitelovu poslední vůli? Takovou odpověď musíme opět nalézt v soudních rozhodnutích. A tak dle jednoho z nich je nutné, aby všechny osoby byly přítomné při celém úkonu pořizování závěti a to i při sepisu listiny.³⁵¹ Na všechny tyto osoby se vztahuje povinnost mlčenlivosti, pokud si zůstavitel nepřeje, aby tomu bylo jinak (ust. § 1550 OZ).

Rovněž v tomto případě bude vyžadován dle ustanovení § 1536 odst. 2 OZ podpis zůstavitele, pravidla jsou obdobná jako v případě předchozího textu. Nad rámec ovšem dodám, že není-li možné postupovat ani podle specifického postupu nahrazujícího klasický podpis (míněn je odkaz na postup dle ust. § 563 OZ), bude vyžadována k vyhotovení závěti forma veřejné listiny, tudíž závěť bude činěna notářem.

12.6. Závěť pořizená veřejnou listinou

Závěť pořizená veřejnou listinou je závěť ve formě notářského zápisu vyjádřená v ust. § 1537 OZ. Toto ustanovení je velice strohé, když stanovuje, že zůstavitel může projevit poslední vůli ve veřejné listině. Tou bude ve smyslu ust. § 3026 odst. 2 OZ notářský zápis. Jedná se o formu závěti, kterou lze nahradit všechny předešlé formy

---

³⁵⁰ „Při pořizení allografní závěti postupem podle § 476c obč. zák. je nezbytné, aby všichni tři svědkové úkonu závěti, včetně pisatele a předčitatele, nejsou-li též svědky, byli současně a nepřetržitě přítomni při celém úkonu pořizování závěti, tedy při prohlášení zůstavitele o tom, jaká je jeho poslední vůle, při sepisu listiny, při jejím přečtení, při tom, když zůstavitel potvrdí, že listina obsahuje jeho pravou vůli, a při podpisu svědků.“ Z Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 30 Cdo 164/2004 (míněn je OZ 1964).

³⁵¹ „Zvláštní povaha úkonu závěti učiněné ve smyslu ustanovení § 476c obč. zák., vyplývající z oslabené pozice zůstavitele při pořizování takové závěti, vyžaduje, aby všichni tři svědkové úkonu, včetně pisatele a předčitatele, nejsou-li též svědky, byli současně a nepřetržitě přítomni při celém úkonu pořizování závěti, tedy při prohlášení zůstavitele o tom, jaká je jeho poslední vůle; při sepisu listiny; při jejím přečtení; při tom, když zůstavitel potvrdí, že listina obsahuje jeho pravou vůli a při podpisu svědků. Jen takový výklad ustanovení § 476c odst. 1 obč. zák. totiž vyjadřuje žádoucí ochranu práv zůstavitele při činění tak zásadního právního úkonu, jakým je pořizení závěti.“ Z Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 04. 05. 2004, sp. zn.: 30 Cdo 164/2004 (míněn je OZ 1964).

závěti. Avšak zákon také jasně vymezuje případy, kde je forma závěti pořizované za součinnosti notáře obligatorní. Prvním takovým případem bude situace, která byla uvedena v předešlé kapitole a odkazuje na ust. § 563 OZ, kdy je vyžadováno u alografních závětí, aby rovněž tyto byly podepsané osobou zůstavitele. Pokud není zůstavitel schopen se na listinu obsahující jeho poslední vůli podepsat ani formou vlastního znamení, bude jediný možný způsob vyhotovit závěť ve formě notářského zápisu. Dále se bude jednat o případy, kdy ve smyslu ust. § 1526 OZ pořizuje závěť ten, kdo dovršil patnácti let věku a dosud nenabyl plné svéprávnosti. Dále bude-li pořizována závěť v rámci vyjádřeného omezení tím, kdo byl ve své svéprávnosti omezen ve smyslu ust. § 1528 odst. 1 OZ. V případě, kdy závěti zůstavitel zakládá nadaci ve smyslu ust. § 309 OZ a zakládá-li ve smyslu ust. § 418 OZ ústav. A poslední skupinou budou zůstavitelé, kteří nemohou číst a psát, tedy jde-li o osoby negramotné.^{352 353}

Je na místě si osvětlit více informací k veřejné listině, na které bude závěť pořizována. Jak již z předešlého textu plyne, bude třeba součinnosti notáře, tedy osoby, která byla státem pověřena vedením notářského úřadu.³⁵⁴ Jeho činnost je upravena Notářským řádem (zákon č. 358/1992 Sb. o notářích a jejich činnosti v platném znění, dále také jen jako „NŘ“). Jednou z činností notáře bude i sepisování veřejných listin o právních jednáních, což vyplývá z § 2 a § 3 NŘ. Zákon označuje dokumenty, které byly sepsané notářem jako notářské listiny v § 6 NŘ. Z tohoto ustanovení je již patrné, že notářskou listinu zákon označuje jako listinu veřejnou. Vyjádření pojmu veřejné listiny nenalezneme ovšem v NŘ, ale v OZ v ust. § 567 OZ³⁵⁵ a v OSŘ v ustanovení § 134.³⁵⁶ V tomto ustanovení se o veřejné listině hovoří obecně, přesné náležitosti, které musí veřejná listina vyhotovená notářem obsahovat, jsou upraveny v NŘ. V části šesté oddílu prvním NŘ je blíže rozpracována úprava sepisování notářských zápisů o právních jednáních.

---

³⁵² BEZOUŠKA, Petr. Nezletilý a závěť notářským zápisem. *Právní rádce*. 2005, č. 4.

³⁵³ SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3.

³⁵⁴ § 1 odst. 1 NŘ

³⁵⁵ Ust. § 567 OZ: „*Veřejná listina je listina vydaná orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci nebo listina, kterou za veřejnou listinu prohlásí zákon; to neplatí, pokud trpí takovými vadami, že se na ni hledí, jako by veřejnou listinou nebyla.*“

³⁵⁶ Ust. § 134 OSŘ: „*Listiny vydané soudy České republiky nebo jinými státními orgány v mezích jejich pravomoci, jakož i listiny, které jsou zvláštními předpisy prohlášeny za veřejné, potvrzují, že jde o nařízení nebo prohlášení orgánu, který listinu vydal, a není-li dokázán opak, i pravdivost toho, co je v nich osvědčeno nebo potvrzeno.*“

Náležitosti, které musí závěť jako veřejná listina splňovat, jsou vyjádřeny v ust. § 63 NŘ. Mezi tyto obsahové náležitosti patří:

- místo, den, měsíc a rok úkonu,
- jméno a příjmení notáře a jeho sídlo,
- jméno, příjmení, pobyt a datum narození účastníků a jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků a je-li účastníkem nebo zástupcem právnická osoba, její název, sídlo a identifikační číslo,
- prohlášení účastníků, kteří jsou fyzickými osobami, že jsou způsobilí samostatně právně jednat v rozsahu právního jednání, o kterém je notářský zápis,
- údaj o tom, že byla notáři prokázána totožnost účastníků, svědků, důvěrníků, tlumočnicků a zástupců účastníků anebo údaj o tom, že je notář zná osobně, a je-li účastníkem nebo zástupcem účastníka právnická osoba, údaj o tom, že byla notáři prokázána její existence a totožnost toho, kdo ji zastupuje,
- obsah právního jednání,
- údaj o tom, že byl zápis po přečtení účastníky schválen,
- podpisy účastníků nebo jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků,
- otisk úředního razítka a jeho podpis,
- další náležitosti, pokud tak NŘ stanoví.

Neobsahoval-li by ovšem zápis některou z těchto náležitostí, jednalo by se o neplatný notářský zápis.³⁵⁷ „Chybějí-li u písemnosti sepisované státním notářstvím formou notářského zápisu takové náležitosti, bez nichž by nebylo možno rozeznat formu notářského zápisu, účastníky nebo další osoby zúčastněné na úkonu nebo takové náležitosti, které jsou nezbytnou náležitostí notářského zápisu (např.: místo úkonu či údaj o tom, že byl zápis po přečtení účastníkem schválen), nelze tuto písemnost považovat za notářský zápis a tedy za veřejnou listinu.“³⁵⁸ Spojením těchto dvou

---

³⁵⁷ ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1452.

³⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 04. 1976, sp. zn. 4 Cz 34/76, uváděný také v pozdější judikatuře jako například v Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 02. 2004, sp. zn.: 30 Cdo 271/2004; Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 08. 2010, sp. zn.: 21 Cdo 3037/2010; Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 05. 2010, sp. zn.: 21 Cdo 1980/2010.

informací lze jasně vyjádřit, že závěť sepsaná notářem spočívá zejména v předpokladu její pravdivosti, ale také v zákonnosti a jelikož se jedná o veřejnou listinu, bude se předpokládat i její správnost, což je doloženo také faktem jejího úředního ověření.

Notář má stanovené obecné povinnosti formálních náležitostí jednotlivých úkonů, které činí a musí je dodržet, což mu stanovuje především NŘ. Ve vztahu k notářem sepsané závěti mu ovšem OZ dává také jasně stanovou povinnost. Dle ust. § 1538 OZ se musí přesvědčit, zda se projev poslední vůle děje s rozvahou, vážně a bez donucení. Ustanovení tedy popisuje určitou morální pojistku, že notář (což se ovšem v praxi dít nebude) nebude působit pouze jako osoba, která sepíše, co mu zůstavitel nadiktuje, bez obecného úvodu a vzhledu do záměrů zůstavitele. Osoba notáře je tím, kdo zůstavitele poučí o jeho právech, o možnostech rozdělení dědictví a ve vztahu k předmětnému ustanovení (což by se ovšem dělo i bez výslovného zakotvení takového postupu zákonem) se také přesvědčí, že se jedná o projev svobodné vůle s rozmyslem a rozvahou. Dobré je na tomto místě zmínit, že činí-li například notář sepis poslední vůle s pacientem ve zdravotnickém zařízení, měl by se rovněž seznámit s jeho zdravotním stavem.³⁵⁹

Význam notářské součinnosti při pořizování závěti se projeví především v minimalizaci chyb. Notář nepůsobí v této roli pouze jako pisatel, i když jeho činnost v tomto ohledu bude nezpochybnitelná, nelze donést svou závěť a chtít ji ověřit jako závěť ve formě notářského zápisu, v tom případě budeme hovořit o notářské úschově závěti (o níž je pojednáno v samostatné kapitole). Sepis závěti notář započne až poté, co zůstavitele poučí o významu právního jednání vedoucího k sepsání závěti a o tom jak může se svým majetkem naložit pro případ smrti. Notář bude pochopitelně zůstaviteli aktivně pomáhat i s formulací závěti a svoji znalostí právní úpravy by měl také odstranit při formulaci obsahu závěti do budoucna možný vznik interpretačních obtíží. Závěť je svým zněním poté srozumitelná a při jejím výkladu po smrti zůstavitele by nemělo dojít k nemožnosti závěť přesně vyložit. Notář je také povinen zůstavitele upozornit na možné chyby, které způsobují neplatnost závěti a takové nedostatky s ním musí odstranit. Jinak musí totiž notář součinnost k ověření neplatného právního jednání odmítnout (ust. § 53 odst. 1 písm. a) NŘ), stejně tak musí učinit v případě, kdy by notář či osoby jemu blízké byli zúčastněné na věci. Tím, že notář závěť potvrdí jako veřejnou

---

³⁵⁹ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA, Martin ŠEŠINA a Karel WAWERKA. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV, Dědické právo (§ 1475 až 1720) : včetně výkladu řízení o pozůstalosti*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-412-8.

listinu, se omezí možnost zpochybnění její platnost a důležitý je také fakt, že důkazní břemeno by v takovém případě leželo na tom, kdo její neplatnost namítá. Závěť vyhotovená notářským zápisem bude považována za platnou do doby, než se prokáže opak. Dalším nesporným faktem a výhodou je, že závěť bude u notáře uschována (ust. § 98 odst. 2 NŘ) a nikdo nebude mít oprávnění do jejího obsahu do smrti zůstavitele, kromě jeho vlastní osoby, nahlídnout, či z ní pořizovat opis (ust. § 101 odst. 1 NŘ). Její obsah nesmí být prozrazen ani osobou notáře (či jeho zaměstnance), který je již výkonem své funkce vázán mlčenlivostí (ust. § 56 NŘ).³⁶⁰

Po smrti zůstavitele taková závěť vždy vyjde najevo, jelikož každý notář působící na území ČR, musí závěť vložit do tzn.: Evidence právních jednání pro případ smrti, což je neveřejný seznam v elektronické podobě, který vede, provozuje a spravuje Notářská komora (ust. § 35b odst. 1 písm. a) NŘ).³⁶¹ V této evidenci jsou vedeny jak závěti, tak dovětky, dědické smlouvy, prohlášení o vydědění, prohlášení o tom, že dědic, jemuž svědčí zákonná dědická posloupnost, pozůstalost nenabude, příkaz započtení na dědický podíl, povolání správce pozůstalosti, smlouvy o zřeknutí se dědického práva a zrušení veškerých těchto právních jednání (ust. § 35b odst. 1 NŘ). Notář, který pořídil některou z těchto listin, bude povinen na základě ust. § 70 NŘ zapsat údaje o takové listině pomocí elektronického přenosu dat do této evidence.³⁶² Notář se při vkládání bude řídit předpisem vydaným Notářskou komorou, čímž je Předpis Notářské komory České republiky o Evidenci právních jednání pro případ smrti.³⁶³ Tímto uschováním závěti v Evidenci právních jednání pro případ smrti se také zajišťuje, že žádná osoba nemůže závěť jakkoliv změnit, či doplnit.³⁶⁴

Budeme-li se zabývat přímo sepisem závěti notářským zápisem, bude důležitou úvodní informací, že takto pořídít lze závěť u kteréhokoliv notáře vykonávajícím svoji činnost v České republice. Sepis závěti tedy není vázaný na místo trvalého pobytu pořizovatele. Vyhotoven bude v jazyce českém (ust. § 58 NŘ)³⁶⁵. Neovládá-li

³⁶⁰ A to rovněž v případě, že byl odvolán.

³⁶¹ KLEIN, Šimon. Evidence právních jednání pro případ smrti. Online. *Ad Notam*. 2014, roč. 2014. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_173-evidence-pravnich-jednani-pro-pripad-smrti. [cit. 2024-01-12].

³⁶² SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědictví a dědické právo*. Praha: Computer Press, 2007, s. 85-90.

³⁶³ *Předpis Notářské komory České republiky o Evidenci právních jednání pro případ smrti*. Online. Notářská komora České republiky. 2013. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/predpisy/Evidence_pravnich_jednani_pro_pripad_smrti.pdf. [cit. 2023-12].

³⁶⁴ JINDŘICH, Miroslav. Závěť a další listiny pro případ smrti. *Právní rádce*. 1996, č. 5.

³⁶⁵ Před novelou zákonem č. 142/2012 Sb. byla v tomto ustanovení vyjádřena i možnost sepsání notářského zápisu v jazyce slovenském. Bylo tomu tak proto, že zákon vzniknul v době federace a úředními jazyky byla jak čeština, tak slovenština. Do této novely nebyla slovenština z textu zákona

pořizovatel český jazyk, bude třeba k pořízení závěti přizvat tlumočníka (ust. § 69 odst. 1 NŘ). Jako i při jiných právních úkonech, u kterých je třeba tlumočit, musí se jednat o tlumočníka, který byl, jmenován tlumočnickem a splňuje tedy pro tento výkon všechny předpoklady. Může samozřejmě vzniknout i situace, kdy například notář, či jeho zaměstnanec budou znát společný jazyk známý i pořizovateli a v tom případě nebude nutná přítomnost tlumočníka (§ 69 odst. 2 NŘ), ale k překladu je nutné, aby obě strany s přesností mohly zaručit, že se na obsahu závěti jsou schopni dopodrobna dohodnout. Dle mého názoru a i z vlastní zkušenosti s dědickým řízením v zahraničí, se domnívám, že při pořizování tak důležitého právního úkonu, jakým jistě závěť je, je důležité, aby si obě strany dopodrobna rozuměly.

Zákon také pamatuje na pořizovatele, kteří nemohou číst nebo psát, v takovém případě může notář sepsat závěť za účasti pouze dvou svědků, což vyplývá z ustanovení § 65 NŘ. „Jsou-li přibráni svědci úkonu, notář uvede do notářského zápisu důvod jejich účasti, tedy že účastník nemůže číst nebo psát.“³⁶⁶ Zákon také stanovuje, že tito svědci musí být přítomni projevu účastníka o tom, co má být pojato do notářského zápisu. V případě závěti to znamená, že musí být přítomni sepsu závěti a jejímu přečtení, které následně pořizovatel schválil. V případě, že má pořizovatel možnost se seznámit s obsahem právního jednání pomocí přístrojů nebo speciálních pomůcek a je schopen jej vlastnoručně podepsat, není těchto svědků třeba (ust. § 65 odst. 2 NŘ). Důležité je také vymezit, jak se k této podmínce vyjadřuje judikatura: „Svědkové úkonu nemusí být účastni celému jednání o obsahu notářského zápisu. Vždy však musí být přítomni při projevu účastníka o tom, co má být pojato do notářského zápisu, při jeho projevu, jímž schvaluje notářský zápis, a v době, kdy se tento účastník seznamuje s obsahem notářského zápisu, tedy v době, kdy mu je notářský zápis předčítán nebo si ho čte, může-li číst.“³⁶⁷ V případě tohoto soudního rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, se soud zabýval velice zajímavým případem, kdy si notářka s pořizovatelem text závěti připravila dopředu a pro schválení svědky již použila předpřipravený text závěti, který s pořizovatelem pořídila několik dní předem. Tato závěť byla napadena pro její neplatnost z toho důvodu, že se svědci neúčastnili již samotného vytváření textu závěti,

---

vypuštěna. K dnešnímu stavu samostatného vyjádření češtiny, tak do budoucna nemůže docházet k nesrovnalostem v této oblasti. Jelikož dnes již slovenštinu, ač jí většina rozumí, musíme považovat za cizí jazyk, o to více v právním prostředí.

³⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 04. 2011, sp. zn.: 21 Cdo 2120/2009.

³⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 04. 2011, sp. zn.: 21 Cdo 2120/2009.

který paní notářka pořizovala u pořizovatele doma do notebooku.³⁶⁸ Nejvyšší soud ČR se v tomto případě přiklonil k názoru, že závěť je i přes fakt, že se svědci neúčastnili přímého sepisování závěti, ale její obsah byl před nimi pomalu přečten a následně byli přítomni i projevu vůle pořizovatele, který takto přečtenou poslední vůli schválil, závěti platnou. K tomu osvětluje, že „jednání zůstavitele a notářky, jež o několik dnů předcházelo sepisu notářského zápisu, je na místě posoudit pouze jako předběžnou dohodu o sepisu závěti a o představě o obsahu takové závěti, jež mělo notářce umožnit přípravu podkladů pro sepis závěti a zajistit rychlý a snadný postup při samotném sepisu notářského zápisu o závěti“. S tímto závěrem soudu se ztotožňuji, dle mého názoru se tím nijak nezpochybňuje následný text závěti a ani to neznačí žádný nekalý úmysl ze strany notářky k jinému znění závěti, než jaký pořizovatel zamýšlí. Pokud byli svědci přítomni přímému přečtení závěti a následnému souhlasu pořizovatele s jejím zněním, není pochyb o tom, že notář může s pořizovatelem předtím text závěti připravit.

V ustanovení § 66 NŘ jsou vyjádřené obdobné náležitosti na osoby svědků, jako v OZ. Svědky nemohou být osoby, které nejsou plně svéprávné, osoby nevidomé, neslyšící nebo němé a osoby, které nemohou číst nebo psát. Dále jimi nemohou být osoby blízké účastníkům a osoby, které mají zájem na právním jednání a jeho obsahu nebo se jich týká jinak, a pracovníci notáře, který notářský zápis sepisuje. Ustanovení § 67 NŘ určuje bližší podmínky pro pořizovatele, kteří jsou němí, či hluší. Může-li takový pořizovatel číst a psát, musí si notářský zápis přečíst a v něm vlastní rukou připsat, že jej četl a také jej schvaluje. Nemůže-li ovšem pořizovatel ani číst nebo psát, musí být kromě svědků závěti přibrán ještě důvěrník. Ten se s ním musí být schopen dorozumět a jeho prostřednictvím se zjistí, zda pořizovatel zápis schvaluje. Tento postup ovšem není třeba, jestliže má pořizovatel schopnost se s obsahem závěti seznámit pomocí přístrojů nebo speciálních pomůcek a je schopen závěť vlastnoručně podepsat. Přítomnost svědků, je-li jich třeba, je nutno uvést již v úvodu notářského zápisu, jejich přítomnost se ověří v závěru notářského zápisu doložkou, která musí obsahovat prohlášení svědků, že byli přítomni po celou dobu projevu vůle pořizovatele, při předčítání notářského zápisu a i při následném schválení závěti pořizovatelem. Toto platí obdobně i pro osobu důvěrníka, je-li ho třeba. V případě, že se pořizovatel seznamoval s obsahem závěti pomocí přístrojů nebo speciálních pomůcek, je to třeba také v notářském zápisu uvést.

---

³⁶⁸ Přistoupila k tomu z toho důvodu, že zůstavitel byl již nemohoucí.

Notářský řád uvádí také některé odlišnosti, které budou patřit mezi formální náležitosti závěti pro závěť pořízenou notářským zápisem. Tyto formální náležitosti jsou vyjádřené například ust. § 59 NŘ. Závěti pořízené notářem nesmí obsahovat zkratky, které nejsou všeobecně používané. Datum není nutné uvést pouze ve formátu den, měsíc a rok, ale zákon přímo určuje, že je třeba jej vypsát slovy. Stejný postup bude u podílů, které budou v závěti zmíněné, musí být rozepsány slovy.

Osoby nevidomé mohou pořídit závěť ve formě notářského zápisu za podmínek účasti svědků, jak bylo popsáno v předešlé kapitole. Je jim ovšem umožněno pořídit rovněž zvláštní formu alografní závěti, kdy svoji vůli projevují před třemi současně přítomnými svědky v listině, která musí být přečtena (jak je blíže rozebráno v samostatné kapitole).

13. Notářská úschova závěti

V případě závěti formou notářského zápisu, bude notářem pořízená závěť automaticky přijata do úschovy v jeho úřadu a pro notáře z tohoto pořízení právního jednání plyne i povinnost informace o závěti zanést do Evidence právních jednání pro případ smrti. Notářská úschova závěti (obecně míněno notářská úschova listin o právním jednání zůstavitele pro případ smrti) bude sloužit pro ostatní formy závětí, které pořizovatel vyhotoví bez součinnosti notáře.

Jak bylo naznačeno v kapitole o holografní závěti, je plně na zvážení pořizovatele, jakým způsobem bude se závětí po jejím vyhotovení nakládat. Není žádného zákonného nařízení, které by zůstaviteli určovalo postup, jak pořízenou závěť uschovat. Je tak plně v jeho moci, zda závěť uschová u sebe doma, u někoho jiného, což může být také ustanovený dědic. Není zde žádnou překážkou, aby ji předal osobě na dědění naprosto nezúčastněné. Dokonce nemusí skutečnost, že závěť pořídil, nikomu sdělit a může jí uschovat u sebe, například ve svých soukromých dokumentech. V každém případě všech výše zmíněných postupů se ovšem zvyšuje hrozba, že vůle, která byla skrze závěť zůstavitelem do budoucna vyjádřena, může být po jeho smrti porušena. V případě, kdy předá pořizovatel závěť k úschově soukromé osobě, může tato osoba závěť zatajit a nemusí se tak přímo dít úmyslně, zůstavitel může s takovou osobou přerušit častý kontakt a tento schovatel se ani nemusí včas dozvědět o zůstavitelově smrti. Jistě lze domyslet i složitější případy, kdy dojde k přímému porušení zůstavitelovy poslední vůle, například změnou závěti, jejím zatajením apod. V takových případech bude poté velice složité doložit například svědeckou výpovědí, že někdo opravdu viděl zůstavitele závěť psát nebo takovou skutečnost zůstavitel svědkovi sdělil. Bude logické, že nejsložitějším případem bude dokázat existenci holografní závěti, kterou zůstavitel sepsal sám vlastní rukou. Z vlastní zkušenosti vím, že dokazování existence takové závěti je nadmíru složité a v podstatě lze říci, že (pouhé) svědectví v takovém případě nemá žádnou váhu.

Po smrti zůstavitele se mohou zájmy případných dědiců změnit v honbě za majetkem, a ač bychom mohli říct, že hlavním hlediskem by měly být základní morální hodnoty, často tomu tak v praxi není. Všem těmto složitostem, ke kterým může dojít, se může předejít tím, že zůstavitel nechá závěť u notáře uschovat. Tím zůstavitel především zajistí, že po jeho smrti bude jeho vůle vyložena tak, jak on měl v úmyslu a také, že jeho závěť bude v každém případě nalezena. Jelikož je notář povinen úschovu

závěti oznámit do státem zřízeného systému Evidence právních jednání pro případ smrti a poté ji po splnění stanovených podmínek předložit v předepsané formě příslušnému soudu. O takové úschově se opět sepíše protokol, který navíc obsahuje poučení o náležitostech pořízení pro případ smrti a také poučení, že toto právní jednání bude evidováno v Evidenci právních jednání pro případ smrti vedené Notářskou komorou České republiky.^{369 370}

Stejně jako v případě formy notářského zápisu závěti tak i u úschovy závěti, může tak pořizovatel učinit u kteréhokoliv notáře působícího na území ČR. Právní úpravu notářských úschov bychom těžko hledali v Občanském zákoníku, regulaci notářských úschov nalezneme opět v Notářském řádu. Ta vyplývá z oddílu pátého – „*Notářské úschovy*“ (ust. § 81 – 89b NŘ). Důležité je také zmínit, že notáři do úschovy nepřijímají pouze závěti, ale také cenné papíry, i jiné listiny, peníze a listiny za účelem jejich vydání dalším osobám (ust. § 81 NŘ).

Aby mohl závěť notář do úschovy převzít, musí o přijetí závěti vydat protokol o přijetí. Vycházíme tedy z obecné úpravy ustanovení § 82 NŘ, které je ovšem ustanovením § 83 NŘ doplněno vyššími nároky, které jsou kladeny na úschovu závěti. V tomto protokolu musí být obsaženo místo a doba převzetí listiny; jméno, příjmení a bydliště žadatele; údaj, o jakou listinu se jedná; údaj o tom že listina byla notářem převzata a přijata do úschovy. Takovou žádost o přijetí závěti do úschovy, lze se všemi těmito náležitostmi, zaslat notáři také prostřednictvím poštovních služeb (ust. § 82 odst. 2 NŘ). Zpřísněné požadavky na náležitosti protokolu o přijetí závěti vyjadřuje následující ustanovení § 83 NŘ, musí tedy obsahovat také jméno a příjmení pořizovatele, bydliště a rodné číslo (či datum narození) a také údaj o poučení o formách a obsahových náležitostech právního jednání zůstavitele, o kterém je listina, která se přijímá do notářské úschovy, a také údaj o poučení o tom, že listina bude evidována v Evidenci právních jednání pro případ smrti. Tento údaj, který NŘ v tomto ustanovení vyjadřuje, je velice důležitý. Notář totiž přezkoumá závěť z obsahových i formálních hledisek, zda pořizovatel postupoval při jejím vyhotovení dle zákona a zda je tedy závěti platnou. Pokud notář zjistí, že závěť obsahuje některé z těchto vad, pořizovatele na to upozorní. Může vzniknout ovšem i situace, kdy pořizovatel i přes tento fakt bude na uschování závěti trvat. Poté je dle vůle notáře vhodné, aby do protokolu uvedl, že

---

³⁶⁹ BÍLEK, Petr. *Notářský řád a řízení o dědictví: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 355-359.

³⁷⁰ *Úschova listin*. Online. Notářská komora České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/sluzby/rodina-majetek-a-ochrana-prav/uschova-listin>. [cit. 2023-12-15].

pořizovatele na tuto skutečnost upozornil a jakými vadami závěť trpí (notář se tak bude bránit případnému nároku z odpovědnosti za škodu při neplatnosti závěti). Je také důležité dodat, že notář i na základě sdělení, že závěť obsahuje vady, není oprávněn její úschovu odmítnout. Takový postup ovšem ve většině případů nelze předpokládat, dle mého názoru většina pořizovatelů po upozornění notářem na nedostatky v závěti závěť přepracuje.

Závěť může předat i zmocněnec pořizovatele (ten musí předložit plnou moc k takovému úkonu), či jí poslat poštou. Stalo-li by se, že takto zasláná žádost o úschovu, nebude obsahovat vše potřebné, notář pořizovatele vyzve, aby chybějící údaje doplnil. Po přijetí závěti do úschovy se předpokládá, že tato úschova notářem bude dlouhodobá, což je myšleno tak, že uschována bude až do smrti pořizovatele. Je ovšem také možné, aby se pořizovatel rozhodl, že tuto úschovu ještě za svého života ukončí. Závěť tak může notář vydat pouze jejímu pořizovateli a také tomu, kdo se prokáže zvláštní plnou mocí, která ho k převzetí listiny z notářské úschovy opravňuje. O vydání závěti sepiše notář opět protokol, který musí obsahovat údaje vyjádřené v ust. § 84 odst. 2 NŘ. Ve většině případů bude ovšem závěť u notáře uschována až do zůstavitelovy smrti a bude následně použita v řízení o dědictví jako jeho poslední vůle, dle které bude notář vedoucí toto řízení zůstavitelovu vůli vykládat.

Budeme-li se věnovat praktickému postupu, jak má notář postupovat, kromě již vyjádřených náležitostí protokolu, budeme muset nahlédnout do Notářského kancelářského řádu^{371 372}, v tomto předpise najdeme v díle sedmém „Úschovy“, oddílu prvním „Úschova listin“, v ustanoveních § 31 a § 32 pravidla pro úschovy listin notářem. Listiny přijaté notářem, tedy i závěti, musí být uschovány v bezpečnostní schránce v bance, v trezoru nebo v kovové skříni. Závěti (dále také listiny o vydědění, listiny o odvolání závěti či listiny o zrušení listiny o vydědění), které notář přijme do úschovy, musí uložit do obálky opatřené na spojích uzávěrou (to znamená, že je-li listina sepsaná na několika samostatných listech, spojí se tyto listy tak, že se sešijí šňůrou nebo stuhou a jejich uzel se překryje uzávěrou, která je vyhotovená nálepkou). Na obálce musí notář vyznačit běžné číslo seznamu závětí, jméno, příjmení, rodné číslo,

---

³⁷¹ Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle ust. § 37 odst. 3 písm. m) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle ust. § 37 odst. 4 tohoto zákona, úplné znění po novele, přijaté sněmem Notářské komory České republiky 21. 6. 2022, souhlas Ministerstva spravedlnosti pod č. j. MSP-11/2022-ODKA-NOT/9 ze dne 21. 7. 2022.

³⁷² *Předpis Notářské komory České republiky Kancelářský řád*. Online. Notářská komora České republiky. 2022. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/data/predpisy/kancelarsky-rad.pdf>. [cit. 2023-12].

není-li ho, tak datum narození pořizovatele. Po úmrtí osoby, jejíž závěť je v úschově u notáře, se s ní dále nakládá dle Vyhlášky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.³⁷³

Pokud notář závěť do úschovy skutečně přijme, tedy že jsou splněny všechny výše vyjádřené náležitosti protokolu, případně byly odstraněny vady závěti a on postupuje dle Notářského kancelářského řádu o praktickém nakládání se závětí, je dále notář především povinen, stejně jako u vyhotovování závěti ve formě notářského zápisu, uložit závěť v její elektronické podobě do Evidence právních jednání pro případ smrti, o které bylo podrobněji vyloženo v předešlé kapitole. Do této evidence se tak uvedou informace o závěti a ta po smrti zůstavitele vyjde vždy najevo, jelikož je povinností každého notáře, který byl jako soudní komisař pověřen vedením řízení o dědictví, aby do této evidence nahlédl.

I přes výše zmíněná fakta o notářské úschově závěti se domnívám, že v případě, že se pořizovatel závěti rozhodne pro uschování závěti u notáře, je vhodnější, aby již závěť celou u notáře ve formě notářského zápisu vyhotovil. Není ani argumentem finanční rozdíl těchto dvou úkonů, jelikož jsou srovnatelné.³⁷⁴

---

³⁷³ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

³⁷⁴ Ty se řídí Vyhláškou ministerstva spravedlnosti České republiky č. 196/2001 Sb, o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví, nazvaný také jako „*notářský tarif*“.

14. Závěti s úlevami – privilegované závěti

Pokud bychom měli obecně vymežit, co to je závěť, která je pořizovaná s úlevami, je nutné zaměřit pozornost především na situaci, při které k pořizování takové závěti dochází. Jedná se o mimořádné situace, které odůvodňují pořízení závěti s mírnějšími formálními náležitostmi oproti stavu běžnému. Takové testaments označujeme jako privilegované testaments. Z historického vývoje privilegovaných testamentů na našem území, ač jej OZ 1964 neznal a jejich opětovné zavedení přišlo rovněž až s rekodifikací občanského práva, je nutné zmínit, že jejich existence nebyla vždy zapovězena. Ovšem občanský zákoník z roku 1950 (zákon č. 141/1950 Sb.) již úpravu testamentů privilegovaných neobsahoval, a to s odůvodněním, že obecnou preferenci má dědění ze zákona. Po mnoha letech se tak do naší právní úpravy vrátila s OZ možnost pořídit závěť i v situacích mimořádných, kdy by pořízení za splnění obecných formálních požadavků, bylo nadmíru složité. Pro úplnost zbývá zmínit, že nová ustanovení byla inspirována právní úpravou rakouskou, polskou, německou, švýcarskou či francouzskou, je tedy viditelné, že ostatní evropské občanské zákoníky s existencí tohoto institutu počítají a nejedná se o institut překonaný, jelikož i takový argument může proti jejich existenci logicky stát.³⁷⁵

Budeme-li se zabývat těmito neobvyklými situacemi, za kterých je možné privilegovaný testament pořídit, bude se obecně jednat o situace, kdy se očekává určité ohrožení života a pořizovatel takové závěti bude vystaven větší hrozbě, že přijde o život. OZ vyjadřuje tyto situace postupně dle jejich zaměření. První situací, která je vyjádřena v ust. § 1542 OZ, je specifikována jako nenadálá událost, kdy bude pořizovatel v patrném a bezprostředním ohrožení života. Jemu bude poskytnuta úleva, za které může pořídit závěť v ústní formě před třemi současně přítomnými svědky. Jedná se o nenadálou událost ohrožující život zůstavitele (nenadálé závažné onemocnění či úraz), tedy o něco, co se přihodilo přímo zůstaviteli. Typická může být situace po autonehodě, úrazu v horách. Dalším příkladem, kdy je možné dle tohoto ustanovení pořídit privilegovanou závěť, je situace, kdy se pořizovatel bude nacházet v místě, kde je běžný společenský styk ochromen následkem mimořádné situace. Zákoník nedává příkladný výčet takových situací, ovšem míní se jimi především případy jako epidemie, válečné události, pohromy, katastrofy, či šíření nakažlivých nemocí, dokonce si lze

---

³⁷⁵ ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*. 2003, č. 5.

představit havárii atomové elektrárny, chemičky. ³⁷⁶ Jde o závěť ústní, tři současně přítomní svědci dokonce nemusí ani pořídit písemný záznam o závěti, je ovšem na místě takový zápis vyhotovit. Pokud by se tak ovšem nestalo, zákon na takovou situaci pamatuje a nezpůsobovalo by to neplatnost takto učiněné závěti. Je zde prostě jednoznačné, že při tomto způsobu projevení poslední vůle může veskrze jít o závěť provedenou ústní formou, zákon přímo neukládá třem přítomným svědkům, aby vůli písemně zaznamenali (ať už v jakémkoliv momentu, tedy případně i po smrti zůstavitele). Zákon hovoří tak, že v případě, kdy svědci závěti nepořídí záznam o zůstavitelově poslední vůli, přistoupí se k výslechu svědků.

Zde je na místě se zamyslet nad možnými následky takto učiněné závěti. Především je třeba zmínit, že zákon ji ve velice specifické situaci umožňuje, což hodnotím velice kladně. Na druhou stranu je zřejmé, že výklad vůle jinou osobou, i bez záměru jejího zkreslení, nemusí být zcela zřejmý. Nehovoříme zde o situaci, kdy vůle bude projevna skrze jednu větu, která bude zřejmá. Bavíme se ovšem například o situaci, kdy zůstavitel popíše, nikoliv nekonečný výčet, ale popis svého majetku a jednotlivých osob, které mají dědit dle jeho vůle. Svědci, ač jsou tři, tak nemusí přesně ve vypjaté situaci memorovat, co kterému potenciálnímu dědici má připadnout. Už z tohoto důvodu je zřejmé a vhodné, aby záznam svědky pořízen byl.

K tomuto institutu můžeme využít prvorepublikové judikatury. Ta se především vyjadřuje k situaci, kdy musí skutečně dojít k projevu vůle ústní formou, nepostačí, pokud zůstavitel odkáže na závěť v písemné formě a nelze ji ani přečíst. Musí prostě projeviti svojí vůli o posledním pořízení v celku jako samostatné právní jednání. ³⁷⁷

Je-li ovšem zůstavitel naživu, tak ve smyslu ust. § 1549 OZ, ústně pořízená závěť pozbývá platnosti uplynutím dvou týdnů.

Další zvláštní formou závěti s úlevami jsou situace, kdy pořizovatel pořídí závěť před starostou obce, je-li zde důvodná obava, že by zemřel dříve, než by mohl pořídit závěť ve formě veřejné listiny. Jeho poslední vůli zaznamená starosta obce, na jejímž území se zůstavitel nalézal a to za přítomnosti dvou svědků (ust. § 1543 NOZ ³⁷⁸). I tuto formu privilegovaného testamentu můžeme nalézt v mnoha občanských zákonících

---

³⁷⁶ „Ustanovení § 597 ABGB předpokládá, že v místě a době, kdy zůstavitel činil poslední pořízení, panovala nebezpečná morová nemoc; nestačí proto, byl-li zůstavitel sám nakažlivou nemocí postižen a bylo-li pro nebezpečí nákazy ztíženo přibrati potřebný počet závětních svědků.“ (Gl. U. N. F. 4979)

³⁷⁷ Vážný 3624/24.

³⁷⁸ Ustanovení § 1543 OZ „Je-li důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořídit závěť ve formě veřejné listiny, může zaznamenat jeho poslední vůli starosta obce, na jejímž území se zůstavitel nelézá, za přítomnosti dvou svědků. Za týchž podmínek může zaznamenat zůstavitelovu poslední vůli i ten, kdo je podle jiného právního předpisu oprávněn vykonávat pravomoci starosty.“

evropských států (Německo, Itálie, Nizozemí, ale také Litva, Rusko a další). Existence tohoto typu závěti, je odůvodňovaná zejména praktickým využitím v horských oblastech, proto je také tento testament označován v německé literatuře, jako testament vesnický. Taková informace ovšem nic nemění na možnosti využití takového testamentu rovněž ve městech, ovšem z logiky věci, by k takové situaci jen těžko mělo dojít, ale stát se tak může a zákon nijak podmínku menší obce, pro pořízení tohoto typu závěti, nevyžaduje. Ve smyslu ust. § 1546 OZ je starosta obce povinen bez zbytečného odkladu zajistit úschovu závěti u notáře.

Dle § 1544 OZ ³⁷⁹ je v případě vážného důvodu zůstavitele možné pořídit závěť před velitelem na palubě námořní lodi plující pod státní vlajkou České republiky nebo na palubě letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice. Opět se vyžaduje, aby tak bylo učiněno v přítomnosti dvou dalších svědků, zaznamenat poslední vůli může nejen velitel námořního plavidla nebo letadla, ale také jeho zástupce. Obdobnou právní úpravu nacházíme v zákonících Itálie, Polska, Portugalska, Nizozemí, či Litvy. Byla-li pořízena na palubě námořního plavidla, zaznamená to velitel v lodním deníku a závěť bez zbytečného odkladu předá zastupitelskému úřadu České republiky, který je nejbližší přístavu, do něhož námořní plavidlo připluje, případně orgánu veřejné moci, u něhož je námořní plavidlo zapsáno v námořním rejstříku. Byla-li závěť pořízena na palubě letadla, zaznamená to velitel v palubním deníku a závěť předá bez zbytečného odkladu zastupitelskému úřadu České republiky, který je nejbližší místu, kde letadlo přistálo v zahraničí, popřípadě orgánu veřejné moci, u něhož je letadlo zapsáno v leteckém rejstříku.

Posledním typem privilegovaného testamentu, je pořízení závěti při účasti v ozbrojeném konfliktu a vojenských operacích. Poslední vůle vojáka může být zaznamenána velitelem vojenské jednotky České republiky, učinit tak může i jiný voják v hodnosti důstojníka nebo hodnosti vyšší, za přítomnosti dvou svědků (ust. § 1545 OZ ³⁸⁰). Zde je naprosto pochopitelný důvod existence takového privilegovaného testamentu, kdy se voják dostává do obtížnější, životu mnohdy

---

³⁷⁹ Ustanovení § 1544 odst. 1 OZ „*Má-li pro to zůstavitel vážný důvod, může na palubě námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky nebo letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice zaznamenat zůstavitelovu poslední vůli za přítomnosti dvou svědků velitel námořního plavidla nebo letadla, popřípadě jeho zástupce, pokud mu v tom nebrání péče o bezpečnost plavby nebo letu. Platnost závěti nelze popřít tím, že zůstavitel neměl k pořízení závěti vážný důvod.*“

³⁸⁰ Ustanovení § 1545 odst. 1 OZ „*Při účasti v ozbrojeném konfliktu a vojenských operacích může zaznamenat poslední vůli vojáka nebo jiné osoby náležející k ozbrojeným silám velitel vojenské jednotky České republiky, nebo jiný voják v hodnosti důstojníka nebo vyšší, za přítomnosti dvou svědků. Byla-li závěť takto pořízena, nelze její platnost popřít.*“

nebezpečné situace a nemůže si, ač vycvičen pro boj, být jistý, zda vojenský útok přežije. Proto se jemu umožňuje poříditi s úlevami v rámci vojenského útvaru. Obdobně i v případě této závěti s úlevami, nacházíme jeho obdobu v mnoha evropských občanských zákonících, zvláštností pro zmínku může být i vyřešení tohoto oprávnění v rakouské a polské právní úpravě, které jej upravují v zákonech zvláštních. Závěť musí být bez zbytečného odkladu odevzdána veliteli nadřízeného velitelství, odkud se rovněž bez zbytečného odkladu předá Ministerstvu obrany České republiky (ust. § 1545 odst. 2 OZ).

Výše zmíněné závěti, pořizené před starostou obce, velitelem námořního plavidla, či letadla, velitelem vojenské jednotky České republiky, se považují za veřejné listiny (ust. § 1547 poslední věta OZ). Záznam musí být podepsán zhotovitelem, dvěma svědky, zůstaviteli za přítomnosti obou svědků musí být přečtena a je nutné, aby zůstavitel potvrdil, že jde o projev jeho poslední vůle. Starosta obce, který takto poslední vůli zůstavitele zaznamenal, má povinnost dle § 1546 OZ zařídit úschovu závěti u notáře.

Úlevy při pořizování závěti se netýkají pouze situací, či požadavku osob, které mohou takovou závěť zaznamenat. Zákon nově rovněž pamatuje na úlevy v případě svědků, kterými v těchto situacích mohou být i osoby, které dosáhly 15. roku věku a osoby, které byly ve svéprávnosti omezeny, pokud jsou způsobilé věrohodně popsat skutečnosti významné pro platnost závěti. Závěť také nemusí být vždy podepsána. „Platnosti závěti není na újmu, nepodepíše-li ji zůstavitel nebo svědek proto, že nemůže psát nebo pro jinou závažnou překážku.“ (ust. § 1548 odst. 1 a 2 OZ). Na všechny tyto osoby se vztahuje povinnost mlčenlivosti, pokud si zůstavitel nepřeje, aby tomu bylo jinak (ust. § 1550 OZ).

Závěti pořizené starostou obce, velitelem námořního plavidla nebo letadla, či velitelem vojenské jednotky České republiky pozbývají platnosti uplynutím třech měsíců ode dne jejich pořizení.³⁸¹

Pokud bych se měl vyjádřit k privilegovanému testamentu, jistě je nutné podotknout, že jeho existencí je posílena autonomie vůle zůstavitele. Jelikož se pořizovatel, jak bylo rovněž vidět i v případě praktický uvedených situací, může ocitnout v situaci, která není situací běžnou, musí mu být skrze právo umožněna varianta, jak poříditi i za ztížených podmínek. Troufám si tvrdit, že v tomto případě, se

---

³⁸¹ To však neplatí v případě, kdy zůstavitel nemůže poříditi závěť ve formě veřejné listiny, po takovou dobu doba nepočne běžet a ani neběží.

zákonodárci nadmíru povedlo přiblížit právní úpravu běžnému chodu života. Inspirace mnoha evropskými zákoníky jistě pomohla při vytváření těchto ustanovení a rovněž po hlubší analýze jednotlivých ustanovení neshledávám jediný nedostatek, který by bylo možné právní úpravě vytknout.

15. Zrušení závěti

Základní princip existence závěti je v tom, že její pořizovatel míní o svém majetku pro případ, že zemře. Činí tak za svého života a zákon jej nijak nemůže omezit v tom, aby svou závěť, kterou již pořídil, zrušil či změnil, pokud se k tomu rozhodne. Důležité je v tomto ohledu zmínit, že závěť za života jejího pořizovatele nemá v podstatě žádné právní následky, ty se plně projeví až po jeho smrti. „Možnost zrušení závěti zůstavitelem je jednou z charakteristických stránek projevu poslední vůle. Podává se z toho, že její zřízení není a ani nemůže být spojováno s právními následky, protože projev vůle v ní vyjádřený může dojít svého uplatnění až v době smrti zůstavitele.“³⁸² Tohoto práva se nemůže zůstavitel jakkoliv vzdát.

Zrušení závěti je upraveno v ust. § 1575 a násl. OZ. Přičemž obecně vyjádřené právo závěť kdykoliv zrušit a to jako celek, nebo její jednotlivá ustanovení, vyplývá přímo z ust. § 1575 odst. 1 OZ. OZ stanovuje 2 taxativně vyjádřené způsoby, jakými je možné zrušit již existující závěť v ust. § 1575 odst. 2 OZ, činí se tak odvoláním nebo pořízením pozdější závěti. Odvolání je ovšem možné činit výslovně, mlčky, když dochází ke zničení listiny, na níž byla závěť sepsaná nebo vydáním závěti.

15.1. Pořízení pozdější závěti

Zákon zůstavitele nijak neomezuje v počtu závětí, které může za svého života pořídít. Ad absurdum lze vyjádřit, že nemůže komukoliv být bráněno, aby například každý rok pořídil novou závěť o svém majetku. Zůstavitel totiž může pochopitelně i majetek v průběhu svého života nabývat, ale také o něj přicházet. To znamená, že zůstavitel může v závislosti na jeho majetkových poměrech minit změnu závěti právě z toho důvodu, aby po jeho smrti byla aktuální a přímo odpovídající jeho souboru majetkových hodnot. Z druhého pohledu je nutné osvětlit základní pravidlo, které se skrze tuto možnost zrušení závěti přímo projevuje. Zákon přímo uvádí, že pořízením pozdější závěti se dřívější závěť ruší v rozsahu, v jakém nemůže vedle pozdější závěti obstát (ust. § 1576 OZ). To prakticky znamená, že vedle sebe může existovat více zůstavitelových posledních pořízení, pokud se nebudou týkat stejného majetku. Zárukou toho, že bude rozlišeno, která závěť je pozdější a která jí předcházela, je její datování.

---

³⁸² ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 857.

V tuto chvíli je tedy jasně prokazatelné, ač to zákon přímo nevyžaduje, že je vhodné dataci v závěti uvést, tedy aby mohlo dojít k následnému odlišení jednotlivých zůstavitelových závětí z časového hlediska. Předchozí právní úprava OZ 1964 takovou povinnost, datovat závěť ke dni uzavření jejího textu, obsahovala, což shledávám jako praktičtější. Tehdejší judikatura se tedy rovněž vyjadřovala k existenci data jako obligatorní součásti závěti, dnes ji můžeme využít inspirativně, jako doporučení, z jakého důvodu je vhodné datum uvádět. „Uvedením data se nedovršují obsahové náležitosti závěti; datum připojené k závěti má pouze vypovídat o tom, kdy byla závěť zůstavitelem podepsána, tedy z hlediska vymezení svého obsahu dovršena, a umožnit tak rozlišení dřívější zůstavitelovy závěti od pozdější, kterou mohla být původní závěť zrušena (srov. § 480 odst. 1 obč. zák.)“ (míněn je OZ 1964) ³⁸³.

Vraťme se ovšem k praktickému příkladu závětí, které vedle sebe mohou obstát a které nikoliv. Formulací, že vedle sebe mohou závěti obstát, je možno demonstrovat na jednoduchém příkladu: Zůstavitel 01. 01. 2000 pořídí ve své závěti o nemovitosti rodinném domku ve prospěch jím vyjádřeného dědice A. O rok později 01. 01. 2001 se rozhodne pořídít o nemovitosti rekreační chatě ve prospěch jiného dědice B. Ač by se na první pohled mohlo zdát, že následná závěť z roku 2001, by prakticky měla rušit platnost závěti předešlé, protože se jedná o později vyhotovenou závěť, nebude tomu tak. Zde se totiž projeví již zmíněná definice, že závěti vedle sebe mohou obstát, proto se navzájem neruší a jsou obě platné. „Kdyby zůstavitel v dřívější závěti povolal dědice A k určitému druhu svého majetku a v pozdější závěti dědice B k jinému druhu, nebylo by možno z této skutečnosti dovozovat zrušení dřívější závěti.“³⁸⁴ Druhým příkladem je situace, kdy závěť pozdější, která se ovšem obsahem bude s tou původní závětí shodovat, jí nahradí v plném rozsahu. Možné také je, že jí nahradí pouze částečně, bude-li se v ní pořizovat pouze o části majetku, který obsahuje také závěť původní. Zůstavitel nemusí v později zřízené závěti nijak blíže určovat, že touto závětí tu původní (a případně v jakém rozsahu) ruší, k tomu dojde automaticky ze zákona. Dle ustálené judikatury závěť pozdější ruší tu předchozí, pokud vedle sebe nemohou tyto závěti obstát, již okamžikem svého pořízení, nikoliv až v době smrti zůstavitele. Zákon nijak zůstaviteli v tomto ohledu nepřikazuje, aby jeho pozdější pořízení mělo stejnou formu, jako pořízení předešlé, ovšem musí se jednat o platnou závěť v obou případech.

³⁸³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 04. 2005, sp. zn.: 30 Cdo 1190/2004.

³⁸⁴ ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 858.

„Nezáleží na tom, byla-li původní závěť zřízena například formou notářského zápisu a nová, která jí má v celém rozsahu nahradit, je zřízena vlastnoručně.“^{385 386 387}

Důležité je rovněž zmínit možnost existence listiny o vydědění, která nemusí být součástí závěti. Listina o vydědění tak může stát sama o sobě a datováním může být později zřízená než původní závěť. V takovém případě platí, že závěť jako celek nebo její jednotlivá ustanovení mohou být zrušena i platnou listinou o vydědění, pokud nemůže vedle této listiny obstát. Samozřejmě může vzniknout i situace, kdy bude první existovat listina o vydědění a později zůstavitel pořídí platnou závěť a vyděděného potomka opět za dědice povolá.

Velice zajímavá je z pohledu práva situace, kdy zůstavitel původní závěť pořízenou například 01. 01. 2022 sice zruší, řekněme nahradí závětí novou, pořízenou 01. 01. 2023 a tyto dvě závěti vedle sebe nebudou moci obstát, tedy pozdější závěť plně nahradí závěť původní. Zůstavitel ovšem původní závěť nezničí, ponechá její vyhotovení a následně novější pořízenou závěť zničí, či odvolá. Otázkou je, zda se znění původní závěti znovuobnoví. OZ nám v tomto případě podává jasné pravidlo, které vyjadřuje, že zrušil-li zůstavitel novější závěť, ale dřívější uchová, má se za to, že dřívější závěť nepozbyla platnosti a hledí se na ní, jako by nebyla zrušena³⁸⁸. Stejně tak pojednával Obecný zákoník občanský, který se problematice znovuobnovení platnosti zabýval v ust. § 723.³⁸⁹ Opačně k této problematice přistupoval OZ 1964, který takový postup sice výslovně neřešil, ovšem dospěl k závěru judikturně a nyní platný a dle mého názoru spravedlivý postup zapovídal.³⁹⁰

---

³⁸⁵ ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 858.

³⁸⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědictví a dědické právo*. Praha: Computer Press, 2007, s. 98.

³⁸⁷ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního : praktická příručka*. Praktik (Leges). Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-345-2.

³⁸⁸ Ustanovení § 1580 OZ.

³⁸⁹ Ustanovení § 723 OZO „Zničil-li zůstavitel pozdější pořízení, dřívějšího písemného pořízení však neporušiv; nabude dřívější písemné pořízení opět platnosti. Dřívější pořízení ústní tím neoživne.“

³⁹⁰ „Platná závěť pozdější zrušuje závěť dřívější, pokud vedle ní nemůže obstát, již okamžikem, kdy byla zřízena. Na skutečnost, že závěť předcházející byla zrušena závětí pozdější, nemá žádný vliv, zda pozdější závěť ještě v okamžiku zůstavitele existovala, nebo zda ji zůstavitel ještě za svého života odvolal, zrušil další závěti nebo zničil listinu, na níž byla závěť sepsána. Odvoláním, zrušením nebo zničením závěti nedojde k obnovení závěti předcházející“ z rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 26. 7. 1999, sp. zn.: 18 Cdo 385/98 nebo obdobně rovněž také Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 03. 2008, sp. zn.: 21 Cdo 2968/2006.

15.2. Zrušení závěti výslovným odvoláním závěti

Základní odlišnost od předešlého způsobu nahrazení závětí novou je skutečnost, že zůstavitel většinou odvolává svou závěť, aniž by pořizoval závěť novou. Zákon v ust. § 1577 OZ umožňuje výslovně závěť odvolat, nebude se tak dít jejím zničením, ale bude se tak dít projevem vůle vedoucím k odvolání závěti.

Jak zákon přímo stanovuje, je nutné, aby se takové odvolání dělo skrze stejnou formu, jakou musí mít závěť. Nemá se tím na mysli, že závěť pořizenou ve formě notářského zápisu je možné odvolat pouze notářským zápisem.³⁹¹ Má se tím na mysli, že musí mít stejné formální požadavky, které jsou kladeny na závěť, tedy především, že se tak musí dít v písemné formě (až na případ úlev). Například zrušit závěť sepsanou notářským zápisem je možné formou, která odpovídá vlastnoručně sepsané závěti, ale také v případě naplnění požadavků dle ust. § 1542 OZ ústní formou před třemi svědky. V případě odvolání závěti se jedná o výslovný projev vůle zůstavitele, kterým si přeje dříve pořizenou závěť zrušit. Ani zde není zákonem nijak omezeno, že by zůstavitel musel odvolávat závěť jako celek, ale může odvolat také její jednotlivé části.

Je-li závěť evidována v Evidenci právních jednání pro případ smrti u Notářské komory České republiky a zůstavitel ji odvolá soukromou listinou, je vhodné, aby i toto odvolání závěti uložil do úschovy notáře, aby nevzniklo nebezpečí, že bude pozůstalost projednána podle odvolané závěti.³⁹²

15.3. Zrušení závěti mlčky zničením listiny

Jedná se o způsob odvolání závěti mlčky, zničením listiny, na níž byla závěť napsaná. Prakticky asi nejjednodušší je možnost zrušit závěť skrze zničení listiny, na které je závěť pořizena (ust. § 1578 OZ). Ustanovení vyjadřuje základní pravidlo, které je v podstatě jasné, je nutné se ovšem věnovat podrobněji rozlišení, u kterých forem závětí k takovému způsobu zrušení závěti vůbec lze přistoupit a rovněž, jaké praktické problémy mohou vzniknout, respektive vznikly a byly řešeny judikaturně.

Pokud se zůstavitel rozhodne pořídít závěť ve formě notářského zápisu, vzdává se tím pomyslně i této možnosti, jak závěť zrušit, jelikož je vždy taková závěť i uložena

---

³⁹¹ WINTEROVÁ, Alena. *Pocťa Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2009, s. 42.

³⁹² ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA, Martin ŠEŠINA a Karel WAWERKA. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV, Dědické právo (§ 1475 až 1720) : včetně výkladu řízení o pozůstalosti*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-412-8.

u notáře. Následné zničení listu s textem závěti, který se nachází u zůstavitele, by nemělo žádných právních následků. V takovém případě může nahradit zůstavitel původní závěť závětí novou nebo výslovně odvolat závěť například skrze listinu o odvolání závěti. Vymezil jsem tedy, že zničením listiny dojde ke zrušení závěti jenom u soukromého typu závěti, nelze tak postupovat u veřejného typu.

Dalším příkladem je situace, kdy zůstavitel pořídí více vyhotovení stejného textu závěti, stejné formy závěti a všechna tato vyhotovení mají shodné datum a následně se rozhodne, že jeden z těchto exemplářů zničí. Odpověď najdeme přímo v zákoně, který v ust. § 1578 odst. 1 OZ stanovuje, že zničí-li zůstavitel jen jeden z několika stejnopisů závěti, nelze z toho ještě usuzovat její odvolání. Jinými slovy řečeno, pokud existuje více stejnopisů, zůstavitel musí fyzicky zničit všechny z nich.

Dostáváme se k praktickému řešení situace, co zákon přesněji míní obratem „*zničení listiny*“? Zákon tento úkon blíže nespecifikuje, je možné vycházet v podstatě z libovůle zůstavitele. Pod pojmem „*zničení listiny*“ si můžeme představit její roztrhání, což bude zřejmě nejčastější. Někteří lidé ovšem pod pojmem zničení určitého dokumentu rozumí jeho spálení, možné je ovšem také text na listině vymazat. V neposlední řadě je zde také možnost text v závěti přeškrtnout. Zákon k tomu dodává vodítko, dle kterého pokud ve smyslu ust. § 1578 odst. 2 OZ poruší zůstavitel listinu jiným způsobem (tedy například právě, že text přeškrtně, zaškrtná černou fixou apod.), závěť se tím ruší, pokud je z okolností zřejmé, že šlo o zůstavitelův zrušovací úmysl.

Pokud bude závěť ztracena například při stěhování, nebo spálena při požáru domu, neobnoví-li zůstavitel závěť, ač ví, že byla zničena nebo ztracena, závěť se tím rovněž ruší, plyne-li z okolností nepochybný zůstavitelům záměr ji zrušit. Je tím tedy míněno, že ke ztrátě, shoření došlo bez vědomí zůstavitele, ale ten se o tom dozvěděl a následně nepřistoupil k jejímu obnovení, ale naopak přijal za své, že je již zničená a tím pádem neplatná. Bude-li chtít dědit dědic z takto zrušené závěti, bude muset dokázat, že zůstavitel o zničení nebo o ztracení závěti ani nevěděl, počítal s tím, že závěť stále platí a navíc bude ještě muset dokázat, že měla potřebné formální náležitosti a musí dokázat její obsah. „Při ztrátě listiny obsahující poslední vůli zůstavitele je možné dědické právo z této závěti nabýt, prokáže-li se existence této listiny ke dni smrti zůstavitele a její platnost po formální i obsahové stránce.“³⁹³ V literatuře je ovšem taková situace popisována skoro jako nemožná, kdy je v podstatě nemožné jakkoliv

---

³⁹³ Z Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2242/2012.

dokázat, že závěť existovala, ač by toto šlo jistě prokázat někoho svědectvím, nešlo by ovšem již dosvědčit, jaký text zničená závěť obsahovala.³⁹⁴

Komentář také dovozuje praktické pojetí zrušení závěti ne skrze její projev v textu posledního pořízení, či jeho změny a vyjadřuje tuto situaci takto: „Zůstavitel může však zmařit dědické nástupnictví podle závěti tím, že s předměty, které by měly spadat do dědictví, naloží za svého života tak, že v době po jeho smrti nebudou v jeho majetku.“³⁹⁵

Pro úplnost na závěr zmiňuji, že ke zrušení závěti je nutné, aby tak zůstavitel činil úmyslně a musí tak činit sám osobně. Nepřichází v úvahu situace, kdy by závěť zničila třetí osoba.

15.4. Zrušení závěti ve formě veřejné listiny jejím vydáním

Ustanovení činí průlom do dosavadní desítky let trvající úpravy, podle níž platilo, že notářský zápis o závěti či notářský zápis o listině o správě dědictví nesmí být za života zůstavitele zapůjčen nikomu. Nebylo vůbec možné notářský zápis trvale vyřadit ze sbírky notářských zápisů tím, že bude někomu vydán. Takové ustanovení znamenalo ochranu zůstavitele, aby projev jeho poslední vůle vyjádřený veřejnou listinou zůstal kdykoli v autentické podobě zachován. Nyní je ovšem takový postup možný a s vydáním závěti jsou spojeny rovněž následky jejího odvolání, což je výslovně stanoveno OZ.³⁹⁶

Byla-li závěť pořízena ve formě veřejné listiny, tedy notářským zápisem, má zůstavitel, jak již bylo rovněž uvedeno v textu týkajícím se pořízení závěti veřejnou listinou, právo kdykoliv požadovat, aby mu závěť byla vydaná. Takovým vydáním závěti se tato považuje rovněž ve smyslu ust. § 1579 odst. 1 OZ za odvolanou, o tom musí být zůstavitel před jejím vydáním poučen a poučení se zaznamená rovněž na vydávané závěti a ve spise vedeném notářem. Pokud ovšem byla soukromá závěť do úschovy pouze předána notáři, ale ten ji nesepisoval, její vydání nemá účinky odvolání (ust. § 1579 odst. 2 OZ).

---

³⁹⁴ WINTEROVÁ, Alena. *Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2009, s. 42.

³⁹⁵ ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 858.

³⁹⁶ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA, Martin ŠEŠINA a Karel WAWERKA. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV, Dědické právo (§ 1475 až 1720) : včetně výkladu řízení o pozůstalosti*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-412-8.

16. Komparace dědění ze závěti s rakouskou právní úpravou

Předposlední kapitolou této rigorózní práce je část komparativní. Jejím cílem je popis a srovnání české právní úpravy a rakouské právní úpravy v oblasti dědického práva se zaměřením na problematiku závěti. Jedná se o právní úpravu našeho sousedního státu, kde dlouhou dobu platilo právo společné, ovšem následně vlivem různého politického zřízení, rovněž výrazně odlišné. Nalezení průsečíků obou právních úprav přinesla rekodifikace českého občanského práva. Závěrem této kapitoly je rovněž komentář k platné právní úpravě rakouského dědického práva v oblasti závěti, která rovněž v posledních letech doznala výrazné rekodifikace.

16.1. Právní základ

Dědické právo je v Rakouské republice (*Republik Österreich*, dále také jen zkráceně jako „Rakousko“) upraveno v *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie* (dále také jen „ABGB“), který se u nás, jak bylo uvedeno v úvodní části této práce, nazýval Obecný zákoník občanský.

Jedná se o občanský zákoník, který byl platný pro neuherské země habsburské monarchie. Vyhlášen byl 1. června 1811 patentem císaře Františka I.³⁹⁷, který vstoupil v účinnost 1. 1. 1812 s platností pro všechny země rakouského císařství, vyjma země Koruny uherské. Ještě před vydáním obecného občanského zákoníku (*ABGB*) z roku 1811 byl vyhlášen patent o zákonné dědické posloupnosti (č. 548/1786 Sb. z. s.), jehož úprava platila pro všechny poddané bez ohledu na stavovskou příslušnost a v zásadě byla převzata i do finální verze zákoníku *ABGB*.³⁹⁸ *ABGB* byl tedy platným právním předpisem rovněž na našem území a svou úlohu sehrával ještě mnoho let po zániku Rakouska-Uherska v rámci nově vzniknutého státu - Československa.³⁹⁹ Jedná se

---

³⁹⁷ Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie, StF: JGS Nr. 946/1811.

³⁹⁸ Česko-rakouská civilistika a dědické právo. Online. *Ad Notam*. Roč. 2016, s. 2. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_415-cesko-rakouska-civilistika-a-dedicke-pravo. [cit. 2024-01-18].

³⁹⁹ *ABGB* musel být formálně přijat jako platný občanský zákoník po vzniku Československa jako samostatného státu. Stalo se tak zákonem č. 11/1918 SB., který je nazýván jako tzv. „recepční norma“. Byl recipován pouze pro Čechy, Moravu a Slezsko. Jelikož Slovensko patřilo do uherské části bývalé monarchie, která se rozpadla, nebylo možné ze dne na den zavést právní pořádek, na který nebyla jakkoliv soudní soustava a rovněž obyvatelstvo připraveno. Zde platilo nadále zvykové uherské právo.

o nejstarší platný zákoník v německém právním řádu. V Rakousku se od momentu jeho prvotní účinnosti v roce 1812 jedná o (nadále) platný občanský zákoník, který byl samozřejmě mnohokrát novelizován. Základní principy zákoníku, jeho základní terminologie, členění a zejména pohled na základ soukromého práva, jako takového, zůstal nezměněn. Některé části rakouského soukromého práva jsou rovněž upraveny v samostatných zákonech, je logické, že celý soubor soukromého práva nemůže být upraven jedním zákoníkem. To již v dnešní době není možné, ovšem původní záměr takový byl. V Rakousku tak můžeme jako samostatné zákony nalézt Zákon o manželství (*Ehegesetz, Gesetz zur Vereinheitlichung des Rechts der Eheschließung und der Ehescheidung im Lande Österreich und im übrigen Reichsgebiet*)⁴⁰⁰, Zákon o nájmu (*Mietrechtsgesetz*)⁴⁰¹ nebo také Zákon na ochranu spotřebitele (*Konsumentenschutzgesetz*)^{402 403}.

Jednou z oblastí ABGB, která byla významnou měrou novelizována (a to v době nedávné), je dědické právo. Ke změně došlo 1. 1. 2017 novelizačním Zákonem o změně dědického práva (*Erbrechts-Änderungsgesetz 2015 – ErbRÄG 2015*^{404 405}), který svým zněním přímo upravuje část osmou ABGB *Dědické právo obecně (Vom Erbrecht allgemein)* v ust. § 531 a násl. ABGB. Přičemž část týkající se závěti je upravena v části deváté ABGB *Dědictví ze závěti (Gewillkürte Erbfolge)* a rovněž v rámci ní došlo k zaznamenatelným změnám, ať už terminologickým, tak věcným. Změny týkající se právní úpravy závěti jsou tedy platné pro závěti pořízené po 31. 12. 2016.⁴⁰⁶ K novelizaci došlo především na základě akademické diskuze, která trvala několik

---

Jednalo se tak o stav, kdy na území našeho státu legitimně panoval právní dualismus. Československé zákonodárství se ovšem touto problematikou zabývalo a již v roce 1937 byla vypracována úvodní osnova nového československého občanského zákoníku, který samozřejmě v mnohém z ABGB vycházel, ovšem díky mezinárodnímu vývoji situace již nebyl přijat. Ke změně došlo až 31. 12. 1950, kdy byl Obecný zákoník občanský nahrazen Středním občanským zákoníkem.

⁴⁰⁰ Gesetz zur Vereinheitlichung des Rechts der Eheschließung und der Ehescheidung im Lande Österreich und im übrigen Reichsgebiet. Vom 6. Juli 1938, dRGBI. I S 807/1938.

⁴⁰¹ Bundesgesetz vom 12. November 1981 über das Mietrecht (Mietrechtsgesetz — MRG), BGBl. Nr. 520/1981.

⁴⁰² Bundesgesetz vom 8. März 1979, mit dem Bestimmungen zum Schutz der Verbraucher getroffen werden (Konsumentenschutzgesetz — KSchG) BGBl. Nr. 140/1979.

⁴⁰³ Attila Fenyves, Ferdinand Kerschner, Andreas Vonkilch (Hrsg.): *200 Jahre ABGB. Evolution einer Kodifikation. Rückblick – Ausblick – Methode*. Verlag Österreich, Wien 2012, [ISBN 978-3-7046-5773-2](https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2015_I_87/BGBLA_2015_I_87.pdf).

⁴⁰⁴ Bundeskanzleramt der Republik Österreich. Online. Erbrechts-Änderungsgesetz 2015. 2015. Dostupné z: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2015_I_87/BGBLA_2015_I_87.pdf. [cit. 2024-01-18].

⁴⁰⁵ BGBl. I Nr. 87/2015

⁴⁰⁶ *Erbrechts-Änderungsgesetz (ErbRÄG) 2015*. Online. Institut für Zivilrecht - Universität Wien. 2017. Dostupné z: https://zivilrecht.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/i_zivilrecht/Zankl/Zankl.Update.ErbR.pdf. [cit. 2024-01-18].

desetiletí. Tématem odborných diskuzí byla zejména potřeba přehodnocení zastaralé díkce znění ustanovení týkajících se dědického práva a bylo rovněž třeba zákonnou formou zakotvit některá nejdůležitější judikaturní rozhodnutí. Tato rozhodnutí v lecčem již před novelizací dotvářela celkový výklad kodexu a podle nejdůležitějších judikátů se již prakticky postupovalo, k jeho textové novelizaci byla ovšem dlouhá cesta. Základní principy byly samozřejmě v rámci novelizace dodrženy, v některých případech i zdůrazněny, jedná se obzvlášť o zásadu respektu k autonomii vůle zůstavitele.⁴⁰⁷

Rakouské dědické právo ovládají následující principy, které se týkají rovněž institutu posledního pořízení. Jedná se o princip zachování hodnot, princip přechodu na jednotlivce, princip rovnosti a princip universální sukcese, princip volnosti dědicovy u přijetí dědictví a princip úřední ingerence při jeho nabytí.⁴⁰⁸ „Podle zásad římského práva je vyžadován projev vůle osoby, jež je povolána za dědice, nestává se dědicem *ipso iure*. Obdobně tento princip převzal francouzský code civil, pruský landrecht a následně nový německý občanský zákoník, stejně jako jej přijal i švýcarský zákoník občanský. Rakouský občanský zákoník tento princip přijal s tím, že dědic, jenž se o dědictví nehlásí, pozůstalost nenabývá.“⁴⁰⁹

Dědictví se žádný z dědiců nemůže ujmout svévolně, musí mu být potvrzeno soudem pro věci pozůstalostní (*Abhandlungsgericht, ust. § 174 Zákona o nesporném řízení, Außerstreitgesetz*⁴¹⁰) v rámci přechodu vlastnického práva (*Einantwortung*). Princip přechodu vlastnického práva je upraven jak v ABGB v ust. § 797 (*Einantwortungsprinzip*), tak rovněž v ust. § 177 Zákona o nesporném řízení.⁴¹¹ Podmínkou přechodu je ukončené dědické řízení a musí být učiněno tzv. „*prohlášení o dědictví*“. Vlastnické právo k nemovitostem přechází k tomuto okamžiku, nikoliv až zápisem do katastru nemovitostí. Ve věcech dědických je věcně příslušný okresní soud (*Bezirksgericht*), k projednání je pověřen soudní komisař (notář).

---

⁴⁰⁷ Nové rakouské dědické právo – rozhovor s prof. Dr. Martinem Schauerem. *Bulletin Advokacie*. 2016, roč. 2016, č. 4, s. 69-71.

⁴⁰⁸ TILSCH, Emanuel, HORÁK, Ondřej (ed.). *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní*. Klasická právníká díla (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-713-3.

⁴⁰⁹ FOUKAL, Martin. Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Online. *Ad Notam*. 2015, roč. 2015, s. 2. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_210-dedicke-pravo-rakouske-se-stanoviska-srovnavaci-vedy-pravni?ssp=1&darkschemeovr=1&setlang=cs&cc=AT&safesearch=moderate. [cit. 2024-01-18].

⁴¹⁰ Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten aufler Streitsachen (Auflerstreitgesetz ñ AuflStrG), BGBl. I Nr. 111/2003

⁴¹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 13. 6. 1984, sp. zn.: 3Ob545/84: „*Otázku správného znění žádosti o dědické právo, která dosud nebyla vznesena účastníky ani odvolacím soudem, může příslušný soud projednat pouze v ústním jednání nařízeném z moci úřední.*“

Místně příslušný je ve smyslu ust. § 105 Zákona o organizaci soudnictví⁴¹² okresní soud v místě posledního oprávněného pobytu zesnulého. Notář v řízení o dědictví vystupuje v roli soudního komisaře (ust. § 1 Zákona o soudních komisařích⁴¹³) a je mu svěřeno vedení řízení.

16.2. Postavení závěti v rakouském právu

Rovněž v rakouském právu nalezneme (zcela logicky) obdobnou definici závěti. A stejně jako v našem právním prostředí, definici nabízí jak zákonná úprava, tak posléze obec akademická. Ta zákonná je v rakouském občanském právu oproti českému OZ hůře uchopitelná.⁴¹⁴ Pro srozumitelnější vyklad spojím tedy definici zákonnou a akademickou. Jedná se o jednostranné formální prohlášení, kterým fyzická osoba určuje osud svého majetku po své smrti. ABGB hovoří obecně o posledním pořízení, přičemž dle ust. § 552 ABGB pokud se jedná o dispozici s dědictví, jedná se o závěť. Tu lze kdykoliv odvolat a sepisuje se v případě, že se její zhotovitel chce nějakým způsobem odchýlit od upravené zákonné posloupnosti.⁴¹⁵

Taktéž podle rakouského dědického práva se dědicové podílejí na celé pozůstalosti, tedy na jejích aktivech a pasivech. Dědicové nedostávají z pozůstalosti konkrétní majetek, ale v poměru svých dědických podílů jsou spoluvlastníky celé pozůstalosti. Pokud je závětí ustanovena pouze jedna osoba dědice a zároveň nebyl určen dědický podíl, obdrží celou pozůstalost (ust. § 554 ABGB). Pokud je ovšem jednomu dědici odkázán určitý podíl na pozůstalosti, zbývající podíl připadne zákonným dědicům. Zde tedy shledáváme přímou shodu s českou právní úpravou.

Obdobně se ve smyslu ust. § 554 a § 555 ABGB bude postupovat, pokud zůstavitel určí více dědiců.⁴¹⁶ Zde je možné rovněž odkázat na soudní judikaturu, která se postavením více dědiců zabývala například v Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky z roku 1954, který je při postavení dědiců stále uváděn, když stanovila tuto právní větu: „*V případě pochybností o tom, zda několik osob uvedených*

---

⁴¹² Gesetz vom 1. August 1895, über die Ausübung der Gerichtsbarkeit und die Zuständigkeit der ordentlichen Gerichte in bürgerlichen Rechtssachen (Jurisdiktionsnorm – JN), RGBL. Nr. 111/1895.

⁴¹³ Bundesgesetz vom 11. November 1970 über die Tätigkeit der Notare als Beauftragte des Gerichtes im Verfahren außer Streitsachen (Gerichtskommissärsgesetz – GKG), BGBl. Nr. 343/1970.

⁴¹⁴ Ust. § 552 odst. 1 ABGB: „*Závěť upravuje osud budoucího majetku pro případ smrti. Závětní pořízení lze kdykoliv odvolat.*“

⁴¹⁵ Peter Apathy, Thomas Aigner, Thomas Wolkerstorfer: *Studienkonzept Zivilrecht VII - Erbrecht*. 7. Auflage. LexisNexis Verlag, Wien 2022, ISBN 978-3-7007-8408-1.

⁴¹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 20. 5. 1954, sp. zn.: SZ 27/142.

v závěti má být společnými dědici, musí být prohlášenému dědici, který se domáhá výlučného dědického práva, přidělena role žalobce oproti ostatním, kteří se s ním chtějí podílet rovným dílem. v souladu s § 555 obecného občanského zákoníku (ABGB).“

Bez ohledu na předmětný soudní spor je ovšem obecně stanoveno, že pokud nejsou určeny jejich podíly, dědí rovným dílem. Pokud je zůstavitel v závěti vyjádří, ovšem dohromady nevyčerpají pozůstalost, zbývající část připadne opět zákonným dědicům. Rovněž v novelizovaném ABGB nacházíme řešení problematiky přirůstání podílů (akcese) v ust. § 560 ABGB, a přístup je opětovně obdobný.

Testamentární způsobilost je v rakouském občanském právu vyjádřena v ust. § 566 a násl. ABGB. Co se týče podmínky věku zhotovitele závěti, jsou oprávnění pořádit ji osoby starší 18 let, tedy zletilí. U nezletilých je možné, aby závěť pořídili fyzické osoby starší 14 let, závěť mohou pořádit ústně u soudu nebo před notářem v případě, že jsou schopni ji porozumět. Osoba je dále testamentárně způsobilá, pokud chápe význam a důsledky své poslední vůle a je schopna podle ní jednat (ust. § 566 ABGB).

Rovněž rakouský zákoník pojednává o testovací nezpůsobilosti. Osoba, která projeví svoji vůli ve stavu, který vylučuje testovací způsobilost, například pod vlivem duševní choroby nebo v opilosti, bude její závěť neplatná (ust. § 567 ABGB). A stejný přístup nalezneme k podstatnému omylu při tvorbě závěti. Podstatný omyl totiž ve smyslu ust. § 570 ABGB způsobuje rovněž neplatnost závěti.

Všechny výše zmíněné podmínky pro platnost testamentu, resp. závěti, musí být splněny v okamžiku jejího sepsání, tedy není možné je následně jakkoliv zhojit.⁴¹⁷

16.3. Formy závěti

Formální požadavky na sepsání závěti jsou soudní praxí vykládány velice přísně. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky z roku 2023 potvrzuje zavedenou judikaturní praxi, která ve svých rozhodnutích navazuje již od prvotního soudního rozhodnutí v roce 1985 se stále stejnými závěry: „Sepsání závěti podléhá přísným a závazným formálním požadavkům. Ty mají na jedné straně zajistit, aby si zůstavitel uvědomil význam svého prohlášení a učinil je s rozmyslem, a na druhé straně zabránit

---

⁴¹⁷ ECCHER, Bernhard a UMLAUFT, Manfred. *Erbrecht Bürgerliches Recht Band VI*. 7. vydání. Verlag Österreich, 2020. ISBN 978-3-7046-8559-9.

sporům po jeho smrti. Formální náležitosti tedy slouží jako varování i jako důkaz. Pokud nebyla dodržena forma, jsou pokyny zůstavitele neplatné, i když je závěť jasná a lze ji jednoznačně prokázat.“^{418 419}

Zároveň se soudní judikatura vyjádřila zcela jasně k výkladu situace, kdy nelze jakékoliv pořízení, byť na základě vůle zůstavitele tak míněné (je například zmíněno, že by poslední vůle byla obsahem eseje), mít za platné, formální požadavky stanovené ABGB jsou zcela zřejmé a pro platnost posledního pořízení je třeba je dodržet. „Jestliže ABGB předepisuje určitou formu, konkrétně formu testamentárního prohlášení, pro esej, kterou zůstavitel nepřímo nakládá se svým majetkem, nelze využít možnosti pouhé identifikace dědice namísto jeho jmenování k vyjádření vůle zůstavitele ohledně osobnosti dědice jiným způsobem než v zákonné formě závěti. Jednalo by se o nedovolené obcházení formálního požadavku, které by zmařilo jeho účel.“⁴²⁰ „Formální požadavky na závěť mají nejen zabránit sporům o pokyny zůstavitele, ale také umožnit zůstaviteli, aby si uvědomil význam svého prohlášení a mohl jej učinit s rozvahou.“⁴²¹

V Rakousku lze dle ABGB pořídít následující formy závěti z hlediska jejich rozdělení. Nacházíme zde obdobnou právní úpravu, i když v lecčem se od OZ odlišuje. Je možné pořídít holografní závěť, alografní závěť, závěť pořízenou veřejnou listinou notářem, či soudem, závěť z nutnosti (naše obdoba závětí s úlevami) a pro úplnost je třeba zmínit, že rakouské právo zná rovněž tzv. společnou závěť, nejedná se o samostatnou formu, ale spíš druh.

Závěť tedy může být pořízena jak mimosoudně, tedy soukromě, tak před soudem a to písemně nebo ústně. Rakouské právo tedy zná ústní závěť nikoliv pouze navázanou na privilegované závěti, ale jako plnohodnotnou formu posledního pořízení. Písemně je možné provádět se svědky nebo bez svědků. To je zákonem vyjádřená definice rozlišení holografní a alografní závěti v ust. § 577 ABGB.

Holografní závěť je uvedena v ust. § 578 ABGB, její celý text musí být sepsán vlastní rukou pořizovatele a jím rovněž podepsán. Není třeba přítomnosti svědků. Podpis musí být uveden na konci závěti a rovněž jako v našem OZ není dle toho rakouského třeba uvádět místo a datum, ovšem je to rovněž doporučeno. Na rozdíl od

---

⁴¹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 27. 6. 2023, sp. zn.: 2Ob106/23m.

⁴¹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 8. 5. 1985, sp. zn.: 1Ob539/85.

⁴²⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 17. 9. 1991, sp. zn.: 5Ob531/91.

⁴²¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 17. 9. 1991, sp. zn.: 5Ob531/91.

OZ je toto doporučení přímo uvedeno v textu ABGB. Stejně jako v českém právním prostředí se tedy jedná o nejjednodušší formu závěti.

Velice zajímavý je přístup soudní rakouské judikatury k možnosti dopisování do vlastnoručně pořízené závěti třetí osobou. Z mého úhlu pohledu se jedná o benevolentní přístup, když Nejvyšší soud Rakouské republiky v roce 2007 dospěl k tomuto závěru: „Dodatky v závěti provedené třetí osobou nezpůsobují neplatnost vlastnoručně psané části závěti bez ohledu na to, zda byly provedeny s vědomím nebo bez vědomí a vůle zůstavitele. Text je třeba číst tak, jako by cizí písmo neexistovalo. Pokud ručně psaný text dává smysl a jako takový má být považován za platnou ručně psanou závěť, jedná se o platný testamentární projev.“⁴²²

Alografní závěť je stejně jako v českém právu nutno činit za přítomnosti svědků. Závěť, kterou zůstavitel nese-psal vlastní rukou, musí být podepsána zůstavitelem v přítomnosti 3 současně přítomných svědků a musí k ní být připojeno, nebo lépe řečeno musí obsahovat prohlášení, že se jedná o zůstavitelovu poslední vůli. Upravena je v ust. § 579 ABGB Text může být napsán na psacím stroji, počítači nebo ručně jinou osobou. Svědci musí závěť podepsat a vlastní rukou rovněž uvést, jaké je jejich postavení, tedy že vystupují z pozice svědků. Stejně jako v českém prostředí není přímo podmínkou, aby svědci znali obsah závěti, ale samozřejmě to není vyloučeno. Pravidla jsou rovněž u alografní závěti uvedena výslovně v ABGB.⁴²³

Rovněž rakouská soudní judikatura se zabývala otázkou, zda je možné nahradit vůli zůstavitele při pomoci s vyhotovením závěti. Tedy kde je hranice mezi pouhým sepsáním závěti jinou osobou a nahrazením projevu jeho vůle třetí osobou. V roce 2004 se Nejvyšší soud Rakouské republiky touto otázkou zabýval a dospěl k podobným závěrům naší soudní judikatury: „Obsah prohlášení nesmí být učiněn jinou osobou, a tím předán zůstaviteli, který je omezen na jeho pouhé přijetí. V této situaci je závěť a její obsah nutné považovat za neplatnou. Jinak je tomu však v případě, že zůstavitel potvrzuje svou vlastní vůli (ve smyslu vůle pocházející od něj samotného).“⁴²⁴ Rozhodnutí odkazuje na předchozí obdobnou soudní judikaturu z let 1966 a 1983, je tedy zřejmé, že se jedná o ustálený soudní výklad obdobných situací, ke kterým v praxi došlo.^{425 426}

---

⁴²² Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 15. 3. 2007, sp. zn.: 8Ob10/07i.

⁴²³ Peter Apathy, Thomas Aigner, Thomas Wolkerstorfer: *Studienkonzept Zivilrecht VII - Erbrecht*. 7. Auflage. LexisNexis Verlag, Wien 2022, ISBN 978-3-7007-8408-1.

⁴²⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 17. 11. 2004, sp. zn.: 9Ob124/04g.

⁴²⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 2. 2. 1966, sp. zn.: 6Ob16/66.

V ustanovení § 580 ABGB jsou uvedena pravidla pro alografní závěť pořizovatelů, kteří nemohou psát nebo nejsou schopni číst. Pokud není schopen se zůstavitel podepsat a sepsat vlastnoručně dodatek, že se jedná o jeho poslední vůli, prohlásí před svědky skutečnost, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Pokud není zůstavitel schopen číst, musí být závěť přečtena v přítomnosti dalších 2 svědků, kteří ovšem musí přímo znát obsah závěti a musí potvrdit, že se jedná o jeho poslední vůli.⁴²⁷

Zajímavým případem v soudní praxi je potom posouzení Nejvyššího soudu Rakouské republiky, který se zabýval otázkou, zda je platně pořízená závěť v případě, kdy zhotovitel závěť vlastní rukou nevyhotovil (jelikož pro tělesné postižení nebyl schopen psát), ovšem byl schopen a rovněž tak činil, se podepsat psacím prostředkem vedeným jeho ústy. Pro úplnost je vhodné zmínit, že tedy tato závěť (logicky, jelikož zhotovitel s tělesným omezením se domníval, že činí platně) nebyla opatřena prohlášením svědků jako v případě, pokud by se zhotovitel nebyl schopen podepsat (viz text předchozího odstavce). V takovém případě již soudy nižší, tj. okresní instance shledaly závěť za platnou a Nejvyšší soud jim dal za pravdu. „Nižší soudy nahlížely na psaní zůstavitele jako na podpis a právně konstatovaly, že pokud neexistuje jiná právní úprava, která by to výslovně vylučovala, lze podpis provést i držením psacího nástroje ústy nebo prsty na noze, tím spíše, že nejsou pochybnosti o totožnost zůstavitele. I v případě, že by se na zůstavitele v projednávané věci hledělo jako na nezpůsobilého psát pro jeho tělesnou vadu, jeho psaní by splňovalo požadavky na znamení jako by bylo provedené jeho rukou.“⁴²⁸

Rovněž v rakouském právu je možno pořizovat veřejnou závěť, ovšem oproti českému prostředí je možné si zvolit ze dvou možností. Pořizovatel může v takovém případě učinit závěť skrze soud, ale rovněž jako u nás s pomocí notáře. Závěť vytvořená za ingerence soudu je uvedena v ust. § 581 ABGB, svoji poslední vůli může zůstavitel před soudem projevit dokonce dvěma formami a to ústně a písemně. Pokud zůstavitel zvolí písemnou formu, jedná se o případ, kdy zůstavitel kontaktuje soud již s písemným vyhotovením závěti, je tedy vedlejší, zda tato byla pořízena jeho vlastní rukou, nebo rukou někoho jiného, případně zda je sepsaná na psacím stroji, či počítači. Písemná závěť musí být podepsána zůstavitelem a osobně předána soudu. Soud pak tuto závěť zapečetí a je uložena u soudu. O tomto úkonu je pořízen formální zápis. V případě ústní

---

⁴²⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 30. 11. 1983, sp. zn.: 1Ob749/83.

⁴²⁷ ECCHER, Bernhard a UMLAUFT, Manfred. *Erbrecht Bürgerliches Recht Band VI*. 7. vydání. Verlag Österreich, 2020. ISBN 978-3-7046-8559-9.

⁴²⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 30. 5. 2022, sp. zn.: 2 Ob 63/22m.

závěti soud pořídí záznam v písemné podobě, který se rovněž zapečetí a uloží u soudu. Formálně musí být splněna podmínka, kdy závěti činěné u soudu, resp. skrze soud, musí být provedena nejméně dvěma soudními úředníky, z nichž jeden musí být soudce toho daného soudu a druhý může být úředníkem tohoto soudu (rovněž může být nahrazen dvěma svědky). Pokud je to naléhavé, můžou soudce se soudním úředníkem zůstavitele rovněž z důvodu vyhotovení závěti navštívit, tedy zejména v případě, kdy již nebude schopen sám absolvovat osobní návštěvu soudu.

Dalším způsobem, jak bylo uvedeno, je ústní prohlášení před soudem, které povede k vyhotovení závěti. Rozdíl je v tom, že zůstavitel v případě ústní závěti nedisponuje písemným vyhotovením, ovšem to činí soud. Prakticky je ovšem výsledek obdobný, v obou případech je následně u soudu uloženo písemné vyhotovení soudní závěti, které je opatřené pečeti a uloženo pro případ smrti. Závěť je možné pořádit u kteréhokoliv okresního soudu v Rakousku, není zde rozhodující, jaké je skutečné bydliště zůstavitele. Soud v takovém případě ovšem nevystupuje obdobně jako notář, tudíž není povinen jakkoliv zůstavitele v jeho pořízení instruovat o právních možnostech v rámci vyhotovení závěti. Jedná se skutečně pouze o možnost uložení závěti u soudu a v případě ústní závěti rovněž o její zachycení v písemné podobě.⁴²⁹

V případě závěti vyhotovené notářem je rakouské prostředí o něco formálně složitější než české prostředí. V praktickém pojetí ovšem probíhá v podstatě totožně jako u nás. Notářskou závěť je možné ve smyslu ust. § 583 ABGB učinit za asistence dvou notářů nebo za asistence jednoho notáře a dvou svědků, kterými obvykle bývají zaměstnanci notáře. A možností, jak provést závěť u notáře je několik. Je možné obdobně jako u závěti provedené u soudu, předat notáři podepsaný a již vyhotovený text závěti, stejně je možné provést závěť ústně. Rovněž lze závěť provést písemně u notáře ve formě notářského zápisu. Vychází se z ustanovení Notářského řádu⁴³⁰ z ust. § 67, § 70 až § 75.⁴³¹

Poslední formou závěti je závěť pořízená s úlevami, obdoba privilegovaných závětí dle českého práva popsanych v samostatné kapitole této práce. Okruh možných situací, kdy lze závěť s úlevou pořádit je ovšem v rakouském ABGB omezenější, než v českém právním prostředí. Obecně lze toto poslední pořízení nazvat jako „závěť

---

⁴²⁹ Peter Apathy, Thomas Aigner, Thomas Wolkerstorfer: *Studienkonzept Zivilrecht VII - Erbrecht*. 7. Auflage. LexisNexis Verlag, Wien 2022, ISBN 978-3-7007-8408-1.

⁴³⁰ Gesetz vom 25. Juli 1871 betreffend die Einführung einer neuen Notariatsordnung, RGBl. Nr. 75/1871

⁴³¹ BARTA, HEINZ. *ZIVILRECHT GRUNDRISS UND EINFÜHRUNG IN DAS RECHTSDENKEN*. Facultas Verlags- und Buchhandels, 2004. ISBN 3-85114-715-4.

z nutnosti“ nebo také „závěť porízená v tísní“ (*Nottestament*). V případě bezprostředního nebezpečí smrti je možné sepsat závěť pro případ nouze, je možné o ní uvažovat také v případě, kdy by ke ztrátě testamentární způsobilosti došlo dříve, než by bylo možné závěť v jiné formě pořídit. Je možné ji provést písemně, kdy první možností je sepsání jinou (tzn. třetí) osobou nebo také může být provedena ústně zůstavitelem a to vždy za přítomnosti dvou svědků. Písemná závěť musí obsahovat potvrzení, že listina obsahuje poslední vůli zůstavitele a musí být podepsána oběma svědky včetně jejich označení. Rovněž obdobně jako v českém právu, tato závěť pozbývá platnosti tři měsíce po zániku rizika, pro které vznikla oprávněnost jejího porízení a má se rovněž v takovém případě za to, že nebyla vůbec porízena. Ústně provedená závěť musí být potvrzena souhlasným prohlášením obou svědků, jinak je neplatná. Soudní judikatura dospěla k závěru, že samotné stáří a „křehkost“ pořizující osoby není důvodem naplnění formálních znaků k platnému porízení závěti z nutnosti. „K platnosti ústní závěti podle § 597 ABGB ve znění FamErbRÄG 2004 nestačí pouze vysoký věk zůstavitele, který je doprovázen neduživostí.“⁴³² (*pozn. odkazováno je na již neplatná ustanovení o závěti z nutnosti před novelizací dědického práva, nyní se jedná o ust. § 584 ABGB, významem jsou ovšem i po novelizaci totožná*).

Pro úplnost je třeba rovněž v této kapitole věnující se formám závětí dle platného rakouského práva zmínit, že ABGB rovněž zná tzv. společnou závěť, ale je třeba dodat, že se nejedná o samostatnou formu závěti v pravém slova smyslu. Pořídit ji mohou manželé nebo registrovaní partneři (dále pro potřeby textu souborně „manželé“) a mohou se vzájemně ustanovit dědici, mohou však rovněž společně ustanovit také další osoby jako dědice a potom tedy budeme skutečně hovořit o společné závěti. Odvolání takové závěti může učinit kterýkoliv z manželů. Ke společné závěti je třeba, aby manželé využili některou z forem, které jim platný občanský zákoník nabízí. V případě sepsání závěti vlastní rukou je ovšem v podstatě taková závěť nadbytečná, jelikož pro její vyhotovení není možné, aby jeden z manželů sepsal závěť za oba manžele a ten druhý ji pouze stejně jako zhotovitel podepsal. Ve smyslu ust. § 725 ABGB pokud dojde k zániku manželství, ruší se rovněž společně porízená závěť manželi.

---

⁴³² Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 23. 4. 2007, sp. zn.: 4Ob27/07k.

16.4. Závěrečné zhodnocení rakouské právní úpravy

Rakouská právní úprava nám z historického hlediska není cizí. Rekodifikované znění OZ v lecčem z ABGB vychází nebo se jím inspiruje. Je ovšem třeba zmínit, že rakouské dědické právo prošlo, jak bylo zmíněno, významnou novelizací, které předcházela dlouhá odborná diskuze. Takový postup je správný, před předložením konkrétních novelizačních návrhů na úrovni zákonodárců, probíhá odborná, povětšinou akademická diskuze, která je vedena se zástupci komor, odbornou veřejností a zástupci ministerstev. Až následně, kdy dojde k určitému konsenzu, kterého ovšem není možné nikdy dosáhnout plně, se přichází do roviny aplikační. Píše se znění, ta se připomínají a jako krok poslední, přichází moc zákonodárná. Ač to z úhlu pohledu ústavního práva takto nelze vyjádřit, praktický postup pro úspěch jakékoliv významné novelizace, která je následně přijata napříč širokým spektrem společnosti, takový prostě je. Pro Rakušany je ABGB kodexem, který v sobě nese punc dlouhověkosti, zkušenosti, všeobecné znalosti a především respektu. Jakékoliv změny v tak zásadním zákoně byly dopředu dobře komentovány a následně s tím i přijímány. Troufám si říct, že to se v Rakousku s rekodifikací dědického práva podařilo. Na změnu byla připravená odborná veřejnost, a ta laická byla o změně informována v kladném slova smyslu. Informačních zdrojů je skutečně dostatečné množství a především je komunikováno sdělení, které je prakticky nejdůležitější, nová právní úprava je jednodušší.

V komparaci české a rakouské právní úpravy dědického práva v oblasti testamentu je třeba zmínit, že nevykazuje mnoho zásadních odlišností. Z mého úhlu pohledu je mnohdy zajímavá textace jednotlivých ustanovení, která je jednoznačná a nezavádějící. V mnohém mi nové připomíná znění OZ 1964 (míněno pouze v jednoduchosti textace, nikoliv v hmotněprávním slova smyslu). Náš OZ je v současné době oproti OZ 1964 vylepšen, ovšem užitá terminologie je v některých ohledech nepraktická a textace částečně rovněž složitá. Zejména pro laickou veřejnost je text mnohdy neuchopitelný. Troufám si shrnout, že Rakušané přistoupili ke kroku, který spojil dobré s užitečným. Novelizací textu dospěli ke zjednodušení, do textu zahrnuly rovněž nejdůležitější právní věty z mnohaleté judikatury a aplikačně se nyní jedná o srozumitelnou a vyváženou právní úpravu. Nechtěl bych zde volat po novelizaci dědického práva v OZ, jelikož k rekodifikaci soukromého práva z pohledu života tak velkých kodexů došlo poměrně nedávno a nejsem zastáncem četných novelizací

právních předpisů. Rovněž naše nová rekonfigurovaná úprava OZ v rámci dědického práva v lecčem zapracovala soudní judikaturu. Až praxe ukáže, zda bude terminologická úprava třeba. Já se nyní v současné době domnívám, že nikoliv, ovšem ke zjednodušení a možná také upřesnění některých textací jednotlivých článků může v budoucnu dojít. Nyní pro to ovšem, ve vztahu k rakouské textaci neshledávám v komparativním slova smyslu důvod. Jednoduše řečeno, dle mého názoru není třeba se v současné době novelizovaným zněním rakouského dědického práva inspirovat.

Pro úplnost zmíním nejdůležitější odlišnosti, které jsou z mého úhlu pohledu vhodné uvést. Velice zajímavá mi přijde jednoduchost ve vyjádření privilegované závěti v rakouském znění ABGB, oproti české právní úpravě, která může být z určitého úhlu pohledu poměrně rozsáhlá. Zároveň mne zaujala existence společné manželské závěti. Nepřijde mi až tak zajímavá v případě, kdy manželé odkazují samy sobě navzájem pro případ, že jeden z nich zemře dříve (k čemuž v praxi dojde nejčastěji) nikoliv zároveň jako například při autonehodě. Ale přijde mi zajímavé a v podstatě i praktické, pokud manželé pořídí společně třetí osobě (bude se zde samozřejmě projevovat i určitý prvek zanechání části majetku přeživšímu manželovi, těžko by se manželé domluvili, že vše přenechají někomu jinému s předpokladem, že jeden z nich druhého přežije). Deklaruje to domluvu v rámci manželského svazku i vůči dědicům a je hezkým projevem sounáležitosti páru, společného rozhodnutí v páru i pro případ úmrtí a následného naložení s majetkem

Závěr

Za cíl své rigorózní práce jsem si stanovil celkově popsat stav platné právní úpravy dědického práva se zaměřením na oblast závěti. Především bylo záměrem poskytnout popis nejdůležitějších institutů z této oblasti občanského práva, přičemž cílem bylo rovněž poskytnutí příkladů z praxe a popis nejdůležitější relevantní soudní judikatury. Práce má čtenáři poskytnout kritickou analýzu stavu *de lege lata* a rovněž návrhy *de lege ferenda*. Domnívám se, že cíl, který jsem si v úvodu práce stanovil, byl naplněn.

Oblast dědického práva vnímáme jako zcela běžnou součást našich životů a nijak se nepozastavujeme nad jeho existencí. Bereme ho jako určitou samozřejmost. Myšlenka, že majetek, který nabyli předci, přechází na jejich potomky (případně na někoho jiného jimi určeného), je nám natolik vlastní, že se nad ní nijak nepozastavujeme. Avšak po přečtení první kapitoly této práce musíme zcela zřejmě uznat, že oblast jako taková procházela výrazným vývojem. A fakt, že je nám natolik samozřejmá, je právě vliv jeho dlouhodobé existence a zakotvení základních principů, které jsou ve společnosti všeobecně známé. A přesto docházelo v jednotlivých historických obdobích k výrazným proměnám podoby dědického práva.

Zejména pokud vyjmemme z dědického práva podmnožinu závěti, musíme dojít k závěru, že u ní je vývoj v mnoha obdobích řekněme turbulentní. Právo jako soubor morálních hodnot, které v oblasti soukromého práva korigují vztahy ve společnosti, má být substancí stálou, neochvějnou a nepodléhající vnějším vlivům. Z historického hlediska velice dobře víme, že tomu tak není. Právo odráží ve své podobě vlivy politické, logicky, jako nositele zákonodárné moci, ale tato politická moc rovněž odráží stav společnosti, tudíž jde o nádoby propojené a s postupem věku se přikláním k názoru, že je tomu tak správně.

V oblasti závěti se ovšem jedná o přechod soukromého majetku a výsostný projev principu autonomie vůle. Bylo by tedy nasnadě dojít k závěru, že základní princip je tudíž logicky neměnný a řekněme možná rovněž neochvějný. A přece tomu tak nebylo a historický vývoj nám ukazoval, že myšlenka kolektivního vlastnictví zasáhla přímo a výrazně do podoby dědického práva a rovněž do praktického pojetí závěti.

Před rekodifikací občanského práva v podobě současného občanského zákoníku několik generací právníků, ale rovněž laiků podléhalo principům socialistického pojetí

občanského práva. Ač tomu tak nebylo zcela, okleštěním mnoha institutů, které buď zcela absentovaly, nebo se tam, kde nedošlo k částečné novelizaci, dovozovaly praxí judikaturně, vznikl mnohdy zřejmý stav, kdy společnost se již chtěla chovat podle jiných pravidel, ale zákon to neumožňoval. Takový stav byl v mnohém neúnosný, a proto došlo velice dobře k rekonstrukci. Dokážu obě právní úpravy posoudit velice dobře, příprava nového občanského zákoníku byla činností dobře promyšlenou a podrobně připravenou.

Ovšem v případě dědického práva mám určité výhrady. Dědické právo v mnohém vycházelo z prvorepublikové podoby Všeobecného zákoníku a umožnilo tak, což hodnotím velice kladně, možnost využití mnoha institutů do té doby zapovězených. S novým zákonem jsme se ovšem nevrátili pouze k původním principům, ale začali jsme rovněž používat novou terminologii. Využití nové terminologie je dle mého názoru rovněž v pořádku, domnívám se ovšem, že určité části zákona v oblasti dědického práva jsou formulovány poměrně složitě. K této myšlence mne přivedla komparace s rakouským dědickým právem, které prošlo výraznou novelizací ABGB v oblasti dědického práva a přistoupila k terminologickému zjednodušení, v případě části zákona věnující se přímo závěti, došlo dokonce k výraznému zjednodušení. Jak jsem již uváděl v závěrečné kapitole komparativní části této rigorózní práce, nedomnívám se, že je nyní prostor na novelizaci OZ, jelikož pro případnou výraznou novelizaci je třeba delšího časového období. OZ musí vykazovat i jistou známku stálosti a neměnnosti. Pokud by ovšem k nějaké výraznější novelizaci v budoucnu došlo, přimlouval bych se rovněž za terminologické zjednodušení našeho zákonného textu v oblasti dědického práva.

Pokud bych měl zhodnotit oblast dědického práva se zaměřením na závěť, domnívám se, že v současné době disponujeme velice kvalitní právní úpravou. Stojím si za názorem, že v mnohém možná textově kostrbatou, ale velice kvalitní. Nabízí využití původních institutů, které byly neodmyslitelně s naší historií spjaty a vracíme se tedy k právním základům soukromého práva, ze kterých naše společnost v moderních dějinách v širším pojetí dlouhodobě vycházela.

Závěť nyní může svobodně pořídít z hlediska okruhu pořizovatelů nejvyšší možný počet nijak neomezených fyzických osob. Zákonodárce zcela správně formuloval zásady, ze kterých vyplývá, že je přední hledět na platnost závěti, než dovozovat předně její neplatnost. Je plně chráněná autonomie vůle pořizovatele závěti a nabízí rovněž mnoho možností ovlivnění přechodu majetku na základě textu závěti, ať už se jedná o podmínky, doložení času nebo příkazy, které mohou v plné šíři být platné

její součástí. Zákon rovněž velice správně zakomponoval případy, v rámci kterých není možné klasickou formou pořídit závět', když umožnil pořízení závěti s úlevami.

Některé změny v přístupu vyhotovení závěti nelze ovšem v komplexu hodnotit kladně, předně absence požadavku na její datování výslovně stanoveného zákonem je dle mého názoru v praktické rovině krokem spíše negativním. Ovšem je pravdou, že tolik sporných případů jistě v praxi nakonec nevznikne. Ovšem jistě vzniknou, bez takových situací by totiž v zásadě nebylo třeba judikатурních výkladů.

Závěrečné zhodnocení celé oblasti tedy zakončím vyjádřením vize, kdy věřím, že tato rigorózní práce je souborným popisem historického hlediska vývoje závěti, podrobným popisem současného právního prostředí a rovněž obsažným popisem soudní judikatury týkající se této oblasti. Po zhodnocení celé oblasti závěti v českém právu, zastávám názor, že tato specifická právní úprava se nachází v nejlepším možném stavu za období posledních 3 generací. Věřme, že rovněž praxe ukáže, že je právní úpravou vyrovnanou a pevnou, v budoucnu stálou a odolávající přehršli novelizačních a možná rovněž jakkoliv tendenčních snah.

SEZNAM ZKRATEK

ABGB	Zákon č. 946/1811 Sb.z.s., Obecný zákoník občanský, ve znění předpisů a jej měnících a doplňujících, Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchi, vyhlášený 1. června 1811 patentem císaře Františka I.
ČR	Česká republika
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, v platném znění
KS	Krajský soud České republiky
MS	Městský soud v Praze
NŘ	Zákon č. 258/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), v platném znění
NS	Nejvyšší soud České republiky
NS ČR	Nejvyšší soud České republiky
NS ČSR	Nejvyšší soud České socialistické republiky
NS ČSSR	Nejvyšší soud Československé socialistické republiky
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník Jedná se o zrušený předpis k 1. 1. 2014
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění
OZ 1964	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník Jedná se o zrušený předpis k 1. 1. 2014
SOZ	Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník Jedná se o zrušený předpis, k jehož plnému zrušení došlo k 1. 1. 1992
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

UČEBNICE, MONOGRAFIE, KOMENTÁŘE

- ADAMOVIÁ, Karolina a Antonín SÝKORA. *Dědické zemské právo v české historii: k obsahu českého zemského hmotného dědického práva od patrimoniálního státu do poloviny 17. století se zvláštním zřetelem k Obnovenému zřízení zemskému, Deklaratoriím a Novelám*. Ostrava: Key Publishing, 2013. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-196-2.
- APATHY, Peter, AIGNER, Thomas a WOLKERSTORFER, Thomas. *Studienkonzept Zivilrecht VII - Erbrecht*. 7. Auflage. LexisNexis Verlag, Wien 2022, ISBN 978-3-7007-8408-1.
- BALÁK, František, Věra KORECKÁ a Petr VOJTEK. *Občanský zákoník: s judikaturou a souvisejícími předpisy*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, xvii, 1322 s. ISBN 978-807-4003-417.
- BARTA, HEINZ. *Zivilrecht Grundriss und Einführung in das Rechtsdenken*. Facultas Verlags- und Buchhandels, 2004. ISBN 3-85114-715-4.
- BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 301 s. ISBN 80-738-0292-9.
- BĚLOHLÁVEK, Alexandr. *Nový občanský zákoník: Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně souvisejících předpisů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 829 s. ISBN 9788073804138.
- BÍLEK, Petr a Martin ŠEŠINA. *Dědické právo v předpisech let 1925 - 2001*. Praha: C.H.Beck, 2001, 508 s. ISBN 978-807-1795-902.
- BÍLEK, Petr. *Notářský řád a řízení o dědictví-komentář*. 3. vydání. C.H.Beck, 2005. ISBN 80-7179-865-7.
- BLAHO, Peter, HARAMIA, Ivan a Michaela ŤIDLICKÁ. *Základy rímskeho práva*. Bratislava: Nakladatelství MANZ, 1997, s. 483. ISBN 80-7160-086-5.

- DEIXLER-HÜBNER, Astrid a SCHAUER, Martin. *Erbrecht neu: rechtspolitische Grundlagen, Erbrecht und Familie, letztwillige Verfügungen, Pflichtteilsrecht/-anrechnung, Unternehmensübertragung, Steuerrecht und Bankenpraxis*. Wien: LexisNexis, [2015]. ISBN 978-3-7007-6353-6.
- DOBEŠOVÁ, Lenka. Dědění. In: *Meritum Občanské právo*. 2. aktualiz. A dop. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 1000 s. ISBN 9788073579487.
- ECCHER, Bernhard a UMLAUFT, Manfred. *Erbrecht Bürgerliches Recht Band VI. 7. vydání*. Verlag Österreich, 2020. ISBN 978-3-7046-8559-9.
- ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Praha: Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 9788072089222.
- ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008. 2.svazek*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7.
- FEKETE, Imrich. *Velký komentár k Občanskému zákonníku*. Žilina: Eurokódex, 2011, s. 2656. ISBN: 978-80-8944-750-3.
- FIALA, Josef a Milan KINDL. *Občanské právo hmotné*. 2.upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 650 s. ISBN 9788073802288.
- FIALA, Josef a Milan KINDL. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1692. ISBN 978-807-3573-959.
- FIALA, Josef, Milana HRUŠÁKOVÁ, Jan HURDÍK, Ivo TELEC a Věra KORECKÁ. *Občanské právo 1*. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 302.
- FIALA, Josef. *Lexikon občanského práva*. Vyd. 1. Ostrava: Sagit, 1997, s. 495. ISBN 80-720-8002-4.
- FIALA, Josef. *Občanské právo hmotné*. Vyd. 3., opravené a doplněné. Brno: Nakl. Doplněk, 2002. ISBN 80-723-9111-9.
- FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, a.s. 2006. 496 s. ISBN 807357182.
- HAVEL, Bohumil a Vlastimil PIHERA. *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 396. ISBN 9788073802653.

- HENDRYCH, Dušan. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, xxii, 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1.
- HEYROVSKÝ, Leopold, Otakar SOMMER a Jan VÁŽNÝ. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. Bratislava: Rivnác, 1929, s. 543.
- CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5.
- KADLECOVÁ, Marta, Karel SCHELLE, Renata VESELÁ a Eduard VLČEK. *Vývoj českého soukromého práva*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 213 s. ISBN 80-864-3283-1.
- KINCL, Jaromír, Valentin URFUS a Michal SKŘEJPEK. *Římské právo*. 2., dopl. a přeprac. vyd., V nakl. Beck 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995, xxii, 386 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 34-064-0082-5.
- KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C.H.Beck, 1995. 247 s. ISBN 8071790281.
- KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Linde, 2009, 727 p. ISBN 80-720-1741-1.
- MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: ORAC, 1995. s. 166.
- MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-720-1433-1.
- MASTELA, Martin. *Občanský zákoník v dotazech a odpovědích: komentář formou otázek a odpovědí : příklady z judikatury a z praxe : související zákony č. 116/1990 Sb. a č. 72/1994 Sb. : k 1.6.2011*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2011, 695 s. ISBN 978-80-7263-682-2.
- MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-87576-73-1.
- MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011. 432 s. ISBN 89788087212790.

- MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo: praktická příručka : kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. 3. aktualit. vyd. Praha: Linde, 2007, 351 s. ISBN 9788072016747.
- MUZIKÁŘ, Ladislav a HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník – komentář, 1. Svazek*. Praha: Linde, 2003. s. 663.
- NOVOTNÝ, Petr a Monika NOVOTNÁ. *Nový občanský zákoník. 2., aktualizované vydání*. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-271-0432-1.
- NOVOTNÝ, Petr a NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník. Právo pro každého (Grada)*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5168-9.
- PETROV, Jan. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1.
- RAUSCHER, Rudolf. *Dědické právo podle Českého práva zemského*. Bratislava: Právnická fakulty University Komenského, 1922, s. 95.
- ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Reprint původního vydání, Codex Bohemia 1998. Praha: CODEX Bohemia, 1998, 866 s. ISBN 8085963795.
- ROUČEK, František. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl III*. Reprint původního vydání. Olomouc: CODEX Bohemia, 1998. s. 163.
- SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2012, 1019 s. ISBN 9788074181467.
- SCHELLE, Karel, Ondřej HORÁK, Marta KADLECOVÁ, Pavel SALÁK, Renata VESELÁ a Ladislav VOJÁČEK. *Praktikum z českých právních dějin. 2. upr. vyd.* Jesenice u Prahy: Tiskárna a vydavatelství 999, 2007, 271 s. ISBN 978-808-6391-038.
- SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE, *Civilní kodexy: 1811-1950-1964*. Brno: Doplněk, 1993, 594 s. ISBN 8021005971.

- SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno : Computer Press, a.s., 2007, 228 s. ISBN 978-80-251-1659-3.
- SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského: I. díl*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 220 s. Klasická právnická díla. ISBN 978-807-3576-165.
- SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3.
- ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního : praktická příručka*. Praktik (Leges). Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-345-2.
- ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 459 s. ISBN 978-807-3574-680.
- ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 10., jubilejní vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, xxvi, 1465 s. ISBN 80-717-9486-4.
- ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; PELIKÁNOVÁ, Irena; PELÍKÁN, Robert et al. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek V (relativní majetková práva 1. část): komentář*. 2. vydání. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-638-9.
- ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; PELIKÁNOVÁ, Irena; PELÍKÁN, Robert et al. *Občanský zákoník (zák. č. 89/2012 Sb.). Komentář. Svazek VI (závazkové právo – druhá část): komentář*. 2. vydání. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-638-9.
- ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; PELIKÁNOVÁ, Irena; PELÍKÁN, Robert et al. *Občanský zákoník (zák. č. 89/2012 Sb.). Komentář. Svazek IV. (dědické právo): komentář*. 2. vydání. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN ISBN978-80-7478-638-9.

- TAUCHEN, Jaromír. *Vývoj trestního soudnictví v Německu v letech 1933-1945*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2010, 182 s. ISBN 9788090452220.
- TILSCH, Emanuel, HORÁK, Ondřej (ed.). *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní*. Klasická právnická díla (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-713-3.
- VANČURA, Josef. *Úvod do studia soukromého práva římského*. Praha: Knihotiskárna TYPUS, 1923, s. 443-447.
- VANČURA, Josef. *Úvod do studia soukromého práva římského*. Praha: Knihotiskárna TYPUS, 1923, s. 569.
- VANĚČEK, Václav. *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*. Praha: Orbis, 1976. s. 824.
- VLČEK, Eduard, Karel SCHELLE a Marta KADLECOVÁ. *Několik kapitol z právních dějin*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1994, 129 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 108. ISBN 80-210-0980-2.
- VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8.
- WINTEROVÁ, Alena a Jan DVOŘÁK. *Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Editor Alena Winterová, Jan Dvořák. Praha: ASPI, 2009, 630 s. ISBN 978-807-3574-321.
- ŽIDLICKÁ, Michaela. *Římské právo a jeho vliv na formování kontinentálního právního systému*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1993, 19 s. Právnické sešity, Č. 69. ISBN 80-210-0811-3.

ODBORNÉ ČLÁNKY

- BEZOUŠKA, Petr. Nezletilý a závěť notářským zápisem. *Právní rádce*. 2005, č. 4.
- ČÍŽKOVSKÁ, V. K některým otázkám československého dědickeho práva (uvahy de lege ferenda). *Právník*. 1978, č. 10.
- ELIÁŠ, Karel. Proč potřebujeme nový občanský zákoník. *Právní rádce*. 2012, roč. 2012, č. 11.
- ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědickeho práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*. 2003, č. 5.
- HAVRÁNKOVÁ, Alena. Závěť - jednostranný právní úkon. *Právní rádce*. 2002, č. 7.
- CHODĚRA, Ondřej. Závěť jako projev vůle zůstavitele. *Právník*. 1984, č. 5.
- JINDŘICH, Miroslav. Závěť a další listiny pro případ smrti. *Právní rádce*. 1996, č. 5.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. Nakládání s vlastním majetkem formou závěti. *Právo a rodina*. 2005, č. 6.
- KRÁLOVÁ, Jitka a Lothar ECK. Dědicke nezpůsobilost. *Ad Notam*. 2004, č. 2.
- MEDUNOVÁ, Renata. Dědic nemá být opomenut. *Ad Notam*. 2009, č. 5.
- RONOVSKÁ, Kateřina a DOBROVOLNÁ, Eva. Nové rakouské dědicke právo - rozhovor s prof. Dr. Martinem Schauerem. *Bulletin advokacie*. 2016, roč. 2016, č. 4, s. 69-71.
- ŠUBRTOVÁ, Jitka. Důvody vydědění. *Ad Notam*. 1999, č. 5.
- TOMEK, Martin. Vydědění. *Právní rádce*. 2008, č. 3.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- *Bundeskanzleramt der Republik Österreich*. Online. Erbrechts-Änderungsgesetz 2015. 2015. Dostupné z: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2015_I_87/BGBLA_2015_I_87.pdf. [cit. 2024-01-18].
- *Čím lze podmínit dědictví*. Online. Česká advokátní komora. 2016. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=16331>. [cit. 2024-01-08].
- *Druhy vedlejších doložek v závěti*. Online. Penize.cz. 2023. Dostupné z: <https://www.penize.cz/spotrebitel/43274-druhy-vedlejsich-dolozek-v-zaveti>. [cit. 2024-01-08].
- FOUKAL, Martin. Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Online. *Ad Notam*. 2015, roč. 2015, s. 2. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_210-dedicke-pravo-rakouske-se-stanoviska-srovnavaci-vedy-pravni?ssp=1&darkschemeovr=1&setlang=cs&cc=AT&safesearch=moderate. [cit. 2024-01-18].
- POSPÍŠIL, Jiří. Názory na nový občanský zákoník. [online]. [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2624>
- PREUSS, Ondřej. Jak odmítnout dědictví? Možností máte několik, liší se provedením či časováním. *Lidové noviny on-line: Dědictví a závěti*. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/serialy/zreknuti-se-dedictvi-dedic-zavet-penize-majetek-rodina.A230529_161948_ln_specially_ape
- PREUSS, Ondřej. Ničit tajně závěť se nevyplácí. O majetek zesnulého můžete přijít i díky dědické nezpůsobilosti. *Lidové noviny on-line: Dědictví a závěti*. 2023. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/serialy/dedictvi-penize-rodina-zustavitel-dedicka-smlouva-zavet-nejpusobilost.A230601_113247_ln_specially_ape. [cit. 2023-07-13].
- *Projednání pozůstalosti*. Online. Notářská komora. 2023. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/sluzby/dedicke-pravo/projednani-pozustalosti>. [cit. 2023-12-11].

SEZNAM PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

- Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie, StF: JGS Nr. 946/1811.
- Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten aufler Streitsachen (Auflerstreitgesetz ñ AuflStrG), BGBl. I Nr. 111/2003.
- Bundesgesetz vom 12. November 1981 über das Mietrecht (Mietrechtsgesetz — MRG), BGBl. Nr. 520/1981.
- Bundesgesetz vom 8. März 1979, mit dem Bestimmungen zum Schutz der Verbraucher getroffen werden (Konsumentenschutzgesetz — KSchG) BGBl. Nr. 140/1979.
- Důvodová zpráva k občanskému zákoníku.
- Gesetz vom 1. August 1895, über die Ausübung der Gerichtsbarkeit und die Zuständigkeit der ordentlichen Gerichte in bürgerlichen Rechtssachen (Jurisdiktionsnorm – JN), RGrBl. Nr. 111/1895.
- Gesetz vom 25. Juli 1871 betreffend die Einführung einer neuen Notariatsordnung, RGrBl. Nr. 75/1871.
- Gesetz zur Vereinheitlichung des Rechts der Eheschließung und der Ehescheidung im Lande Österreich und im übrigen Reichsgebiet. Vom 6. Juli 1938, dRGrBl. I S 807/1938.
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky.
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 196/2001 Sb, o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví.
- Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

- Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, zrušen k 1. 1. 1992.
- Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon).
- Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, zrušen k 1. 1. 2014.
- Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2008 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů (zákon o ochranných známkách) ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 529/1991 Sb., o ochraně topografií polovodičových výrobků ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), v platném znění.
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

- Zákon č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech ve znění pozdějších předpisů.

SEZNAM POUŽITÉ JUDIKATURY

Ústavní soud České republiky (Ústavní soud ČR)

- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97.
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 4. 4. 1997, sp. zn.: III. ÚS 66/97.
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 22. 9. 1999, sp. zn. II. ÚS 134/99.

Nejvyšší soud České republiky, ČSSR a ČSR

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československa ze dne 27. 9. 1929, sp. zn. R I 561/29.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československa ze dne 26. 5. 1933, sp. zn. R II 144/33
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 22. 10. 1957, č. 50/1958, Cz 490/57.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 21. 02. 1967, sp. zn. Pls 1/67.
- Zpráva Nejvyššího soudu ČSR ze dne 05. 11. 1975, sp. zn. Cpj 30/75.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. 04. 1976, sp. zn. 4 Cz 34/76.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 27. 07. 1978, sp. zn. 4 Cz 28/78.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 04. 04. 1979, sp. zn. R 21/1979.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 11. 1982, sp. zn. NS Cz 64/82
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 27. 1. 1983, sp. zn. 4 Cz 82/82.

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 31. 5. 1984, sp. zn. 4 Cz 25/84.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 22. 05. 1985, sp. zn. R 50/1985.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 11. 1986, sp. zn. 4 Cz 61/86.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 12. 1987, sp. zn. 6 Cz 45/87.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 02. 08. 1991, sp. zn. 4 Cz 56/91.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 02. 1993, sp. zn. 18 Co 218/93 NS.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 05. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1883/96.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 05. 1997, sp. zn. 2 Cdon 176/96.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 11. 1998, sp. zn. 21 Cdo 586/98.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 11. 2001, sp. zn. 21 Cdo 372/2001.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 12. 2001, sp. zn. 30 Cdo 1975/2001.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 05. 06. 2002, sp. zn. 30 Cdo 2174/2001.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 12. 2002, sp. zn. 30 Cdo 1143/2002.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 06. 2003, sp. zn. 30 Cdo 889/2002.

- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 02. 2004, sp. zn. 30 Cdo 271/2004.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 04. 2004, sp. zn. 30 Cdo 2128/2003.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 04. 05. 2004, sp. zn. 30 Cdo 164/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 05. 2004, sp. zn. 22 Cdo 2285/2003.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 02. 2005, sp. zn. 32 Odo 149/2003.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 2. 2005, sp. zn. 28 Cdo 1926/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 04. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1190/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2567/2004.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 06. 2006, sp. zn. 33 Odo 240/2005.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 10. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2203/2006.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 11. 2006, sp. zn. 33 Odo 1384/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 04. 2007, sp. zn. 21 Cdo 1859/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 05. 2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 03. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006.

- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 03. 04. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1744/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 07. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3772/2007.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3400/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 02. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1762/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 03. 2009, sp. zn. 21 Cdo 51/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 09. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1912/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 11. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1986/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 09. 12. 2009, sp. zn. 3 Tdo 1247-2009.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 12. 2009, sp. zn. 21 Cdo 4498/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 03. 2010, sp. zn. 23 Cdo 2942/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 05. 2010, sp. zn. 21 Cdo 1980/2010.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 08. 2010, sp. zn. 21 Cdo 3037/2010.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 11. 2010, sp. zn. 21 Cdo 3597/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 03. 2011, sp. zn. 21 Cdo 2537/2010.

- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 04. 2011, sp. zn. 21 Cdo 2120/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 08. 2011, sp. zn. 21 Cdo 2992/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 12. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3332/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 02. 2012, sp. zn. 21 Cdo 341/2010.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 30 Cdo 762/2011.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 03. 2012, sp. zn. 30 Cdo 356/2012.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 3. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3423/2011.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 5. 2013, sp. zn. 30 Cdo 3223/2011.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2242/2012.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. 30 Cdo 232/2014.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. 10. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2088/2013.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 30 Cdo 4467/2014.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5591/2015.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 3. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1843/2016.

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. 21 Cdo 4234/2016.

Krajské soudy České republiky

- Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 14. 10. 1953, sp. zn. 15 Co 494/53.
- Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 30. 07. 1986, sp. zn. 18 Co 135/86.
- Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 14. 02. 1994, sp. zn. 18 Co 218/93.
- Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 22. 05. 1995, sp. zn. 18 Co 411/94.
- Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 31. 03. 1998, sp. zn. 24 Co 77/98.
- Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 26. 07. 1999, sp. zn. 18 Cdo 385/98.
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. 11. 1999, sp. zn. 24 Cdo 321/1999.
- Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 02. 2001, sp. zn. 24 Co 51/2001.
- Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15. 01. 2002, sp. zn. 26 Co 131/2001.
- Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ze dne 15. 8. 2005, sp. zn. 18 Co 22/2005.
- Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. 35 Co 949/2005.
- Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 02. 04. 2007, sp. zn. 17 Cdo 362/2006.

- Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 08. 02. 2008, sp. zn. 24 Co 421/2007.
- Rozsudek Krajského soudu v Praze, ze dne 25. 8. 2022, sp. zn. 24 Co 184/2022-111.

Nejvyšší soud Rakouské republiky

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 20. 5. 1954, sp. zn. SZ 27/142.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 2. 2. 1966, sp. zn. 6Ob16/66.
- Rozsudek Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 30. 11. 1983, sp. zn. 1Ob749/83.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 13. 6. 1984, sp. zn. 3Ob545/84.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 8. 5. 1985, sp. zn. 1Ob539/85.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 17. 9. 1991, sp. zn. 5Ob531/91.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 17. 11. 2004, sp. zn. 9Ob124/04g.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 15. 3. 2007, sp. zn. 8Ob10/07i.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 23. 4. 2007, sp. zn. 4Ob27/07k.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 30. 5. 2022, sp. zn. 2 Ob 63/22m.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 27. 6. 2023, sp. zn. 2Ob106/23m.

Dědění ze závěti

Abstrakt

Tato rigorózní práce se věnuje tématu dědického práva, jmenovitě závěti. Cílem autora je popis platného právního stavu v České republice jak z aktuálního hlediska, tak rovněž z hlediska historického. Dědické právo je nedílnou součástí soukromého práva a každého z nás se nějakým způsobem v průběhu života prakticky dotkne. Institut závěti a možnost jejího pořízení je jedním ze základních projevů autonomie vůle a má tedy nezastupitelné místo v důležitosti pro společnost a jednotlivce při přechodu majetkových hodnot na dědice.

Dědické právo z historického hlediska procházelo významnými změnami, tato práce v úvodní části poskytuje souborný vhled do historického vývoje závěti od dob římského práva, až do doby Nového občanského zákoníku. Hlavní částí práce je ovšem popis platného právního stavu s odkazem na relevantní judikaturu, teorii a praktické příklady. Rigorózní práce pracuje jak s metodou deskriptivní, tak s metodou komparativní. Komparativní část srovnávající novou právní úpravu s předchozím občanským zákoníkem, se prolíná celou prací. Nad rámec uvedené komparace obsahuje práce samostatnou část, která se věnuje srovnání české a rakouské právní úpravy.

Rigorózní práce je tvořena úvodem, 16 kapitolami a závěrem. V úvodu autor uvádí cíle práce, použitou metodologii, rozdělení práce, popis zdrojů a zejména, co chce práce jako celek čtenáři nabídnout. První kapitola práce se věnuje historickému popisu vývoje testamentu. Druhá kapitola se věnuje zásadám ovládajícím dědické právo. Třetí kapitola v podrobnostech popisuje předpoklady dědění. Čtvrtá kapitola má za cíl přiblížit institut povinného dílu a bližší specifikaci nepominutelných dědiců. Pátá kapitola s předešlou tematicky souvisí, jelikož se věnuje vydědění. Opačnému tématu, tedy kdy se lze zříct dědického práva, se věnuje kapitola šestá. Sedmá kapitola rozebírá jednotlivá pořízení pro případ smrti. Další tři kapitoly, osmá, devátá a desátá se věnují závěti jako takové, testovací způsobilosti a náležitostem vůle. Dvě navazující kapitoly blíže přibližují obsahové náležitosti závěti a formy závěti a jsou tak kapitolami nejdůležitějšími. V kapitole třinácté je dán prostor notářské úschově závěti. Kapitola čtrnáctá popisuje nový institut takzvaných privilegovaných závětí. Prostor pro

podrobnosti týkající se zrušení závěti poskytuje kapitola patnáctá. Šestnáctá kapitola, tedy poslední, nabízí podrobnou komparaci českého a rakouského práva v oblasti závěti.

Závěr zahrnuje zhodnocení cílů práce a celkové posouzení platné právní úpravy.

Klíčová slova

Občanské právo, dědické právo, závěť

Inheritance from a last will

Abstract

This rigorous thesis deals with the topic of inheritance law, namely last wills. The aim of the author is to describe the current legal situation in the Czech Republic from the current point of view as well as from the historical point of view. Inheritance law is an integral part of private law and it touches each of us in some way during our lives. The institution of a last will and the possibility of its creation is one of the basic manifestations of the autonomy of the will and therefore has an irreplaceable place of importance for society and individuals in the transfer of property to heirs.

Inheritance law has historically undergone significant changes, and this thesis, in its introductory part, provides a comprehensive insight into the historical development of last wills from the time of Roman law until the New Civil Code. However, the main part of the work is a description of the current legal situation with reference to relevant case law, theory and practical examples. The thesis works with both descriptive and comparative methods. The comparative part, comparing the new legislation with the previous Civil Code, runs through the whole thesis. Beyond this comparison, the thesis contains a separate section which compares the Czech and Austrian legislation.

The thesis consists of an introduction, 16 chapters and a conclusion. In the introduction, the author states the aims of the thesis, the methodology used, the division of the thesis, the description of the sources and, above all, what the thesis as a whole wants to offer the reader. The first chapter of the thesis is devoted to a historical description of the development of the last will. The second chapter deals with the principles governing the law of succession. The third chapter describes in detail the prerequisites of inheritance. The fourth chapter aims at introducing the institution of the obligatory share and a more detailed specification of the nonnegligible heirs. The fifth chapter is thematically related to the previous one as it deals with disinheritance. The opposite topic, i.e. when the right of inheritance can be waived, is dealt with in chapter six. Chapter seven discusses the various last acquisition in the event of death. The next three chapters, eight, nine and ten, deal with the last will as such, testamentary

capacity and the requisites of a last will. The two subsequent chapters take a closer look at the contents of last wills and the forms of last wills and are thus the most central chapters. Chapter thirteen gives space to the notarial custody of the last will. Chapter fourteen describes the new institution of so-called privileged last wills. Chapter fifteen provides space for details concerning the revocation of last wills. The sixteenth and last chapter offers a detailed comparison of Czech and Austrian law on last wills.

The conclusion includes an evaluation of the objectives of the thesis and an overall assessment of the current legislation.

Key words

Civil law, inheritance law, last will